

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma

Översättning: Pimma Åhman.

Jorgalan: Sámediggi / Irma Laiti

Kansikuva: Keväthankia Koihkanvaarasta Lätäsenon Isokurkkiota kohti. Kuva: Pekka Sulkava.

© Metsähallitus 2011

ISSN 1796-2943

ISBN 978-952-446-814-5 (pdf)

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma

KUVAILELEHTI

JULKAISUJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2011
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	18.12.2008
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	4281/623/2003
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	soidensuojelualue, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue		
NATURA 2000-ALUEEN NIMI JA KOODI	Käsivarren erämaa (FI 1300105)		
ALUEYKSIKKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on perustettu vuonna 1988. Perustamisasetuksessa sanotaan, että alueelle laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa ympäristöministeriö. Metsähallitus on katsonut, että Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on niin laaja (41 853 ha) ja palveluvä- rustukseltaan sekä kävijämääriltään merkittävä soidensuojelualue, että sille laaditaan hoito- ja käyttö- suunnitelma Tarvantovaaran erämaa-alueen suunnittelun yhteydessä. Suunnittelun taustaksi laaditut perusselvitykset ovat näiden alueiden yhteisiä. Alue kuuluu kokonaisuudessaan saamelaiden kotiseutu- alueeseen. Soidensuojelualue kuuluu myös Natura 2000 -suojelualueverkoston alpiiniseen vyöhykkeeseen, johon EU:n komissio sen hyväksyi luontodirektiivin perusteella 22.12.2003 osana Käsivarren erä- maa -nimistä Natura-aluetta (FI 1300105). Käsivarren erämaan Natura-alueen suojelun toteutuskeinona on soidensuojelualueen osalta luonnonsuojelulaki.</p> <p>Soidensuojelualueilla on kielletty ojitus, maa-ainesten ottaminen sekä maa- ja kallioperän vahingoitta- minen. Samoin on kielletty turvemailla olevan puuston hakkaaminen sekä rakennusten, teiden ja raken- nelmien rakentaminen. Tähän on kuitenkin poikkeuksia. Sallittua on rakentaa ja kunnossapitää sellaisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luon- nonharrastusta varten. Asetus ei rajoita kalastusta, metsästystä, keräilyä tai poronhoitoa.</p> <p>Soidensuojelualueen hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyviksi tarkoitettujen päätösten sijaan pysyvää prosessia. Tämä tarkoittaa sitä, että suunnitelmaa tulee tarkistaa 10–15 vuoden välein tai useam- minkin ja tämän tarkistuksen tulee tapahtua osallistavan suunnittelun periaatteella. Kuitenkin suunnitel- man päällinjat – kuten esimerkiksi vyöhykkeistäminen ja siihen perustuva maankäytön ohjaus – on tar- koitettu mahdollisimman pysyviksi päätöksiksi.</p> <p>Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, alueen luonnon ja käytön perusselvityksiin sekä mm. maas- tokäynteihin, Metsähallituksen suunnitteluohjeisiin, aiempiin suojelualueille laadittuihin hoito- ja käyttö- suunnitelmiin, sidosryhmien esittämiin tietoihin ja näkemyksiin sekä mm. paikallisen väestön ja matkai- lijoiden antamiin tietoihin ja palautteeseen.</p> <p>Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on Suomen kolmanneksi laajin soidensuojelualue. Yhdessä ympäröivien alueiden kanssa se muodostaa laajan erämaisen, syrjäisen ja suhteellisen luonnontilaisen aluekokonaisuuden. Alue on maisemiltaan suhteellisen vaatimatonta Metsä- ja Tunturi-Lapin vaihettu- misvyöhykettä, jolle on tunnusomaista maaston soisuus. Soita on noin 40 % alueen pinta-alasta. Käsivar- ren tunturiylängöiltä, järvistä ja suurilta soilta saavat alkunsa alueen merkittävimmät joet, Lätäseno ja Hietajoki. Mäntyä esiintyy pieninä metsiköinä ja yksittäisinä puina alueen eteläosissa, muutoin alue on pääasiassa tunturikoivikoita ja soita. Alueella ei ole metsätaloudellista käyttöä.</p> <p>Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on paikallisille ihmisille tärkeä käyttöalue. Alue kuuluu koko- naisuudessaan Käsivarren paliskunnan poronhoitoalueeseen. Verrattuna moniin muihin soidensuojelu- alueisiin Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on myös vetoimainen virkistysalue sekä paikkakun- talaisten että matkailijoiden keskuudessa. Viime vuosina Lätäsenon elpynyt lohikanta on lisännyt kävi- jämääriä. Talvella alueen pohjoisosassa kulkeva Hetta–Kilpisjärvi-moottorikelkkaura tuo läpikulkijoita alueelle. Soidensuojelualueella on kolme Metsähallituksen huoltamaa autiotupaa.</p>		
AVAINSANAT	soidensuojelualue, Natura 2000 -alue, Käsivarren erämaa, Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat kirjoittaneet Liisa Kajala ja Elina Stolt.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 89		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-814-5
SIVUMÄÄRÄ	136 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2011
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	18.12.2008
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	4281/623/2003
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	myrskyddsområde, Natura 2000-område		
OMRÅDETS NAMN	Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Ödemarken Lapska armen FI 1300105		
REGIONENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde		
SAMMANDRAG	<p>Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde grundades år 1988. I en förordning om inrättandet av myrskyddsområden föreskrivs att det för området uppgörs vid behov en underhålls- och dispositionsplan (s.k. skötsel- och användningsplan), som fastställs av miljöministeriet. Forststyrelsen bedömde att Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde är så stort (41 853 ha) och så viktigt vad gäller såväl serviceutrustningen som besökarantalet att man ska utarbeta en skötsel- och användningsplan för det i samband med planeringen av Tarvantovaara ödemarksområde. De utredningar som gjordes till grund för planeringen gällde för bägge av de här områdena. Området hör i sin helhet till samernas hembygdsområde. Myrskyddsområdet ingår dessutom i den alpina regionen i Natura 2000-nätverket. Utgående från habitatdirektivet godkändes myrskyddsområdet av EU-kommissionen 22.12.2003 till den alpina regionen som en del av Natura-området Ödemarken Lapska armen (FI 1300105). Skyddet av myrskyddsområdet inom Natura-området i Lapska armen verkställs genom naturvårdslagen.</p> <p>På myrskyddsområdena är det förbjudet att dika, att uppta marksubstanser och att skada marken och berggrunden. Därtill är det förbjudet att avverka trädbestånd på torvmarker, att anlägga vägar samt att uppföra byggnader och konstruktioner. Det förekommer dock vissa undantag från dessa bestämmelser. Tillåtna åtgärder är uppförande och underhåll av sådana byggnader, konstruktioner samt anläggande och underhåll av sådana stigar som behövs för information till allmänheten, forskning och iakttagande av naturen. I förordningen ingår inte begränsningar för fiske, jakt, insamling och renskötsel.</p> <p>För uppföljning av skötseln och användningen av myrskyddsområdet föreslås i stället för bestående beslut en fortgående process. Det här betyder att planen ska ses över med 10–15 års mellanrum eller oftare, och vid revideringen bör man följa principerna för deltagande planering. Däremot är det meningen att huvudlinjerna i planen – exempelvis zonindelningen och styrningen av märkanvändningen som grundar sig på denna – ska vara så bestående som möjligt.</p> <p>Planen baserar sig på lagar och förordningar, grundutredningar om områdets natur och användning samt bl.a. besök i fält, Forststyrelsens planeringsanvisningar, tidigare skötsel- och användningsplaner för skyddsområden, uppgifter och åsikter som fåtts av intressentgrupper och information och respons av lokal befolkning och turister.</p> <p>Lätäseno–Hietajokiområdet är det tredjestörsta myrskyddsområdet i Finland. Tillsammans med de omgivande områdena bildar det en vidsträckt, ödemarksartad och avsides liggande helhet, som befinner sig rätt nära naturtillståndet. Området ligger inom en övergångszon mellan Skogslapland och Fjällapland. Det är landskapsmässigt rätt så anspråkslöst och karakteriseras av myrar. Cirka 40 % av områdets areal består av myrar. De viktigaste åarna på området, Lätäseno och Hietajoki, har sin början uppe i fjällen samt i sjöar och stora myrar i Lapska armen. I områdets södra del påträffas tall i små bestånd och som enstaka träd, för övrigt består området av fjällbjörkskogar och myrar. Området används inte för ekonomiskogsbruk.</p> <p>Den lokala befolkningen använder flitigt Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde. Hela området ingår i Lapska armens renbeteslags renskötselområde. Till skillnad från många andra myrskyddsområden är Lätäseno–Hietajokiområdet ett rekreationsområde med en stor dragningskraft på både ortsbor och turister. Till följd av att Lätäsenos laxbestånd återhämtat sig, har områdets besökarantal vuxit under de senaste åren. Under vintrarna åker många längs Hetta–Kilpisjärvi snöskoterled genom området. På myrskyddsområdet finns det tre ödestugor som underhålls av Forststyrelsen.</p>		
NYCKELORD	myrskyddsområde, Natura 2000-område, Ödemarken Lapska armen, Lätäseno–Hietajoki myrskyddsområde		
ÖVRIGA UPPGIFTER	Skötsel- och användningsplanen har skrivits av Liisa Kajala och Elina Stolt.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsojelujulkaisuja. Sarja C 89		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-814-5
SIDANTAL	136 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

GOVVIDANSIIDU

ALMMUSTUHTTI	Meahciráđđehus	ALMMUSTUHTTINÁIGI	2011
DOAIBMANADDI	Meahciráđđehus	DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	18.12.2008
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIARANUMMIR	4281/623/2003
SUODJANGUOVLOTIIPA/ SUODJALANPROGRAMMA	jekkiidsuodjalanguovlu, Natura 2000 -guovlu		
GUOVLLU NAMMA	Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu		
NATURA 2000-GUOVLLU NAMMA JA KODA	Giehtaruohtasa meahceguovlu FI 1300105		
GUOVLOOVTTADAT	Lappi luondobálvalusat		
DAHKKI(T)	Meahciráđđehus		
ALMMUSTUHTTIMA NAMMA	Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovllu dikšun- ja geavahanplána		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu lea vuodđuduvvon jagi 1988. Vuodđudanášahusas namuhuvvo, ahte guvlui ráhkaduvvo dárbbu mielde dikšun- ja geavahanplána, man nanne birasministeriija. Meahciráđđehus lea geahččan, ahte Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu lea nu viiddis (41 853 ha) sihke bálvalusrustemiid ja fidniidmeriid dáfús mearkašahti jekkiidsuodjalanguovlu, ahte dasa ráhkaduvvo dikšun- ja geavahanplána Darvvátvári meahceguovllu plánema okta-vuodas. Plánema duogázin ráhkaduvvon vuodđočilgehusat leat dáid guovlluid oktasáčat. Guovlu gullá obban sámiid ruovttuguvlui. Jekkiidsuodjalanguovlu gullá maiddái Natura 2000 -suodjalanguovlofierpmádaga alpiinalaš avádahkii, masa EU komišuvdna dan dohkkehii luondodirektiivva vuodul 22.12.2003 Giehtaruohtasa meahceguovlu -nammasaš Natura-guovllu (FI 1300105) oassin. Giehtaruohtasa meahceguovllu Natura-guovllu suodjaleami ollašuttinvuohkin lea jekkiidsuodjalanguovllu buohta luonddusuodjalanláhka.</p> <p>Jekkiidsuodjalanguovlluin lea gildojuvvon goivvohagaid roggan, eanaávdnasiid váldin ja maiddái eana- ja baktevuodu vahágahttin. Seammáláhkai lea gildojuvvon lavdnjeatnamiin muoraid njeaidin ja maiddái visttiid, geainnuid ja ráhkadusaid huksen. Dasa leat goittotge spiehkastagat. Lobálas lea hukset ja doallat ortnegis dakkár visttiid, ráhkadusaid ja bálgáid, mat leat dárbbášlaččat olbmuid oahpisteami, dutkandoaimma ja luondduáiggeájiid várás. Ásahus ii ráddje guolástusa, meahcástusa, čoaggima dahje boazodoalu.</p> <p>Jekkiidsuodjalanguovllu dikšuma ja geavaheami čuovvumii evttohuvvo bissovažžan dárkkuhuvvon mearrádusaid sadjái bissovaš proseassa. Dat dárkkuha dan, ahte plána galgá dárkkistit 10–15 jagi gaskkaid dahje dávjjitge ja dát dákkistus galgá dáhpáhuvvat oassálasti plánema prinsihpain. Goittotge plána váldolinjját – nugo ovdamearkan avádatmerošteapmi ja dasa vuodđudeaddji eanageavaheami stivren – leat dárkkuhuvvon nu bissovaš mearrádussan go vejolaš.</p> <p>Plána vuodđuduvvá lágaide ja áshusaide, guovllu luonddu ja geavaheami vuodđočilgehusaide ja maiddái ee. meahcefitnamiidda, Meahciráđđehusa plánerárvvagiidda, suodjalanguovlluide ovdal ráhkaduvvon dikšun- ja geavahanplánaide, čanasjoavkkuid ovdanbuktin dieduide ja oainnuide ja maiddái ee. báikkálaš olbmuid ja mátkkálaččaid addin dieduide ja máhcahahkii.</p> <p>Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu lea Suoma goalmmádin viidáseamos jekkiidsuodjalanguovlu. Ovttas birrasa guovlluiguin dat ráhkada viiddes meahcceleágan ja govttolaš luonddudilálaš guovllu, mii lea doaresbealde. Guovlu lea eanadagaid beales dábálaš Vuovde- ja Duottar-Lappi nuppástuvvi avádat, masa lea mihtilmas jeaggelágan eanadat. Jeakkit leat sullii 40 % guovllu viidodagas. Giehtaruohtasa duottaralážiin, jávrriin ja stuorra jekkiin ožžot álgguset guovllu dehaleamos jogat, Leahttáseatnu ja Jiehtajohka. Beahci šaddá smávva vuovdin ja ovttaskas muorran guovllu máttaosiin, muđui guovlu lea válđoáššis maras ja jeaggi. Guovllus ii leat vuovdedoalu geavahus.</p> <p>Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu lea báikkálaš olbmuide dehalaš geavahan-guovlu. Guovlu gullá obban Giehtaruohtasa bálgosa boazodoalloguvlui. Veardidettiin mángggaide eará jekkiidsuodjalanguovlluide Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu lea maiddái guoibmáš lustaguovlu nu báikegoddálaččaid go mátkkálaččaid gaskavuodas. Mañimuš jagiid Leahttásedno ealáskan luossanállii lea lasihan fidniid meari. Dálvit guovllu davvioasis manni Heahtta–Gilbbesjávri-mohtorgielkágeinnodat buktá čadajohttiid guvlui. Jekkiidsuodjalanguovllus leat golbma Meahciráđdehusa fuolahán ávdinstobu.</p>		
ČOAVDDASÁNI	jekkiidsuodjalanguovlu, Natura 2000 -guovlu, Giehtaruohtasa meahceguovlu, Leahttásedno–Jiehtajoga jekkiidsuodjalanguovlu		
EARÁ DIEĐUT	Plána leat čállán Liisa Kajala ja Elina Stolt.		
RÁIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 89		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-814-5
SIIDOLOHKU	136 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráđđehus	PRENTENBAIKI	
JUOHKKI	Meahciráđđehus, luonddubálvalusat	HADDI	

Sisällys

1 Johdanto	11
1.1 Alueen sijainti ja luonne	11
1.2 Suunnitteluprosessi	13
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	15
2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö	15
2.1 Vesistöt	15
2.2 Luontodirektiivin luontotyypit ja lajit	15
2.3 Lajisto	17
2.3.1 Uhanalaiset ja EU:n luontodirektiivin liitteissä mainitut nisäkkäät	17
2.3.2 Uhanalaiset linnut	17
2.3.3 Uhanalaiset selkärangattomat	20
2.3.4 Uhanalaiset kasvit	20
2.3.5 Kalasto	21
2.4 Maankäyttöanalyysi	22
HOITO JA KÄYTTÖ	24
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	24
3.1 Soidensuojelu	24
3.2 Natura 2000 -verkosto	24
3.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki	24
3.3.1 Kaavoitus	25
3.4 Laki Metsähallituksesta	26
3.5 Saamelaiskulttuurin turvaaminen	26
3.5.1 YK:n KP-sopimus	26
3.5.2 Asiakirjat Suomen tasavallan liittymisestä Euroopan unioniin, pöytäkirja N:o 3 Saamelaisista	27
3.5.3 ILO:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva sopimus nro 169	27
3.5.4 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista	27
3.5.5 Biodiversiteettisopimus	28
3.5.6 Perustuslaki	28
3.5.7 Laki saamelaiskäräjistä	28
3.5.8 Laki Metsähallituksesta	29
3.5.9 Maankäyttö- ja rakennuslaki	29
3.5.10 Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki	30
3.5.11 Saamelaiden kestävän kehityksen ohjelma	30
3.5.12 Yhdenvertaisuuslaki	30
3.5.13 Yhdenvertaisuussuunnitelma	30
3.5.14 Saamen kielilaki	31
3.6. Poronhoitolaki	31
4 Vyöhykealuejako	32
4.1 Vyöhykkeistämisen tavoitteet ja lähtökohdat	32
4.2 Vyöhykkeistämisen perusteet Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella	32
4.3 Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet	32
4.3.1 Syrjävyöhyke	32
4.3.2 Virkistysvyöhyke	33

5 Luonnonsuojelu ja -hoito.....	35
5.1 Nykytila.....	35
5.1.1 Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan asema luonnonsuojelussa	35
5.1.2 Perinnemaisemat.....	35
5.2 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	35
5.3 Seuranta.....	37
6 Kulttuuriperinnön suojelu ja -hoito.....	38
6.1 Nykytila.....	38
6.1.1 Arkeologiset kohteet.....	38
6.1.2 Muinaismuistojen huomioon ottaminen toiminnassa	38
6.1.3 Perinteinen luonnon käyttö ja saamelaiskulttuuri.....	38
6.1.4 Rakennettu kulttuuriympäristö	39
6.2 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	39
6.3 Seuranta.....	39
7 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu.....	40
7.1 Käsitteistöä	40
7.2 Virkistyskäytön rakenteet, reitit ja niiden huolto	41
7.3 Virkistyskäytön ja luontomatkailun määrä ja luonne	43
7.4 Virkistyskäyttö ja soidensuojeluasetus.....	44
7.5 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	44
7.6 Seuranta.....	45
7.7 Luonto-opastus ja opetus.....	46
7.7.1 Nykytila	46
7.7.2 Tavoitteet.....	46
7.7.3 Toimenpiteet.....	46
7.7.4 Seuranta	47
7.8 Palvelurakenteiden huolto	47
8 Poronhoito	48
8.1 Historiaa	48
8.2 Porotalouden järjestelyt ja rakenteet.....	48
8.3 Poronhoito ja soidensuojelulaki	49
8.4 Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet	49
9 Kalavesien hoito ja kalastus	51
9.1 Kalastuksen merkitys.....	51
9.2 Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset	51
9.3 Kalastus ja soidensuojelulaki	52
9.4 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	52
9.5 Seuranta.....	53
10 Riistanhoito ja metsästys	54
10.1 Metsästys ja riistanhoito soidensuojelualueella.....	54
10.2 Metsästys ja soidensuojelulaki	54
10.3 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	54
10.4 Seuranta	55
11 Maastoliikenne ja muu liikkuminen	56
11.1 Tiestö ja reitistö	57
11.1.1 Nykytila	57
11.1.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	57
11.1.3 Seuranta	57

11.2 Maastoliikenne	58
11.2.1 Nykytila	58
11.2.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	59
11.3 Ilmailu	61
11.3.1 Nykytila	61
11.3.2 Toimenpiteet	61
11.4 Vesiliikenne	61
11.5 Seuranta	61
12 Muu luonnon käyttö	62
12.1 Keräily	62
12.1.1 Taustaa	62
12.1.2 Keräily Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella	62
12.1.3 Tavoitteet ja toimenpiteet	62
12.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta	62
12.2.1 Kaivostoimintaa ohjaavia säädöksiä	62
12.2.2 Metsähallitus ja kaivoslaki	63
12.2.3 Kaivostoiminta Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella	63
12.2.4 Tavoitteet ja toimenpiteet	64
12.3 Maa-ainesten otto	64
12.3.1 Taustaa	64
12.3.2 Toimenpiteet	64
12.4 Puuston käyttö	64
12.4.1 Puuston käyttö ja soidensuojelulaki	64
12.4.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	64
13 Tutkimus	66
13.1 Nykytila	66
13.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	66
14 Toimenpidesuunnitelmat	66
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	67
15 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus	67
15.1 Nykytila	67
15.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	69
15.3 Seuranta	69
16 Valvonta	70
16.1 Nykytila	70
16.2 Valvonta ja luonnonsuojelulaki	70
16.3 Tavoitteet ja toimenpiteet	71
17 Resurssit ja aikataulu	72
17.1 Vuotuiset kustannukset	72
17.2 Investoinnit	72
18 Suunnitelman vaikutusten arviointi	73
18.1 Arvioinnin lähtökohdat	73
18.2 Ympäristövaikutukset	73
18.2.1 Ekologiset vaikutukset	73
18.2.2 Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset	74
18.2.3 Taloudelliset vaikutukset	75

18.3 Yhteenveto ja johtopäätökset	75
Lähteet ja kirjallisuus	77
LIITTEET	
Liite 1 Saamelaiskäräjien arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin	81
Liite 2 Suunnittelun aloituskokouksissa esille tulleet näkökohdat ja niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa.....	103
Liite 3 Suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuuksissa esille tulleet näkökohdat ja niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa.....	109
Liite 4 Lausuntoyhteenveto	118
Liite 5 Ympäristöministeriön vahvistuskirje	135

1 Johdanto

1.1 Alueen sijainti ja luonne

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue sijaitsee Enontekiön kunnassa Käsivarren ja Tarvantovaaran erämaa-alueiden välissä. Pohjoisessa suojelualue rajoittuu Norjan rajaan ja eteläisimmillään Muonionjokeen Suomen ja Ruotsin rajalla (kuva 1). Alue oli mukana valtioneuvoston 26.3.1981 vahvistamassa Perä-Pohjolan ja Lapin soidensuojelun perusohjelmassa. Soidensuojelualue siitä perustettiin vuonna 1988 (Laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi 851/1988, jatkossa ”soidensuojelulaki”). Soidensuojelualue kuuluu Natura 2000 -verkoston alpiiniseen vyöhykkeeseen, johon EU:n komissio sen hyväksyi luontodirektiivin perusteella 22.12.2003 osana Käsivarren erämaa -nimistä Natura-aluetta (FI 1300105). Käsivarren erämaa -nimisen Natura-alueen suojelun toteutuskeinona on soidensuojelualueen osalta luonnonsuojelulaki. Soidensuojelualue sijaitsee kokonaisuudessaan saamelaisen kotiseutualueella. Alue on Metsähallituksen hallinnassa ja Lapin luontopalvelujen hoidossa.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen pinta-ala on Maanmittauslaitoksen kiinteistörekisterin mukaan 41 853 ha, josta vettä on 2 079 ha. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on Suomen laajin soidensuojelualue Sammuttjängän–Vaijoenjängän ja Pomokairan–Tenniöaavan soidensuojelualueiden jälkeen. Yhdessä ympäröivien alueiden kanssa se muodostaa laajan, syrjäisen ja suhteellisen luonnontilaisen aluekokonaisuuden. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen eteläkärjessä valtatie 21 kulkee kahdessa kohdassa alueen halki, yhteensä noin neljän kilometrin matkan. Muutoin soidensuojelualue on tietön ja syrjäinen.

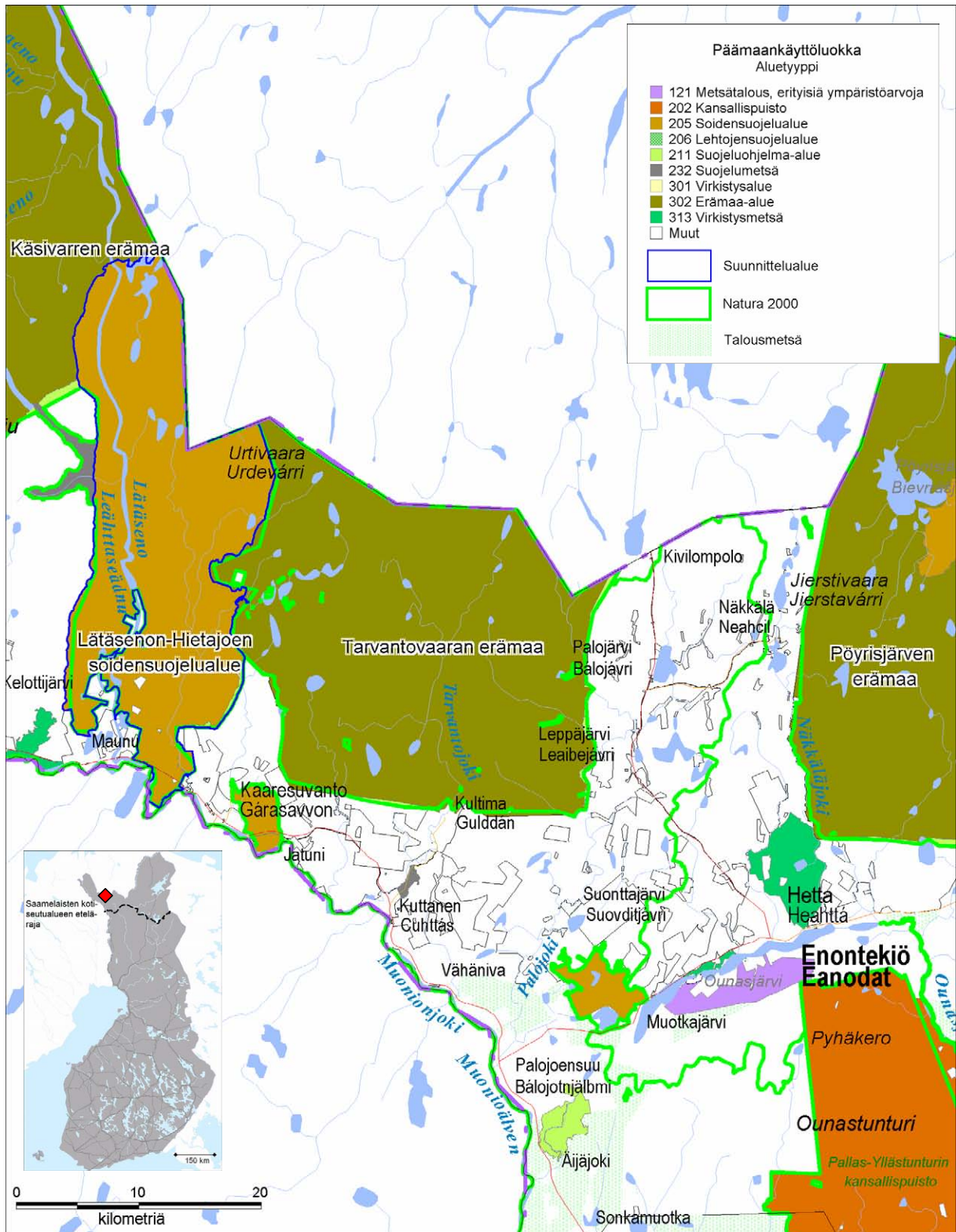
Alue on maisemiltaan tyypillistä Metsä- ja Tunturi-Lapin vaihettumisvyöhykettä, jolle on tunnusomaista maaston soisuus. Pinta-alasta noin 40 % on soita. Käsivarren tunturiylängöiltä, järvistä ja suurilta soilta saavat alkunsa alueen merkittävimmät joet, Lätäseno ja Hietajoki. Mäntyä esiintyy pieninä metsiköinä ja yksittäisinä puina alueen eteläosissa, muutoin alue on pääasiassa tunturi-koivikoita ja soita. Näin ollen alueella ei ole metsätaloudellista käyttöä.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on paikkakuntalaisille tärkeä poronhoito-, metsästys-, kalastus- ja virkistysalue. Verrattuna moniin muihin soidensuojelualueisiin, Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on myös vetovoimainen virkistysalue sekä paikkakuntalaisten että matkailijoiden keskuudessa. Viime vuosina Lätäsenon elpynyt lohikanta on lisännyt kävijämääriä. Talvella alueen pohjoisosassa kulkeva Hetta–Kilpisjärvi-moottorikelkkaura tuo läpikulkijoita alueille. Alueella on kolme Metsähallituksen huoltamaa autiotupaa.

Alueella ei ole ympärivuotista asutusta. Porotalouden ja luontaiselinkeinojen tukikohtiakin alueella on vain muutama. Yksityismaita ja -vesiä soidensuojelualueen sisällä on noin 135 hehtaaria. Ne eivät kuulu lailla (851/1988) perustettuun Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueeseen, mutta ne kuuluvat valtioneuvoston 26.3.1981 vahvistamaan soidensuojelun perusohjelmaan ja myös Natura 2000 -verkoston Käsivarren erämaa -nimiseen alueeseen.

Soidensuojelualue kuuluu kokonaisuudessaan Käsivarren paliskunnan poronhoitoalueeseen. Vaikka porotalous – kuten muutkin elinkeinot – on ollut viime vuosikymmeninä muutospaineen alainen, alueen poronhoito noudattaa vielä pitkälti perinteisiä tapoja. Esimerkiksi talviruokintaa pyritään välttämään. Jutaava poronhoitokulttuuri säilyi Käsivarren paliskunnassa aina 1960-luvulle saakka.

Soidensuojelualueella ei ole ammattikalastukseen soveltuvia järviä. Kalastus antaa lisätoimeentuloa alueen luontaiselinkeinojen harjoittajille ja muille kotitalouksille. Virkistyskalastus on melko vähäistä alueen tarjoamiin mahdollisuuksiin nähden.

Kuva 1. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen sijainti ja päämaankäyttöluokat. © Metsähallitus 2011, © Karttokeskus Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2011.

Riekon pyynnillä on taloudellista merkitystä paikalliselle väestölle. Luontaiselinkeinojen harjoittajat pyytävät riekkoa perinteiseen tapaan ansoilla. Syksyllä virkistymetsästäjät tulevat pyytämään riekkoa pitkienkin matkojen takaa. Hirvikanta on hyvä alueen eteläosissa, joten paikallinen väestö pyytää myös hirveä.

Metsätaloudellista käyttöä soidensuojelualueella ei ole. Metsähallitus ottaa vähäisessä määrin koivua tupien polttopuuhooltoon. Samoin porotalouden ja luontaiselinkeinojen harjoittajat ottavat alueelta polttopuuta vähäisessä määrin.

Soidensuojelualueen paikannimistö on alkujaan saamenkielinen. Viime vuosikymmeninä useimmille nimille on vakiintunut saamenkielisen muodon rinnalle suomenkielinen muoto. Alueen paikannimistöä on kerätty 1960-luvulla ja päivitetty maanmittauslaitoksen toimesta uusimpiin, 1996–1997 ilmestyneisiin 1:50 000 topografikarttoihin. Tässä suunnitelmassa käytetään näiden uusimpien topografikarttojen nimistöä. Koska suunnitelma on suomenkielinen, tekstissä käytetään suomenkielistä paikannimeä aina, kun vakiintunut muoto on olemassa. Teemakartoissa on nimet sekä saameksi että suomeksi, jos ne eroavat toisistaan. Paikannimistöä löytyy lisää tietoa Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen luonnon ja käytön perusselvityksestä, jonka yhtenä osana on paikannimistöselvitys. Siinä on nimistöluettelon lisäksi kartoitettu alkuperäisten saamenkielisten paikannimien merkityksiä (Heikkilä 2002c).

1.2 Suunnitteluprosessi

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on perustettu vuonna 1988 (L 851/1988). Asetuksessa (Asetus eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista 852/1988, jatkossa ”soidensuojeluasetus”) sanotaan, että alueelle laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa ympäristöministeriö. Metsähallitus on katsonut, että Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on niin laaja (41 853 ha) ja palveluvarustukseltaan sekä kävijämääriltään merkittävä soidensuojelualue, että sille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma Tarvantovaaran erämaa-alueen suunnittelun yhteydessä. Suunnittelun taustaksi laaditut perusselvitykset ovat näiden alueiden yhteisiä. Tämän vuoksi suunnitelman kartoilla näkyvät molemmat alueet.

Soidensuojelualueen hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyviksi tarkoitettujen päätösten sijaan jatkuvaa prosessia samaan tapaan kuin erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Tämä tarkoittaa sitä, että suunnitelmaa tarkistetaan 10–15 vuoden välein tai useamminkin. Tarkistus tehdään osallistavan suunnittelun periaatteella. Kuitenkin suunnitelman päälinjat – kuten esimerkiksi vyöhykkeistäminen ja siihen perustuva maankäytön ohjaus – on pyritty tekemään pysyviksi.

Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman linjauksiin (Sandström ym. 2000), alueen luonnon ja käytön perusselvityksiin (Kajala 2002f), maastokäynteihin, Metsähallituksen suunnitteluohjeisiin, Metsähallituksen henkilöstön alueen hoidosta kertyneisiin kokemuksiin ja tietoihin, sidosryhmien esittämiin tietoihin ja näkemyksiin sekä paikallisen väestön ja matkailijoiden antamiin tietoihin ja palautteeseen.

Suunnittelusta on tiedotettu aktiivisesti ja suunnitteluprosessi on ollut avoin. Paikallisella väestöllä on ollut tilaisuus osallistua suunnitteluun mm. kyläkokouksissa, joita on pidetty marras-joulukuussa 2000 Kaaresuvannossa, Kuttasessa ja Leppäjärvellä sekä syys-lokakuussa 2002 Kaaresuvannossa ja Leppäjärvellä. Käsivarren paliskunnan kanssa on suunnitelmasta neuvoteltu kaksi kertaa, ensimmäisen kerran 21.12.2000 ja toisen kerran 28.8.2002. Saamelaiskäräjien kanssa pidettiin lakisääteinen neuvottelu 17.12.2002. Myös muissa yhteyksissä tullut palaute on kirjattu muistiin ja liitteistä 2 ja 3 ilmenee, miten kaikissa eri yhteyksissä suunnitteluprosessin aikana tulut palaute on otettu huomioon suunnittelussa.

Saamelaiskäräjien, ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välillä käydyissä neuvotteluissa on päädytty suunnitelman ympäristövaikutusten arviointi -luvun osalta siihen, että Saamelaiskäräjät on saamelaisten kulttuuri-itsehallintolakia toteuttavana elimenä oikea taho laatimaan erämaa-alueiden ja muiden laajojen pohjoisten suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin siltä osin kuin tarkastellaan suunnitelmien vaikutuksia saamelaisiin. Saamelaiskäräjien arviointiosuus on suunnitelman liitteenä (liite 1).

Suunnitteluprosessin toteuttajana on ollut vuosina 2000–2004 erämaasuunnittelija Liisa Kajala ja tämän jälkeen erikoissuunnittelija Elina Stolt. Suunnitelmaa on käsitelty Metsähallituksen asettamassa Enontekiön kuntaa koskevassa yhteistyöryhmässä, joka on toiminut suunnittelun ohjausryhmänä, sekä Enontekiön kalatalousneuvottelukunnassa.

Lakisääteinen neuvottelu Saamelaiskäräjien kanssa pidettiin 17.2.2002.

Kirjalliselle lausuntokierrokselle suunnitelma lähetettiin 8.9.2004. Kirjallisia lausuntoja pyydettiin 39 taholta, joista 21 antoi lausunnon. Metsähallitus laati lausuntoyhteenvedon lausunnonantajittain ja aihepiireittäin (liite 4). Lausuntojen pohjalta Metsähallitus harkitsi suunnitelmaan tarvittavat muutokset.

Saamen kielen käytöstä säädetään erillisessä laissa (1086/2003). Kielilain tavoitteena on, että laissa taattu saamelaisten oikeus käyttää omaa kieltään viranomaisissa toteutuisi myös käytännössä. Saamen kielilain mukaisesti Metsähallitus aloitti vuonna 2004 hoito- ja käyttösuunnitelmien kääntämisen myös saamenkielille. Saamelaiskäräjien kanssa neuvoteltiin siitä, tarvitseeko suunnitelman olla saamenkielisenä lausuntokierroksen aikana. Saamelaiskäräjät totesi, että ennen kuin se voi antaa lausunnon suunnitelmasta ja arvion suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin, suunnitelma tulee toimittaa saamelaiskäräjille saamenkielille käännettynä. Suunnitelma saatiin käännettyä vasta maaliskuussa 2007. Viivästyminen johtui käänntöiden ruuhkautumisesta ja Metsähallituksen tekemästä eri alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien käänntösten priorisoinnista.

Saamelaiskäräjät toimitti lausunnon ja arvion Metsähallitukselle kesäkuussa 2007. Tämän jälkeen Metsähallitus harkitsi saamelaiskäräjien lausunnon ja arvion perusteella vielä suunnitelmaan tehtävät muutokset.

Lisäksi suunnitelmaan tehtiin pieniä teknisluontoisia päivityksiä mm. Metsähallituksen lupaohjeisiin ja käytäntöihin. Suunnitelmasta on poistettu metsästys- ja kalastusasioihin liittyviä jopa vuosittain vaihtuvia yksityiskohtia. Lajitietojen osalta suunnitelman tiedot on päivitetty kesän 2008 maastotöiden jälkeen.

Lapin luontopalveluiden aluejohtaja hyväksyi suunnitelman 5.12.2008.

Ympäristöministeriö on vahvistanut suunnitelman 18.12.2008.

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö

2.1 Vesistöt

Seuraava alueen vesistöjen kuvaus on, jos ei muuta viitettä ole mainittu, tiivistelmä Tarvantovaa-
ran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonnon ja käytön perusselvityk-
sen luvusta Vesistöt (Puro-Tahvanainen 2002).

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun pinta-alasta on vettä noin viisi prosenttia. Alueen vedet
kuuluvat lähes kokonaan Tornionjoen päävesistöalueeseen. Ainoastaan Lätäsenon–Hietajoen soi-
densuojelun koillisosassa on muutamia järviä, jotka laskevat Norjan puolelle Kautokeino-
elvan–Altaelvan vesistöön (kuva 2).

Tärkeimmät joet soidensuojelun alueella ovat Lätäseno, jonka kokonaispituus Poroenon suulta
Markkina on 53,8 km, Hietajoki (kokonaispituus 20,5 km) ja siihen laskeva Puusasjoki (21,7
km).

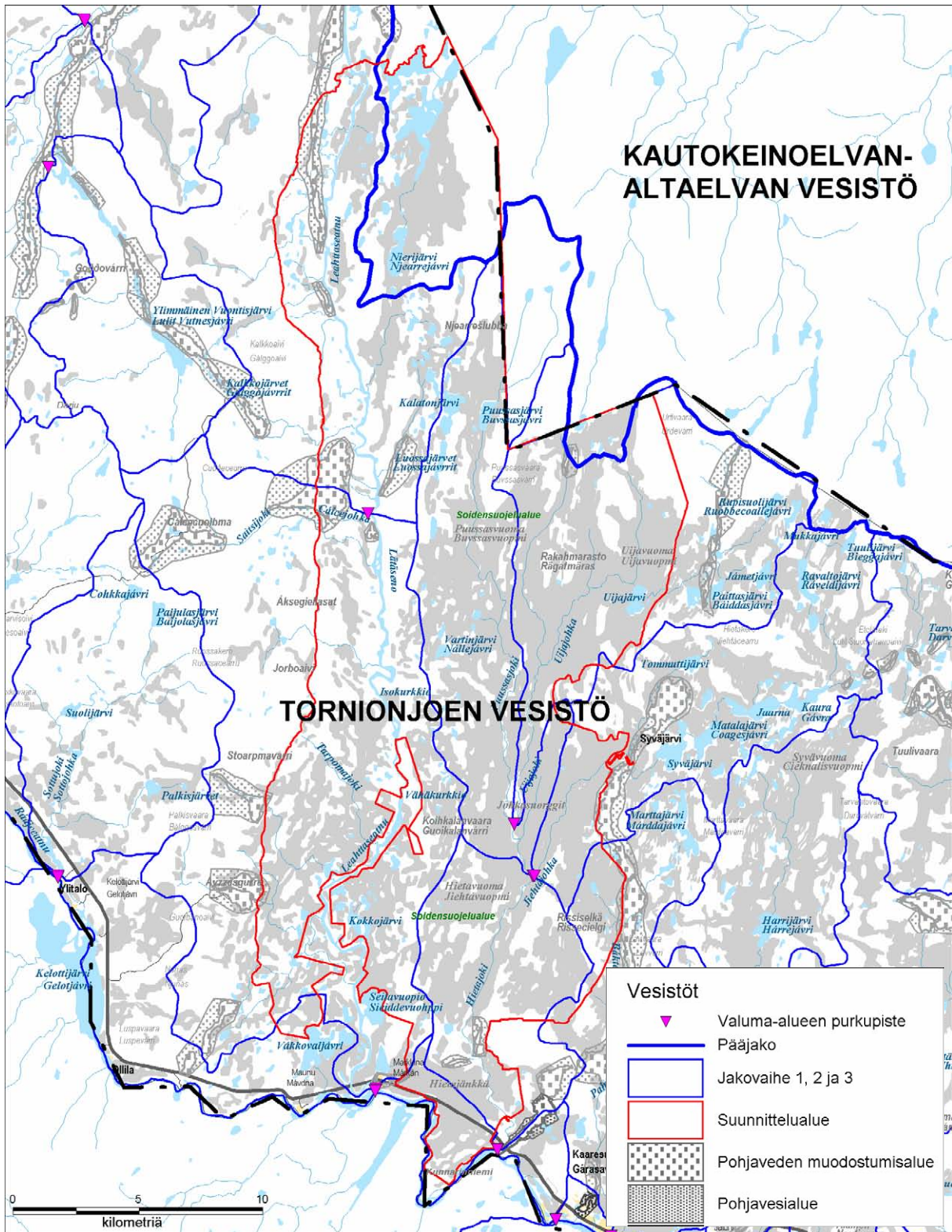
Soidensuojelun alue on vähäjärvinen, ja järvien yhteispinta-ala on vain noin 7 km². Soidensuojelu-
alueella on kaksi yli sadan hehtaarin järveä: Kalaton (235 ha) ja Kuoskatjärvi (146 ha).

Ihmisen vaikutus veden laatuun soidensuojelun alueella on vähäinen. Järvien ja jokien vesi on laa-
dultaan riittävän hyvää vaativimmillekin lohikaloille. Toisaalta järvien kalantuotanto ei vähärvini-
teisuuden ja pohjoisen sijainnin vuoksi voi nousta kovin suureksi. Vuotuisen kalantuotannon ar-
vioidaan olevan 2–6 kg/ha.

2.2 Luontodirektiivin luontotyypit ja lajit

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alue kuuluu Natura 2000 -suojelun alueverkoston alpiiniseen
vyöhykkeeseen, johon Euroopan unionin komissio sen hyväksyi 22.12.2003. Naturaan soidensuo-
jelun alue on liitetty yhtenä kokonaisuutena Käsivarren erämaa-alueen ja Saitsijoen harjijensuoje-
lun alueen kanssa. Käsivarren erämaa -niminen Natura-alue (FI 1300105) on otettu suojelun aluever-
kostoon SCI-alueena sen sisältämien luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteiden I ja II määrittämien
suojeltavien luontotyyppien ja lajien perusteella sekä ilmoitettu EU:lle lintudirektiivin
(79/409/ETY) mukaisena SPA-alueena, koska se on linnustoltaan monipuolinen ja arvokas alue.
Käsivarren erämaa -nimisen Natura-alueen suojelun toteutuskeinona on soidensuojelun osalta
luonnonsuojelulaki.

Käsivarren erämaan Natura-aluetta koskevassa tietolomakkeessa on ilmoitettu luontodirektiivin
liitteen I mukaisia luontotyyppisiä 16 kappaletta. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun tietolomakkeissa
luontodirektiivin luontotyyppisiä on ilmoitettu 12 kpl, joista yleisimmät peittävyysdel-
tään ovat vaihettumissuot ja rantasuot (20 %), aapasuot (15 %), boreaaliset luonnonmetsät (15 %),
palsasuot (10 %), puustoiset suot (10 %) ja subarktiset *Salix*-pensait (10 %). Alueella esiintyvis-
tä luontotyyppistä EU:n erityisen tärkeiksi määrittelemiä luontotyyppisiä ovat aapasuot, palsasuot,
puustoiset suot, boreaaliset luonnonmetsät ja tulvametsät. Edustavia tulvavaikutteisia metsiä on
etenkin Hietajoella. Lätäseno on Natura-luontotyyppinäkin merkittävä Fennoskandian luonnonty-
lainen jokireitti. Pinta-alallisesti lettosoitia on vähän, mutta ne ovat edustavia ja alueen suojelun
kannalta tärkeitä.

Kuva 2. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen vesistöt ja valuma-alueet. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2011.

Luontodirektiivin liitteen II ja IV nisäkäslajeista alueella esiintyvät naali ja saukko sekä liitteen II lajeista ahma. Luontodirektiivin liitteen II ja IV putkilokasvilajeista alueelta tunnetaan lettorikko, lapinleinikki ja lapinkaura. Liitteen II sammallajeista alueelta on tiedossa yksi kiiltosirppisammalen esiintymä. Ahma ja saukko kuuluvat metsästyslaissa lueteltuihin riistalajeihin ja ne on rauhoitettu metsästysasetuksella. Muut edellä mainitut luontodirektiivin lajit on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Näiden lisäksi alueella esiintyvistä lajeista verikämmekkä kuuluu rauhoitettuihin lajeihin.

Lätäsenon–Hietajoen alueen osalta Käsivarren Natura- tietolomakkeessa on alueella ilmoitettu esiintyväksi 15 EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteeseen I kuuluvaa eli erityistä suojelua vaativaa lintulajia. Vuosien 1997 ja 1998 lintulaskennoissa soidensuojelualueelta tavattiin EU:n lintudirektiivin liitteeseen I kuuluvia lintulajeja kuusi enemmän, yhteensä 21. Näistä 14 on Suomen uhanalaisuusluokituksen (Rassi ym. 2001) mukaan uhanalaisia (luku 2.3.2 Uhanalaiset linnut, taulukko 3).

2.3 Lajisto

2.3.1 Uhanalaiset ja EU:n luontodirektiivin liitteissä mainitut nisäkkäät

Enontekiöllä tarkastetaan vuosittain lähes 100 vanhaa naalin pesää, joista ei ole löytynyt naalin asuttamia pesiä vuoden 1995 jälkeen. Yksittäisistä naaleista on ollut vuosittain havaintoja. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella ei ole tiedossa yhtään vanhaa naalinpesää, mutta naali vierailee alueella satunnaisesti. Naalin harvinaistumiseen ovat vaikuttaneet mm. kettujen runsastuminen ja naalien heikentynyt ravintotilanne. Naalikantojen lisäämiseen ja seurantaan oli vuosille 1998–2002 ja 2003–2008 perustettu Euroopan unionin Life-projekti. Suomesta mukana projektissa olivat Metsähallitus ja Metsäntutkimuslaitos.

Saukko on Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen vakituisia asukkeja. Laji lisääntyy useilla alueen jokiosuuksilla, ja alueen saukkokanta on vahva pohjoisesta sijainnista huolimatta. Saukko-populaatio on Lapin läänin alueella kuitenkin selvästi harvalukuisempi kuin etelässä, mutta Lätäsenon–Hietajoen alueella se on tiheämpi kuin avoimilla tunturierämailla.

Kaikki suurpetomme esiintyvät ainakin satunnaisesti alueella. Harvinaisimpia niistä ovat susi ja karhu. Ilves saattaa ajoittain runsastua jonkin verran. Ilveksen poikaspesintöjä ei kuitenkaan alueelta viime vuosina tiedetä. Ahma on yleisin Lätäsenon–Hietajoen suurpedoista ja liikkuu laajalla alueella myös valtakunnan rajojen yli.

2.3.2 Uhanalaiset linnut

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on arvokas lintukohde ja kuuluu maailmanlaajuisesti arvokkaihin lintukohteisiin (IBA-alueet). Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella on tehty runsaasti systemaattisia linjalaskentoja, yhteensä 183,2 kilometriä 1990-luvun lopulla ja vuonna 2007. Erityisen arvokkaita ovat alueen suot ja myös alueen vesilinnusto on monipuolinen. Vanhojen metsien lintulajeja alueelta löytyy havumetsän vähydestä johtuen vain niukasti. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on linnustolle tärkeä, sillä alueella esiintyy yli kolmekymmentä erilaisissa uhanalaisuus- ja erityisvastuulajiluokitteluisissa mainittua lintulajia, joista valtaosa on vesija suolintuja (Aalto 2002). Suojelualueen yleisimmät linnut ovat pajulintu, niittykirvinen ja keltävästäräkki (taulukko 1). Myös Lapinsirkun, jättiläispeipon ja liron populaatiot ovat suuret. Merkillepantavaa on uhanalaisista lajeista ja direktiivilajeista lapisirrin, kapustarinnan, liron, jänkäsirriäisen, jänkäkurban, vesipääskyn, sinirinnan, pikkutikan sekä silmälläpidettävistä kivitaskun suuret populaatiot. Alueen linnuston tarkempi kuvaus on Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–

Hietajoen soidensuojelualan luonnon ja käytön perusselvityksessä (Aalto 2002). Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella on tehty linjalaskentoja myös vuonna 2007 ja alueen lajisto tunnetaan hyvin (taulukko 2). Lätäsenon–Hietajoen alue on aikoinaan ollut kiljuhanhen vankimpia pesimäalueita maassamme. Vielä 1900-luvun alussa kiljuhanhen sanotaan olleen Ylä-Lapissa tavallisempi kuin metsähanhen. Erittäin uhanalaiseksi luokitellun kiljuhanhen pesimäkanta romahti 1940–1950-luvuilla ja on sen jälkeen pienentynyt edelleen. Suomesta ei ole löydetty kiljuhanhi-poikuetta vuoden 1996 jälkeen, ja silloinen havainto oli Utsjoelta. Muuttoaikaisia havaintoja sen sijaan on ollut vuosittain. Soidensuojelualan suot sekä pajukko- ja koivikkorantaiset lammet, järvet ja jokivarret ovat lajin potentiaalisia pesimäalueita. Kiljuhanhen häviämisen syynä pidetään ensisijaisesti elinympäristöjen muutoksia ja metsästystä kiljuhanhen muutto- ja talvehtimisalueilla Venäjällä ja Kazakstanissa.

Taulukko 1. Linjalaskentojen perusteella yleisimmät linnut, sekä joitakin merkittäviä uhanalaisia lajeja ja niiden parimääräarviot.

	Havaitut yksilöt		Parimääräarvio		Osuus
	Pääsarka	Tutkimussarka	Minimi	Maksimi	
Pajulintu	335	1 814	11 856	17 784	29,5 %
Niittykirvinen	133	508	5 533	8 300	13,8 %
Keltävästäräkki	102	273	3 796	6 074	9,5 %
Järripeippo	77	451	3 095	4 642	7,7 %
Lapinsirkku	47	151	2 010	3 216	5,0 %
Liro	49	289	1 956	2 934	4,9 %
Riekko	33	83	1 836	3 305	4,6 %
Sinirinta	43	171	1 759	2 638	4,4 %
Punakylkirastas	44	214	1 563	2 344	3,9 %
Pajusirkku	33	140	1 533	2 300	3,8 %
Uрпиainen	32	244	1 343	1 881	3,3 %
Vesipääsky	8	41	504	807	1,3 %
Jänkäsiirriäinen	5	26	257	386	0,6 %
Kapustarinta	4	39	202	283	0,5 %
Suokukko	5	17	169	253	0,4 %
Mustaviklo	4	27	140	196	0,3 %
Käki	1	55	67	94	0,2 %
Pensastasku	0	7	64	96	0,2 %
Jänkäkurppa	1	19	52	105	0,1 %

Taulukko 2. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella kesä-heinäkuussa 1997 ja 1998 laskennoissa havaitut sekä muut ennen vuotta 2008 havaitut uhanalaiset linnut ja muut erityisvastuulajit. Uhanalaisuokitukset on päivitetty Rassin ym. (2001) mukaiseksi, joten tämä taulukko on jossain määrin erilainen kuin taulukko Aalto 2002, s. 80). Uhanalaisuus: CR = äärimmäisen uhanalaiset, EN = erittäin uhanalaiset, VU = vaarantuneet, NT = silmälläpidettävät, Alueellinen uhanalaisuus on Rassin ym. (2002) mukaan: RT = alueellisesti uhanalainen, 4c = pohjoisboreaalinen vyöhyke, Metsä-Lappi, 4d = pohjoisboreaalinen vyöhyke, Tunturi-Lappi. * = luonnonsuojeluasetuksen mukaan erityisesti suojeltava laji.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanalaisuus	Lintudirektiivi liite I	Alueellinen uhanalaisuus
<i>Falco columbarius</i> *	ampuhaukka	VU	x	
<i>Aythya marila</i> *	lapasotka	VU		
<i>Calidris temminckii</i> *	lapinsirri	VU		
<i>Larus ridibundus</i>	naurulokki	VU		
<i>Dendrocops minor</i> *	pikkutikka	VU		
<i>Lanius excubitor</i>	isolepinkäinen	NT		
<i>Limicola falcinellus</i>	jänkäsirriäinen	NT		
<i>Gavia stellata</i>	kaakkuri	NT	x	
<i>Charadrius morinellus</i>	keräkurmitsa	NT	x	RT4c
<i>Oenanthe oenanthe</i>	kivitasku	NT		
<i>Perisoreus infaustus</i>	kuukkeli	NT		
<i>Cuculus canorus</i>	käki	NT		
<i>Parus cinctus</i>	lapintiainen	NT		
<i>Tetrao urogallus</i>	metso	NT	x	
<i>Anser fabalis</i>	metsähänhi	NT		
<i>Melanitta nigra</i>	mustalintu	NT		
<i>Saxicola rubetra</i>	pensastasku	NT		
<i>Picoides tridactylus</i>	pohjantikka	NT	x	
<i>Limosa lapponica</i>	punakuiri	NT	x	RT4c
<i>Circus aeruginosus</i>	ruskosuohaukka	NT	x	
<i>Circus cyaneus</i>	sinisuohaukka	NT	x	
<i>Philomachus pugnax</i>	suokukko	NT	x	
<i>Falco tinnunculus</i>	tuulihaukka	NT		
<i>Passer domesticus</i>	varpunen	NT		
<i>Surnia ulula</i>	hiiripöllö	LC	x	
<i>Pluvialis apricaria</i>	kapustarinta	LC	x	
<i>Gavia arctica</i>	kuikka	LC	x	
<i>Grus grus</i>	kurki	LC	x	
<i>Sterna paradisaea</i>	lapintiira	LC	x	
<i>Cygnus cygnus</i>	laulujoutsen	LC	x	
<i>Tringa glareola</i>	liro	LC	x	
<i>Melanitta fusca</i>	pilkkasiipi	LC		RT4cd
<i>Luscinia svecica svecica</i>	sinirinta	LC	x	
<i>Asio flammeus</i>	suopöllö	LC	x	
<i>Mergus albellus</i>	uivelo	LC	x	
<i>Phalaropus lobatus</i>	vesipääsky	LC	x	

2.3.3 Uhanalaiset selkärangattomat

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueelta ei tunneta yhtään uhanalaisen tai silmälläpidettävän selkärangattoman eläinlajin esiintymää.

2.3.4 Uhanalaiset kasvit

Suurin osa Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueesta on viime aikoihin asti ollut kasvillisuus- ja kasvistontutkimuksen kannalta syrjässä, ja tutkijoiden mielenkiinto Enontekiöllä on kohdistunut pääasiassa Käsivarren suurtuntureiden alueelle. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen luontokartoitus (Sihvo 2001, 2002) on ensimmäinen kattava kasvillisuus selvitys Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueelta. Kasvistollisia perusselvityksiä ei ole toistaiseksi käytettävissä, mikä näkyy selvästi esim. Suomen kasviatlas -kartastossa (Lahti ym. 1995) valkeina, tutkimattomina ruutuina. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen ja Tarvantovaaran erämaa-alueen kasvillisuudesta on tehty suunnittelutyötä varten perusselvitys (Piirainen 2002), johon tämän luvun teksti perustuu.

Valtakunnallisesti uhanalaisista putkilokasveista (Rassi ym. 2001, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut) alueelta tunnetaan:

- sukassara (*Carex microglochin*), EN
- verikämmekkä (*Dactylorhiza incarnata* ssp. *cruenta*), VU
- lettorikko (*Saxifraga hirculus*), VU
- lettosara (*Carex heleonastes*), VU

Näistä verikämmekkä on yhden ainoan esiintymän varassa. Lettorikolla, sukassaralla ja lettosaralla on 2–5 tunnettua esiintymää. Kaikkien kasvupaikat ovat lettosoita, jotka eivät tällä hetkellä liene minkään erityisen uhan alaisia.

Valtakunnallisesti silmälläpidettävistä putkilokasveista (NT) alueelta tunnetaan:

- lapinkaura (*Trisetum subalpestre*), NT
- punakämmekkä (*Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*), NT
- velttosara (*Carex laxa*), NT

Näistä punakämmekkä kasvaa alueella paikoin jopa yleisehkönä hyvillä lettosoilla. Lapinkauralla on kymmenen tunnettua jokivarsikasvupaikkaa ja velttosaralla viisi tunnettua paikkaa lähinnä lettosoilla.

Alueellisesti uhanalaisista (Rassi ym. 2002, RT = alueellisesti uhanalainen) putkilokasveista alueelta tunnetaan:

- sarjarimpi (*Butomus umbellatus*), RT
- lettovilla (*Eriophorum latifolium*), RT

Lettovilla on tavattu lettosoilla melko suppealla alueella, joskin useammasta paikasta. Sarjarimpi on yhden esiintymän varassa. Näidenkään lajien kasvupaikat eivät ole tällä hetkellä uhan alaisia.

EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV putkilokasvilajeista alueelta tunnetaan lettorikon ja lapinkauran ohella lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*), joka ei ole uhanalainen. Luontodirektiiv-

vin lajit on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Näiden lisäksi alueella esiintyvä verikämmekkä (*Dactylorhiza incarnata* ssp. *cruenta*) kuuluu rauhoitettuihin lajeihin.

Muiden kuin putkilokasvien levinneisyystiedot ovat valitettavasti varsin puutteellisia valtaosalta aluetta. Alueelta tunnetaan seuraavat valtakunnallisesti uhanalaiset lehtisammalet:

- pohjanväkäsammal (*Campylium laxifolium*) CR
- kalkkijalosammal (*Pseudocalliergon lycopodioides*) VU
- kiiltosirppisammal (*Hamatocaulis vernicosus*) VU
- pohjanjalosammal (*Pseudocalliergon angustifolium*) VU
- silmuhiirensammal (*Bryum neodamense*) VU

Pohjanväkäsammal ja jalosammal ovat luonnonsuojeluasetuksen mukaan erityisesti suojeltavia lajeja ja kiiltosirppisammal luontodirektiivin liitteen II laji. Alueen uhanalaiset sammalet ovat lähinnä hyvien lettosoiden lajeja, mutta uhanalaisia maksasammalia kasvaa myös emäksisillä kalliopahdoilla ja hetepuroissa. Nämä kasvupaikat eivät ole minkään erityisen uhan alaisia. Lätäsenon–Hietajoen alueelta on tiedossa valtakunnallisesti vaarantuneisiin luettavista maksasammalista karhunlovisammalen (*Lophozia grandiretis*) esiintymä sekä joitakin silmälläpidettävien maksasammalien esiintymiä.

Alueelta tunnetaan joukko kasvilajeja, joiden säilymisestä Suomella on merkittävä kansainvälinen vastuu. Putkilokasveista on valittu vastuulajeiksi ne, joiden eurooppalaisesta kannasta on arvioitu olevan Suomessa vähintään noin 20 %. Vaikka kaikki eivät suinkaan ole edes erityisen harvinaisia, nekin osaltaan lisäävät alueen suojeluarvoa ja niiden esiintymien säilyminen alueella on syytä turvata (Rassi ym. 2001). Alueen uhanalaislajistoa listalla edustavat verikämmekkä, lettosara ja lapinkaura. Muita harvinaisia listan lajeja on mm. lapinleinikki, yleisiä puolestaan esimerkiksi karvayökönlehti (*Pinguicula villosa*) ja kellosinilatva (*Polemonium acutiflorum*). Alueella esiintyvistä sammalista Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin kuuluvat mm. kiiltosirppisammal, pohjanväkäsammal, pohjanjalosammal ja pohjanvaskisammal.

2.3.5 Kalasto

Tornionjoen kautta Lätäsenoon kutemaan nouseva lohi on yksi harvoista Itämeren vaeltavista luontaisista lohikannoista. Lohi nousee Käsivarren erämaa-alueella ainakin Poroenoon saakka. Lohta on tavattu myös Meekonjärveltä ja Valtijoen alajuoksulta. Tornionjoen lohikanta oli vielä 1990-luvun alkupuolella erittäin uhanalainen merikalastuksen ja lisääntymishäiriön (M-74) vuoksi. Kanta on kuitenkin viime vuosina elpynyt poikasistutusten ja meripyyntirajoitusten ansiosta niin paljon, että Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on lopettanut lohi-istutukset. Hietajokeen on istutettu lohenpoikasia viimeksi vuonna 2001 ja Lätäsenoon vuonna 1999 Tornionjoen lohikannan ylitettyä villien vaelluspoikasten tavoitemäärän (250 000 kpl vuosittain). Tällä hetkellä ei ole suunnitelmia jatkaa lohi-istutuksia luontaisen lisääntymisen elvyttyä tavoitteellisen tason yli. Kalastussäätely niin meri- kuin jokialueellakin tulee hoitaa siten, että luontainen lisääntyminen myös vesistön latvajoissa vahvistuisi jatkossa (Haikonen ym. 2004).

Meritaimenen istutuksia ei ole tehty viime vuosina soidensuojelualueen jokiin. Meritaimenkantojen elvyttäminen edellyttää jatkossa sellaista kalastussäätelyä, joka nykyistä paremmin suojaa sen eri elinkierron vaiheita niin joki- kuin merialueellakin. Ennen tällaisen saavuttamista istutuksilla ei saada kovinkaan suurta myönteistä vaikutusta luontaisen kalakannan elpymiseen (Haikonen ym. 2004).

Metsähallitus on istuttanut siikaa 1990-luvulla vain Kuoskatjärviin, johon istutettiin vuosina 1994 ja 1996 kesänvanhoja Ivalojoen pohjasiikoja yhteensä 1 700 kpl. Vuonna 1984 istutettiin Kalattomaan 5 000 pohjasiikaa.

2.4 Maankäyttöanalyysi

Porotalouden ympäristövaikutukset kohdistuvat laiduntamisen kautta koko soidensuojelualueelle. Laiduntaminen kohdistuu pohja-, kenttä- ja pensaskerrokseen ja puuston nuoruusvaiheisiin. Vuosittainen muutos jää kuitenkin vähäiseksi ja siksi vaikeasti lyhyellä aikavälillä havaittavaksi.

Kohtuullisen laidunnusvaikutuksen on todettu lisäävään tunturikasvillisuuden monimuotoisuutta (Helle & Aspi 1983). Tunturikoivu on porojen kesäravintoa. Poron laidunnuksen seurauksena joidenkin metsänrajakoivujen ulkonäkö alkaa muistuttaa omenapuita, koivikot harventuvat ja ajan myötä puuston raja saattaa laskea. Vaaravyöhykkeessä ovat lähinnä korkealla sijaitsevat erilliset tunturikoivuesiintymät (Helle ym. 1998). Toisaalta nykyinen, luonnontilasta poikkeava maisemakuva on oikeastaan jo muuttunut kulttuurimaisemaksi, jonka muuttaminen määrätietoisella laidunnuksen vähentämisellä ei välttämättä ole edes suotavaa (Oksanen ym. 1995).

Porotalouden ympäristövaikutukset ovat hyväksyttäviä niin kauan kuin laiduntaminen on kestävä. Pidättäytyminen porojen talviruokinnasta edistää porotalouden ekologista kestävyyttä. Tärkeää on myös poromäärien mitoittaminen kesälaidunten kantokyvyn mukaan. Perinteisesti talvilaidunten kantokykyä on pidetty esimerkiksi poronhoitolaissa porojen enimmäismäärän määräävänä minimitekijänä. Laidunkiertojärjestelmän tehostamisella on merkittävä vaikutus laidunten kantokykyyn ja sitä kautta ympäristön tilaan.

Luontaiselinkeinoista **kalastuksella ja riekonpyynnillä** on vaikutuksia soidensuojelualan kalaja riistakantojen runsaussuhteisiin. Kesällä paikalliset asukkaat menevät sekä kalaan että hilloja keräämään useimmiten koneellisesti joko lentäen tai mönkijöillä. Lentäminen säästää luontoa verrattuna kesäaikaiseen maastoliikenteeseen. Ulkopaikkakuntalaiset keräävät hilloja soidensuojelualueelta lähinnä valtatie 21:n läheisyydessä.

Luonnon virkistyskäytön vaikutukset keskittyvät pääosin hyvin rajalliselle alueelle, suosituimmille kulkureiteille ja yöpymispaikoille. Erityisesti Lätäsenon varren suositut leiripaikat ovat paikoitellen kuluneita ja roskaantuneita. Lisäksi rantakoivuista on otettu tuolta ja niitä on kaadettu polttopuiksi.

Virkistyskalastuksella, -metsästyksellä ja -hillastuksella on samansuuntaisia vaikutuksia alueiden luonnotilaisuuteen kuin luontaiselinkeinojen harjoittamiseksi tai kotitarpeeksi tapahtuvalla kalastuksella, metsästyksellä ja hillastuksella. Virkistyskäyttöön liittyy tosin vähemmän kesäaikaista maastoliikennettä, koska ulkopaikkakuntalaisille ei pääsääntöisesti myönnetä kesäaikaista maastoliikennelupia.

Verrattuna useisiin muihin Lapin soidensuojelualueisiin Lätäsenon–Hietajoen alue on luonnonvetovoimainen virkistysalue sekä paikkakuntalaisten että matkailijoiden keskuudessa. Kesällä virkistyskäyttö ajoittuu pääasiassa heinä-elokuulle suuntautuen Lätäsenolle, jossa kalastetaan ja veneillään. Talvella alueen pohjoisosassa kulkeva moottorikelkkaura tuo alueelle jonkin verran kelkkailijoita ja hiihtäjiä. Virkistyskäyttö ei juurikaan suuntaudu alueen soille, joten se ei vaaranna alueen suojelutavoitteita.

Kesäaikainen maastoliikenne jättää jälkiä maaperään. Haittavaikutuksia vähentää se, että Metsähallitus ei pääsääntöisesti myönnä lupia kuin tietyille vakiintuneille kulku-urille (ks. tarkemmin luku 11 Maastoliikenne ja muu liikkuminen).

Suurin osa **moottorikelkkailusta** keskittyy merkityille moottorikelkkaurille ja siten hyvin pienelle osalle aluetta. Paikkakuntalaiset voivat kelkkailla koko alueella, mutta heidänkin liikkumisensa loppuu tai ainakin vähenee merkittävästi kelirikon myötä ennen lintujen pesimäaikaa ja porojen vasomisaikaa. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa kevättalvella haittaa ja vahinkoa porotaloudelle laukottamalla kantavia vaatimia upottavassa hangessa ja hajottamalla tokkia.

Lentoliikenne on alueella niin vähäistä, että siitä ei ole haittaa alueen luonnontilaisuudelle. Lentoliikenne säästää luontoa verrattuna maastoliikenteeseen.

Ilmanlaadussa ei ole tapahtunut soidensuojelualueella sellaisia muutoksia, jotka olisivat mitattavissa tai silminnähtävissä. Alue on ilmanlaadultaan Suomen puhtainta (Tikkanen 1995).

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen alueella tekemissä lohi- ja meritaimenistutuksissa on ollut kyse alueella olevien heikentyneiden kantojen vahvistamisesta. Lohen kanta onkin vahvistunut viime vuosina niin paljon, että lohien poikasistutukset Hietajokeen lopetettiin vuoden 2001 poikasistutuksiin ja Lätäsenoon vuoden 1999 istutuksiin. Meritaimenen istutuksia kyseisiin jokiin ei ole tehty viime vuosina, koska meritaimenkantojen elvyttäminen edellyttäisi sellaista kalastussäätelyä, joka suojaisi nykyistä paremmin sen eri elinkierron vaiheita niin joki- kuin merialueilla.

Metsähallituksen siikaistutusten tavoitteena on kalastettava siikakanta. Alueen järviin tehtiin istutuksia 1990-luvulla vain Kuoskatjärviin, johon Metsähallitus istutti vuosina 1994 ja 1996 kesänvanhoja Ivalojoen pohjasiikoja yhteensä 1 700 kpl. Vuonna 1984 istutettiin Kalattomaan 5 000 pohjasiikaa. Istutussiiat eivät ole olleet paikallista alkuperää, joten istutukset ovat muuttaneet näiden järvien luonnontilaisuutta.

Nisäkkäistä tulokaslaji on minkki. Alueen kalastoon minkillä ei ole juurikaan vaikutusta. Tehokkaana pienpetona ja pesärosvona minkki vaikuttaa lähinnä riekkokantaan ja alueella pesivien lintujen runsaussuhteisiin.

Kettu ei ole tulokaslaji siinä mielessä, että jo vuosikymmeniä koko Enontekiö on kuulunut ketun levinneisyysalueeseen. Aikaisemmin kettu on kuitenkin ollut ainoastaan satunnainen vierailija tuntureilla, naalien pesimäalueilla.

Ihmisen aiheuttamat muutokset ovat enimmäkseen rajoittuneet suppeille alueille. Alueelle on kotiutunut varsin niukasti ihmisen mukana kulkeutuneita kasveja (Piirainen 2002). Vanhojen asuinpaikkojen, kalamajojen ja autiotupien pihakentillä sekä polkujen ja ajoneuvourien varrella kasvaa joitakin tulokaslajeja. Suurin osa asuinkenttien kasvustosta on kuitenkin alkuperältään luonnonlaajaa, joka on hyötynyt puuston raivauksesta ja piha-alueiden höystymisestä. Varsinaista rikkalaajaa alueen pihakentillä ei juurikaan ole tavattu (Piirainen 2002).

Puunkäytön vaikutukset alueen luonnontilaisuuteen ovat koko alueen mittakaavassa vähäisiä. Nykyiset ohjeet suuntaavat hakkuut puustoisimmille alueille, joilla niistä ei ole merkittävää haittaa alueen luonnontilaisuudelle.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

3.1 Soidensuojelu

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on perustettu vanhan luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla erityiseksi suojelualueeksi. Hallituksen esityksen (20/1988) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ”tärkein seikka soidensuojelualueita perustettaessa on turvata alueiden luonnonmukaisen vesitalouden säilyminen. Rauhoitusmääräyksin on siten tarkoitus kieltää ojittamista alueita, ottamista maa-aineksia sekä tekemästä kaikkia muitakin sellaisia toimia, jotka saattavat muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa. Sitä vastoin luontaistalouden harjoittaminen, kuten poronhoito, metsästys ja kalastus sekä marjojen ja sienien poiminta, olisi sallittua soidensuojelualueella”

Tarkemmat säännökset soidensuojelulain (851/1988) täytäntöönpanosta on annettu asetuksella (852/1988). Soidensuojelualueilla on kielletty ojitus, maa-ainesten ottaminen sekä maa- ja kallio-perän vahingoittaminen. Samoin on kielletty turvemailla olevan puuston hakkaaminen sekä rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen. Tähän on kuitenkin poikkeuksia. Sallittua on rakentaa ja kunnossapitää sellaisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten. Asetus ei rajoita kalastusta, metsästystä, keräilyä tai poronhoitoa (Asetus 852/1988).

Lukuun ottamatta edellä kuvattuja soidensuojeluasetuksen asettamia rajoituksia, aluetta käytetään pääsääntöisesti kutakin toimintaa säätelevän lainsäädännön mukaisesti. Esimerkiksi poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä säädellään niistä annetuin säädöksin. Lisäksi yleistä merkitystä on esimerkiksi ns. Rion sopimuksella, joka velvoittaa kestävyteen myös luonnonsuojelualueilla. Kestävyydellä tarkoitetaan Rion sopimuksessa muun muassa sitä, että luonnon käytössä ja sen ohjauksessa tulee ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset, ekologiset ja kulttuuriset näkökohdat. Kestävän käytön velvoite on erikseen lausuttu myös Metsähallituksesta annetun lain (1169/1993) 2 §:ssä.

3.2 Natura 2000 -verkosto

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue kuuluu Suomen Natura 2000 -suojelualueverkostoon sekä luonto- että lintudirektiivin mukaisena kohteena osana Käsivarren erämaa -nimistä aluekokonaisuutta. Tämän suunnitelman tavoitteena on siten myös niiden luontoarvojen turvaaminen, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on liitetty kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen luetteloon eli ns. Ramsar-kohteeksi. Suomen Ramsar-alueet on valittu siten, että ne edustavat mahdollisimman hyvin Suomen erilaisia, vesilinnuston kannalta merkittäviä kosteikkoja. Kaikki Suomen Ramsar-alueet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon, ja alueiden rajaukset noudattavat Natura-rajauksia. Ramsarin sopimuksen suojelutavoitteet toteutuvat Natura-alueiden suojelutoimien kautta. Näin ollen Lätäsenon–Hietajoen alueella erityisesti monipuolisen ja runsaan linnuston säilyttäminen on keskeinen suojelutavoite.

3.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:n mukaan ”Valtion viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistää niiden toteuttamista. Valtion viran-

omaisten on myös arvioitava toimenpiteidensä vaikutuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kannalta. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.”

Valtioneuvoston päätöksen (30.11.2000) tavoitteena on mm. edistää kulttuuri- ja luonnonperinnön, virkistyskäytön ja luonnonvarojen säilymistä sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisen merkittävien aluekokonaisuuksien säilymistä. Alueidenkäytön keskeisiä tavoitteita luonnon sekä luonnonkäytön kannalta ovat mm:

- elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymisen edistäminen
- luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville
- ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävien ja yhtenäisten luonnonalueiden käytön ohjaaminen siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota
- luonnon virkistyskäytön sekä luonto- ja kulttuurimatkojen edistäminen parantamalla monikäytön edellytyksiä.

Yllä olevaan luetteloon on kirjattu sekä yleis- että erityistavoitteita siltä osin kuin ne koskevat suunnittelualuetta. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia velvoitteita.

Maankäyttö- ja rakennuslain keskeiset tavoitteet saamelaiskulttuurin säilymisen kannalta on kuvattu luvussa 3.5 Saamelaiskulttuurin turvaaminen.

3.3.1 Kaavoitus

Lätäsenon–Hietajoen alueelle on 23.11.1999 vahvistettu Tunturi-Lapin seutukaava (Lapin liitto 1999), jonka oikeusvaikutukset Metsähallitus on maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoitamana viranomaisena velvollinen ottamaan huomioon alueen hoidon ja käytön suunnittelussa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa todetaan, että ”rakennuslain nojalla voimaan tullut seutukaava on voimassa rakennuslain mukaisin seutukaavan oikeusvaikutuksin, kunnes se korvataan tämän lain mukaisella maakuntakaavalla tai kumotaan. Jollei seutukaavaa 10 vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta korvata maakuntakaavalla tai kumota, se on voimassa tämän lain mukaisena maakuntakaavana” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 210 § 1 mom.).¹

Tunturi-Lapin maakuntakaavan laatiminen aloitettiin vuoden 2005 loppupuolella ja ympäristöministeriö on vahvistanut kaavan kesäkuussa 2010.

Tunturi-Lapin maakuntakaavan (Lapin Liitto 2010) tarkoitus on

- 1) kytkeä alueiden käytön yleispiirteinen suunnittelu alueen kehittämisstrategioihin
- 2) tarkistaa vahvistetussa seutukaavassa (Lapin liitto 1999) olevia aluevarauksia ja määräyksiä
- 3) ottaa huomioon lainsäädännössä tapahtuneet muutokset
- 4) yhteensovittaa suunnittelu ja vaikutusten arviointi naapurimaiden kanssa.

¹ Ympäristöministeriö vahvisti Tunturi-Lapin maakuntakaavan 23.6.2010, ja tämä kaava kumoaa seutukaavan.

3.4 Laki Metsähallituksesta

Metsähallitus ohjaa tiettyjä erämaan käyttömuotoja, mutta moni toiminta on jonkin muun viranomaisen ohjauksessa. Metsähallituksen tehtävät on määritelty laissa (1378/2004) ja asetuksessa (1380/2004) Metsähallituksesta. Laki Metsähallituksesta asettaa toiminnan yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet, joista hoidon ja käytön suunnittelua ohjaavat:

- Poronhoitolaissa (848/1990) säädetyt velvoitteet täytetään
- Luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön olennaisena osana Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojeleminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa. Metsähallituksen on lisäksi otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset.
- Metsähallituksen toiminnassa otetaan huomioon tutkimuksen, opetuksen, /.../ maankäytön tarpeet.

Tämän suunnitelman perusteella tehdyistä viranomaispäätöksistä voi valittaa asiasta riippuen Rovaniemen hallinto-oikeuteen tai maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan.

Lapin ympäristökeskus (nykyisin Lapin ELY- ja AVI-keskukset) huolehtii toimialueellaan sille säädetyistä tai määrättyistä ympäristönsuojelua, alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, rakentamisen ohjausta sekä vesivarojen käyttöä ja hoitoa koskevista tehtävistä (Laki ympäristöhallinnosta 55/1995).

3.5 Saamelaiskulttuurin turvaaminen

Saamelaisten kielellistä ja kulttuurista itsehallintoa toteuttaa Saamelaiskäräjät (974/1995), jonka saamelaiset valitsevat vaaleilla neljäksi vuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjät hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevia asioita. Metsähallitus on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä arvion Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin (liite 2). Tällainen arvio pyydetään kaikista saamelaisten kotiseutualueella tehtävistä suojele- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmista.

Saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana turvaavat sekä kansalliset että kansainväliset sopimukset ja säännökset.

Poronhoito, kalastus, metsästys ja pienimuotoinen maatalous sekä käsityöt ja luonnonvaraisten tuotteiden keräily ovat saamelaisten perinteisiä elinkeinoja. Niitä harjoitetaan myös yhdistelmäelinkeinoina, toisinaan myös nk. uudenaikaisten elinkeinojen, kuten matkailun ja muiden palveluelinkeinojen, ohella.

3.5.1 YK:n KP-sopimus

Saamelaisten kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen harjoittamista suojaa saamelaisten osalta YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan ihmisoikeussopimuksen 27 artikla, joka on Suomessa voimassa laintasoisesti. Sopimuksen mukainen saamelaiskulttuurin turva edellyttää viranomaisten huolehtivan päätöksenteossaan siitä, että muut käyttömuodot ja käyttäjät eivät merkittävästi heikennä kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä ja kulttuurin harjoittamisen taloudellista kannattavuutta. Näistä lähtökohdista erityisesti porolaitumien laajuuteen, yhtenäisyyteen ja laatuun sekä porojen laidunrauhaan vaikuttavat seikat vaikuttavat suoraan saamelaisten kulttuurin harjoittamisedellytyksiin.

3.5.2 Asiakirjat Suomen tasavallan liittymisestä Euroopan unioniin, pöytäkirja N:o 3 Saamelaisista

Pöytäkirjassa todetaan, että Suomi on sitoutunut saamelaisten elinkeinojen, kielen, kulttuurin ja elämäntavan säilyttämiseen ja kehittämiseen ja että perinteinen saamelaiskulttuuri ja saamelaiselinkeinot ovat riippuvaisia luontaiselinkeinoista, kuten poronhoidosta, saamelaisten perinteisillä asuinalueilla. Pöytäkirjan 1. artiklassa todetaan, että sen estämättä, mitä EY:n perustamisso-
pimuksessa määrätään, saamelaisille saadaan myöntää yksinoikeuksia poronhoidon harjoittamiseen perinteisillä saamelaisalueilla. Pöytäkirjan 2. artiklan mukaan pöytäkirja voidaan laajentaa koskemaan muitakin perinteisiin saamelaiselinkeinoihin liittyviä saamelaisten yksinoikeuksia niiden vastaisen kehityksen huomioon ottamiseksi. Neuvosto voi yksimielisesti komission ehdotuksesta sekä Euroopan parlamenttia ja alueiden komiteaa kuultuaan tehdä tarvittavat muutokset pöytäkirjaan.

3.5.3 ILO:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva sopimus nro 169

ILO:n alkuperäiskansasopimus tunnustaa alkuperäiskansojen erityiset oikeudet perinteisiin asuin-
alueisiinsa ja edellyttää valtioilta toimenpiteitä alkuperäiskansojen kulttuurin, kielten ja ympäristön suojelemiseksi. Sopimus on hyväksytty Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Sopimus on velvoittava, vaikka Suomi ei ole vielä ratifioinut sopimusta, koska Suomen lainsäädäntö ei tällä hetkellä täytä sopimusmääräyksiä.

Maoikeuksia koskevista sopimusmääräyksistä saamelaisten aseman kohentamisen kannalta todetaan 13 artiklassa, että sovellettaessa yleissopimuksen tämän osan määräyksiä hallitusten on kunnioitettava sitä erityistä merkitystä, joka kysymyksessä olevien kansojen suhteella siihen maahan tai alueeseen, jolla he asuvat tai muuten käyttävät, on niiden kulttuurille ja henkisille arvoille, ja erityisesti tämän suhteen yhteisöllisiä näkökohtia. Sopimuksen 14. artiklassa todetaan, että

1. Kyseisille kansoille on tunnustettava omistus- ja hallintaoikeus niihin maihin, joilla ne perinteisesti asuvat. Soveltuvissa tapauksissa on lisäksi turvattava asianmukaisilla toimenpiteillä näiden kansojen oikeudet käyttää alueita, jotka eivät ole niiden yksinomaista asuin-
aluetta, mutta joita ne ovat perinteisesti voineet käyttää toimeentulonsa hankkimista ja perinteisiä toimiaan varten. Tässä suhteessa on kiinnitettävä erityistä huomiota paimentolaiskansojen ja kiertävien viljelijöiden tilanteeseen,
2. Hallitusten on tarpeellisin toimin määriteltävä kysymyksessä olevien kansojen perinteisesti asuttamat maat ja taattava tehokas suoja niiden omistus- ja hallintaoikeudelle ja
3. Kansalliseen oikeusjärjestykseen on sisällytettävä tarkoituksenmukainen menettely kysymyksessä olevien kansojen maahan liittyvien vaatimusten ratkaisemiseksi.

3.5.4 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista

YK:n yleiskokouksessa 13.9.2007 hyväksytyssä julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista todetaan mm., että:

- Alkuperäiskansoilla on oikeus harjoittaa ja elvyttää kulttuurisia perinteitään ja tapojaan. Tähän sisältyy niiden oikeus ylläpitää, suojella ja kehittää kulttuuriensa aiempia, nykyisiä ja tulevia ilmenemismuotoja.
- Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja vahvistaa tunnusomaista hengellistä suhdettaan perinteisesti omistamiinsa tai muutoin hallussaan pitämiinsä ja käyttämiinsä maihin, alueisiin, vesistöihin, rannikkomeriin ja muihin luonnonvaroihin sekä oikeus säilyttää tähän liittyvät vastuunsa tuleville sukupolville.

- Alkuperäiskansoilla on oikeus perinteisesti omistamiinsa, hallussaan pitämiinsä tai muutoin käyttämiinsä tai hankkimiinsa maita, alueisiin ja luonnonvaroihin.
- Alkuperäiskansoilla on oikeus omistaa, käyttää, kehittää ja hallita niitä maita, alueita ja luonnonvaroja, jotka ovat niiden hallussa perinteisen omistuksen tai muun perinteisen hallussapidon tai käytön perusteella tai jotka ne ovat muutoin hankkineet.
- Valtioiden on laillisesti tunnustettava nämä maat, alueet ja luonnonvarat ja suojeltava niitä. Tässä tunnustamisessa on asianmukaisesti kunnioitettava kyseisten alkuperäiskansojen tapoja, perinteitä ja maanomistusjärjestelmiä.
- Valtioiden on yhdessä asianomaisten alkuperäiskansojen kanssa perustettava ja pantava täytäntöön oikeudenmukainen, riippumaton, puolueeton, avoin ja läpinäkyvä sekä alkuperäiskansojen lait, perinteet, tavat ja maanomistusjärjestelmät asianmukaisesti tunnustava menettely, jonka avulla tunnustetaan ja ratkaistaan alkuperäiskansojen oikeudet, jotka koskevat niiden maita, alueita ja luonnonvaroja, mukaan lukien niiden perinteisesti omistamat tai muutoin hallussaan pitämät tai käyttämät maat, alueet ja luonnonvarat. Alkuperäiskansoilla on oltava oikeus osallistua tähän menettelyyn.

3.5.5 Biodiversiteettisopimus

Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (biodiversiteettisopimus) saatettiin voimaan asetuksella 78/1994. Siinä todetaan mm. että sopimuspuolet

”tunnustavat monien perinteisen elämäntavan omaavien alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä sen, että on toivottavaa jakaa biologisen monimuotoisuuden suojelua ja sen osien kestäväää käyttöä koskevasta perinteisestä tietämyksestä, uudistuksesta ja käytännöstä saatu hyöty oikeudenmukaisesti.”

3.5.6 Perustuslaki

Perustuslaki suojaa saamelaisia alkuperäiskansana. Perustuslain (731/1999) 17 §:ssä todetaan, että saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saman lain 121 §:ssä vahvistetaan oikeus ”saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään”.

3.5.7 Laki saamelaiskäräjistä

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen. Suomen perustuslaissa on turvattu saamelaisille alkuperäiskansana omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella. Kulttuuri-itsehallintoa toteuttaa Saamelaiskäräjälain 9 §:ssä tarkoitettu Saamelaiskäräjät.

Laki saamelaiskäräjistä velvoittaa ”viranomaisia [ja Metsähallitusta] neuvottelemaan saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella /../ valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, /../. Neuvotteluvetoituksen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä” (974/1995). Saamelaiskulttuurin harjoittamiseen lasketaan kuuluvaksi perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys.

Lakisääteinen neuvottelu tästä hoito- ja käyttösuunnitelmasta Saamelaiskäräjien kanssa pidettiin 17.2.2002.

3.5.8 Laki Metsähallituksesta

Metsähallitukselle on annettu yhteiskunnallinen velvoite saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaamiseksi (Laki Metsähallituksesta 1378/2004). Lain 4 §:ssä todetaan, että yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet edellyttävät Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoidon, käytön ja suojelun yhteensovittamista Saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan.

Hallituksen esityksessä (HE 154/2004) korostetaan saamelaisen kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen merkitystä ja Metsähallituksen velvoitteita saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaisten kotiseutualueella Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojele olisi sovittava yhteen siten, että saamelaisille alkuperäiskansana perustuslaissa säädetty oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan olisi mahdollista. Saamelaisten kulttuuriin kuuluviksi katsotaan myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys ja kalastus. Velvoitavuutta on korostettu nostamalla se suoraan lakiin aiemman asetuksen sijasta.

3.5.9 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Saamelaiskulttuurin turvaamista koskevia säännöksiä on myös maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) sekä kyseiseen lakiin perustuvissa valtakunnallisissa alueiden käytön tavoitteissa. Valtioneuvoston periaatepäätöksen (30.11.2000) mukaisesti tulee saamelaisten kotiseutualueella turvata alueiden käytössä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kehittämisedellytykset ja sovittaa ne yhteen luonnon kestokyvyn kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain 22 §:n mukaan ”Tavoitteet voivat koskea asioita, joilla on /.../ merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön...”.

Alueidenkäytön keskeisiä tavoitteita saamelaiskulttuurin säilymisen kannalta ovat mm:

- saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaaminen ja yhteensovittaminen luonnon kestokyvyn kanssa
- alueiden säilyminen luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävänä kokonaisuuksina siten, että asumisen ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen edellytykset säilyvät
- alueiden erityispiirteiden tunnistaminen ja alueiden käytön sovittaminen mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi
- luonnonoloihin sopeutuneiden, omaleimaisten kylä- ja kulttuuriympäristöjen säilyttäminen ehjinä.

Yllä olevaan luetteloon on kirjattu sekä yleis- että erityistavoitteita siltä osin kuin ne koskevat suunnittelualueita. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia velvoitteita.

3.5.10 Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) tavoitteena on edistää ja monipuolistaa porotalouden ja luontaiselinkeinojen elinkeinotoimintaa, parantaa elinkeinojen rakennetta ja toimintaedellytyksiä, edistää uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä, kehittää poronhoito- ja luontaiselinkeinoaluetta sekä tukea haja-asutusalueiden ja yhdyskuntien kehittämistä poronhoitoalueella ja luontaiselinkeinojen harjoittamisalueella.

Lain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä erityistä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoonsa kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella.

3.5.11 Saamelaisten kestäväen kehityksen ohjelma

Saamelaiskäräjät hyväksyi vuonna 1998 Saamelaisten kestäväen kehityksen ohjelman, jota se valmisti yhdessä ympäristöministeriön kanssa. Ohjelma päivitettiin vuonna 2006. Ohjelman keskeisin tavoite on saamelaisalueen luonnonvarojen käyttö ekologiselta, taloudelliselta, sosiaaliselta ja kulttuuriselta kannalta kestävästi saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamiseksi. Saamelaisten kestäväen kehityksen ohjelmassa esitetyillä toimenpiteillä on tarkoitus turvata saamelaisten asema maankäytössä ja perinteisten ja uusien elinkeinojen harjoittamisessa saamelaisista lähtökohdista sekä edistää saamelaisen perinteisen tietämyksen asemaa ja saamelaisten sosiaalista hyvinvointia. Ohjelma on otettu huomioon 2006 hyväksytyssä kansallisessa kestäväen kehityksen strategiassa (Valtioneuvosto 2006).

3.5.12 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslakia (21/2004) sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa mm. silloin, kun kysymys on itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä tai elinkeinon tukemisesta. Yhdenvertaisuuslain (21/2004) mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain eduskuntakäsittelyssä työelämä ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (TyVM 7/2003 vp – HE 44/2003 vp) viranomaisten velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta: ”Erityistä huomiota tulee kiinnittää saamelaisten oikeuksiin alkuperäiskansana ja saamelaiskulttuurin tärkeimmän aineellisen perustan eli poronhoidon turvaamiseen. Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa”.

3.5.13 Yhdenvertaisuussuunnitelma

Metsähallituksen yhdenvertaisuussuunnitelmassa 3.5.2006 (1821/01/2004) on huomioitu työministeriön suositukset (9.9.2004) yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisessa ja sen erityiskysymykset saamelaisten kotiseutualueella. Suunnitelmassa huomioidaan henkilökunnan erityisosaimisen kehittäminen ja suunnitelmassa tiedostetaan, että samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuutta. Yleinen periaate on, että Metsähallituksen tavoitteena on toteuttaa saamelaisten positiivista erityiskohtelua Metsähallituksen saamelaisten kulttuurin harjoittamisedellytysten turvaamisvelvoitteen lähtökohdista voimassa olevan lainsäädännön sallimissa rajoissa.

Suunnitelman strategia linjaa luontaiselinkeinojen huomioimisen: ”Metsähallitus ymmärtää luontaiselinkeinit sekä niiden ja saamelaiskulttuurin kytkennän ja turvaa niitä yleisillä sekä toimintokohtaisilla säädöksiin perustuvilla menettelyillä”. Saamelaisten erityinen positiivinen huomiointi

luontaiselinkeinoissa on perustuslain ja YK:n ”KP-sopimuksen” / 27 artiklan mukaan huomioitu siten, että porojen laidunrauhaan, kulkureitteihin ja laitumiin kohdistuvia toimenpiteitä ja niiden haitallisten vaikutusten tasoa saamelaiskulttuuriin arvioidaan erikseen. Näiden tason turvaamiseksi tulee arvioida nykytilaa ja kehittämistarpeita. Neuvotteluvollisuudet on esitetty muissa säädöksissä.

3.5.14 Saamen kielilaki

Saamen kielilain (1086/2003) tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tavoitteena on, että saamelaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä saamelaisten kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

3.6. Poronhoitolaki

Poronhoitolain (848/1990) mukaan poronhoitoa ”saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue kuuluu poronhoitolain tarkoittamaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen. Kyseisessä laissa todetaan, että ”tällä alueella olevaa maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle”.

4 Vyöhykealuejako

4.1 Vyöhykkeistämisen tavoitteet ja lähtökohdat

Vyöhykejaolla pyritään pitkäjänteiseen soidensuojelun alueen maankäytön ohjaukseen. Vyöhykkeistämällä pyritään minimoimaan ympäristön kulumista ja lajiston häiriintymistä, ohjaamaan virkistyskäytön palveluvarustuksen rakentamista ja minimoimaan käyttäjien välisiä ristiriitoja.

Käytännössä vyöhykkeistämällä voidaan ohjata Metsähallituksen maankäyttöratkaisuja, virkistyskäyttöä ja luontomatkailua ja niihin liittyviä reittejä, rakenteita, lupapolitiikkaa sekä hyväksyttyjä toimintoja olemassa olevan lainsäädännön puitteissa.

4.2 Vyöhykkeistämisen perusteet Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alue on tärkeä paikallisille ihmisille. Siksi luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen sekä alueen luonnonkäyttökulttuurin turvaaminen käsittäen muun muassa paikallisen väestön kotitarvekalastuksen, metsästyksen ja hillastuksen ovat keskeisiä tavoitteita. Toisaalta osalla aluetta virkistyskäyttö ja luontomatkailu ovat merkittäviä käyttömuotoja ja mm. Lätäsenon lohikantojen runsaussuhteista riippuu, miten virkistyskävijämäärät alueella jatkossa kehittyvät.

Näillä perusteilla suurimman osan soidensuojelun aluetta tulee olla syrjävyöhykettä. Kapealla virkistysvyöhykkeellä turvataan sekä omatoimisen että ohjatun luontomatkailun edellytykset ja ohjataan soidensuojelun alueen virkistyskäyttöä siten, että muulle käytölle koitua haitta olisi mahdollisimman vähäinen. Vyöhykkeistämisestä riippumatta on poronhoidon ja luontaiselinkeinojen harjoittaminen turvattu kaikkialla soidensuojelun alueella myös virkistysvyöhykkeellä ja toisaalta jokamiehenoikeuksilla saa liikkua kaikkialla alueella, myös syrjävyöhykkeellä.

Vyöhykejako perustuu olemassa olevan tilanteen kartoitukseen ja arvioon tulevaisuuden tarpeista eri käyttömuotojen osalta. Vyöhykkeistäminen turvaa porotalouden harjoittamisen edellytykset pitkällä aikavälillä vähintäänkin nykyisellä tasolla, sillä se säätelee muun muassa virkistyskäytön rakenteiden sijoittumista ja maastoliikennettä. Vyöhykkeet eivät rajoita paikallisten ihmisten perinteisiä oikeuksia kuten poronhoitoa, metsästystä ja kalastusta.

4.3 Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet

Alue jaetaan kahteen vyöhykkeeseen, jotka ohjaavat alueen käyttöä, rakenteiden sijoittamista sekä liikkumista ja lupapolitiikkaa: (1) syrjävyöhykkeeseen ja (2) virkistysvyöhykkeeseen (kuva 3, taulukko 3).

4.3.1 Syrjävyöhyke

Vyöhyke on soidensuojelun alueen vähiten liikuttua, rauhallisinta, suurelta osin vaikeasti saavutettavaa ja luonnontilaisinta osaa. Luontaiselinkeinoista porotalous on keskeisin käyttömuoto tällä vyöhykkeellä. Kotitarvekalastajia alueella liikkuu jonkin verran sekä kesällä että talvella. Vyöhykkeellä ei ole virkistyskäytön palvelurakenteita, so. merkittyjä reittejä tai autiotupia eikä niitä rakenneta alueelle jatkossakaan. Alueella on kesäaikaista maastoliikenneuria ja luontaiselinkeinojen tukikohtia.

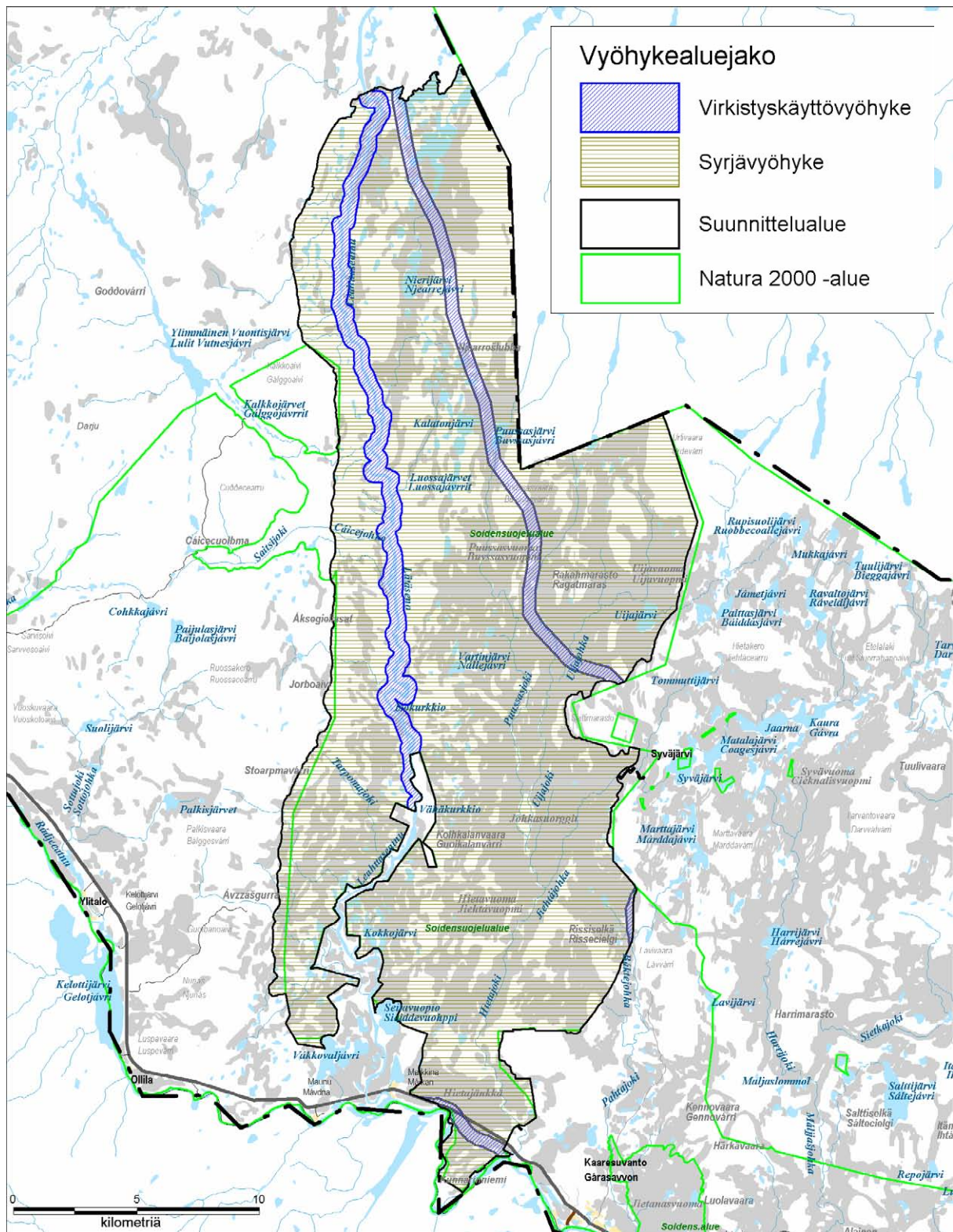
4.3.2 Virkistysvyöhyke

Vyöhykkeelle suuntautuu suurin osa virkistyskäytöstä sekä kesällä että talvella. Suurin osa virkistyskalastuksesta ja ulkopaikkakuntalaisten moottorikelkkailu keskittyvät tälle alueelle. Vyöhykkeellä sijaitsevat soidensuojelualueen kaikki kolme autiotupaa, ja sille keskittyvät kaikki muutkin virkistyskäytön palvelurakenteet. Vyöhykkeeseen kuuluu Lätäseno rantoineen ja alueen pohjoisosassa kulkeva moottorikelkkaura (kuva 3).

Taulukko 3. Suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon mukaiset sallitut rakenteet ja toiminnot. Myöhemmissä luvuissa on tarkempi kuvaus kustakin rakenteesta tai toiminnosta ao. käyttömuodon kohdalla.

Rakenne / Toiminto	Syrjävyöhyke	Virkistysvyöhyke
Autiotuvat	Ei	Kyllä
Vuokratuvat	Ei	Kyllä
Ohjelmapalveluiden tilapäiset taukopaikat	Kyllä	Kyllä
Porotalouden tukikohdat	Kyllä	Kyllä
Porotalouden rakenteet	Kyllä	Kyllä
Muut luontaiselinkeinojen tukikohdat	Ei	Ei
Merkityt polut	Ei	Kyllä
Huolletut tulipaikat	Ei	Kyllä
Kesäaikaiset maastoliikenneurat paikkakuntalaisille	Kyllä	Kyllä
Mh:n valtakunnalliset moottorikelkkaurat *	Ei	Kyllä
Moottorikelkkasafariluvat ohjelmapalveluyrittäjille	Pienille ohjatuille ryhmille, erikseen sovittaville kulkuurille.	Valtakunnallisella mk-uralla ei rajoituksia, muualla pienille ohjatuille ryhmille, erikseen sovittaville kulku-urille.
Kelkkaluvat ulkopaikkakuntalaisille moottorikelkkaurien ulkopuolella	Talviaikaisen maastoliikennelupakäytännön mukaisesti.	Talviaikaisen maastoliikennelupakäytännön mukaisesti.
Helikopterin laskeutumispaidat	Erikseen nimettäville laskeutumispaidoille.	Erikseen nimettäville laskeutumispaidoille.
Pitkospuut ja sillat	Tarvittaessa mönkijäurille	Tarvittaessa mönkijäurille
Metsästys	Kyllä	Kyllä
Kalastus	Kyllä	Kyllä

* Mikäli moottorikelkkauria muutetaan myöhemmin yleisesti moottorikelkkareiteiksi, voidaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kautta kulkeva olemassa oleva moottorikelkkaura muuttaa myös reitiksi. Muutos edellyttää ympäristöministeriön myönteistä kantaa sekä paikallista osallistamista.

Kuva 3. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen vyöhykejako. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2011.

5 Luonnonsuojelu ja -hoito

5.1 Nykytila

Luonnonsuojelu ei ole luonnon käytöstä irrallinen ilmiö, vaan kaikkeen käyttöön liittyy myös suojelunäkökohta. Kestävän käytön periaate kuuluu kaikkeen luonnon käyttöön. Seuraavassa esitellään kootusti kaikki luonnon suojelun kannalta keskeisimmät asiat ja näkökohdat sekä tarvittavat erityistoimet. Siksi osa esityksistä toistuu tässä luvussa, sillä ne on kirjattu suunnitelmaan jo muiden aihepiirien yhteydessä.

5.1.1 Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen asema luonnonsuojelussa

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alue kuuluu kokonaisuudessaan Tunturi-Lapin paljasuovyöhykkeeseen ollen valtakunnallisesti tämän suokasvillisuusvyöhykkeen merkittävä edustaja.

Etenkin alueen soilla on runsas ja monipuolinen linnusto. Alueella esiintyy nelisenkymmentä erilaisissa uhanalaisuusluokituksissa mainittua lintulajia, joista pääosa on suolintuja tai vanhojen metsien lajeja.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alue sijaitsee Käsivarren ja Tarvantovaaran erämaa-alueiden sekä Norjan ja Ruotsin laajojen tiettomien alueiden välissä. Luonnonvaraiset eläimet liikkuvat tällä laajalla alueella riippumatta hallinnollisista rajoista. Porojen liikkuminen valtiosta toiseen on estetty valtakuntien välisillä poroaidoilla.

5.1.2 Perinnemaisemat

Soidensuojelun alueen pohjoisosassa sijaitsevat Nierijärven kenttä ja Nieritalon kenttä on luokiteltu paikallisesti arvokkaiksi perinneympäristöiksi (Kalpio & Bergman 1999). Nierijärven kenttä jäi käytöstä jo 1930-luvulla ja Nieritalo 1940-luvulla, mutta molemmat ovat edelleen pääosin avoimena ketona ja niittynä. Niiden uhkana on vähittäinen umpeenkasvu, jollei säilyttäviin toimiin ryhdytä.

5.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

1. Metsähallituksen tehtävänä on seurata soidensuojelun alueen luonnon tilaa ja sen muutoksia, ryhtyä tarvittaviin suojelutoimenpiteisiin ja informoida tästä päättäjiä.

Peruste: Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää. Tärkeä seurannan työväline on koko maan kattava paikkatietojärjestelmä, johon on tallennettu tietoa soidensuojelun alueen luontotyypeistä. Luontotyyppien tiedot ovat osin puutteelliset, jos tiedon tarkkuutta vertaillaan valtakunnallisesti. Lahopuutietoja ei ole, ja Luontodirektiivin liitteen 1 luontotyypeissä ja niiden edustavuustiedoissa on epätarkkuuksia. Tietojen korjaaminen vaatisi täydennysinventointia.

2. Nieritalon ja Nierijärven perinnemaisemakohteiden nykytila kartoitetaan ja hoitotoimenpiteet päätetään kartoituksen perusteella. Perusteet: Nierijärven kenttä ja Nieritalon kenttä on luokiteltu paikallisesti arvokkaiksi perinneympäristöiksi.

3. Metsähallitus seuraa yhteistyössä tutkijoiden kanssa maa- ja merikotkien, muutto- ja tunturihaukkojen sekä naalin kantoja ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin niiden suojelemiseksi. Peruste: Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää.

4. Kettujen määrää ja terveydentilaa seurataan ja kettukannat pyritään pyynnillä pitämään vähäisinä, jotta naalilla heikompana kilpailijana olisi riittävästi elintilaa ja ravintoa. Metsähallitus tekee Naali-life-projektin ajan (vuoden 2008 loppuun) tarvittavat ketunpyyntisopimukset paikallisten metsästäjien ja luontaiselinkeinonharjoittajien kanssa kuultuaan asiassa Enontekiön riistanhoitoyhdistystä ja Käsivarren paliskuntaa. Metsähallitus pyrkii jatkamaan tätä hyväksi koettua poikkeuslupakäytäntöä myös Naali-life-projektin päätyttyä. Peruste: Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää. Pyytäjien tehtävään soveltuvuuden varmistaminen.

5. Uhanalaisten kasvien esiintymätietoja tarkastetaan ja täydennetään maastossa. Peruste: Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää.

6. Metsähallitus toteuttaa sille vastuutetut kasvilajiseurannat soidensuojelualueella. Lapinkauran tunnettujen esiintymien ja mahdollisten uusien esiintymien inventointi saatetaan loppuun, ja sen perusteella laaditaan lajille seurantaohjelma. Myös lettorikon ja lapinleinikin seuranta toteutetaan myöhemmin laadittavien seurantaohjelmien mukaan.

Peruste: Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää. Lapinkaura ja lapinleinikki ovat Metsähallituksen Lapin luontopalvelujen vastuulajeja, joten niiden inventointi- ja seurantaohjelmien laatiminen on Lapin luontopalveluiden tehtävä. Seurantaohjelmat laaditaan yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa.

7. Metsähallitus opastaa kävijöitä ympäristöä säästävään retkeilyyn luontokeskuksissa, luontotuvilla ja verkkosivuilla. Alueen tuvilla on tupakansiot, joissa kerrotaan muun muassa luonnonsuojelusta ja alueen jätehuollosta. Peruste: Virkistyskäyttäjien ohjaaminen, opastus ja neuvonta on keskeinen osa soidensuojelualan luonnontilaisuuden säilyttämistä. Opastustoiminnalla on tärkeä tehtävä retkeilyn ympäristövaikutusten hallinnassa ja ennakoivassa pelastustoiminnassa. Ympäristökasvatus.

8. Moottorikelkkailua ohjataan ja rajoitetaan lupapolitiikalla, jonka mukaan kulku urien ulkopuolella on ulkopaikkakuntalaisille ohjattua, opastettua ja rajoitettua. Metsähallitus yhteistyössä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa valvoo moottorikelkkailua alueella. Peruste: Porotalouden edellytysten turvaaminen. Ristiriitojen välttäminen.

9. Metsähallitus seuraa kesäaikaisten maastourien (kuva 6) kulumista ja rakentaa tarvittaessa kuluneisiin tai vaarallisiin kohtiin mönkijäpitkoksia tai siltoja, mikäli alueen luonnontilaisuuden säilyttäminen tätä edellyttää. Muualle tällaisia rakenteita ei tehdä alueen syrjäisyyden säilyttämiseksi.

10. Metsähallitus valvoo kesäaikaista maastoliikennettä yhteistyössä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa. Perusteet yllä mainituille esityksille: Alueen luonnontilaisuuden turvaaminen, turvallisuus- ja luonnonsuojelunäkökohdat.

5.3 Seuranta

Metsähallituksen tehtävänä on seurata hallinnoimiensa alueiden luonnossa tapahtuvia muutoksia sekä uhanalaisten ja harvinaistuneiden kasvi- ja eläinlajien kantoja ja toimia niiden turvaamiseksi. Metsähallituksen tulee seurata myös riistakantojen kehitystä ja pyrkiä yhteistyössä riistanhoitopiirin ja riistanhoitoyhdistyksen kanssa turvaamaan ne. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi Metsähallitus mm. laatii hoito- ja käyttösuunnitelmia, kouluttaa henkilöstöä, toimii sertifioitun ympäristö- ja laatu järjestelmän mukaisesti, ylläpitää uhanalaisten lajien rekistereitä, seuraa säännöllisesti suurpetojen määrää ja suorittaa riistakolmiolaskentoja.

Tärkeä työkalu luonnontilan seurannassa on vuonna 2000 valmistunut Ylä-Lapin luontokartoitus (Sihvo 2001, 2002), jonka yhteydessä Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kasvillisuustyypit ja niiden esiintyminen on kartoitettu (Kajala 2002f).

Metsähallitus kehittää ja koordinoi koko valtakunnassa valtion mailla mm. EU:n luontodirektiivin putkilokasvien suojelua ja seuranta. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella näitä EU:n luontodirektiivin putkilokasveja ovat lettorikko, lapinkaurea ja lapinleinikki. Metsähallitus vastaa näiden lajien inventointien ja seurantojen toteutuksesta. Lätäsenolla inventoitiin lapinkauran esiintymiä vuosina 2001 ja 2006. Inventointi ei ole vielä aivan kattava, vaan vaatii esiintymätietojen täydennystä.

Tutkimuksellisesti Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on jäänyt melko vähälle huomiolle tutkijoiden mielenkiinnon suuntautuessa useimmiten Luoteis-Enontekiön maisemallisesti, geologisesti, eläimistöllisesti ja kasvistollisesti Suomen oloissa poikkeukselliselle Käsivarren suurtunturialueelle.

Metsähallituksen koordinoimana seurataan vuosittain maakotkan, merikotkan, muuttohaukan ja tunturihaukan kantojen kehitystä ja pidetään näiden lajien pesärekistereitä. Maakotkien porotaloudelle aiheuttamisen vahinkojen reviiiperusteiseen korvausjärjestelmään liittyen tavataan paliskuntien edustajat vuosittain ja heiltä saadut pesävihiheet tarkastetaan. Lisäksi alueen petolintukantojen pesimistä ja kantojen kehitystä ovat seuranneet ja pesiä tarkastaneet alan harrastajat.

Em. petolintujen lisäksi ympäristöministeriön Metsähallitukselle vastuuttamia lajeja ovat naali ja kiljuhanhi, joita seurataan vuosittain Metsähallituksen toimesta. Metsähallitus pitää rekisteriä naalinpesistä ja seuraa yhdessä naalityöryhmän kanssa naalin esiintymistä alueella.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on tutkinut alueen kalastoa ja porolaitumien tilaa. Vuonna 1996 valmistui tutkimus Pohjois-Lapin paliskuntien talvilaitumien tilasta (Kumpula ym. 1997) ja sen seuranta tutkimus valmistui vuonna 2004 (Kumpula ym. 2004). Vuonna 1998 valmistui tutkimus koko poronhoitoalueen kesälaitumien tilasta (Kumpula ym. 1999).

6 Kulttuuriperinnön suojele ja -hoito

6.1 Nykytila

6.1.1 Arkeologiset kohteet

Tämä on lyhennelmä Jarmo Kankaanpään laatimasta alueen arkeologisesta perusselvityksestä (Kankaanpää 2002).

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella ei ole tehty varsinaisia arkeologisia tutkimuksia. Luultavasti juuri tästä johtuen alueelta ei ole luetteloitu toistaiseksi kuin kaksi kiinteää muinaisjäännettä eikä yhtään irtolöytöä. Oletettavasti alue on kuitenkin asutettu samoihin aikoihin kuin Käsi-varren ja Pöyrisjärven erämaa-alueet, joilta löytöjä on huomattavasti enemmän.

Etenkin kivikautiset asuinpaikat ovat usein varsin huomaamattomia, ja asiantuntijankin on turvaututtava peitteisessä maastossa koekaivaukseen. Pohjois-Lapissa asuinpaikat ovat kuitenkin hyvin pinnassa; esimerkiksi Hetassa ja Peltovuomassa on kaivettu useita yli 6 000 vuotta vanhoja kohteita, joissa varsinainen löytökerros ei ulottunut kahtakymmentä senttimetriä syvemmälle.

Tähänastisten kokemusten perusteella voidaan sanoa, että hyvät leiripaikat, kuten kuivat ja tasaiset hiekkatörmät vesistöjen rannoilla, ovat melkoisella varmuudella olleet aikaisempienkin asukkaiden käytössä, usein jopa tuhansien vuosien ajan. Missä tahansa hyvännäköisessä leiripaikassa esimerkiksi Lätäsenon varrella voi olla maan alla ja mahdollisesti päälläkin vanhemmasta asutuksesta jälkiä, jotka muinaismuistolain perusteella ovat rauhoitettuja. Tämän vuoksi mahdollisesti myönnettävät uudet luontaiselinkeinon tai matkailun tukikohtien paikat tulee tarkastaa yhdessä Museoviraston kanssa.

6.1.2 Muinaismuistojen huomioon ottaminen toiminnassa

Alueelta tunnetaan vain kaksi muinaisjäännesrekisteriin merkittyä muinaisjäänneskohdetta. Neuhkamassa sijaitsee pyyntikuoppia ja Seitavuopiossa seita.

Muinaismuistolain (17.6.1963/295) mukaan kaikki kajoaminen kiinteään muinaisjäänneskseen ilman lain perusteella annettua lupaa on kiellettyä (1 §). Tällaisina toimenpiteinä mainitaan laissa kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu kajoaminen. Kielto koskee myös maanomistajia, joille pyritään ilmoittamaan heidän mailtaan todetut muinaisjäänneskset. Käytännössä kaikkia maanomistajia ei kohtuullisena pidettävässä ajassa tavoiteta. On kuitenkin huomattava, että muinaismuistolaki rauhoittaa luettelemansa kiinteät muinaisjäänneskset (2 §) ilman erityistoimenpiteitä.

Osa muinaisjäänneskistä sopii nähtävyysskohteiksi, mikäli niiden säilyminen voidaan turvata nähtävyysskäytöstä huolimatta (pyyntihaudat, seidat jne.). Ne voidaan varustaa opastein ja tarvittaessa suojata. Kohteita vahingoittavaa kasvillisuutta poistetaan (Metsähallitus 2002).

Lisätietoja muinaisjäänneskistä on saatavissa Lapin maakuntamuseosta ja Museovirastosta ja sen ylläpitämästä muinaisjäännesrekisteristä.

6.1.3 Perinteinen luonnon käyttö ja saamelaiskulttuuri

Tämä on lyhennelmä Lydia Heikkilän laatimasta alueen luonnon käytön perusselvityksestä (Heikkilä 2002b).

Poronhoitokulttuuri on säilynyt vahvana perinteenä Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella ulkoisista muutoksista huolimatta. Poronhoito on edelleen yksi alueen tärkeimmistä elinkeinoista. Kotitarvekalastus ja -marjastus sekä marjojen poimiminen myyntiin on merkittävä osa porotaloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien perheiden elannosta.

Aluetta käyttävät luontaiselinkeinojen harjoittamiseen porotalouden harjoittajien lisäksi myös muut lähikylien asukkaat. Kyliin on perustettu luontaiselinkeinoja ns. sekatalouden varaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tilan toimeentulonlähteeksi on suunniteltu kalastus, kalan jalostus, pienimuotoinen porotalous, metsästys (lähinnä riekonpyynti) ja marjastus. Kalastuksella ja marjastuksella on merkittävä osuus myös muille kuin suoranaisesti luontaiselinkeinoja harjoittaville kotitalouksille. Kotitarvekalastus ja marjastus tuottavat tärkeän lisän väestön ruokatalouteen. Viime vuosina tapahtuneeseen hinnan hintatason laskuun asti marjastuksesta saatavat lisäansiot ovat olleet merkittävä osa väestön toimeentuloa. Luonnossa liikkuminen on myös tärkein vapaa-ajan viettotapa paikalliselle väestölle.

Luontaiselinkeinoilla on vahva kulttuurinen merkitys, jota ei voida arvioida rahassa. Poronhoito, metsästys ja kalastus muodostavat saamelaiskulttuurin aineellisen ja henkisen perustan. Luontaiselinkeinit ovat myös olennainen osa alueen suomalaisen väestön elämäntapaa. Luontaiselinkeinojen harjoittamisella on pitkät historialliset perinteet tällä alueella. Eri luontaiselinkeinojen harjoittamisesta koostuva elinkeinokokonaisuus on edustanut ihmisen kykyä sopeutua alueen karuun luontoon.

6.1.4 Rakennettu kulttuuriympäristö

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella ei ole asetuksella (480/85) suojeltuja, Metsähallituksen ja Museoviraston välisellä sopimuksella varjeltuja, rakennussuojelulailla suojeltuja kohteita eikä valtakunnallisesti arvokkaita kulttuuriperintökohteita.

6.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

Alueen kulttuuriarvojen suojelun tavoitteena on säilyttää alueen merkittävät kulttuuriarvot, joita ovat saamelaiskulttuuri, alueen perinteinen luonnonkäyttö siihen liittyvine tietoineen, rakennuksiin ja rakennelmineen sekä muinaisjäännösten suojelu.

Kulttuuriympäristöjä säilyttävä ja muu perinteinen käyttö ja tietämys ovat itsessään säilytettäviä kulttuuriarvoja. Näin ollen muualla tässä suunnitelmassa olevat saamelaiskulttuuria, luontaiselinkeinoja ja paikallista perinteistä luonnonkäyttöä turvaavat sekä perinteisen tietämyksen säilymistä edistävät esitykset ovat kulttuuriarvojen suojelua.

Metsähallitus teettää Museovirastolla muinaismuistolain edellyttämän inventoinnin kaikissa soidensuojelualueella sijaitsevilla rakentamattomissa paikoissa, joihin suunnitellaan virkistyskäytön rakennelmia. Perustelut: Muinaismuistolaki ja muinaismuistojen suojeleminen. Koska alueen arkeologiaa tunnetaan toistaiseksi vähän, saattaa yhdenkin kohteen tuhoutumisen myötä hävitä korvaamattoman arvokasta tietoa.

6.3 Seuranta

Metsähallitus seuraa soidensuojelualueen kulttuuriarvojen suojelun ja hoidon toteutumista osana Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatuajärjestelmän seurantaa. Luonnonvarasuunnitelman mukaisena mittarina on Metsähallituksen Enontekiön kuntaa koskevan yhteistyöryhmän Saamelaiskäräjien nimeämien jäsenten vuotuinen arvio Metsähallituksen toiminnasta.

7 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

7.1 Käsitteistöä

Luontomatkailulla tarkoitetaan tässä muiden kuin enontekiöläisten harjoittamaa alueelle suuntautuvaa matkailua, joka perustuu luonnon vetovoimaisuuteen ja luonnon tarjoamiin elämyksiin. *Luonnon virkistyskäyttö* on hieman luontomatkailua laajempi käsite. Ero on siinä, että virkistyskäyttö pitää sisällään myös paikallisten ihmisten virkistäytymisen, kun taas luontomatkailu viittaa kohdealueen ulkopuolelta tuleviin ihmisiin, jotka matkustavat alueelle. Luonnon virkistyskäyttö voidaan siten jakaa (paikallisten ihmisten) *lähivirkistyskäyttöön* ja (ulkopaikkakuntalaisten) *kaukovirkistyskäyttöön* eli luontomatkailuun.

Virkistäytyminen luonnossa voi Suomessa tapahtua joko omin voimin, vetokoiria, poroja tai hevosta käyttäen, moottoridusti maastomönkijällä, -autolla, moottoripyörällä, moottorikelkalla, moottoriveneellä, vesijetillä tai näitä kulkumuotoja eri tavoin yhdistäen. Tällaiseen laajaan luonnon virkistyskäytön määritelmään on päätytty muun muassa Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmä (2002). Luontoon ja sieltä takaisin maantienvarteen, myös Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella, voi siirtyä maastoajoneuvojen lisäksi moottoriveneellä, lentokoneella tai helikopterilla. Virkistyskävijöiden moottoroitu liikkuminen vaatii luvan. Omin voimin liikkuminen voi tapahtua *huolletusti*. Tällöin ryhmän varusteet ja muonat kuljetetaan maastossa tauko- ja yöpymispaikoille esimerkiksi moottorikelkalla, jolloin virkistäytyjät säästävät varusteiden kuljettamisen rasituksilta ja voivat liikkua kevyemmin ja pitempiä päivämatkoja. Perinteinen jokamiehen oikeuksiin perustuva luonnossa liikkuminen tapahtuu kuitenkin omin voimin *huoltamattomasti*, jolloin kyse on yleensä nk. *perinteisestä eräretkeilystä*. Liikkuminen luonnossa voi tapahtua joko *itsenäisesti* ryhmässä tai yksin tai *ohjatusi* ryhmässä.

Ohjattu liikkuminen ja virkistäytyminen luonnossa voi olla joko *liiketoiminnallista* tai *ei-liiketoiminnallista*. Jyrkän rajan vetäminen liiketoiminnallisen ja ei-liiketoiminnallisen virkistäytymisen välille on tulkinnanvaraista. Periaatteessa kyseessä on liiketoiminta, mikäli ohjattuja luontomatkkoja markkinoidaan suurelle yleisölle tai niitä myydään muillekin kuin yhdistyksen omille jäsenille.

Ohjelmapalveluyrittäjillä tarkoitetaan matkailuyrittäjiä ja -organisaatioita, jotka myyvät ohjattuja retkiä ja *lähikuljetuksia* eli kuljetuksia alueella. *Ohjelmapalveluita*, esimerkiksi kuljetusta, ohjelmallista toimintaa ja pienimuotoista majoitusta soidensuojelualueella, voivat tarjota ohjelmapalveluyrittäjien lisäksi luontaiselinkeinonharjoittajat, joille näin hankittu matkailutulo on osa heidän elinkeinokokonaisuuttaan.

Autiotupa on aina avoin, puukaminalla, laverilla, pöydällä ja penkeillä sekä joskus kaasukeittolevyllä varustettu vaatimaton tupa. Tupa on alun perin tarkoitettu yhden, korkeintaan kahden yön yöpymiseen omin voimin kulkeville. Paikalliset ihmiset yöpyvät tuvissa myös moottorikelkalla liikkueissa. Samoin ulkopaikkakuntalaiset moottorikelkkailijat ovat yöpyneet hiljaisena kautena Metsähallituksen valtakunnallisen moottorikelkkauran varrella sijaitseissa autiotuvissa, joita tällä alueella on yksi, Puusasvaara. Tärkeää on kuitenkin muistaa antaa tilaa tarvittaessa omin voimin liikkuville.

7.2 Virkistyskäytön rakenteet, reitit ja niiden huolto

Lätäsenon vesiretkeilyreitit varrella sijaitsee kaksi autiotupaa: Pinniskoski (4 henkilöä) ja Isokurkkio (10 henk.). Lisäksi moottorikelkkauran varrella lähellä Norjan rajaa sijaitsee Puusasvaaran autiotupa (3 henk.) (kuva 4). Autiotuvat palvelevat kaikkia alueella kulkevia yleisten autiotupien käyttösääntöjen mukaisesti. Isokurkkion autiotupa on peruskorjattu 1990-luvun alussa. Sen sijaan Pinniskosken ja Puusasvaaran tuvat ovat peruskorjauksen tai uusimisen tarpeessa.

Soidensuojelualueelle, Lätäsenon vesiretkeilyreitit varten valmistui kesällä 2001 kaksi rantautumispaikkaa, joilla on laavu, nuotiopaikka, polttopuuvarasto ja käymälä. Rantautumispaikat ovat Saitsijoen suulla ja Mukkakoskella eli Neuhkanassa (kuva 4).

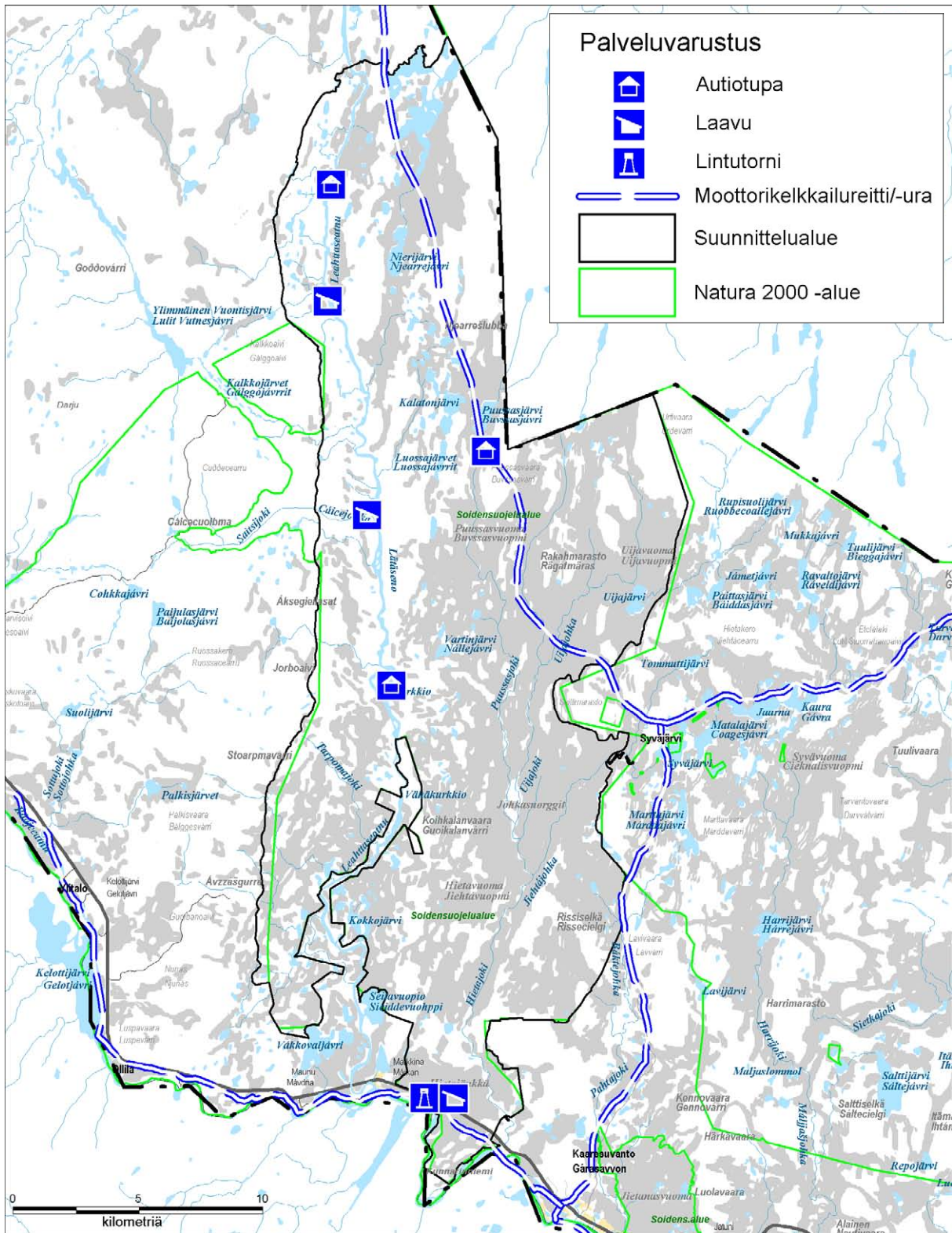
Markkinassa sijaitsevan Mannakosken lintutorni rakenteineen (lintutorni, 1/2-laavu nuotiopaikka, polttopuuvarasto ja polkupyörä n. 200 metriä) valmistui vuoden 2008 alussa ja se otetaan Metsähallituksen ylläpidettäväksi (kuva 4). Rakentaminen toteutettiin Lapin ympäristökeskuksen toimesta.

Polttopuut tuville ja rantautumispaikoille voidaan tehdä palvelurakenteen lähistöltä. Polttopuuta kuluu alueella noin 20 pinokuutiometriä vuodessa.

Jätehuollosta ja tupien käytöstä on ohjeet tupakansioissa. Tavoitteena on vähentää jätteen syntymistä tehokkaalla viestinnällä. Isokurkkion autiotuvalla on jätteiden lajittelupiste, muilla autiotuvilla ja rantautumispaikoilla on jätehuollosta ohjeistus, jolla kävijät opastetaan kuljettamaan jätteensä pois maastosta. Sekajätteet kuljetetaan maastosta talvella puuhuollon paluukuormina. Sekajätettä kertyy alueelta noin 1,5 kuutiometriä vuodessa. Toimintaa ohjaa Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmä.

Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualan halki kulkee Lätäsenon vesiretkeilyreitti. Muilla alueen vesireiteillä ei ole palveluvarustusta ja niitä ei siten katsota tässä retkeilyreiteiksi. Alueella ei ole merkittäviä retkeilypolkuja. Tosin alueella on useita vanhoja kulkureittejä, jotka ovat nykyisin soveltuvilta osin paikkakuntalaisten käyttämiä maastoliikenneureita (kuva 6).

Tunturi-Lapin seutukaavassa (Lapin liitto 1999) on alueelle ulkoilureittivaraus. Reitti on linjattu kulkemaan Markkinasta pohjoiseen Isokurkkioon ja siitä edelleen itään aina Tarvantovaaran erämaa-alueella sijaitsevalle Syväjärvelle saakka. Metsähallituksen on maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoittamana viranomaisena ”otettava [seutu]kaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista” (32 §, 2 mom.).

Kuva 4. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen nykyiset retkeilypalvelurakenteet. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2011.

7.3 Virkistyskäytön ja luontomatkailun määrä ja luonne

Luontomatkailu ja virkistyskäyttö ovat nuorimpia Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen käyttömuodoista. Virkistyskäyttö on melko vähäistä verrattuna esimerkiksi Käsivarren erämaahan. Tupien vieraskirjamerkintöjen perusteella Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen vuotuiseksi kävijämääräksi voidaan arvioida noin 600 henkeä, joista suuri osa on paikkakuntalaisia. Käsivarren erämaa-alueella vastaavasti arvioitu kävijämäärä vuonna 1998 oli noin kahdeksankertainen, 5 800 henkeä ja Käsivarren kävijöistä valtaosa on ulkopaikkakuntalaisia (Kajala 2000).

Vähäiset palvelurakenteet vaikuttavat osaltaan siihen, että näille seuduille virkistäytymään hakeutuu kesäisin ulkopaikkakuntalaisista lähinnä omatoimisia luonnonrauhaa ja hiljaisuutta etsiviä eräretkeilijöitä, kalastajia ja vesiretkelijöitä. Myös paikkakuntalaiset virkistäytyvät alueella.

Lätäseno on merkittävin kulkuväylä ja kalastuskohde. Lätäseno yhdessä Käsivarren erämaan retkeilyreittien kanssa on yksi Ylä-Lapin kahdeksasta luonnonvarasuunnitelmassa esitetystä retkeilyn painopistealueesta. Suurin osa omatoimisesta virkistyskäytöstä keskittyy kesäisin Lätäsenolle, mikä näkyy Pinniskosken ja Isokurkkion autiotupien kävijämäärissä (taulukko 4). Vilkkainta on heinäkuussa. Muita luonnonrauhaa etsivien kalastajien kohteita on mm. Hietajoki.

On huomattava, että yksistään metsästyslupia vieraspaikkakuntalaisille myydään Lätäsenon–Hietajoen alueelle n. 200 lupaa/vuosi ja kalastajille n. 500 lupaa/vuosi (tilanne vuonna 2008). Näin ollen arvioidusta kävijämäärästä puuttuu suuri osa em. käyttäjäryhmistä.

Myös suurin osa ohjatuista kesäkauden luontomatkoista suuntautuu Lätäsenolle. Sinne on tarjolla vene- ja lentokuljetuksia, opastettuja kalastusmatkoja ja Lätäsenon laskua kumiveneellä tai kanoottilla. Opastetut luontomatkat ajoittuvat enimmäkseen heinä-elokuulle. Lätäseno on kuuluisa kookkaista harjuksistaan ja sen vetovoimaisuutta viime vuosina on lisännyt entisestään onnistunut merilohen palauttaminen jokeen.

Talvisin ohjelmalveluyrittäjät vetävät opastettuja safareita pääasiassa alueen moottorikelkkauria pitkin. Lupia urilta poikkeamiseen on haettu lähinnä pilkkijärville. Lisäksi ohjelmalveluyrittäjät järjestävät vähäisessä määrin moottorikelkalla huollettuja hiihtovaelluksia alueelle.

Koiravaljakoilla liikkuminen on ollut toistaiseksi melko vähäistä alueella ja koiravaljakot ovat kulkeneet soidensuojelualueella pääasiassa valtakunnallisia kelkkauria pitkin.

Ulkopaikkakuntalaiset moottorikelkkailevat itsenäisesti vain valtakunnallisen moottorikelkkauraverkoston uria pitkin. Muualla kelkalla liikkueensa he tarvitsevat alueen hyvin tuntevan oppaan. Moottorikelkkailukausi on vilkkaimmillaan huhtikuussa, mikä näkyy moottorikelkkauran varrella sijaitsevan Puusasvaaran autiotuvan kävijämäärissä (taulukko 4).

Taulukko 4. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen autiotupien vieraskirjojen nimimäärät kuukausittain vuonna 2000.

TUPA	KUUKAUSI												Yht.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Puusasvaara	19	4	75	160	18	3	2	4	2	2	0	2	291
Isokurkkio	0	2	2	69	3	6	43	25	22	4	0	0	176
Pinniskoski	0	0	5	16	2	4	43	17	6	0	0	0	93
Yhteensä	19	6	82	245	23	13	88	46	30	6	0	2	560

Kuntalaisten moottorikelkkaretket ajoittuvat suurimmaksi osaksi kevätkaudelle maaliskuulta huhtikuulle ja keliä sallien myös toukokuulle. Tällöin kuntalaiset käyvät pääasiassa pilkkiretkillä alueen kalavesillä käyttäen tukikohtinaan laavuja. Liikkuminen tapahtuu pääasiassa perheitäin tai kaveriporukoissa. Kelkkaretkillä liikutaan turvallisuussyistä pääsääntöisesti vähintään kahdella kelkalla ja vakiintuneita kulku-uria pitkin. Poronhoitotöitä ja muutamia muita maastoliikenneläin sallimia poikkeuksia lukuun ottamatta moottorikelkkailuun tarvitaan aina maastoliikennelupa.

Talvella alueella liikkuu vähäisessä määrin hiihtovaeltajia. Huonolla kelillä hekin tukeutuvat moottorikelkkauraan.

Luontomatkailu merkittävänä elinkeinona tai osana elinkeinokokonaisuutta on vasta 1980-luvun loppupuolen ja 1990-luvun ilmiö painottuen 1990-luvulle ja matkailun suosion kasvusta päätellen mitä ilmeisimmin myös 2000-luvulle luontaiselinkeinojen kannattavuuden heikentyessä. Matkailijoille myydään ohjelma- ja opaspalveluiden lisäksi majoituspalveluita, ruokaa ja maastoruokailupalveluita, polttoainetta, matkamuistoja, retkitarvikkeita sekä kuljetuspalveluita. Paikalliset matkailuyritykset vuokraavat lisäksi moottorikelkkoja ja myyvät provisiolla moottorikelkkaura- ja kalastuslupia matkailijoille.

Matkailu on kerrannaisvaikutuksineen Enontekiön taloudellisesti merkittävin elinkeino. Osaltaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen virkistyskäytön taloudelliset vaikutukset heijastuvat aluetalouteen matkailutuloina ja työpaikkoina, oppaiden palkkoina, ohjelmajärjestely-, lupa-, majoitus-, myynti- ja verotuloina.

7.4 Virkistyskäyttö ja soidensuojeluasetus

Lätäsenon–Hietajoen alueella soidensuojeluasetus ei aseta rajoituksia metsästykselle, kalastukselle, luonnontuotteiden keräilylle tai jokamiehenoikeudella tapahtuvalle liikkumiselle. Asetus mahdollistaa myös virkistyskäytön rakenteet. Sallittua on ”sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten”.

7.5 Tavoitteet ja toimenpiteet

1. Soidensuojelualueelle ei rakenneta lisää tupia, mutta virkistyskäyttövyyhykkeellä sijaitsevat kolme autiotupaa pidetään kunnossa. Isokurkkion autiotuvan kunto on hyvä, sen sijaan Pinniskosken vanerirakenteinen erittäin huonokuntoinen tupa uusitaan 4–6 hengen tuvaksi ja samaan yhteyteen rakennetaan puuvarasto ja ulkokäymälä. Myös Puusasvaaran huonokuntoinen tupa voidaan tarvittaessa peruskorjata tarkoituksenmukaiseksi ja toimivaksi. Perusteena on virkistyskäytön edellytysten sekä poronhoidon, muiden luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen sekä luonnon- ja muinaismuistojen suojeleminen. Virkistyskäytön ja luontomatkailun ohjaaminen esitetyllä tavalla ei rajoita poronhoitoa ja paikallisten ihmisten perinteisiä oikeuksia kuten metsästystä ja kalastusta. Soidensuojelualueen nykyinen luonne syrjäisenä seutuna on tarkoitus säilyttää.

2. Tulipaikkoja voidaan virkistyskäyttövyyhykkeelle rakentaa tarvittaessa enintään yksi lisää. Perusteet ovat samat kuin kohdassa 1.

3. Metsähallitus huoltaa alueen virkistyskäytön tuvat, rakenteet ja kelkkaurat. Perusteina on luonnontilaisuuden ja poronhoidon turvaaminen. Tupien ja kelkkaurien ylläpidolla sekä puu- ja jätehuollolla on suuri merkitys alueen virkistyskäytön ympäristövaikutuksien kannalta. Jos virkistys-

käytön rakenteita ja reittejä ei pidettäisi kunnossa tai puu- ja jätehuolto laiminlyötäisiin, tämä näkyisi välittömästi alueen luonnontilaisuudessa ja ympäristön siisteydessä ja viihtyisyydessä.

4. Kaikkien soidensuojelualueella olevien, kunnostettavien ja sinne rakennettavien tupien tulee olla vaatimattomia, yksikerroksisia, ympäristöön sopivia, perinteitä kunnioittavia ja tarkoituksenmukaisia puurakennuksia. Perusteena on maisemansuojelu.

5. Autiotuvissa majoittumisessa etusija on omin voimin liikkuvilla omatoimisilla kulkijoilla. Moottorikelkkailijat voivat käyttää Metsähallituksen valtakunnallisen moottorikelkkauran varrella sijaitsevia autiotupia hiljaisena kautena yöpymiseen sekä tauko- eli päivätupina muulloinkin. Ohjelmapalveluyrittäjät voivat hiljaisina kausina käyttää autiotupia taukotupina edellyttäen, että he ovat sopineet asiasta ensin Metsähallituksen kanssa. Autiotupia ei kuitenkaan ole tarkoitettu liiketoiminnallisen luontomatkailun yöpymistukikohdiksi. Luontaiselinkeinonharjoittajat voivat yöpyä autiotuvissa useampiakin perättäisiä öitä hiljaisena kautena edellyttäen, että he sopivat asiasta etukäteen Metsähallituksen kanssa.

Perusteet: Ohjattu moottoroitu, liiketoiminnallinen luontomatkailu tulee eriyttää omin voimin tapahtuvasta retkeilystä yöpymisten osalta. Näin vältetään turhilta ristiriidoilta. Kevättalvella monet hiihtäjät saapuvat valoisan yön turvin majoittumaan autiotuville hyvinkin myöhään, jolloin vaarana on, että yöpuulle jo asettuneiden moottorikelkkailijoiden ja maksavien asiakkaiden kynys lähteä jatkamaan matkaa tai siirtyä talvitelttamajoitukseen on liian korkea. Poromiehet tarvitsevat työssään autiotupia tukikohdikseen. Moottorikelkkailija pääsee hiihtäjää helpommin majoittumaan soidensuojelualueen ulkopuolelle. Paikkakuntalaisilla on oikeus liikkua alueella moottorikelkkaurien ulkopuolellakin.

6. Ohjelmapalveluyrittäjille myönnetään pitkäaikaisempaan, jokamiehenoikeudet ylittävään leiriytymiseen lupia tapauskohtaisesti korkeintaan kaudeksi kerrallaan ennalta sovittuihin paikkoihin. Luvassa määritellään leiriytymisen ehdot. Leiriytymispaikat eivät saa sijaita uhanalaisten lajien kannalta aroilla tai muuten kulumisherkillä paikoilla, eikä niistä saa koitua haittaa porotaloudelle, retkeilijöille tai muille alueella liikkuville. Ohjelmapalveluiden tilapäiset tukikohdat käsitellään vuosittain matkailuyrittäjien, Käsivarren paliskunnan ja Metsähallituksen yhteisneuvotteluissa. Syrjävyöhykkeelle sijoitettavaan tukikohtiin on oltava paliskunnan suostumus. Kulkemiseen liittyvät luvat ja niiden myöntämisperusteet on kuvattu luvussa 11 Maastoliikenne ja muu liikkuminen.

Perusteet: Luonnonsuojelu, luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen ja perinteisen eräretkeilyn edellytysten säilyttäminen. Matkailutoiminnan soidensuojelualueella tulee olla pienimuotoista, ohjattua ja luvanvaraista eikä siitä saa koitua liiaksi haittaa porotaloudelle. Luomalla selkeät pelisäännöt ohjatulle luontomatkailulle sekä puuttamalla ajoissa ylilyönteihin edistetään elinkeinon kehittymistä ja työllistämismahdollisuuksia. Yhteisenä tavoitteena on alueen luonnon vetovoimaisuuden säilyttäminen. Maastoliikennelaki ja jokamiehenoikeudet.

7.6 Seuranta

Metsähallitus seuraa Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen virkistyskäytön ja luontomatkailun kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä sovituin mittarein. Näistä soidensuojelualueelle soveltuvia mittareita ovat polttopuunkulutus, jätekertymä ja kävijämäärät sekä Enontekiön yhteistyöryhmän arviot.

7.7 Luonto-opastus ja opetus

7.7.1 Nykytila

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan virkistyskävijöiden opastuksesta vastaa Hetassa sijaitseva Tunturi-Lapin luontokeskus. Alueella on hyvin niukasti opasteita. Merkittviä talvireittejä ovat Metsähallituksen valtakunnalliset moottorikelkkaurat Kaaresuvanto–Syväjärvi ja Hetta–Kilpisjärvi. Autiotuvilla on tupakansiot, joissa on tietoa alueen luonnosta ja käytöstä sekä ohjeita kulkijoille. Luonto-opastuksen nykytilanne sopii hyvin alueen luonteeseen eikä muutostarpeita ole päivitys- ja ylläpitotarpeita lukuun ottamatta.

7.7.2 Tavoitteet

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto-opastuksen tavoitteena on tukea alueen suojelutavoitteiden toteutumista kannustamalla kävijöitä luontoa säästävään ja muita käyttömuotoja kunnioittavaan virkistäytymiseen.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on syrjäinen, joten sillä ei ole juurikaan merkitystä opetuksellisesti. Metsähallituksen tehtävä on tukea toimillaan alueelle sopivaa opetustoimintaa. Metsähallitus ei ole opetuslaitos, joten näiden toimintojen järjestäminen on muiden tahojen tehtävä.

Tavoitteena on alueen luonnonsuojelua ja kestäväää käyttöä edistävän opetuskäytön tukeminen. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue soveltuu hyvin vaikkapa eräopaskoulutukseen. Hoito- ja käyttösuunnittelun yhteydessä laaditut alueen luonnon ja käytön perusselvitykset (Kajala 2002f) ovat käyttökelpoista opetusmateriaalia.

7.7.3 Toimenpiteet

Alueen asiakasneuvonnasta ja opastuksesta vastaa edelleen Tunturi-Lapin luontokeskus. Myös muut Metsähallituksen luontokeskukset ja -tuvat sekä Metsähallituksen verkkosivut antavat tietoa alueen luonnosta, käytöstä ja virkistysmahdollisuuksista. Tunturi-Lapin luontokeskuksen näyttelyitä uusittaessa Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue tuodaan esille osana Enontekiön suojelualueiden kokonaisuutta.² Tämän lisäksi on suositeltavaa sijoittaa alueen tärkeimmille sisääntuloväylille kohdeopasteita, jotka kertovat alueen luonnosta, palveluvarustuksesta ja säännöistä opastaa kävijöitä luontoa kunnioittavaan käyttäytymiseen.

Perusteet: Tehokkaalla opastustoiminnalla ja viestinnällä saatetaan parhaiten ajan tasalle kävijöiden tietämys alueen luonnosta ja käytöstä ja saamelaiskulttuurista sekä virkistyskäytön reiteistä, rakenteista, säännöistä ja varustautumisesta. Tällöin kävijöiden tietämys, odotukset ja todellisuus saadaan paremmin vastaamaan toisiaan, mikä osaltaan vähentää ristiriitoja ja lisää kävijätyytyväisyyttä. Tiedottaminen ja palautteen aktiivinen vastaanottaminen edistävät alueen kestäväää ja turvallista käyttöä sekä ympäristöä säästävää retkeilyä. Porotalouden ja saamelaiskulttuurin turvaaminen.

² Tunturi-Lapin luontokeskuksen uusittu näyttely avattiin helmikuussa 2007.

Muita luonto-opastukseen liittyviä esityksiä on kaksi kappaletta toisaalla suunnitelmassa: luvussa 11 Maastoliikenne ja muu liikkuminen sekä luvussa 5 Luonnonsuojelu ja -hoito. Ne on sijoitettu em. kohtiin, koska ne toteuttavat juuri noiden kohtien tavoitteita.

Kesäaikaisia merkittäviä reittejä ei rakenneta soidensuojelualueelle, mutta olemassa olevat pidetään kunnossa.

Metsähallitus opastaa kävijöitä ympäristöä säästävään retkeilyyn luontokeskuksissa, luontotuvilla ja verkkosivuilla. Alueen tuvilla on tupakansiot, joissa kerrotaan muun muassa luonnonsuojelusta ja alueen jätehuollosta.

7.7.4 Seuranta

Metsähallitus seuraa soidensuojelualan luonto-opastuksen toteutumista osana Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmän seurantaa. Enontekiön mittakaavassa seurattavia asioita ovat uusien opastaulujen ja kohdeopasteiden määrä ja niihin käytetty vuotuinen työpanos (htv) ja rahamäärä, vuotuisten asiakaskontaktien määrä asiakaspalvelupisteittäin ja asiakkaiden tyytyväisyys: myönteisen ja kielteisen palautteen määrät.

7.8 Palvelurakenteiden huolto

Lätäsenon–Hietajoen alueen hallinto kuuluu Metsähallituksen Lapin luontopalveluille. Alueella tehtävät palvelurakenteiden huolto- ja rakennustyöt tekee Metsähallituksen Enontekiön alueella toimiva kenttähenkilökunta. Muiden töiden työjärjestelyistä vastaa Lapin luontopalveluissa kyseisistä tehtävistä vastaava henkilöstö. Esimerkiksi suojelubiologit vastaavat lajien suojelun seurannasta alueella ja erätarkastaja erävalvonnasta.

8 Poronhoito

8.1 Historiaa

Poronhoidon alkuperästä ja -ajankohdasta on esitetty erilaisia teorioita. Näitä on kuvattu tarkemmin mm. alueen luonnon ja käytön perusselvityksen luvussa 9 Luonnonkäytön historia (Heikkilä 2002b, s. 99–100).

Poropaimentolaisuutta koskeva suuri muutos tapahtui vuonna 1852 Norjan ja Suomen ja vuonna 1889 Suomen ja Ruotsin välisten rajasulkujen seurauksena. Tällöin estettiin perinteinen jutaaminen Enontekiöltä Jäämerelle. Tämä tapahtuma vaikuttaa edelleen Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen nykyisiin poronhoito-oloihin. Alueen poronhoito on sopeutunut valtiollisten rajankäyntien lisäksi moniin muihin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Paimentolaisesta elämäntavasta on luovuttu 1960-luvulla siirryttäessä asumaan kiinteisiin asumuksiin. Elintason nousu ja tekninen kehitys ovat muuttaneet poronhoitoa ja porosaamelaisista elämäntapaa.

Muutoksista huolimatta monet poronhoidon perinteiset piirteet ovat säilyneet Käsivarren paliskunnassa nykypäiviin asti. Poroja hoidetaan edelleen suku- ja kyläkohtaisesti. Jutaaminen jatkuu pienessä mittakaavassa edelleen; kesäkylät ovat käytössä ja vasanmerkityksiin mennään tunturi-alueelle useiksi viikoiksi. Poronhoito on kokonaisuudessaan tämän alueen saamelaiskulttuurin tärkein aineellinen ja henkinen perusta.

8.2 Porotalouden järjestelyt ja rakenteet

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue kuuluu kokonaisuudessaan Käsivarren paliskuntaan. Soidensuojelualue (41 853 ha) käsittää noin 9 % paliskunnan kokonaispinta-alasta (485 200 ha). Käsivarren paliskunnan alueelle sijoittuvat myös Käsivarren erämaa-alue (218 400 ha) ja Tarvanto-vaaran erämaa-alue (67 030 ha). Lännessä paliskunta rajoittuu Ruotsiin, pohjoisessa ja koillisessa Norjaan. Suomen puolella etelässä ja idässä Käsivarren paliskunnan naapurina on Näkkälän paliskunta. Ruotsin rajalla Könkämäeno on kesällä luonnollinen este porojen liikkumiselle. Suomen ja Norjan välille on 1950-luvun puolivälissä rakennettu poroaita, joka seurailee likimain valtakunnan rajaa (kuva 5). Samoin Näkkälän ja Käsivarren paliskuntien välillä on raja-aita.

Porot eivät ole yhteispaimennuksessa vaan kyläkunnat pitävät porotokkansa erillään paimentamalla niitä lähes ympäri vuoden. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen itäosissa paimentaa porojaan Palojärven kyläkunta, jonka erottaa kesäisin lännempänä paimentavista Raittijärven ja Kova-Labban kyläkunnista vuonna 2001 valmistunut laidunkiertoaita. Tämä aita ulottuu Norjan rajalta Puusasvaarasta Kaaresuvantoon ja kulkee pääasiassa Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella (kuva 5). Käytännön poronhoidossa kylät jakautuvat talvisin pienempiin perhekuntaisiin tokkiin. Talvi- ja kevätpaimennus on intensiivistä ja perustuu laidunkiertosuunnitelmaan. Soidensuojelualueelle ei sijoitu porojen vasoma-alueita. Palojärven kyläkunnan vasomiset keskittyvät Tarvanto-vaaran erämaa-alueelle Heinävuoman–Syvävuoman alueelle Tarvanto-vaaran ja Syväjärven väliin ja Raittijärven ja Kova-Labban kyläkuntien vasomiset pohjoisemmaksi Käsivarteen.

Käsivarren paliskunnan poronhoito perustuu ympärivuotiseen luonnonlaitumien käyttöön eikä porojen lisäruokintaa ole juurikaan harjoitettu ennen luonnonolosuhteiltaan erityisen hankalaa talvea 1998–1999.

Poromiesten kesäaikainen työhuippu ajoittuu vasanmerkityksen aikoihin juhannuksen molemmin puolin ja jatkuu joinakin vuosina pitkälle heinäkuuhun. Toinen työhuippu on syksyllä ja syystalvella erotuksien aikaan. Erotukset jatkuvat usein tammikuulle. Lätäsenon–Hietajoen alueella ei

ole erotus- eikä merkintäaitoja. Palojärven kylä merkitsee vasansa Salvasjärven aidassa ja erottelee poronsa joko Salvasjärven tai Sarvivaaran aidassa. Raittijärven ja Kova-Labban kyläkuntien kesämerkitys- ja erotuspaikat puolestaan sijaitsevat pohjoisempana Käsivarressa.

Käsivarren paliskunnalla on käytössään rajavartioston entinen kämpä aivan Norjan rajan tuntumassa (Kuuskatan partiomaja), Puussasvaaran paimentopaikalla sijaitseva kämpä sekä laidunkiertoaita (kuva 5).

8.3 Poronhoito ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki ja -asetus eivät rajoita poronhoitoa. Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 3 §:n kohdassa 8 todetaan, että soidensuojelualueella on 1 §:n säännösten estämättä sallittu ”poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet”. Poromiehet voivat liikkua soidensuojelualueella maastoajoneuvoilla kesällä välttämättömissä poronhoitotehtävissä ja talvella poronhoitoon kuuluvissa töissä (Maastoliikennelaki 1710/1995, 4 §) ja he voivat ottaa sieltä poronhoitoa varten ilman erityistä lupaa poltto- ja kotapuunsa (Poronhoitolaki 848/1990, 40 §).

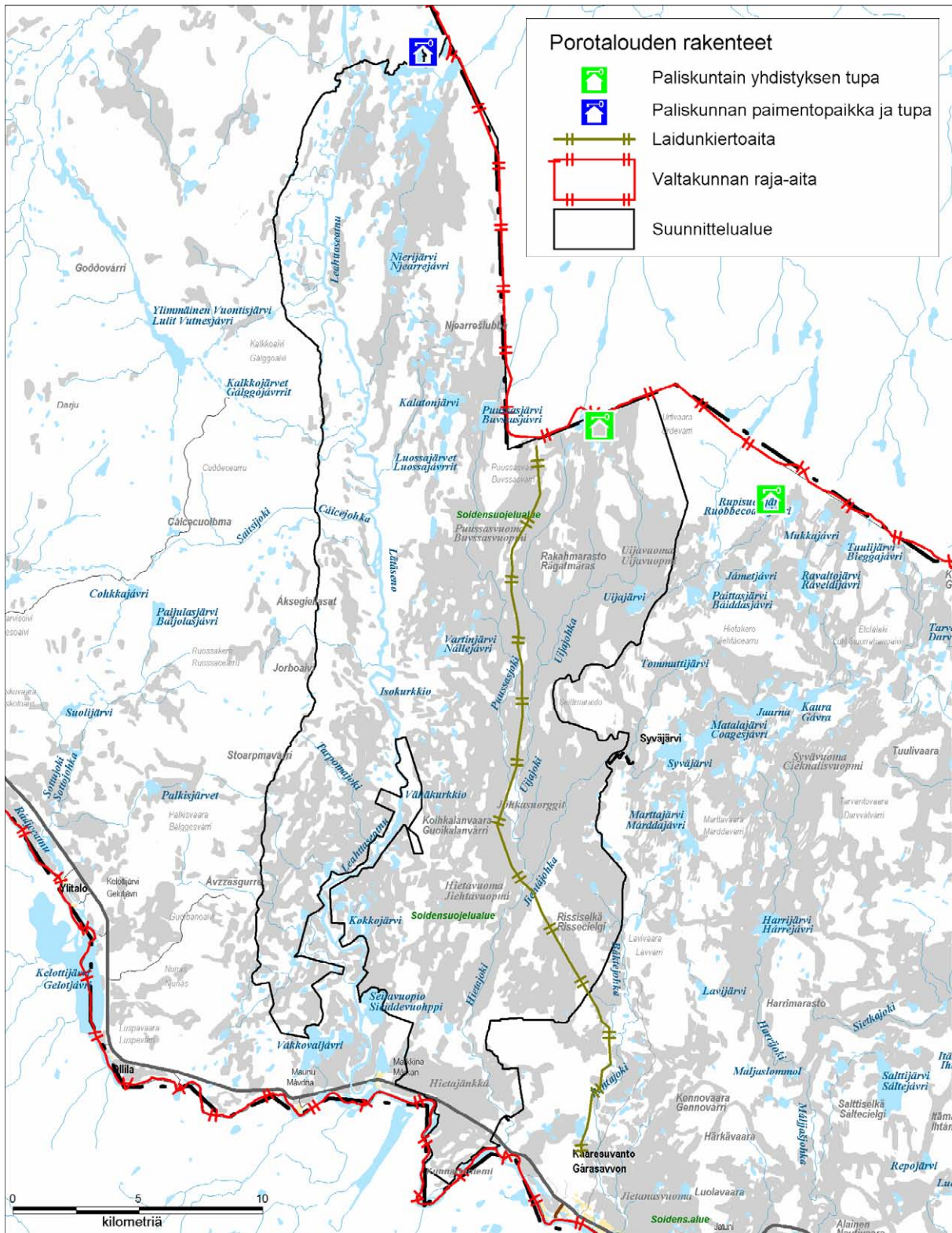
8.4 Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus ottaa toimissaan ja suunnitelman maankäyttöön liittyvissä esityksissä ja suosituksissa huomioon poronhoidon harjoittamisen edellytykset. Poronhoidon yksityiskohtainen ohjaus ei kuitenkaan kuulu Metsähallitukselle. Metsähallitus ei tee tässä yhteydessä porotalouden järjestelyitä – kuten rakenteita, laidunnusta ja poromääriä – koskevia esityksiä.

Metsähallitus näkee laiduntutkimukset tärkeiksi ja esittää niiden jatkamista ja edelleen kehittämistä. Perustelu: Porotalouden kestävyys turvaaminen on tärkeää sekä porotalouteen vahvasti tukeutuvan saamelaiskulttuurin turvaamiseksi että luonnonsuojelun näkökulmasta.

Eri käyttömuotojen vaikutukset porotalouteen tulisi selvittää tutkimuksellisesti. Erityisen kiireisiä tutkimusaiheita ovat matkailun ja kesäaikaisen maastoliikenteen vaikutukset luontoon ja sitä kautta porolaitumiin sekä moottorikelkkailun ja koiravaljakkotoiminnan mahdolliset haitat porotaloudelle. Peruste: Porotalouden ja saamelaiskulttuurin turvaaminen sekä hoito- ja käyttösuunnitelmien kehittäminen.

Eläinکوhtaisen tuen vaikutukset eloporumääriin ja porolaidunten kuntoon tulisi tutkia. Peruste: EY:n päätöslauselma A4-0073/99. Poronhoidon tuki tulisi saada tasoltaan vastaamaan muita maatalouden tukimuotoja, sitä kautta laitumet säästyisivät.

Kuva 5. Lätäsenon–Hietajoen soidensuoeläjäalueen porotalouden rakenteet. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

9 Kalavesien hoito ja kalastus

9.1 Kalastuksen merkitys

Soidensuojelualueen kalavedet ovat helpoimmin saavutettavissa talvella moottorikelkalla ja kesällä veneillen. Kesällä liikkumista jokiväylien ja joenvarsien ulkopuolella vaikeuttavat laajat suoalueet.

Soidensuojelualueella ei ole ammattikalastukseen soveltuvia järviä. Kalastus antaa lisätoimeentuloa alueen luontaiselinkeinojen harjoittajille ja muille kotitalouksille.

Kalastuksella on perinteisesti ollut suuri toimeentulollinen ja kulttuurinen merkitys Enontekiöllä. Ennen rahatalouden vakiintumista alueella on paikallinen väestö ostanut porosaamelaisilta poronlihaa käyttäen maksuvälineenä mm. alueelta pyydettyä kalaa. Suolattua ja kuivattua kalaa on käytetty veronmaksun välineenä. Nykyisin kotitarvekalastuksella on taloudellista merkitystä alueen väestölle.

Kalataloudellisesti merkittävin laji on siika, jota esiintyy luontaisena koko alueella. Tärkeimpänä menetelmänä on verkkopyynti sulanveden aikaan. Talvipyyntin merkitys on vähäisempää. Kalastus on kokenut suuria muutoksia erityisesti 1960-luvulta lähtien. Moottoriveneet ja -kelkat sekä lentokoneet mahdollistavat nykyisin pitkätkin pyyntimatkat. Myös pyyntivälineet ovat kehittyneet huomattavasti.

Nykyisin kalastusmatkailu tuo joillekin paikallisille lisätuloja mm. venekuljetusten ja opaspalveluiden kautta. Alueen matkailullinen vetovoima on lisääntynyt entisestään perhokalastuksen suosion kasvaessa sekä Lätäsenoon kutemaan nousevien lohien myötä.

9.2 Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset

Vuoden 1998 alusta lähtien Ylä-Lapin kalastusta on säädelty kalastuslailla 286/1982 ja -asetuksella 1364/1997 sekä niiden perusteella annetuilla määräyksillä. Kalastuslaki määrää perustettavaksi vesialueiden omistajien ja käyttäjien yhteistoimintaelimen (kalastusalue), jonka tehtävänä on edistää kalataloutta yleisellä tasolla. Enontekiön kunta muodostaa yhtenäisen kalastusalueen. Kalastusalueen tärkein työkalu on kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Kalastusalue voi päättää alueellaan mm. kalastusrajoituksista, mutta kalastuslupien myöntämisestä, kalaveden hoidosta tai muusta käytöstä vastaa vesialueen omistaja.

Kalastuslain mukaisesti valtiolle kuuluvien vesialueiden kalastuksen järjestämisestä ja kalaveden hoidosta vastaa Metsähallitus. Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa asuvilla ammatti- ja kotitarvekalastajilla sekä luontaiselinkeinojen harjoittajilla on oikeus saada korvaukset kalastuslupa valtion vesialueille.

Metsähallituksen hallinnassa olevien vesien kalastuksen järjestelyä ja kalavesien hoitoa ohjaa valtion vesiä käsittelevä kuntakohtainen kalatalousneuvottelukunta (Kalastuslaki 286/1982, 14a §). Metsähallituksen tulee pyytää kalatalousneuvottelukunnalta vuosittain lausunto kalastuksen järjestämisestä ja kalastuslupien myöntämisessä noudatettavista periaatteista.

Erityisperusteisen kalastusoikeuden haltijalla on oikeus vahvistettuihin kalastuspaikkoihin veden omistajan ohella. Erityisperusteisten kalastusoikeuksien laajuutta ja nautintojen jakautumista osakastilojen kesken ei ole toistaiseksi määritetty. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella erityis-

perusteisia kalastusoikeuksia on kuudella tilalla Lätäsenuon ja yhdellä tilalla Nierijärveen ja Kuoskatjävriin.

Onkiminen ja pilkkiminen ovat jokamiehenoikeuksia, ei kuitenkaan lohi- ja siikapitoisten vesistöjen koski- ja virtapaikoissa. Muuten kalastettaessa pitää olla suoritettuna henkilökohtainen valtion kalastuksenhoitomaksu ja vesialueen omistajan kalastuslupa. Läänikohtaisella viehekalastusluvalla saa kalastaa yhdellä vavalla ja vieheellä muualla kuin lohi- ja siikapitoisten vesistöjen koski- ja virtapaikoissa. Metsähallituksen myöntämällä kalastusluvalla voi kalastaa koski- ja virtapaikoissa, mikäli sitä ei ole esimerkiksi kalastusalueen päätöksellä kielletty.

Läänikohtaisen vieheluvan käyttö samoin kuin onkiminen ja pilkkiminen voidaan kieltää niissä vesissä, joita hoidetaan tavanomaista tehokkaammin tai joissa kalakantojen suojeleminen ja lisääminen sitä edellyttää. Kiellon asettaa Lapin Te-keskus (nykyisin Lapin ELY-keskus). Näissä vesissä kalastusta voi harjoittaa kuitenkin vesialueen omistajan myöntämällä luvalla.

9.3 Kalastus ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki ja -asetus eivät rajoita kalastusta. Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 3 §:n kohdassa 3 todetaan, että soidensuojelualueella on 1 §:n säännösten estämättä sallittu kalastus.

Kalastus ja luonnonsuojelu eivät ole ristiriidassa keskenään. Kalassa kuljetaan kuitenkin usein moottorikäyttöisellä ajoneuvolla. Alueen tietömyyden vuoksi elinkeinollisen kalastuksen ja kotitarvekalastuksen harjoittaminen alueen vesistöissä edellyttää talvi- ja kesäaikaista maasto- ja lentoliikennettä. Täten, vaikka itsessään kalastus ei vaaranna alueen luonnontilaisuutta, siihen liittyvät toiminnot voivat sen tehdä. Kalastusoikeus ei anna oikeutta koneellisella kulkuneuvolla maastossa liikkumiseen.

9.4 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus osallistuu Enontekiön kalastusalueen kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman (Korpivuoma 2004) päivittämiseen.

Kalaistutusten koordinointi ja siitä vastaaminen kuuluu vesialueen omistajalle, joten kaikille alueelle tapahtuville istutuksille tulee olla Metsähallituksen lupa.

Lohen poikasistutukset Lätäsenuon voidaan aloittaa uudelleen, mikäli nykyinen luontaisesti lisääntyvä ja elinkykyinen kanta heikkenee. Meritaimenten poikasistutuksia Hietajokeen voidaan myös tehdä, jos sen katsotaan mahdollistavan luontaisesti lisääntyvän ja elinkykyisen kannan aikaansaamisen. Istutukset tulee toteuttaa tarkoituksen sopivilla kalakannoilla.

Ne soidensuojelualueen vedet, joihin ei tiedetä istutetun kaloja, jätetään vastaisuudessaakin pääsääntöisesti poikasistutusten ulkopuolelle. Näiden vesien kalakanta pyritään turvaamaan ensisijaisesti kalastusta säätelemällä. Mikäli tällaisen veden kalakanta kuitenkin jostain syystä taantuu, voidaan veden kalakannan palauttamiseksi tai elvyttämiseksi tehdä istutuksia ensisijaisesti vesistöalueen alkuperäisillä kalalajeilla.

Enontekiön kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman (Korpivuoma 2004) suosituksen mukaisesti kalastusalue voi tehdä Enontekiön alueen vesiin yksityiskohtaisemman hoito- ja käyttösuunnitelman. Tässä yhteydessä alueen kalakannat selvitetään tarkemmin. Tarkennetussa suunnitelmassa tulisi esittää, miten aiotut muutokset sopivat yhteen erämaa- ja kalastuslain tarkoituksen kanssa ja miten turvataan paikallisen kalastuksen kulttuurinen ja taloudellinen merkitys.

9.5 Seuranta

Metsähallitus seuraa alueen kalakantojen kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmässä sovituin mittarein. Näitä ovat kalastuslupatilastot, istutusraportit ja raportit hoito- ja koekalastuksista.

Lisäksi seuranta tehdään yhteistyössä mm. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen, Lapin ympäristökeskuksen (nykyisin ELY-keskus) ja yliopistojen kanssa. Yhteistyössä seurattavia asioita ovat esimerkiksi kalojen saalismäärät, kalojen ravinto ja veden laatu.

10 Riistanhoito ja metsästys

10.1 Metsästys ja riistanhoito soidensuojelualueella

Luonnonkäyttö vaikuttaa välillisesti riistakantojen runsaussuhteisiin muokkaamalla elinympäristöjä. Ihmisen luontoa muuttava toiminta on hyvin vähäistä soidensuojelualueella, esimerkiksi metsätaloutta alueella ei harjoiteta lainkaan ja metsäpalojen torjunta on suo-, koivu- ja tunturimaailmassa merkityksetön kysymys. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella kasvipeitteen kuluminen lähinnä porojen laidunnuksen vaikutuksesta vaikuttaa riistaeläinten ravinnon laatuun ja määrään.

Soidensuojelualan yksilömääräisesti pyydetyin riistalaji on riekko, joka esiintyy alueella yleisenä (Leppäjärvi 2002). Toinen merkittävä riistalaji on hirvi. Muiden lajien pyynti on vähäistä joko siksi, että niitä esiintyy alueen luonnonolojen vuoksi melko vähän (karhu, metso) tai siksi, että metsästyksen tulos jää vähäiseksi alueen syrjäisyyden takia. Esimerkiksi jänis ja kettu ovat yleisiä, mutta niitä pyydetään varsin vähän. Alueen vesilintukannat ovat kohtalaisen hyvät, mutta vesilintujenkin pyynti on melko vähäistä alueen syrjäisyyden vuoksi (Leppäjärvi 2002).

Soidensuojelualan syrjäisyyden ja alhaisen tuottokyvyn takia riistanhoidon tarve on vähäistä. Tämän vuoksi Metsähallitus ei ole perustanut alueelle riistakolmioita. Lähin Metsähallituksen toimesta laskettava riistakolmio on Sarvisoivissa, alueen länsipuolella. Alueella ei ole myöskään metsästyseurojen toimesta laskettavia riistakolmioita.

Enontekiöläisillä on maksuton metsästysoikeus kotikuntansa valtion mailla. Metsästys on osa paikallista elämäntapaa ja kulttuuria. Riekon ansapyynnillä on taloudellistakin merkitystä Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella. Enontekiöläisten kanalintujen metsästys on kiintiöimätöntä, mutta riistanhoitoyhdistys ohjaa sitä suosituksin ja Lapin riistanhoitopiiri lyhentää tarvittaessa metsästysaikaa. Metsästäjät vaikuttavat riistakantoihin myös pidättäytymällä metsästyksestä huonoina kanalintuvuosina.

Metsästyslaki turvaa riistalajeille rauhallisen lisääntymisajan ja kieltää monet tehokkaat, aiemmin käytetyt metsästystavat. Hirven ja karhun pyynti on kiintiöity seuraamaan kantojen kehitystä. Myös Metsähallituksen lupamyynti on kiintiöity.

Metsähallitus neuvottelee metsästyslupajärjestelyistä vuosittain sidosryhmäkokouksissa.

10.2 Metsästys ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki ja -asetus eivät rajoita metsästystä Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella. Soidensuojeluasetuksen 3 §:n mukaan metsästys on sallittu niillä soidensuojelualueilla, jotka sijaitsevat metsästyslain 8 §:n tarkoittamissa kunnissa, joissa kuntalaisilla on oikeus metsästää kotikunnassaan valtion omistamilla alueilla. Soidensuojeluasetuksen mukaan metsästys on sallittu myös muilla soidensuojelualueilla sen mukaan kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään.

10.3 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus seuraa riistakantojen kehitystä ja pyrkii yhteistyössä riistanhoitopiirin ja riistanhoitoyhdistyksen kanssa turvaamaan ne. Riistanhoitoyhdistys voi perustaa ja merkitä maastoon riistakolmioita Metsähallituksen kanssa erikseen sovittaviin paikkoihin. Peruste: Riistakantojen kehityksen seuranta ja kestävä käytön periaatteen varmistaminen.

Hirvikantojen hoitamiseksi nuolukivien sijoittaminen on mahdollista Metsähallituksen kanssa erikseen sovittavissa paikoissa. Peruste: Yhteistyö riistanhoitoyhdistyksen kanssa kestävän käytön periaatteen varmistamiseksi.

Metsästyslain mukaisesti kuntalaisilla on maksuton oikeus metsästää soidensuojelualueella. Kuntalaisten talviaikainen maastoliikennelupa mahdollistaa kelkan käytön riekon ansapyynnissä. Moottorikelkkaa ja mönkijää voidaan käyttää hirvenruhojen kuljettamiseen maastosta nykyisen käytännön mukaan. Peruste: Metsästyslaki ja maastoliikennelaki.

Ulkopaikkakuntalaisille Metsähallitus myy rajoitetusti ja kiintiöidysti metsästyslupia. Lupien määrästä vuosittain päätettäessä noudatetaan kestävän käytön periaatetta. Metsähallitus neuvottelee vuosittain metsästyslupajärjestelyistä riistanhoitoyhdistyksen, Käsivarren paliskunnan, metsästysmatkailusta ainakin osan toimeentulostaan saavien yrittäjien ja mahdollisten ammattimetsästäjien kanssa. Peruste: Metsästyslaki ja porotalouden edellytysten turvaaminen.

Yhdessä Käsivarren paliskunnan, Enontekiön riistanhoitoyhdistyksen, metsästyksestä ainakin osan toimeentulostaan saavien paikallisten matkailuyrittäjien ja Saamelaiskäräjien kanssa Metsähallitus kehittää ulkopaikkakuntalaisten metsästystä siten, että metsästys on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää ja siinä pyritään hyödyntämään paikallisia opastus- ja huoltopalveluita. Perusteet: Paikallistalouden ja -työllisyyden edistäminen perustuen lakiin ja asetukseen Metsähallituksesta. Alueen luonnontilaisuuden säilyttäminen.

Metsähallitus pitää ketun metsästystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Metsähallitus osallistuu soveltuvin osin mahdollisiin pienpetoprojekteihin (esim. ketun pyynti naalialueilla).

10.4 Seuranta

Metsähallitus seuraa alueen riistakantojen kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmässä sovituin mittarein. Näitä ovat vuotuiset lupakiintiöt ja saalistilastot, riistakolmiolaskennan tulokset ja Enontekiön riistanhoitoyhdistyksen arviot. Seuranta tehdään yhteistyössä mm. Enontekiön riistanhoitoyhdistyksen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen sekä Saamelaiskäräjien kanssa.

11 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Jokamiehenoikeudet ovat voimassa soidensuojelualueella, ellei niitä ole erikseen rajoitettu luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annetulla järjestyssäännöllä. Luonnonsuojelulain 18 pykälän 2 momentin mukaan ”[k]ansallispuistossa ja muulla luonnonsuojelualueella voidaan joko alueen perustamispäätökseen tai aluetta koskevaan järjestyssääntöön otettavalla määräyksellä kieltää tai rajoittaa liikkumista, leiriytymistä, mairinnousua sekä veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämistä. Liikkumis- ja mairinnousukiello tai -rajoitus edellyttää, että alueen elämistön ja kasvillisuuden säilyminen sellaista vaatii.”

Jokamiehenoikeuksien perusteella kaikilla on oikeus liikkua omin voimin tai omatoimisesti poroja, koiria tai hevosta apuna käyttäen ilman aika- tai aluerajoituksia. Myös lyhytkestoinen (1–2 yötä paikassaan) leiriytyminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin. Metsähallituksen tupien käyttö ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, vaan Metsähallituksella on oikeus päättää niiden käytösäännöistä erikseen. Luvussa 7 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu on kerrottu autiotupien käytön säännöt.

Koko alueella on sallittu omin voimin liikkuminen, leiriytyminen ja tulenteke samoin periaattein kuin muuallakin Enontekiön valtion mailla. Mikäli alueen tilanne muuttuu olennaisesti esimerkiksi luonnon käytön suhteen, alueelle laaditaan tarvittaessa järjestyssääntö. Perusteet: Alue on laaja ja enimmäkseen syrjäinen. Nykyinen käyttö ei uhkaa alueen suojelun tavoitteita eikä uhanalaisia kasvi- tai eläinlajeja.

Talvella moottorikelkka on yleisin kulkuneuvo. Kesällä käytetään vesitasoa, mönkijää, moottoripyörää, moottorivenettä ja kanoottia sekä vähäisessä määrin myös helikopteria. Lentäen alueelle saapuu jossain määrin kalastusmatkailijoita, luontaiselinkeinonharjoittajia, kotitarvekalastajia, hillaanpoimijoita ja virantoimituksessa olevia henkilöitä.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella liikkuu pääasiassa poromiehiä, kalastajia, metsästäjiä, hillaastajia, virkistyskävijöitä ja virantoimituksessa olevia henkilöitä. Henkilömäärissä laskettuna virkistyskävijät lienevät tämänkin seudun suurin kävijäryhmä. Sen sijaan käyntimäärissä laskettuna luonnonhyödyntämistarkoituksessa liikkuvat paikalliset kävijät voivat hyvinkin olla enemmistö.

Keskitalvella soidensuojelualueella liikkuu lähinnä paikallista väestöä: poromiehiä, kalastajia ja riekonpyytäjiä. Maalis-huhtikuussa virkistyskäyttö on huipussaan hiljentyen toukokuussa kelirikokaudella.

Kesäkuun puolivälin tienoilla kulkeminen taas helpottuu. Kesäaikainen virkistyskäyttö on vilkkaimmillaan heinä-elokuussa keskittyen Lätäsenolle, jossa liikkuvat sekä kalastajat että vesiretkelijät. Poromiehet työskentelevät vasamerkityksissä juhannukselta heinäkuulle. Hillojen kypsyminen tuo alueelle paikallista väestöä, mutta jonkin verran myös ulkopaikkakuntalaisia lähinnä valtatie 21:n läheisyyteen.

Retkeily loppuu lähes kokonaan ruskan jälkeen, syyskuussa. Lokakuussa alueella liikkuu poromiesten lisäksi lähinnä paikallisia riekon ja hirven metsästäjiä. Marras-joulukuussa soidensuojelualueella liikkuu poromiehiä kokoamassa poroja erotukseen.

11.1 Tiestö ja reitistö

11.1.1 Nykytila

Soidensuojeluasetuksen 1 pykälän mukaan soidensuojelualueilla on kielletty ”rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen”. Saman säädöksen kolmannen pykälän mukaan sallittua on ”1 pykälän säännösten estämättä /.../ toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapidämiseksi”.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen eteläkärjessä valtatie 21 kulkee kahdessa kohdassa alueen halki, yhteensä noin neljän kilometrin matkan. Muutoin alue on tietön ja syrjäinen. Soidensuojelualueen länsipuolella kulkee toisen maailmansodan aikainen saksalaisten rakentama huoltotie Kalkkoiviin. Tie on nykyisin huonossa kunnossa. Tie päättyy noin neljän kilometrin päähän soidensuojelualueen rajasta ja noin kuusi kilometriä ennen Lätäsenoa. Soidensuojelualueen ja Tarvantovaaran erämaan väliin jäävällä alueella kulkee tie Kaaresuvannosta Lavivaaraan.

Alueen pohjoisosassa kulkee Metsähallituksen ylläpitämä moottorikelkkaura Hetta–Kilpisjärvi (kuva 6). Moottorikelkkaurat ohjaavat moottorikelkkaliikennettä, jotta se häiritsisi mahdollisimman vähän luontoa ja luontaiselinkeinoja.

Alueella ei ole kesäaikaisia merkittyjä retkeilyreittejä.

11.1.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus osallistuu moottorikelkkailureitin rakentamiseen välille Palojoensuu–Kilpisjärvi. Reitti sijoittuu Tunturi-Lapin seutukaavan mukaisesti valtatie 21 ja Muonionjoen väliin kulkien lyhyen matkan (n. 3 km) soidensuojelualueen sisällä. Muita uusia moottorikelkkailureittejä ei soidensuojelualueelle perusteta. Perusteet: Huollettu ja helppokulkuinen moottorikelkkareitti soidensuojelualueen ulkopuolella vähentää paineita moottorikelkkailuun alueella ja tukee siten alueen perustamistavoitteiden toteutumista. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) mukainen linjaus.

Metsähallitus ei perusta uusia moottorikelkkauria soidensuojelualueelle. Peruste: Alueen syrjäisyyden ja luonnontilaisuuden säilyttäminen sekä paikallisen luontais- ja porotalouden turvaaminen.

Metsähallitus ei aktiivisesti lähde muuttamaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen olemassa olevaa moottorikelkkauraa maastoliikennelain mukaiseksi moottorikelkkareitiksi. Mikäli moottorikelkkauria muutetaan myöhemmin yleisesti moottorikelkkareiteiksi, voidaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kautta kulkeva moottorikelkkaura myös muuttua reitiksi. Muutos edellyttää ympäristöministeriön myönteistä kantaa sekä paikallista osallistamista.

Metsähallitus ei rakenna soidensuojelualueelle merkittyjä retkeilyreittejä. Perusteet: Alueen syrjäisyyden säilyttäminen. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on tärkeä paikallisille ihmisille ja toisaalta omatoimisten ja itsenäisten retkeilijöiden alue, ja suunnitelma pyrkii tukemaan olemassa olevaa, alueen perustamistarkoituksen mukaista tilannetta.

11.1.3 Seuranta

Metsähallitus seuraa maaston kulumista hallinnoimillaan vakiintuneilla kesäaikaisilla mönkijäurilla. Mikäli maaston kulumisen estäminen välttämättä vaatii, Metsähallitus voi rakentaa tarvittaviin

kohtiin mönkijäpitkoksia. Myös pienten siltojen rakentaminen tarkoituksenmukaisesti ylityspaikkoihin on mahdollista, mikäli se on maaston kulumisen kannalta perusteltua. Perusteet: Alueen luonnontilaisuuden säilyttäminen, maaston kulumisen ehkäiseminen.

11.2 Maastoliikenne

11.2.1 Nykytila

Kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavia säädöksiä löytyy ainakin soidensuojeluasetuksesta (852/1988), luonnonsuojelulaista (1096/1996), vesilaista (264/1961), laista yleisistä teistä (243/1954), laista yksityisistä teistä (358/1962), kiinteistöjen muodostamislaista (554/1995), maastoliikennelaista (1710/1995) ja ilmailulaista (281/1995) sekä niihin liittyvistä asetuksista.

Maastoliikennelaki (1710/1995) säättää kulkemisesta moottorikelkkareiteillä, maastossa ja jääpeitteisellä vesialueella, teiden ulkopuolella. Maastoliikenne on joitakin poikkeuksia (esimerkiksi poronhoitajat ja rajamiehet) lukuun ottamatta luvanvaraista (Maastoliikennelain 2 luvun 4 §). Luvista päättää maanomistaja, jota soidensuojelualueella edustaa Metsähallitus. Maastoliikennelain tarkoituksena on ”ehkäistä haittoja, joita luonnolle tai muulle ympäristölle, luontaiselinkeinoille, yleiselle virkistyskäytölle tai muulle yleiselle edulle taikka yksityiselle edulle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa ja moottorikelkkailureiteillä, sekä edistää liikenneturvallisuutta”. Moottorikelkkailureitit ovat tieliikennelain 2 §:ssä määriteltyjä teitä, joilla on ”yleinen oikeus ajaa moottorikelkalla maastosta merkitsemällä erotetulla reitillä lumipeitteen aikaan”. Maastoliikennelain 13 pykälän 3 momentin mukaan ”[M]oottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta luonnonsuojelulaissa (71/23) tarkoitettulla valtiolle kuuluvalla suojelualueella päättää alueen hallinnan mukaan Metsähallitus tai Metsäntutkimuslaitos”.

Myös enontekiöläiset tarvitsevat maastoliikenneluvan, mutta se on heille maksuton. Enontekiöläisten maksuton maastoliikenneoikeus perustuu asetukseen Metsähallituksesta (1525/1993). Asetuksen mukaan maksuttomiin palveluihin kuuluu muun muassa paikallisen väestön oikeus käyttää Metsähallituksen hallinnassa olevaa aluetta maastoliikennelain mukaisesti maastoliikenteeseen. Lisäksi Eduskunta edellyttää maastoliikennelakiin liittyvässä lausumassaan, että hallitus huolehtii siitä, että Metsähallitus tai muu valtion viranomainen myöntää Utsjoen, Enontekiön ja Inarin kunnissa pysyvästi asuville pitkäaikaisia alueellisia lupia moottorikelkan käyttöön valtion mailla edellyttäen, että luvista ei aiheudu maastoliikennelain 5 §:ssä tarkoitettua vahinkoa. Viidennessä pykälässä todetaan, että moottorikäyttöistä ajoneuvoa on maastossa käytettävä siten, että vältetään vahingon tai haitan aiheuttamista luonnolle ja muulle ympäristölle, kiinteistölle ja luontaiselinkeinoille sekä tarpeettoman häiriön aiheuttamista asutukselle ja muulle ympäristölle.

Maastoliikennelain 4 §:ssä säädetään oikeudesta liikkua maastossa. Poronhoitotoissa on sallittua moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla (Maastoliikennelaki 1710/1995) ja moottoriveneellä liikkuminen sekä helikopterin ja lentokoneen käyttö. Metsähallituksen myöntämät paliskunnan ulkopuolisten pororenkien maastoliikenneluvat ovat maksuttomia. Metsähallituksen työtehtävissä liikkuttaessa ei tarvita maastoliikennelupaa. Samoin poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen virkatehtäviin, sairaankuljetukseen, palo- ja pelastustoimen tehtäviin sekä muihin välttämättömiin virkatehtäviin ei tarvita maastoliikennelupaa. Energia- tai tietoliikennelaitteiden huoltotoihin ja liikkumiseen ei tarvita lupaa. Myöskään vaikeasti liikuntavammaisen henkilö ja hänen saattajansa eivät tarvitse maastossa liikkumiseen maanomistajan lupaa (Maastoliikennelaki 4 § 2 mom. kohta 7). Maastoliikennelain 28 §:n mukaan alueellinen ympäristökeskus (nyk. Lapin ELY-keskus) voi hakemuksesta myöntää henkilölle, jonka liikuntakyky on iän, vamman tai sairauden vuoksi rajoittunut, luvan poiketa 4 §:ssä tai 8 §:ssä säädetystä kiellosta tai rajoituksesta.

Lapin ympäristökeskus (nyk. Lapin ELY-keskus) voi maastoliikennelain perusteella erityisestä syystä asettaa kelkkailukiellon tietylle alueelle tai ajankohdalle. Erityinen syy voi olla esimerkiksi uhanalaisen eläimen pesän ympäristö pesimäaikana tai poronhoidosta aiheutuva tarve. Luonnon-suojelullisia perusteita erillisille kieltoalueille ja -ajoille ei soidensuojelualueella nykyisellään ole.

11.2.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus myöntää maastoliikennelupia soidensuojelualueelle voimassa olevien lupien myöntämisperiaatteiden ja -ohjeiden mukaisesti.

Lumipeitteiselle ajalle

Kuntalaisille myönnetään maastoliikennelupia koko asuinkunnan alueelle (ei kansallis- eikä luonnonpuistoihin) useammaksi vuodeksi kerrallaan.

Ulkopaikkakuntalaisten moottorikelkkailu ohjataan Metsähallituksen ylläpitämille moottorikelkkaurille, ja urilta poikkeaminen on kiellettyä muualla kuin jääpeitteisellä alueella.

Metsähallitus voi myöntää voimassa olevien lupien myöntämisperiaatteiden ja -ohjeiden mukaisesti perusteltuun tarpeeseen lupia ulkopaikkakuntalaisille moottorikelkkaurien ulkopuolelle.

Luontomatkaillen tarpeisiin voidaan myöntää kertaluontoisia lupia ohjelmapalveluretkien (esim. opastetut hiihtovaellukset ja koiravaljakkoretket) huoltoa varten. Koiravaljakkoyrittäjien yritys-toiminta ohjataan moottorikelkkaurille tai muille paliskuntien kanssa erikseen sovituille alueille. Koiravaljakoilla liikkumisen säännöt pitäisi selvittää mahdollisia lainsäädäntömuutoksia varten.

Moottorikelkkasafaritoiminta ohjataan pääasiassa merkityille moottorikelkkaurille. Kertaluontoisia lupia opastetuille moottorikelkkasafareille merkittyjen virallisten moottorikelkkaurien ja -reittien ulkopuolelle voidaan myöntää olemassa olevien lupien myöntämisperiaatteiden ja -ohjeiden mukaisesti. Mikäli safaritoiminta on toistuvaa, pyytää Metsähallitus paliskunnalta lausunnon käytettävistä kulku-urista.

Kesäaikaisia maastoliikennelupia

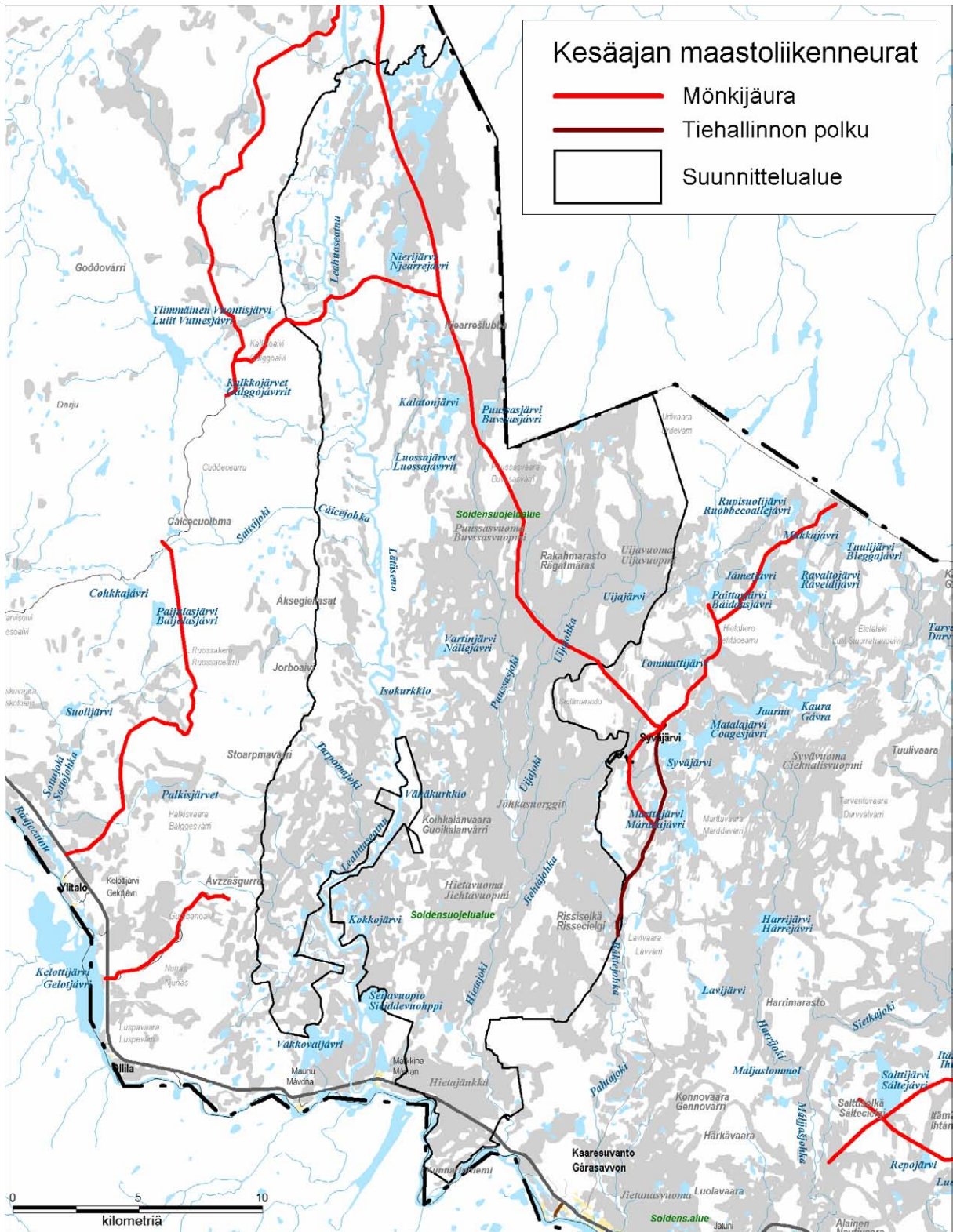
Paikkakuntalaisten kesäaikaisia maastoliikennelupia myönnetään vain vakiintuneille kulku-urille (kuva 6) siltä osin kuin ne kulkevat valtion maalla. Erityisistä painavista syistä lupia voidaan myöntää myös vakiintuneiden kartalle merkittyjen urien ulkopuolelle Metsähallituksen voimassa olevien lupien myöntämisperiaatteiden ja -ohjeiden mukaisesti.

Ulkopaikkakuntalaisille Metsähallitus ei pääsääntöisesti myönnä kesäaikaisia maastoliikennelupia Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueelle. Kesäaikaisia maastoliikennelupia voidaan kuitenkin myöntää perusteltuun tarpeeseen Metsähallituksen voimassa olevien lupien myöntämisperiaatteiden ja -ohjeiden mukaisesti.

Virkistyskäyttäjille tai matkailun yritys-toimintaan ei myönnetä kesäaikaisia maastoliikennelupia.

Hevosilla tapahtuvaan ohjelmapalveluyritys-toimintaan myönnetään kulkulupia pääsääntöisesti vain vakiintuneille kulku-urille, joille paikkakuntalaisille myönnetään kesäaikaisia maastoliikennelupia (kuva 6).

Hevosilla ja maastopyörillä liikkuminen suositellaan keskitettäväksi vakiintuneille kulku-urille, joille paikkakuntalaisille myönnetään kesäaikaisia maastoliikennelupia (kuva 6).

Kuva 6. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan kesäaikaiset maastoliikenneurat vuonna 2008. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

11.3 Ilmailu

11.3.1 Nykytila

Ilma-alusten noususta ja laskeutumisesta säädetään muun muassa seuraavaa: ”Ilma-aluksen lento-oonlähtöön ja laskuun saa ilmailulaitoksen antamien määräysten mukaisesti tilapäisesti käyttää avointa vesialuetta sekä alueen omistajan tai haltijan suostumuksella muuta maa- tai vesialuetta, vaikka aluetta ei ole sellaiseen tarkoitukseen erityisesti järjestetty” (Ilmailulaki 281/1995). Metsähallituksessa tätä on tulkittu siten, että lentokoneet voivat laskeutua soidensuojelualan vesistöihin ja nousta niiltä ilman Metsähallituksen lupaa, kun kyseessä ei ole säännöllinen reittiliikenne. Sen sijaan helikopterin laskeutuminen maalle on luvanvaraista eräin poikkeuksin (pelastus- ja virkatoimet sekä porotalouden ja luontaiselinkeinojen tarpeet).

11.3.2 Toimenpiteet

Metsähallitus myöntää helikoptereille jatkossakin laskeutumislupia soidensuojelualueelle luontomatkailun tarpeisiin erikseen nimettäville laskeutumispaikoille kuultuaan sidosryhmiä. Lupa edellyttää erillistä sopimusta, jossa sovitaan yksilöityjen laskeutumispaikkojen lisäksi mm. jätehuoltoasioista. Pelastus- ja virkatoimia sekä porotaloutta ja luontaiselinkeinoja koskevia kuljetuksia laskeutumisrajoitukset eivät koske. Perusteet: Ilmailulaki. Luontomatkailun edellytysten turvaaminen.

11.4 Vesiliikenne

Vesilain (264/1961) mukaan ”Jokaisella on oikeus, välttämättä aiheuttamatta häiriötä, kulkea vesistöissä, missä se on avoinna. Vesistö katsotaan avoimeksi, jos sitä laillisen oikeuden perusteella ei ole suljettu. Mitä edellä on sanottu kulkemisesta vesistöissä, koskee vastaavasti kulkemista jäällä”. Esitetty vesilain kohta tarkoittaa käytännössä sitä, että vesialueilla liikkuminen esimerkiksi moottoriveneellä ja moottorikelkalla on kaikille vapaata. Soidensuojelualueella on vesialueilla liikkumista mahdollista rajoittaa luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annettulla järjestyssäännöllä.

11.5 Seuranta

Metsähallitus seuraa soidensuojelualan liikennettä ja liikkumista Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmissa (Sandström ym. 2000) ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatujohtajien sovitun mittarein, joista soidensuojelualueelle sopivia ovat lupatilastot ja Enontekiön yhteistyöryhmän arviot. Lisäksi Metsähallitus seuraa maaston kulumista hallinnoimillaan vakiintuneilla kesäaikaisilla mönkijäurilla.

12 Muu luonnon käyttö

12.1 Keräily

12.1.1 Taustaa

Marjojen, sienien ja hyötykasvien keräily on Suomessa jokamiehen oikeus. Laki luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta eräissä tapauksissa (332/1955) antaa maa- ja metsätalousministeriölle mahdollisuuden rajoittaa poimintaa. Lain mukaan ”Sellaisilla alueilla Lapin läänissä, joilla metsämarjojen tai muiden niihin verrattavien luonnonvaraisten tuotteiden keräilyllä valtion maalta on paikallisen väestön toimeentulon kannalta huomattava taloudellinen merkitys, voi maatalousministeriö, kun sanotun väestön etu sitä vaatii, päätöksellään kieltää muilta mainitun keräilyn”.

12.1.2 Keräily Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen marjoista hillalla on ollut viime vuosiin asti huomattava taloudellinen merkitys lisätulon antajana lähikylien asukkaille. Hillan hinnan lasku ja markkinointivaikkeudet ovat kuitenkin vähentäneet sen taloudellista merkitystä viime vuosina. Muita marjoja ja sieniä ei soidensuojelualueelta kaupallisesti kerätä. Huolimatta alueen tietömyydestä ja pitkistä etäisyyksistä, maastoajoneuvojen ja lentokoneiden käyttö on mahdollistanut hillan tehokkaan taloudellisen hyödyntämisen. Tässä suunnitelmassa myöhemmin esitetty kesäaikainen maasto- ja ilmailuliikenteen lupakäytäntö mahdollistaa soidensuojelualueen hillasadon hyödyntämisen tulevaisuudessakin. Ulkopaikkakuntalaisille ei anneta kesäaikaisia maastoliikennelupia hillastukseen.

12.1.3 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus ei tee tässä suunnitelmassa esityksiä eikä suosituksia keräilyn ohjauksesta.

Perusteet:

1. Keräily on Suomessa jokamiehenoikeus (lukuun ottamatta yllä mainitun lain 332/1955 antamaa mahdollisuutta).
2. Soidensuojelulaki ja -asetus eivät sisällä keräilyä ohjaavia säädöksiä.

12.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta

12.2.1 Kaivostoimintaa ohjaavia säädöksiä

Malmien ja muiden kaivoskivennäisten etsintää ja hyödyntämistä ohjaa kaivoslaki (503/1965) ja -asetus (663/1965). Muita kaivostoimintaan keskeisesti vaikuttavia säädöksiä ovat ainakin vesilaki (264/1961), laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994), soidensuojelualueilla soidensuojeluasetus (852/1988) ja saamelaisalueella lisäksi laki saamelaiskäräjistä (974/1995) ja YK:n ihmisoikeussopimuksen 27. artikla.

Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 1 §:n mukaan soidensuojelualueilla on kielletty ”...ojitus, maa-ainesten ottaminen ja sekä maa- ja kallioperän vahingoittaminen”. Kuitenkin asetuksen 3 §:n kohdan 4 mukaan sallittua on ”kivennäisnäytteiden vähäinen ottaminen Metsähallituksen luvalla”.

Edelleen 3 §:n kohdassa 11 sallitaan ”toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä /.../ geologista tutkimusta tai malminetsintää varten edellyttäen, että siihen on saatu ympäristöministeriön lupa”. Näin ollen vähäinen näytteidenottaminen soidensuojelualueelta vaatii Metsähallituksen luvan ja malminetsintään tarvitaan ympäristöministeriön lupa.

Laki saamelaiskäräjistä (974/1995, 9 §) asettaa viranomaisille neuvotteluelvoitteen myös koskien ”...kaivoskivennäisten valtausta ja kaivospiirin perustamista tarkoittavia lupahakemuksia”. ”KHO:n päätöksen 31.3.1999 (taltio 693) mukaisesti valtaushakemuksia käsiteltäessä tulee selvittää ja harkita, onko poronhoidon turvaamiseksi tarpeen hylätä valtaushakemuksia tai valtauskirjoihin otettavien määräyksin esimerkiksi rajoittaa valtauksen perustuvien toimenpiteiden suorittamista tiettyinä aikoina tai tietyillä paikoilla, niin kuin paliskunnat ovat kauppa- ja teollisuusministeriölle antamissaan lausunnoissa esittäneet. Asiassa on niin ikään otettava huomioon, millä poronhoidon kannalta tärkeillä alueilla valtauksia on muiden päätösten nojalla voimassa sekä miten suuria ja poronhoidon kannalta herkkiä tai tärkeitä alueita nyt kysymyksessä olevat valtaushakemukset koskevat. Samoin on otettava huomioon poronhoitoa häiritsevät muut käyttömuodot kyseisillä alueilla”. Näin ollen valtioneuvoston on kaivospiirin lupaa harkitessaan neuvoteltava Saamelaiskäräjien kanssa. Tämän kanssa yhdensuuntainen määräys on YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 27. artikla. Artiklan mukaan kansallisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan. Korkein hallinto-oikeus on tähän artiklaan perustuen palauttanut eräiden suurten kaivosyhtiöiden valtaukset kauppa- ja teollisuusministeriölle uudelleen käsiteltäväksi sen jälkeen, kun Käsivarren ja Sallivaaran paliskunnat olivat valittaneet valtauksista. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ”Artiklan tarkoittama kulttuuri-käsite kattaa myös poronhoidon, joka on saamelaiskulttuurin olennainen osa”. Sanottu sopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla (107/1976) ja asetuksella (108/1976). Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan ministeriön olisi ennen päätösten tekemistä pitänyt selvittää, mikä vaikutus valtauksilla tulisi olemaan saamelaisväestön poronhoidon harjoittamiseen.

12.2.2 Metsähallitus ja kaivoslaki

Kaivoslain noudattamista valvoo kauppa- ja teollisuusministeriö. Metsähallitus hoitaa käytännössä monia valvontatehtäviä työ- ja elinkeinoministeriön ohjeistamana. Lisäksi kaivoslaki antaa maanhaltijalle tiettyjä oikeuksia, joita Metsähallitus käyttää.

Käytännössä Metsähallituksen tehtäviin sisältyvät *valtauksiin* liittyen:

- vakuuksien määrittäminen (jotta valtausalueet tulevat ennallistettua valtausajan umpeuttua), kaivuun valvonta
- tilapäisen rakentamisen ohjaaminen ja valvonta
- valtausten kulku- ja huoltoyhteydet – luvat, ohjeistaminen, valvonta
- polttopuun myynti.

Metsähallitus saa maanhaltijana valtauskorvauksen. Valtauskorvaus ei ole kattanut kaivuun valvonnasta, rakentamisen ohjaamisesta ja lupien myöntämisestä Metsähallitukselle aiheutuneita menoja.

12.2.3 Kaivostoiminta Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella

Soidensuojelualueella ei ole ollut kaivostoimintaa. Enontekiöllä voimassa olevista valtauksista suurin osa keskittyy Käsivarren erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen väliin kolmioon.

12.2.4 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus voi myöntää lupia kivennäisnäytteiden vähäiseen ottamiseen tutkimustarkoituksiin. Tämä tarkoittaa enimmillään 1–2 lapiollista maata/kohta. Perusteet: Tutkimustoiminnan mahdollistaminen.

12.3 Maa-ainesten otto

12.3.1 Taustaa

Maa-ainesten ottoa säätelee maa-ainelaki (555/1981) sekä soidensuojeluasetus (852/1988). Soidensuojeluasetuksen 1 §:ssä kielletään maa-ainesten ottaminen soidensuojelualueelta. Asetuksen 3 §:ssä on tähän joitakin poikkeuksia. Sallittuja ovat mm. ”sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten /.../ toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapidämiseksi [sekä] /.../ muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia soidensuojelualueen tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta ja jotka ympäristöministeriö on hyväksynyt”. Alueella ei ole ollut maa-ainesten ottotoimintaa.

12.3.2 Toimenpiteet

Metsähallitus voi tarvittaessa ottaa omaan käyttöön tai myydä maa-aineksia vähäisessä määrin soidensuojelualueella tapahtuvan pienimuotoisen rakentamisen tarpeisiin. Maa-ainekset tulee ottaa mahdollisimman läheltä käyttöpaikkaa Metsähallituksen osoituksen mukaan. Toiminnasta ei saa aiheutua haittaa porotaloudelle ja muille luontaiselinkeinoille eikä uhanalaisille kasvi- ja eläinlajeille. Alueen luonnonsuojelullinen tila ei myöskään saa kärsiä toiminnan jäljistä. Maanottopaikat tulee maisemoida huolellisesti. Perusteet: Maa-ainesten kuljettaminen soidensuojelualueen ulkopuolelta kuluttaisi huomattavasti enemmän luonnonvaroja, energiaa ja rahaa kuin niiden ottaminen rakennuspaikan välittömästä läheisyydestä.

12.4 Puuston käyttö

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on pääasiassa suota, tunturikoivikkoja ja paljakkaa. Tämän vuoksi ainoa mahdollinen puunkäyttömuoto alueella on polttopuuhakkuu. Metsähallitus ottaa alueelta koivua autiotupien polttopuuhuoltoon. Porotalouden ja luontaiselinkeinojen tarpeisiin otetaan alueelta koivua polttopuuksi vähäisessä määrin. Alueella ei ole ollut merkittäviä tunturimittarituhoja, jotka voisivat vaikuttaa polttopuunottomahdollisuuksiin.

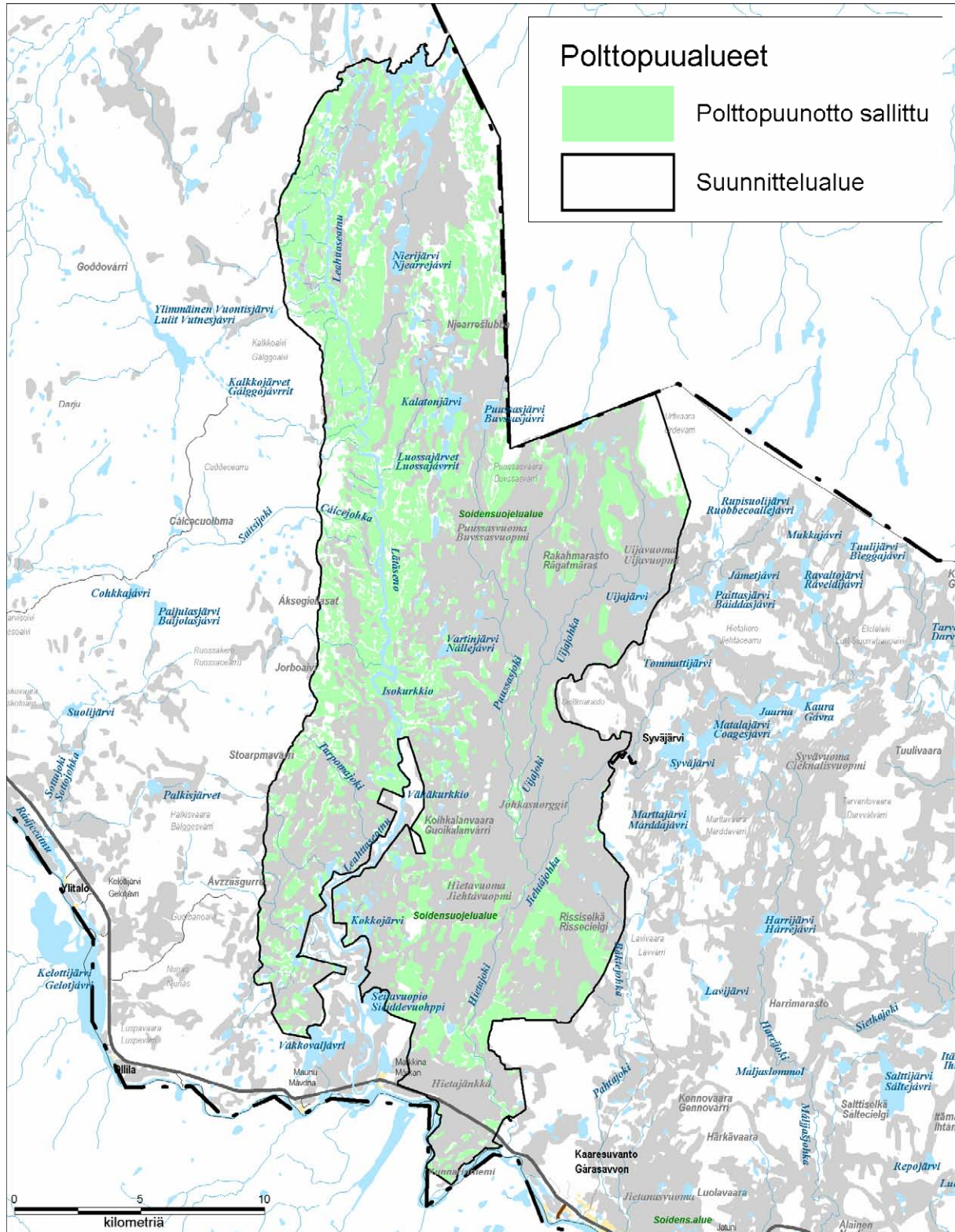
12.4.1 Puuston käyttö ja soidensuojelulaki

Soidensuojeluasetuksen 1 §:n mukaan ”...soidensuojelualueilla on kielletty turvemaidella olevan puuston hakkaaminen”. Kivennäismailla sallittuja ovat jopa metsätaloudelliset hakkuut hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella metsätaloudelliset hakkuut eivät tule kysymykseen alueen luonnonolojen vuoksi.

12.4.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

Polttopuunottolupia voidaan antaa alueen kivennäismaille. Nykyistä käytäntöä voidaan jatkaa lupien myöntämisessä. Poronhoitajat eivät tarvitse poltto- ja laavupuunottolupaa välttämättömissä poronhoitotöissä alueella liikkuaan. Samoin Metsähallitus voi ottaa polttopuuta alueen tuville

nykyisen käytännön mukaan. Metsähallitus osoittaa polttopuunottoaikoja siten, että tunturikoivu-
metsiköitä ei uhkaa puu- tai metsänrajan aleneminen (kuva 7). Peruste: Soidensuojeluasetus. Tun-
turikoivun luontaisen uudistumisen turvaaminen ja metsänrajan säilyttäminen. Metsälaki
(1093/1996). Poronhoitolaki (848/1990).

Kuva 7. Polttopuunottoalueet Lätäseno–Hietajoen soidensuojelualueella. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

13 Tutkimus

13.1 Nykytila

Metsähallituksen tehtävä on tukea toimillaan alueelle sopivaa tutkimustoimintaa. Metsähallitus ei ole tutkimuslaitos, joten tutkimustoimintojen järjestäminen on muiden tahojen tehtävä.

Tutkimuksellisesti alue on jäänyt vähälle huomiolle. Esimerkiksi arkeologisia löytöjä alueelta on hyvin niukasti, koska alan tutkijat ovat liikkuneet vähän alueella. Tähän mennessä tehtyä tutkimustoimintaa esitellään alueen luonnon ja käytön perusselvityksessä (Kajala 2002f).

13.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteena on alueen luonnonsuojelua ja kestävästä käyttöä edistävän opetus- ja tutkimuskäytön tukeminen. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue soveltuu hyvin vaikkapa eräopaskoulutukseen. Hoito- ja käyttösuunnittelun yhteydessä laaditut alueen luonnon ja käytön perusselvitykset (Kajala 2002f) ovat käyttökelpoista opetusmateriaalia. Saamelaisten ja muun paikallisen väestön perinteistä tietämystä tulisi olla käytettävissä rinnan tutkimustiedon kanssa.

Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään ja seurataan alueen eläimistön ja kasviston esiintymistä, lisääntymistä ja sopeutumista pohjoisiin ympäristöoloihin sekä luonnontilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia.

Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään saamelaisten ja alueen muun väestön perinteistä luontotietämystä. Perusteet: Laki ja asetus Metsähallituksesta. Kestävän kehityksen turvaaminen. Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma.

Metsähallitus myöntää tutkimuslupia ja niihin liittyviä maastoliikennelupia ainoastaan hyvin perusteltujen maasto- ja kenttätöiden suorittamiseen. Kaikkien luonnontilaan vaikuttavien tutkimusten maastotöiden ja aineiston keruun suorittamisen edellytyksenä on kirjallinen tutkimussuunnitelma, josta käy ilmi mm. tutkimuksen aikataulu ja tavoitteet, tutkimuskohteet ja kerättävä aineisto sekä arvio tutkimuksen ympäristövaikutuksista. Hakijana tulee olla tutkimuslaitos tai hakemukseen on liitettävä tutkimusalaa edustavan tutkimuslaitoksen tai yliopiston laitoksen lausunto hankkeen tieteellisistä perusteista.

14 Toimenpidesuunnitelmat

Kalavesien hoito ja kalastus -luvussa on todettu, että alueelle laaditaan tarkempi kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelma. Muita erillissuunnitelmia alueelle ei ole tarpeen laatia.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖ- VAIKUTUKSET

15 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

15.1 Nykytila

Soidensuojeluasetuksen mukaisesti soidensuojelualueella on 1 §:n säännösten estämättä sallittu mm. ”1) sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten; 2) metsästys... /.../ ; 3) kalastus; /.../ 7) toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapitämiseksi; 8) poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet, /.../ 10) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen uittoa, palovartiointia, pelastuspalvelua, valtakunnan rajojen vartiointia ja valvontaa sekä kartoitus- ja maanmittaustöitä varten [ja] /.../ 12) muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia soidensuojelualueen tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta ja jotka ympäristöministeriö on hyväksynyt”.

Alueella ei ole ympärivuotista asutusta. Soidensuojelualueen sisällä on yksityismaita 9 tilalla yhteensä noin 135 hehtaaria, 11 palstaa. Ne eivät kuulu lailla (851/1988) perustettuun Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueeseen, mutta ne kuuluvat valtioneuvoston 26.03.1981 vahvistamaan soidensuojelun perusohjelmaan ja myös Käsivarren erämaan Natura 2000 -alueeseen.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen sisällä sijaitsevat yksityismaapalstat ovat pääosin rakentamattomia eivätkä nykyisellään heikennä alueen suojelutavoitteiden toteutumista.

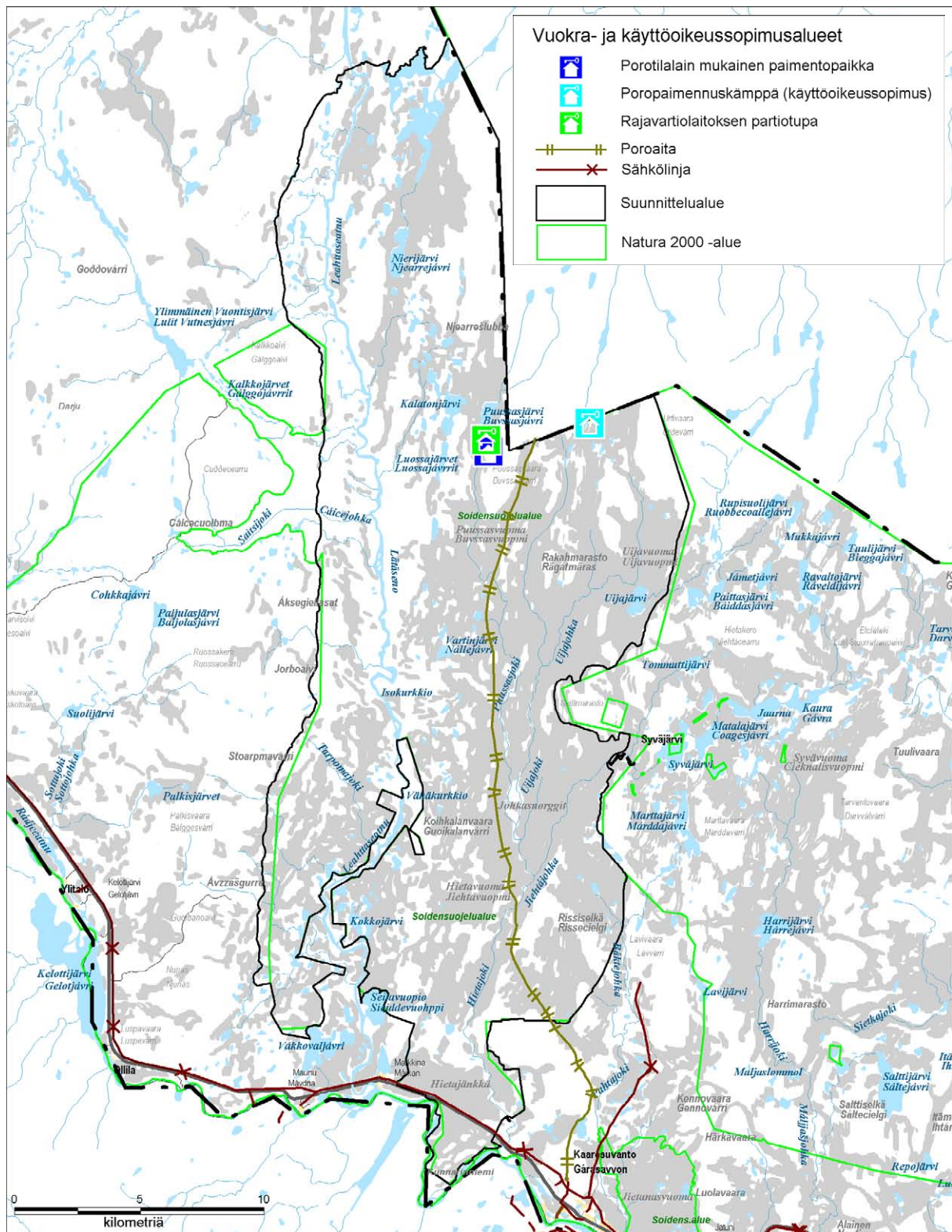
Alueella on yksi rajavartiolaitoksen partiomaja, Puussasvaara (taulukko 5, kuva 8). Alueen itäosan halki etelä-pohjoissuunnassa kulkee Käsivarren paliskunnan laidunkiertoaite. Radjejávriilla on Paliskuntain yhdistyksen tupa. Suomi huolehtii tällä alueella valtakuntien välisestä poroaidasta, joka kulkee osin Suomen ja osin Norjan puolella. Kuoskatjávrin koillispuolella aivan valtakunnan rajan tuntumassa on Käsivarren paliskunnan tupa, joka siirtyi Käsivarren paliskunnalle rajavartiostolta vuonna 2002. Muita porotalouden rakenteita ei alueella ole. Uusista rakenteista sovitaan tapauskohtaisesti.

Alueella ei ole luontaiselinkeinolain mukaisia tukikohtia, eikä niitä ole mahdollista soidensuojelualueelle rakentaa.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen eteläosan poikki kulkee soidensuojelualueella noin neljän kilometrin matkan valtatie 21. Tiealue on Tiehallinnon hallinnassa. Lisäksi tiealueen pohjoispuolella kulkee sähkölinja (kuva 8). Sähkölinja-alue on vuokrattu Enontekiön sähkölaitokselle.

Taulukko 5. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella voimassa olevat sopimukset ja paliskunnan porotilalain mukaiset paimentopaikat (tilanne 4.12.2008).

Paikka	Kohde	Haltija	Vuokra-aika
Urdemarasjavri	poroesteaidan kunnossapitäjien tukikohta	Paliskuntain yhdistys	31.12.2018
Sakkaravaara–Puussasvaara	porojen laidunkiertoaite	Käsivarren paliskunta	31.12.2022
Puussasvaara	Porotilalain mukainen paimentopaikka	Käsivarren paliskunta	toistaiseksi
Puussasvaara	Partiotupa	Rajavartiolaitos	puitesopimus
Jietajänkä	johdin	Enontekiön Sähkö Oy	toistaiseksi

Kuva 8. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen sopimukset sekä porotilain mukaiset paimentopaikat. © Metsähallitus 2011, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

15.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

1. Metsähallitus jatkaa alueella sijaitsevan Puusasvaaran rajavartiolaitoksen tuvan vuokrasopimusta. Mikäli rajavartiolaitos luovuttaa tulevaisuudessa tuvan Metsähallitukselle, Metsähallitus päättää tuvan käytöstä suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon linjausten mukaisesti kuultuaan asiassa ensin sidosryhmiä ja ottaen porotalouden edut huomioon. Erityisesti neuvotellaan Käsivarren paliskunnan käyttötarpeesta tuvalle. Perusteet: Soidensuojeluasetuksen mukaisesti soidensuojelualueella on sallittu ”toimenpiteet, jotka ovat tarpeen /.../ valtakunnan rajojen vartiointia ja valvontaa /.../ varten”. Virkistyskäytön ohjaaminen ja ristiriitojen hallinta sekä porotalouden turvaaminen.

2. Metsähallitus jatkaa voimassaolevia porotalouden harjoittamiseen liittyviä vuokra- ja käyttöoikeussopimuksia tarpeen mukaan. Peruste: Soidensuojeluasetuksen mukaisesti soidensuojelualueella on sallittu ”poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet”.

3. Poronhoidon tarvitsemat uudet rakennelmat keskitetään pääsääntöisesti Käsivarren paliskunnan paimentopaikoille olemassa olevien rakennusten tai rakennelmien yhteyteen. Käsivarren paliskunnan paimentopaikkojen sijaintia voidaan tarvittaessa muuttaa paliskunnan esityksen mukaisesti. Peruste: Poronhoidon edellytysten turvaaminen sekä Käsivarren paliskunnan yleisen kokouksen esitys.

4. Metsähallitus ei voi luovuttaa porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) mukaisia erityisen etuuden käyttöoikeuksia tukikohdan sijoittamista varten. Peruste: Soidensuojeluasetus.

15.3 Seuranta

Metsähallitus seuraa Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen käyttöoikeuksien vuokrausta ja luovutusta Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä sovituin mittarein, joista soidensuojelualueelle sopivia ovat hakemukset ja niiden käsittelyajat sekä Enontekiön yhteistyöryhmän arviot.

16 Valvonta

16.1 Nykytila

Metsähallitus valvoo luonnonsuojelualueiden käyttöä viranomaisena ja alueiden haltijana. Metsähallituksen valvontatoiminnan koordinoinnista ja organisoinnista alueilla vastaavat erätarkastajat. Erätarkastajien toimivaltuudet perustuvat lakiin Metsähallituksen erävalvonnasta (1157/2005). Erävalvonta kuuluu myös poliisin ja rajavartioston virkatehtäviin.

Erätarkastajien toimenkuvaan kuuluu koordinoita valvontayhteistyötä yhteistyöviranomaisten ja Metsähallituksen oman henkilöstön kanssa. Valvontayhteistyöviranomaiset ovat pääasiassa poliisi, rajavartiolaitos, tulli, Lapin ELY- ja AVI-keskukset, kalastusalueet, riistanhoitoyhdistykset ja riistanhoitopiiri. Osalle yhteistyöviranomaisten henkilöstöä on kirjoitettu Metsähallituksen valvontakortti, joka antaa valtuudet tarkastaa toiminnan luvallisuuden valtion alueilla myös vapaa-aikana. Metsähallituksen henkilöstö tekee luontovalvontaa oman työn ohessa omaan toimialaan liittyen. Osa henkilöstöstä on perehtynyt erävalvontaan laajasti. Jokaisen velvollisuus on vähintäänkin ilmoittaa havaitsemistaan rikkeistä erätarkastajalle.

Valvonnan yhteistoimintaa tehdään käytännössä yhteisellä suunnittelulla, yhteispartioinnilla, valvontataphtumilla ja tietoja vaihtamalla. Yhteistoiminnalla saadaan tehostettua toimintaa yhdistämällä ja kohdentamalla resursseja oikeisiin kohteisiin. Yhteistoiminnalla saadaan myös näkyvyyttä valvontaan.

Valvonnalla on tärkeä ennaltaehkäisevä vaikutus rikosten ja luvattoman toiminnan ehkäisyyn. Metsähallituksen valvonnan tärkeät pääpainoalueet ovat Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella sekä laillisuuden että luvallisuuden valvonnassa seuraavat:

- metsästyksen, kalastuksen, erämaalain, luonnonsuojelulain ja maastoliikennelain valvonta
- suurpetoihin kohdistuvien laittomuuksien valvonta
- käyttöoikeus- ja vuokrasopimusten noudattaminen
- jäte- ja ympäristösuojelulakien säädöksiä valvonta
- jokamiesoikeuksien valvonta
- luonnossa liikkuvien opastaminen kestäväan ja ympäristötietoiseen luonnonkäyttöön
- uhanalaisten eläinlajien pesinnän tarkastus ja seuranta (mahdollisten häiriötekijöiden valvonta).

Lapin laajojen luonnonsuojelu- ja erämaa-alueiden valvonta kolmen erätarkastajan voimin on erittäin haastava tehtävä, eikä onnistu ilman tehokasta yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Metsähallituksen vakituisten erätarkastajien määrän lisääminen edellyttäisi lisärahoitusta. Ensimmäinen keino alueiden valvonnan tehostamisessa on tällä hetkellä yhteistyön tiivistäminen ja nykyisten resurssien tarkka kohdentaminen. Nykyisellään rajavartiosto tarjoaa kiinteää yhteistyötä Metsähallituksen henkilöstöön, jolla on hyvä paikallistuntemus ja eri säädöksiä tuntemus.

16.2 Valvonta ja luonnonsuojelulaki

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla perustettu suojelualue. Suojelualueen perustamislain (851/1988) nojalla Metsähallituksen valvojilla on tällä alueella laajemmat oikeudet kuin esimerkiksi viereisillä erämaa-alueilla. Mainitun säännöksen mukaan ”[l]uonnonsuojelua valvovalla viranomaisella ja luonnonsuojelualueen vartijalla on oikeus ottaa haltuunsa metsästyks-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin soidensuojelualueella noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee

myös soidensuojelualueelta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä luonnonsuojelualueella on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä”. Säännös vastaa luonnonsuojelulain (1096/1996) 60 §:ää.

16.3 Tavoitteet ja toimenpiteet

Edellä mainittujen valvonnan pääpainoalueiden valvonta tulee saada järjestettyä Lätäsenon–Hietajoen alueella toistuvaksi ja säännölliseksi.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan valvontaresursseja pyritään lisäämään ensisijassa viranomaisvalvontayhteistyötä tehostamalla sekä Metsähallituksen oman henkilökunnan muun työn ohella tekemää valvontaa tehostamalla.

Erätarkastaja vastaa valvonnan koordinoinnista ja organisoinnista yhteistyössä Metsähallituksen henkilöstön ja valvontaviranomaisten kanssa.

17 Resurssit ja aikataulu

17.1 Vuotuiset kustannukset

Metsähallituksen Lapin luontopalvelut vastaa soidensuojelualueella virkistyskäytön palvelurakenteiden huollosta ja kunnossapidosta, luonnon suojelusta, suurpetojen ja uhanalaisten eläin- ja kasvilajien seurannasta, riistakantojen seurannasta, kalavesien hoidosta ja erävalvonnasta. Nämä tehtävät on kustannettu verovaroin ja niihin on osoitettu rahat valtion vuosibudjetissa.

Lisäksi kustannuksia syntyy lupa-asioiden käsittelystä sekä suunnittelu- ja hallintotehtävistä. Kaikki nämä tehtävät on kustannettu verovaroin ja niihin on osoitettu rahat valtion vuosibudjetissa.

Virkistyskäytön vuotuisiin kuluihin sisältyvät autiotupien ja tulipaikkojen polttopuu- ja jätehuolto sekä pienimuotoiset korjaukset. Samoin summaan sisältyy valtakunnallisen moottorikelkkauran ylläpito.

Luonnonsuojelun kuluihin sisältyvät uhanalaisten lajien seurannat ja pesälaskennat, jotka työllistävät soidensuojelualueella keväisin ja kesäisin.

17.2 Investoinnit

Suunnitelmassa esitettyjen investointien kustannusarvio on:

Pinniskosken autiotuvan uusiminen	25 000 euroa
Puusasvaaran autiotuvan peruskorjaus	25 000 euroa
YHTEENSÄ	50 000 euroa

18 Suunnitelman vaikutusten arviointi

18.1 Arvioinnin lähtökohdat

Soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laatiminen ei kuulu niihin hankkeisiin, joista ns. YVA-lain (laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, 468/1994) mukaan tulee laatia ympäristövaikutusten arviointi. Lain viidennessä luvussa, joka käsittelee yleistä selvitysvelvollisuutta, todetaan kuitenkin, että:

”ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteutumisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, mutta joihin ei sovelleta 2 luvun säännöksiä arviointimenettelystä.”

Varsinaiseen YVA-hankkeeseen verrattuna tässä on se ero, että hoito- ja käyttösuunnitelmissa riittää yhden vaihtoehdon, lopullisen esityksen esittäminen. Tässä arvioinnissa esitetään, mihin hoito- ja käyttösuunnitelman esitykset perustuvat ja tuodaan esiin esitysten hyödyt ja haitat. Ympäristövaikutuksia syntyy yleensä ainoastaan suunnitelman esityksistä eli asioista, joita suunnitelma muuttaa verrattuna suunnittelua edeltäneeseen tilanteeseen. Siten, jos jostakin soidensuojelualan käytöstä ei ole esitystä, ei suunnitelmalla ole siihen myöskään ympäristövaikutusta.

Suunnitelmilta odotetaan usein konkreettisia hankkeita kuten rakentamista, kaivamista, luonnonvarojen hyödyntämistä tms. Luonnonsuojelualan hoidon ja käytön suunnittelussa ei useinkaan ole näin, vaan usein tilanne on juuri päinvastoin. Mitä vähemmän Metsähallitus rakentaa, toimii ja kehittää, sitä paremmin suojelutavoitteet toteutuvat.

YVA-lain ”tavoitteena on edistää ympäristönäkökohtien huomioonottamista [ja] ...lisäksi edistää kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten mahdollisuuksia osallistua suunnitteluun sekä parantaa edellytyksiä sovittaa yhteen tavoitteita ja näkökantoja suunnitelmia valmisteltaessa” (Ympäristöministeriö 1998). Metsähallitus on tietoisesti toteuttanut tätä tavoitetta koko hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan ajan kuulemalla paikallisen väestön ja sidosryhmien tietoja, näkemyksiä ja toiveita. Luvussa 1.2 on tarkempi kuvaus osallistamisprosessista.

18.2 Ympäristövaikutukset

Suunnitelma perustuu kestävän kehityksen periaatteisiin pyrkien yhteensovittamaan taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja ekologisia tavoitteita. Seuraavassa tarkastellaan erikseen, miten suunnitelma vaikuttaa näihin tekijöihin.

18.2.1 Ekologiset vaikutukset

Lätäsenon–Hietajoen alueen luonnonsuojelullinen tila on tällä hetkellä hyvä ja suunnitelman lähtökohdaksi on, että tämä hyvä tila pyritään säilyttämään. Tämän vuoksi suunnitelma ei juurikaan esitä aktiivista puuttamista asioihin tai suuria muutoksia nykytilaan.

Seuranta ja valvonta ovat tärkeä osa suunnitelman tavoittelemien myönteisten ekologisten vaikutusten toteutumisessa. Tehokkaan seurannan avulla voidaan reagoida ajoissa alueen ekologisessa tilassa tapahtuviin ei-toivottuihin muutoksiin. Esimerkiksi kesäaikaisten maastoliikenneurien kulumista seurataan ja tarvittaessa rakennetaan mönkijäpitkoksia.

Suunnitelma yhdessä alueesta laadittavine perusselvityksineen voi lisätä yleisön kiinnostusta aluetta kohtaan. Todennäköisin kävijämäärien lisääntymisen syy on kuitenkin merilohen nousu Lätäsenoon ja kalastusmatkailun suosion lisääntyminen yleensäkin. Opastuksella ja asianmukaisilla rakenteilla voidaan kuitenkin vähentää kävijöiden ympäristövaikutuksia, vaikka kävijämäärät lisääntyisivätkin.

Suunnitelman vaikutukset niihin luontotyypeihin ja lajeihin, joiden perusteella alue on otettu Natura 2000 -suojelualueverkostoon

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan kuuluminen Natura 2000 -suojelualueverkostoon merkitsee, että luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 ja 66 §:ssä säädetyt oikeusvaikutukset ovat tulleet alueilla noudatettaviksi. Joten mikäli tietty hanke tai suunnitelma joko yksistään taikka tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -suojelualueverkostoon, on hankkeen toteuttajan arvioitava vaikutukset (LsL 65 §). Viranomaisen ei saa myöntää lupaa eikä hyväksyä suunnitelmaa, jos vaikutusten arviointi- ja lausuntoimenettely osoittavat, että hanke tai suunnitelma merkittävästi heikentää niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden perusteella alue on liitetty Natura-verkostoon (LsL 66 §). Em. luonnonsuojelulain tarkoittama merkittävän heikentämisen kynnyksen ja sen kohdistaminen nimenomaan alueen Natura-verkostoon liittämisen perusteena oleviin luonnonarvoihin mahdollistaa yleensä alueen tavanomaisen käyttämisen, ellei esimerkiksi luonnonsuojelulakiin perustuvasta toteuttamisesta yksittäistapauksissa muuta johdu. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan osalta Natura 2000 -verkoston toteutuskeinona on luonnonsuojelulaki.

Asetuksessa eräistä valtion maille perustetuista soidensuojelualueista (852/1988) on määritelty kielletyt ja sallitut toimenpiteet eikä Natura-päätös tuo tähän asiaan käytännössä mitään erityistä muutosta. Tämä on todettu myös valtioneuvoston päätöksessä (Vn. 20.8.1998) esimerkiksi kalastuksen, metsästyksen ja muiden luontaiselinkeinojen osalta.

Ne luontotyypit ja lajit, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -suojelualueverkostoon, on kuvattu tämän suunnitelman luvussa 5. Alueen nykyinen käyttö ei uhkaa näitä luontotyyppijä ja lajeja. Suunnitelma pyrkii turvaamaan Natura-verkoston luontotyyppien ja lajien säilymistä jatkossakin mm. maastoliikenteen ohjauksella, asianmukaisella opastus- ja palveluvarustuksella sekä alueen luonnontilan seurannalla.

Yhteenvedon voidaan todeta suunnitelman edistävän Lätäsenon–Hietajoen alueen ja sitä kautta Käsiwarren erämaa -nimisen Natura-alueen luonnonarvojen säilymistä. Suunnitelma on siten tärkeä osa Natura 2000 -suojelualueverkoston toteutumista.

18.2.2 Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset

Suunnitelmassa ei rajoiteta paikallisen väestön elinkeinoharjoittamismahdollisuuksia verrattuna nykytilanteeseen. Lisäksi paikallisen väestön kotitarvemetsästys, -kalastus ja -keräily sekä polttopuunotto saa jatkua kuten ennen suunnitelmaakin.

Suunnitelma turvaa luontaiselinkeinojen harjoittamisen vähintään samalla tasolla kuin suunnittelun käynnistyessä, mm. maankäyttöä ja maastoliikennettä ohjaamalla. Metsähallitus ei rakenna rakennuksia uusiin paikkoihin, ei tee uusia kesä- eikä talvikulkureittejä ja alue säilyy tiettomänä lukuun ottamatta jo olemassa olevaa valtatie 21:tä, joka kulkee soidensuojelualan halki 4 km:n matkan. Alueella kulkua ohjataan siten, että ulkopaikkakuntalaiset voivat ilman paikkakuntalaista opasta moottorikelkkailla vain alueen pohjoisosassa kulkevalla moottorikelkkauralla ja mahdollisesti perustettavalla eteläosan poikki menevällä kelkkareitillä. Kesäaikana ainoastaan paikkakun-

talaiset voivat liikkua alueella moottoroidusti ja hekin vain rajoitetusti. Suunnitelmassa on varattu luontaiselinkeinojen harjoittajille mahdollisuus tukikohdan saamiseen soidensuojelualueelle.

Palvelurakenteiden ylläpito ja huolto sekä luonnontilaisen virkistysympäristön turvaaminen turvaa osaltaan alueen matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa. Suunnitelmassa on varattu matkailuelinkeinonharjoittajille mahdollisuus tilapäisen taukopaikan saamiseen nähtävyydösosalle.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella. Suunnitelma mahdollistaa saamelaisille perustuslaissa turvatun oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan myös soidensuojelualueella. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen edellyttämässä lakisääteisissä neuvotteluissa, Saamelaiskäräjien, ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välillä käydyissä keskusteluissa sekä Saamelaiskäräjien ja ympäristöministeriön neuvotteluissa 2.10.2003 on päädytty tämän luvun osalta siihen, että Saamelaiskäräjät on kulttuuri-itsehallintolakia toteuttavana elimenä oikea taho laatimaan erämaa-alueiden ja muiden laajojen pohjoisten suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin siltä osin kuin tarkastellaan suunnitelman vaikutuksia saamelaisiin. Saamelaiskäräjien arviointiosuus on suunnitelman liitteenä (liite 1).

18.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Suomen luonnonsuojelualueilla on kansantaloudellinen imagomerkitys. Kansainvälisten suojelutavoitteiden toteuttamisessa pohjoisen laajoilla luonnonsuojelualueilla on tärkeä osansa. Suunnitelman taloudellisten vaikutusten tarkastelu lähtee kuitenkin aluetalouden näkökulmasta, sillä koko maan talouteen tällä yhden soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmalla ei ole kovin suurta merkitystä. Koko maan kannalta tärkeät ratkaisut, kuten kaivostoiminnan rajoitukset, on sisällytetty jo soidensuojelualueiden hoitoa ja käyttöä ohjaavaan asetukseen (852/1988).

Kuten sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arvioinnin yhteydessä todettiin, suunnitelmassa ei rajoiteta paikallisen väestön elinkeinonharjoittamismahdollisuuksia verrattuna nykytilanteeseen. Tämän vuoksi suunnitelmalla ei ole taloudellista vaikutusta alueen elinkeinoihin, vaan jos elinkeinojen tuottavuus muuttuu, se tapahtuu jostakin muusta syystä.

Alueen vetovoimaisuuden säilyttäminen ylläpitämällä palvelurakenteita ja luonnontilaisuutta tuo välillisesti tuloja alueen matkailuyrittäjille (esim. vene- ja lentokuljetukset, kaupat, majoitus, opastustoiminta). Lisäksi se, että matkailuyrittäjille varataan mahdollisuus tukikohtiin nähtävyydösosalle, turvaa osaltaan alueen matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa.

Metsähallituksen kautta autiotupien peruskorjaukset tuovat Enontekiön kuntaan työpaikkoja neljälle henkilölle kullekin noin neljäksi kuukaudeksi, yhteensä noin 1,3 henkilötyövuotta. Olemassa olevien rakenteiden ylläpito ja puuhoito tuovat työtä vuosittain noin 1,5 kuukaudeksi ja luonnonsuojelutehtävät 1,25 kuukaudeksi.

18.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Metsähallitus noudattaa suunnittelussa kaikkia voimassa olevia lakeja ja asetuksia sekä pyrkii olemaan esityksissä oikeudenmukainen. Soidensuojelualueilla lähtökohtana on luonnonsuojelulaki sekä soidensuojelulaki ja -asetus. Metsähallitus tunnustaa saamelaisten perustuslailliset oikeudet kulttuurinsa mukaisten elinkeinojen harjoittamiseen kotiseutualueellaan. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella korostuvat saamelaiskulttuurin, porotalouden ja virkistyskäytön tarpeiden yhteensovittaminen. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella on tärkeä merkitys enontekiöläisten toimeentulossa, kulttuurissa ja virkistäytymisessä.

Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun hoito- ja käyttösuunnitelma ei merkittävästi muuta alueen käyttöä tai luonnonsuojelullista tilaa. Suunnitelman pääpaino onkin erilaisten uhkien torjumisessa ja niihin varautumisessa, jotta soidensuojelun tavoitteet toteutuvat myös pitkällä aikavälillä. Vyöhykkeistäminen on keskeisin työkalu virkistyskäytön ja luontomatkailun kanavoimisessa siten, että haitat muille käyttömuodoille minimoituvat ja soidensuojelun luonto säilyy. Suunnitelma ei aiheuta olennaisia muutoksia Enontekiön kulttuuriseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen tilanteeseen verrattuna tilanteeseen ennen soidensuojelulakia ja -asetusta. Suunnitelma turvaa saamelaiskulttuurin perustana olevan porotalouden harjoittamisedellytykset, sillä se mm. ohjaa varsin tiukasti kesäaikaista maastoliikennettä ja velvoittaa jo nykyisinkin kireän lupapolitiikan kiristämiseen tarvittaessa.

Kaiken kaikkiaan suunnitelma pyrkii säilyttämään nykyiset elinkeinot, turvaamaan niiden edellytykset ja luomaan uusia kestäviä luontomatkailumahdollisuuksia. Suunnitelma parantaa paikallistalouden edellytyksiä selkeyttämällä ja vahvistamalla Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luontomatkailun infrastruktuuria ja pelisääntöjä. Näin ollen suunnitelman esitykset edistävät osaltaan maankäyttö- ja rakennuslain sekä kyseiseen lakiin perustuvan valtioneuvoston periaatepäätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista asettamien tavoitteiden toteutumista.

Luonnonsuojelun näkökulmasta suunnitelman esitykset edistävät Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun ja siten osaltaan myös Natura 2000 -suojelun verkoston luonnonarvojen säilymistä.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa asetetaan alueen hoidolle ja käytölle tavoitteet, periaatteet ja rajoitteet. Suunnittelun yhteydessä tehty alueen nykytilanteen kartoittaminen mahdollistaa tavoiteltavien ympäristövaikutusten toteutumisen seurannan tulevaisuudessa. Enontekiön yhteistyöryhmällä ja Käsivarren paliskunnalla on keskeinen rooli seurannassa. On tärkeää, että paikalliset asukkaat ja muut sidosryhmät voivat osallistua suunnitelman toteutumisen seurantaan ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman lisäksi sen toteuttamiseen. Valvonta on olennainen osa suunnitelman esitysten toimeenpanoa ja seuranta.

Lähteet ja kirjallisuus

Tähän on koottu lähteiden lisäksi myös muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

- Aalto, P. 2002: Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan linnusto. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 75–81.
- Ahonen, M. 2002: Kalavesien hoito ja kalastus. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 115–122.
- Erämaakomitea 1988: Erämaakomitean mietintö. – Komiteanmietintö 1988:39. 238 s.
- Haikonen, A., Romakkaniemi, A., Ankkuriniemi, M., Keinänen, M., Pulkkinen, K. & Vartema, S. 2004: Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoessa vuonna 2003. – Kala- ja riistaraaportteja 320. 59 s.
- Hallikainen, V. 1998: The Finnish wilderness experience. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 711. 288 s.
- Heikkilä, L. 2002a: Keräilytalous. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 122–127.
- 2002b: Luonnonkäytön historia. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 94–105.
- 2002c: Paikannimistö. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 15–17 ja 141–154.
- Helle, T. & Aspi, J. 1983: Effects of winter grazing by reindeer on vegetation. – *Oikos* 40: 337–343.
- , Kajala, L., Niva, A. & Särkelä, M. 1998: Poron laidunnuksen vaikutus tunturikoivikoiden rakenteeseen. – Teoksessa: Hyppönen, M., Penttilä, T. & Poikajärvi, H. (toim.), Poron laidunnuksen vaikutus metsä- ja tunturiluontoon. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 678: 132–141.
- Johansson, P. & Perttunen, V. 2002: Geologia. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 18–29.
- Kaikusalo, A. 2002: Eläimistö. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualan luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 68–70.
- Kaipiainen, H., Kemppainen, E., Peltonen, S.-L. & Alanen, A. (toim.) 1997: Uhanalaisuuden arviointiperusteet. – Suomen Ympäristökeskuksen moniste 68. Suomen Ympäristökeskus. Helsinki. 79 s.

- Kajala, L. 2000: Käsivarren erämaa-alueen virkistyskävijät kesäkuusta 1996 toukokuuhun 1997. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 125. 95 s.
- 2002a: Asutus, maanvuokraus ja käyttöoikeuksien luovutus. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 138–139.
- 2002b: Liikenne ja kulkuyhteydet. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 135–138.
- 2002c: Luonnontilaisuus. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 81–86.
- 2002d: Luontomatkailu ja virkistyskäyttö. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 131–134.
- 2002e: Porotalous. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 128–130.
- (toim.) 2002f: Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140. 161 s.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 116. Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus. 236 s.
- Kankaanpää, J. 2002: Arkeologia. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 86–94.
- Korpivuoma, J. 2004: Enontekiön kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. – Enontekiön kalastusalue. 27 s.
- Kumpula, J., Colpaert, A., Kumpula, T. & Nieminen, M. 1997: Suomen poronhoitoalueen talvilaidunvarat. – Kala- ja riistaraportteja 93. 42 s. + liitteet.
- , Colpaert, A. & Nieminen, M. 1999: Suomen poronhoitoalueen kesälaidunvarat. – Kala- ja riistaraportteja 152. 40 s. + liitteet.
- , Colpaert, A., Anttonen, M. & Nieminen, M. 2004: Poronhoitoalueen pohjoisimman osan (13 paliskuntaa) talvilaidun uusintainventointi vuosina 1999–2003. – Kala- ja riistaraportteja 303. 39 s. + 15 liitettä.
- Lahti, T., Lampinen, R. & Kurtto, A. 1995: Suomen putkilokasvien levinneisyyskartasto. Versio 2.0. – Helsingin yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki. 23 s. + 1604 karttaa tietokantana.
- Lapin liitto 1999: Tunturi-Lapin seutukaava. – Lapin liitto, Rovaniemi. <http://www.lapinliitto.fi/maakuntakaavoitus/tunturilapin_seutukaava>.

- 2010: Tunturi-Lapin maakuntakaava. – Lapin liitto, Rovaniemi. <http://www.lapinliitto.fi/maakuntakaavoitus/tunturilapin_maakuntakaava>.
- Leppäjärvi, J. 2002: Riistanhoito ja metsästys. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 105–114.
- Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmä 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – Suomen ympäristö 535, Alueiden käyttö. 48 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 1998: Ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. – Ympäristöministeriö, alueiden käytön osasto, Helsinki. 37 s.
- Metsähallitus 2002: Luonnonsuojelun hoidon periaatteet. Metsähallituksen luonnonsuojelun tavoitteet, tehtävät ja hoidon yleislinjat. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 63. 47 s.
- Metsähallitus 2010: Suojelun hoidon ja käytön periaatteet. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 127. 93 s.
- Oksanen, L., Moen, J. & Helle, T. 1995: Timberline patterns in northernmost Fennoscandia. – *Acta Botanica Fennica* 153: 93–105.
- Piirainen, M. 2002: Kasvillisuus. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 42–68.
- Puro-Tahvanainen, A. 2002: Vesistöt. – Teoksessa: Kajala, L. (toim.), Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 30–42.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- , Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2002: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Alueellinen tarkastelu. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8801&lan=fi>>.
- Rauhala, M. 2002: Enontekiön kulttuuriympäristöohjelma. – Suomen ympäristö 540, Alueiden käyttö. Ympäristöministeriö, Helsinki. 99 s.
- Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma 1998. Valmisteltu yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Hyväksytty Saamelaiskäräjien kokouksessa 28.3.1998. 5 s.
- Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma 2006. Hyväksytty Saamelaiskäräjien kokouksessa Inarissa 28.2.2006. – <<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=48373>>. 31 s.
- Salonen, L. & Paukkunen, M. (toim.) 1995: Ympäristövaikutusten arviointi – parempaan suunnitteluun. – Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 23 s.

- Sandström, O., Vaara, I., Heikkuri, P., Jokinen, M., Kokkonen, T., Liimatainen, J., Loikkanen, T., Mela, M., Osmonen, O., Salmi, J., Seppänen, M., Siekkinen, A., Sihvo, J., Tolonen, J., Tuohisaari, O., Tynys, T., Vaara, M. & Veijola, P. 2000: Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s.
- Sihvo, J. 2001: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 1. Projektikuvaus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 130. 76 s.
- 2002: Ylä-Lapin ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Osa 2. Ylä-Lapin luontotyypit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 137. 170 s. + liitteet.
- Suurpetotyöryhmä 1996: Suomen maasuorpetokannat ja niiden hoito. Suurpetotyöryhmän raportti. – Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö, ympäristö- ja luonnonvarainneuvosto. MMM:n julkaisuja 6/1996. 41 s. + liitteet.
- Tikkanen, E. 1995: Kuolan saastepäästöt Lapin metsien rasiitteena. Itä-Lapin metsävaurioprojektin loppuraportti. – Gummerus, Jyväskylä. 232 s.
- Valtioneuvosto 2006: Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallisen kestävä kehityksen strategia. – Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2006. <<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=53983&lan=fi>>. 136 s.
- Ympäristöministeriö 1994: YVA-lain toimeenpano. yhteysviranomaisen tehtävät. – Ympäristöministeriö, ympäristöpolitiikan osasto, Työryhmän mietintö 3/1994. 56 s.

Saamelaiskäräjien arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin

Saamelaiskäräjät katsoo, että sen arvio Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin käy arvioksi myös Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun osalta eräin lisäyksin tai poikkeuksin, jotka on esitetty erillisessä arvioissa. Suunnitelman liitteeseen 1 lisätään näin ollen myös arvio Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta.

ARVIO 29.6.2007

Dnro: 387/D.a.6/07

Metsähallitus, erämaasuunnittelu
PL 36, 99801 Ivalo

Asia: Saamelaiskäräjien arvio
Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen
hoito- ja käyttösuunnitelman
vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin

Saamelaiskäräjien hallitus on kokouksessaan 12.6.2007 päättänyt lausua asiakohdassa tarkoitettuksi arvioksi seuraavaa. Arvion perustana on Metsähallituksen laatima Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta (6.9.2004, jäljempänä suunnitelma).

Metsähallitus on laatinut Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelman Tarvantovaaran erämaa-alueen suunnittelun yhteydessä näitä alueita varten laaditun yhteisen perusselvityksen perustalta. Saamelaiskäräjät katsoo, että sen arvio Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin käy arvioksi myös Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen osalta seuraavin lisäyksin tai poikkeuksin.

Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen luontoa ja käyttöä koskeva *perusselvitys* lähtee siitä, että erämaa-alueen ja soidensuojelun alueen maastoliikenteen järjestelyillä ei ole näitä alueita koskevasta erilaisesta lainsäädännöstä huolimatta mitään eroa, koska ”erämaalaisissa ja soidensuojeluasetuksessa ei ole maastoliikennettä koskevia säännöksiä, vaan ne tulevat maastoliikennelaista”. Maastoliikenteeseen tarvitaan siten vain maanomistajan eli Metsähallituksen lupa. (s.136)

Vastaavasta lähtökohdasta Metsähallitus tarkastelee asiaa *Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa*.

”Moottorikelkkailureitit ovat tieliikennelain 2 §:ssä määriteltyjä teitä, joilla on yleinen oikeus ajaa moottorikelkalla maastosta merkitsemällä erotetulla reitillä lumipeitteen aikaan”.

Maastoliikennelain 13 pykälän 3 momentin mukaan ”moottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta luonnonsuojelulaissa (71/23) tarkoitettulla valtiolle kuuluvalla suojelualueella päättää alueen hallinnan mukaan Metsähallitus tai metsäntutkimuslaitos”.

Maastoliikennelain 2 luvun 4 §:n mukaan maastoliikenne on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta luvanvaraista. Luvista päättää maanomistaja, jota soidensuojelun alueella edustaa Metsähallitus.

Ainoa säännös, jona Metsähallituksen mielestä rajoittaa sen harkintavaltaa alueen omistajana soidensuojelun alueen maastoliikenneasioissa on *maastoliikennelain* (1 §:n) tarkoitus

”ehkäistä haittoja, joita luonnolle tai muulle ympäristölle, luontaiselinkeinolle, yleiselle virkistyskäytölle tai muulle yleiselle edulle tai yksityiselle edulle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa ja moottorikelkkailureitillä, sekä edistää liikenneturvallisuutta.”

Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei kuitenkaan tarkastella lähemmin sitä, *onko maastoliikenteestä haittaa* tämän erityisen suojelun alueen luonnolle, muulle ympäristölle, luontaiselinkeinolle tai yleiselle virkistyskäytölle. Suunnitelma ottaa itsestään selväksi lähtökohdaksi sen, että alueen halki kulkee Metsähallituksen (maastoliikennelakiin perustumaton) moottorikelkkaura, jonka ympärille luodaan virkistyskäyttövyöhyke.

”Metsähallituksen valtakunnallisella moottorikelkkauralla” saavat maksavat ulkopaikkakuntalaiset rajoituksetta kulkea yksin ja moottorikelkkasafariyrittäjien kanssa. Koiravaljakkoajajat ja -yrittäjät saavat ilmeisesti molemmat lupia ”kelkkaurilla tapahtuvaan yritystoimintaan” (kuten Tarvantovaaran suunnitelmasta s.51) ilmenee. Asiaa ei ole lähemmin tarkastelut tässä soidensuojelun alueen suunnitelmassa, koska koiravaljakolla liikkuminen on ollut vähäistä (s. 36). Liiketoimintana harjoitettu maastoliikenne on mahdollista myös maastoliikenneurien ulkopuolella. Matkailuyrittäjille varataan mahdollisuus tukikohtiin ”nähtävyyksissä” turvaamaan alueen matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa (s.75).

Suunnitelmassa ei nähdä maastoliikenteen aiheuttavan ehkäistävissä olevia eikä ehkäistäviä haittoja suojelun alueen luonnolle, ympäristölle, luontaiselinkeinolle eikä yleiselle virkistyskäytölle. Päinvastoin, maastoliikenne on määritelmän mukaista virkistyskäyttöä. (s. 32–33). *Saamelaiskäräjät* katsoo, että Metsähallitus on erehtynyt arviossaan, kuten Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman arviosta lähemmin ilmenee.

Metsähallituksen maastoliikennelakiin perustumattomat ”*maastoliikenneurat*” eivät nekään ole suunnitelmassa esitetyllä tavoin itsestäänselvyksiä maastoliikennelain kannalta. Lakia valmistellut ympäristönsuojelun Olli Paasivirta toteaa, että moottorikelkkauralla ajaminen on muodostunut pääsäännöksi järjestäytyneelle kelkkailulle ja myös ammattimaiselle safaritoiminnalle. Tämä ei kuitenkaan ole ollut lain tarkoitus, vaan moottorikelkkailusta aiheutuvat haitat oli tarkoitus minimoida sijoittamalla kelkkailu vähiten haitoista kärsiville alueille. Reittisuunnitelmalla oli tarkoitus ottaa huomioon eri osapuolten näkökohdat ja tarvittaessa maksaa haitan kärsijälle (kuten poromiehelle) korvaus. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maastoliikennelakiin otettiin luku virallisista moottorikelkkailureiteistä. Lakia kuitenkin kierretään perustamalla maanomistajan luvalla moottorikelkkaura. Uran perustamisessa ei tarvitse ottaa huomioon sen paremmin ympäristötekijöitä kuin kolmatta osapuolta. Urat eivät tule lainkaan viranomaiskäsitteeseen, eikä niiden sijoittamisessa luontoympäristöön oteta huomioon kelkkailulle herkkiä ja soveltumattomia kohteita. (Olli Paasivirta: Moottorikelkkailua kesällä. Pohjolan Sanomat 30.5.2007)

Saamelaiskäräjien mielestä koko suunnitelman perustana ovat nämä maastoliikennelakia ja sen mukaisia poromiehille maksettavia korvauksia kiertämään tarkoitettut ”moottorikelkkaurat”, jotka Metsähallitus nyt pyrkii laillistamaan hoito- ja käyttösuunnitelmalla.

Metsähallitus toteaa selvästi (s.12) sen, että Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen lainsäädännöllisenä perustana on vanha luonnonsuojelulaki (71/1923), soidensuojelulaki (851/1988) ja sen täytäntöönpanoasetus (852/1988). Se myös arvioi luonnonsuojelulainsäädännön kannalta poronhoitoa (s.20), kalastusta (s.24), metsästystä (s. 26) ja puuston käyttöä (s.29). Maastoliikenteen ja matkailuelinkeinon vaikutuksia luonnonsuojelulain näkökulmasta on käsitelty niukasti.

Saamelaiskäräjien mielestä maastoliikenteen ja matkailuelinkeinon arvioinnin lähtökohdaksi tulee ottaa vanhan luonnonsuojelulain erityistä suojelualuetta koskevat 1 ja 2 §:n säännökset.

1.2 § Luonnonkauniin tai muuten luontonsa puolesta huomattavan paikan säilyttämiseksi vastaisuutta varten sellaisenaan taikka jonkin eläin- tai kasvilajin rauhoittamiseksi voidaan myös muodostaa erityinen suojelualue.

2.2. § Asetuksessa määrätään kussakin tapauksessa, missä suhteessa erityinen suojelualue on oleva rauhoitettu.

Soidensuojelun alueesta muodostetaan sitä koskevan lain (851/1988) 2 §:n mukaan rajoilla varustettu maanpinnan yksikkö. Tästä näkökulmasta suunnitelmassa esitetty ”vyöhykkeistäminen” on lakiin perustumaton. Lain 5 §:n mukaan tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Toimeenpanoasetuksen (852/188) 1 §:n mukaan soidensuojelun alueella on kielletty muun muassa rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen. Kielto ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan 2.2 §:n mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa voidaan 1 §:n estämättä sallia myös alueen käytön tai hoidon kannalta tarpeellisen tien rakentaminen. Asetuksen 3 §:n mukaan on sallittua myös sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luontoharrastusta varten.

Saamelaiskäräjät katsoo, että Metsähallituksen olisi tullut arvioida ”moottorikelkkauraa” siitä, lähtökohdasta *onko se tarpeen* erityistä suojelualuetta koskevan käytön tai hoidon kannalta. Saamelaiskäräjien mielestä tällaista tarvetta ei ole. Se seikka, että Metsähallitus tuottaakseen itselleen taloudellista hyötyä kiertää maastoliikennelakia ja sen mukaisia korvauksia muun muassa poronhoidolle sallimalla suojelualueilla moottorikelkkailureitin sijasta ”valtakunnallisia moottorikelkkauria” ei poista Metsähallituksen velvoitetta harkita näiden urien tarvetta myös suojelualuetta koskevan lainsäädännön näkökulmasta. Tästä näkökulmasta ura ei perustu lakiin. Erityisesti kesäaikainen maastoliikenne alueella on hallitsematonta ja on jo nyt kuluttanut maastoa ja turmellut luontoa suojelutarkoituksen vastaisesti.

Matkailuteollisuuden rakentaminen tällaisen uran varaan on luonnonsuojelulainsäädäntöön perustumatonta, koska *se ei ole tarpeen* aluetta koskevan opastamista, tutkimusta eikä luontoharrastusta varten

Saamelaiskäräjien mielestä Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelma heikentää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa omaa kulttuuriaan ja siihen kuuluvaa poronhoitoa ristiriitaisesti lainsäädännön kuten maastoliikennelain, luonnonsuojelulainsäädännön ja Metsähallituslain kanssa sekä kansainvälisten sopimusten määräysten kanssa.

Suunnitelma on ajalta ennen uuden Metsähallitusta koskevan lain (1378/2004) säätämistä eikä suunnitelmassa siten ole otettu eikä ajallisesti ole voitukaan ottaa huomioon Metsähallituksen uutta lain tasoista yhteiskunnallista velvoitetta turvata saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset ja täyttää poronhoitolain velvoitteet (4.2 §)

Missään tapauksessa saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset eivät tule turvatuiksi edistämällä lakia kiertäen maastoliikennelakia, sivuuttamalla aluetta koskevat luonnonsuojelulainsäädännön säännökset ja edistämällä matkailuteollisuutta saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen haitaksi, kuten saamelaiskäräjien mielestä nykyisessä suunnitelmassa on tehty.

Puheenjohtaja

Pekka Aikio

Lakimiessihteeri

Heikki J. Hyvärinen

ARVIO 29.6.2007

Dnro: 386/D.a.6/07

Metsähallitus, erämaasuunnittelu
PL 36, 99801 Ivalo

Asia: Saamelaiskäräjien arvio Tarvantovaaran
erämaan hoito ja käyttösuunnitelman
vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin

Saamelaiskäräjien hallitus päätti kokouksessaan 12.6.2007 lausua asiakohdassa tarkoitetuksi arvioksi seuraavaa. Arvion perustana on Metsähallituksen laatima Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma (*suunnitelma*).

Suunnitelmaa on muutettu niiltä osin, mistä voitiin sopia Saamelaiskäräjien ja Metsähallituksen välillä viranomaisneuvotteluissa 17.12.2002.

1. Oikeudelliset lähtökohdat, kestävyys ja käsitteet

Suunnitelmasta puuttuu erityisesti Metsähallitusta koskevan lain kokonaisuudistuksen myötä Metsähallitukselle asetettu velvoite turvata toiminnassaan saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset, mihin myös yhdenvertaisuuslaki velvoittaa. Metsähallituksen tehtävät ja yhteiskunnalliset velvoitteet on otettu suunnitelman perustaksi vanhentuneesta lainsäädännöstä. Korjaamalla pelkästään lainsäädäntöä ei korjaannu koko suunnitelma

Vyöhykkeistäminen

Erämaan alueen **vyöhykkeistäminen** syrjävyöhykkeeksi ja virkistyskäyttövyöhykkeeksi ei toimi, koska saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen kanssa kilpailevaa liiketoimintaa sallitaan hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan myös syrjävyöhykkeellä.

Saamelaiskäräjät on jo suunnitelmaa koskevissa neuvotteluissa ympäristöministeriön kanssa tuonut esille sen, että vyöhykkeistäminen perustaksi esitetyssä lain 7 §:n yksityiskohtaisessa perustelussa ei sanota mitään vyöhykkeistämisestä, vaan ”alueen eri osiin” jakamisella viitataan lähinnä metsäalueiden jakamiseen hoito- ja käyttösuunnitelmassa luonnontilaisiin ja luonnonmukaisesti käsiteltäviin metsäalueisiin (ks. HE 42/1990 s. 13). Tarvantovaaran erämaa-alueella ei ole metsiä, joten näiltä osin vyöhykkeistäminen ei ole perusteltua. Muilta osin vyöhykkeistäminen ei perustu erämaalakiin perusteluineen, joten suunnitelman ”pysyväksi tarkoitettulla päälinjalla” ja suunnitelman ”tavoitteella” tältä osin ei ole suunnitelmassa väitettyä tukea laissa tai sen perusteluissa.

Lain tavoitteiden yhteensovittaminen

Erämaalain (62/1991) 1 §:n tavoitteiksi todetaan 1) alueen erämaisyyden säilyttäminen 2) saamelaiskulttuurin turvaaminen 3) luontaiselinkeinojen turvaaminen ja 4) alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen.

Suunnitelmassa tavoitteessa jätetään sanomatta lain perustelujen mukainen suunnitelman ja erämaalain päätavoite, joka on *saamelaiskäräjien* mielestä eri maankäyttömuotojen **yhteensovittaminen** ympäristönsuojeluun – eikä pelkästään käyttäjäryhmien kesken. Erämaalain 7 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan: ”Erämaa-alueen käytön suunnittelu on ensi sijassa ympäristönsuojelun ja muiden eri maankäyttömuotojen yhteensovittamista.” Lain tärkein tavoite on 1 ja 4 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan erämaa-alueiden erämaaluonnon säilyttäminen mahdollisimman muuttumattomana ja luonnontilaisena.

Erämaalakia koskevan hallituksen esityksen pääasiallisen sisällön mukaan porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen sekä retkeilyn mahdollisuudet tulevat lain voimaan tulon myötä paranemaan tai säilyvät ainakin entisellään eli vuoden 1991 tilanteen tasolla.

Saamelaiskäräjien mielestä lähtökohdaksi asetettu toimintojen yhteensovittaminen käyttäjäryhmien kesken johtaa väistämättä siihen, että kunnalle verotuloa tuottavat toiminnot kuten matkailun ja kaivostoiminnan edistäminen, asetetaan Metsähallituksen ”osallistuvassa suunnittelussa” etusijalle ja lain päätavoitteena oleva ympäristönsuojelu jää toisarvoiseen asemaan. Käyttäjäryhmien kannalta vyöhykkeistäminen puolestaan merkitsee sitä, että parempaa verotuloa tuottaville toiminnoille varatuilla alueilla poronhoidolle välttämättömät toimintaedellytykset heikkenevät ja lakkaavat ja pelkästään saamelaisten harjoittama poronhoito joutuu väistymään näiltä alueilta lain tarkoituksen vastaisesti.

Perustuslaki ja kansainväliset sopimukset huomioon ottaen suunnitelman pitäisi *saamelaiskäräjien* mielestä johtaa päinvastaiseen tulokseen eli saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen turvaamiseen ja niiden edistämiseen. Saamelaiset ovat Suomessa alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Perustuslaki turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §) näitä seikkoja koskevan itsehallinnon perustalta saamelaisten kotiseutualueella siten kuin laissa säädetään (PL 121.4 §). Tarvantovaaran erämaa-alue kuuluu kokonaisuudessaan saamelaisten kotiseutualueeseen. Perustuslain kulttuuri-käsite sisältää myös saamelaisten kulttuurin aineellisena perustana olevan perinteisen maankäytön kuten poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamisen. Perustuslain tarkoituksena on turvata pysyvästi saamelaisten asema alkuperäiskansana lainsäädännön, hallinnon ja taloudellisten toimenpiteiden avulla. Julkisella vallalla on perustuslain (PL 22 §) mukainen velvollisuus huolehtia saamelaisten perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Tarvittaessa saamelaisten kulttuurimuotoa tulee perustuslain perustelujen mukaan turvata positiivisin erityistoimenpitein.

Saamelaisten kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen harjoittamista suojaa lisäksi saamelaisten osalta YK:n ihmisoikeussopimukset kuten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artikla, joka on Suomessa voimassa laintasoisesti. Artiklan määräys edellyttää YK:n ihmisoikeuskomitean tulkinnan mukaan, että taloudelliset toimenpiteet suunnitellaan ja sopeutetaan siten, että saamelaisten elinkeinojen kuten poronhoidon taloudellinen kannattavuus säilyy. (Länsman ja muut v. Suomi, valitus no 511/1992)

Viimeksi YK:n talous- ja sosiaalineuvoston taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevä komitea lausui Suomen määräaikaisraportin käsittelyssä huolensa siitä, että vaikka sopimusvaltio onkin pyrkinyt ratkaisemaan kysymyksen maanomistuksesta ja -käytöstä saamelaisten kotiseutualueella, kysymyksen ympärillä vallitseva oikeudellinen epävarmuus vaikuttaa kielteisesti saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää heidän perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa. Komitea totesi myös, että saamelaisten kotiseutualueen maa- ja metsätalouden kysymyksen ratkaisemattomuus on toistaiseksi estänyt Suomea ratifioimasta itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa ILO:n yleissopimusta N:o 169. Ehdotuksissaan ja suosituksissaan komitea kehotti sopimusvaltiota toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet, joilla varmistetaan, että metsänhakkaut ja muu toiminta, joita yksityiset tällä hetkellä harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella, eivät rajoita saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa, eivätkä heidän taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien käyttöä. Lisäksi komitea kehotti sopimusvaltiota – neuvotellen asiasta tiiviisti kaikkien osapuolten kanssa, saamelaiskäräjät mukaan lukien – löytämään asianmukaisen ratkaisun kysymykseen maanomistuksesta ja -käytöstä saamelaisten kotiseutualueella sekä ratifioimaan pikaisesti itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan ILO:n yleissopimuksen N:o 169. (YK:n TSS-komitean 28 istunto 30.4.–18.5.2007. Yleissopimuksen 16 ja 17 artiklan mukaisesti annettujen sopimusvaltioiden raporttien käsittely: SUOMI. (E/C.12/CO/FIN/5, 18.5.2007)

Vuoden 2005 alussa voimaan tulleen Metsähallituslain (1378/2004) mukaan Metsähallituksen yhteiskunnallisena veloitteena on saamelaisten kotiseutualueella sovittaa hallinnassaan olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojeleminen, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan (4.2 §). Säännös toteuttaa perustuslakia saamelaisten alkuperäiskansan kulttuurin harjoittamisen osalta (PL 17.3 §) Tähän perustuslakiin perustuvaan tehtävään viitaten eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 38/2004 vp), että saamelaisten kulttuuriin kuuluvat perinteisten elinkeinojen kuten poronhoito, kalastus ja metsästys lisäksi myös niiden nykyaikaiset soveltamismuodot.

Eräänä keinona näihin tavoitteisiin pääsemiseksi on saamelaisten osalta vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (21/2004), joka koskee 2 §:n 1 kohdan mukaan itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisedellytyksiä ja elinkeinon tukemista. Laki, joka koskee myös Metsähallitusta, pyrkii tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseen tarvittaessa *positiivisen erityiskohtelun* keinoin kuten lain 7.2 §:stä ilmenee.

Kestävyys luonnon käytössä ja käytön ohjauksessa

Kolmantena suunnitelman tavoitteena on *kestävyys erämaa-alueella*. Kestävyydellä tarkoitetaan sitä, että luonnon käytössä ja sen ohjauksessa tulee ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset, ekologiset ja kulttuuriset näkökohdat.

Saamelaiskäräjillä on vuodesta 1998 lähtien ollut yhdessä ympäristöministeriön kanssa valmisteltu ja saamelaiskäräjien hyväksymä saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma. Tarvantovaaran suunnitelmassa on käytetty hyväksi tätä ohjelmaa.

Saamelaiskäräjät hyväksyi kuitenkin 28.2.2006 yhdessä ympäristöministeriön kanssa valmistelemansa ”**Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelman 2006**”, joten suunnitelma perustuu vanhentuneeseen ohjelmaan. Vuoden 2006 ohjelman keskeisenä lähtökohtana on se, että saamen alkuperäiskansalla ja Suomen valtaväestöllä on erilainen kulttuuri ja kieli. Saamen alkuperäiskansan kulttuuri perustuu siihen, minkä luonto itse vuosittain kasvattaa ihmisen hyödynnettäväksi laajojen alueiden ekstensiivisenä maankäyttönä. Valtaväestön kulttuuri puolestaan on lähtökohdiltaan intensiivistä maankäyttöä alueiden luonnontilan muuttamiseksi rakentamalla ”raivaamalla” ja viljelemällä. *Näistä lähtökohdista molempien kansojen – saamen alkuperäiskansan ja Suomen valtaväestön - kulttuureilla on erilaiset kestävän kehityksen kriteerit.* Pääväestön kulttuurissa luonnon kestävä käyttö tähtää tulevien sukupolvien tarpeiden tyydyttämiseen. Saamelaiskulttuurin harjoittaminen puolestaan edellyttää luonnon käyttöä kestävästi joka vuosi paliskunnan, porokylän tai muun saamelaisen paikallisyhteisön käyttöalueella sijaitsevassa järvessä, puupaikassa, hillasuolla, riekkometsällä, hirvipaikassa jne niin, että seuraavan vuoden elämisen edellytykset turvataan (on säästetty) luonnon tuoton kokonaisuudesta, vaikka luonnonolosuhteet olisivat tuolloin huonommatkin.

Kestävän kehityksen kansallisesta arviosta (s. 99–100) ilmenee, että saamelainen kulttuuri sisältää kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet: ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisesti kestävän kehityksen. Saamelaisten kulttuuri ei kuitenkaan ole kestävällä perustalla, koska sen kaikkiin ulottuvuuksiin kohdistuu valtaväestön kulttuurista lähteviä uhkia. (Kestävän kehityksen kansallinen arvio. Suomen ympäristö 623. Helsinki 2003)

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan työssä valmistui keväällä 2006 pääministeri Matti Vanhasen johdolla Kansallinen kestävä kehityksen strategia ”**Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi**” (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 5/2006). Strategia mukaisesti luonnonvarojen kulttuurinen merkitys huomioon ottaen ”Luodaan menettely, jolla **Saamelaisten** kestävän kehityksen ohjelman linjauksia otetaan huomioon saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarapolitiikassa ja maankäytön suunnittelussa.” (s. 18 ja 69).

Valtioneuvosto hyväksyi 14.12.2006 **periaatepäätöksen kansallisen kestävän kehityksen strategiasta**. Sen mukaisesti ”...kansallisen kestävän kehityksen politiikan johdonmukaisuuden ja pitkäjänteisyyden varmistamiseksi hallinnossa ja sen yhteistyössä muiden toimijatahojen kanssa ryhdytään panemaan toimeen kansallisen kestävän kehityksen strategiaa ”**Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi.**”

Saamelaiskäräjien mielestä suunnitelma noudattaa jossain määrin pääväestön kestävän käytön periaatteita. Saamelaisten kestävän kehityksen edellytykset on otettu hoito- ja käyttösuunnitelmaan vanhentuneesta ohjelmasta.

Lähtötilanteen ajankohta

Hoito- ja käyttösuunnitelman arvioiden lähtökohtana on pidettävä erämaalain voimaan tuloa. Lain tarkoittamien seikkojen on tullut toteutua koko sen voimassaolon ajan, vaikka suunnitelmaa ei ole vielä (2007) vahvistettu. Esimerkiksi erämaalakia koskevan hallituksen esityksen pääasiassisällön mukaan *porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen sekä retkeilyn mahdollisuuden tulevat lain voimaan tulon myötä paranemaan tai säilyvät ainakin entisellään* eli vuoden 1991 tilanteen tasolla.

Paikallinen väestö

Paikallinen käyttäjäkunta on varsin heterogeenistä niin etnisesti, kulttuurisesti, ammatillisesti kuin elämäntavallisestikin. Paikallisen väestön väljä käsite, joka käytännössä sisältää erilaisia ryhmiä paikallisista maanomistajista ja ulkokuntalaisista koiratarhanomistajista perinteisiä elinkeinojaan harjoittaviin saamelaisiin, aiheuttaa haittaa ja vahinkoa saamelaisväestölle ja poronhoidolle, joiden edut poikkeavat eniten tai ovat ristiriidassa muun käyttäjäkunnan etujen kanssa. Käsitettä käytettäessä eri ryhmien eriävät tarpeet häivytetään ja niiden huomioon ottaminen väistetään. Erämaasuunnittelun tämä lähtökohta, joka ei tunnusta käyttäjien erilaisia oikeudellisia ja taloudellisia lähtökohtia ja erilaisia tarpeita ei voi olla niin laajasti hyväksytty kuin sen esitetään olevan.

Saamelaiskäräjien asema neuvotteluosapuolena ja seurannassa

Saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n ja Metsähallituslain 4 §:n 2 momentin mukaista saamelaiskäräjien kuulemista ja sen kanssa neuvottelemista Tarvantovaaran erämaa-alueetta koskevissa esityksissä, suosituksissa ja suunnitelman seurannassa ei ole otettu huomioon läpikäyvästi. Saamelaisten etuja ja oikeuksia koskevien asioiden ja elinkeinojen valvonta ja itsehallinto kuuluvat kuitenkin lain mukaan juuri saamelaiskäräjille. Kun saamelaiskäräjillä on lisäksi mahdollisuus valittaa koko suunnitelman vahvistamista koskevasta päätöksestä, olisi saamelaiskäräjät tulleet mainita kuulemis- ja neuvotteluosapuolena läpi koko suunnitelman.

2. Erämaasuunnittelun epäkohtia

Yleistä

Saamelaiskäräjien arvion lähtökohtana on, että poronhoito, metsästys ja kalastus muodostavat saamelaisten kulttuurin keskeisen materiaalsen perustan, joka on lainsäädännön mukaisesti turvattava Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Tämän oikeudellisen lähtökohdan huomioon ottaminen suunnitelmassa on velvoittava suhteessa erämaasuunnittelun käytäntöihin.

Arviossa tarkastellaan saamelaisten kulttuurin turvaamisvelvoitteen toteutumista Metsähallituksen tavassa tulkita ja noudattaa lakia Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Tarkastelu edellyttää osin laajennetun näkökulman huomioon ottamista, jossa myös Metsähallituksen yleisiä toimintaperiaatteita ja -linjauksia on käsiteltävä siinä määrin kuin ne määrittelevät ja ohjaavat erämaasuunnittelua. Näihin toimintalinjauksiin, tulkintoihin ja arvoihin sisältyy seikkoja, jotka voivat olla ristiriidassa saamelaisten oikeuksien kanssa tai johtaa toimintamalleihin, jotka eivät tue tai haittaavat saamelaiskulttuurin materiaalsen edellytysten toteutumista.

Metsähallituksen erämaasuunnittelun perusvikana on *saamelaiskäräjien* mielestä se, että suunnittelu on lähtökohdiltaan ekologis-ekonomista, epäjuridista ja etnosentristä. Suunnittelussa on mukana lukuisia pääväestöä edustavia sidosryhmiä, joiden poliittinen painoarvo – eivätkä oikeudelliset ja ympäristöön vaikuttavat seikat - määrää pitkälle suunnitelman oikeudelliset ja kestävyyyteen liittyvät arviot.

Tavallisesti matkailun lisääntyminen ja kaivostoiminnan edistäminen katsotaan suunnitelmassa väistämättömäksi. Matkailun tieltä voidaan syrjäyttää yleisoikeusperustaiset, saamelaisille kulttuurisina perusoikeuksina turvatut perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys sivuuttamalla niiden harjoittamisen edellytykset. Pääväestön kannalta kehitys on jokseenkin kestävä aina, koska saamelaiskulttuurin häviäminen alueelta ei vaikuta tulevia sukupolvia ajatellen alueen taloudelliseen hyödyntämiseen pääväestön hyväksi kaivostoiminnan tai talvimatkailuun avulla. Matkailun edistämistä perustellaan lisäksi sillä, että elinkeinoja harjoittavat myös saamelaiset. Peruste on kestävä, koska massamatkailu ei ole osa saamelaisten alkuperäiskansan kulttuuria, vaan merkitsee saamelaisille kulttuurin menettämistä, vaikka aineellinen hyvinvointi lisääntyisikin.

Jos asiaan vaikuttava oikeudellinen arviointi tai kestävyysvaikutus arviointi on puuttunut aluksi Metsähallituksen valmistelusta suunnitelmaluonnoksessa, katsotaan suunnittelukäytännössä tavallisesti riittäväksi, että huomautusten johdosta puuttuvat säännökset tai oikeuskäytäntö otetaan suunnitelmaan jälkikäteen ilman, että nämä lisäykset millään tavalla muuten vaikuttaisi suunnitelman linjoihin ja sisältöön. Tältä perustalta on erämaasuunnitelmiin rakennettu keskeiset käsitteet kuten erämaalakiin perustumaton ja matkailun saavuttamia asemia turvaava vyöhykejaotus, maastoliikennelakiin perustumaton maastoliikenneura, metsähallituslakiin ja erämaalakiin perustumaton käsite luontomatkailemisen kehittäminen, maastoliikennelain kanssa ristiriidassa oleva virkistyskäyttö-käsite ja lakiin perustumaton paikallisen väestön ”oikeus” maastoliikennelupaan.

Suunnittelun ongelmat lainsäädännön osalta

Erämaasuunnitelma on rakennettu lainsäädännön perustalle, joka useilta osin on 2000-luvulla muuttunut kuten Metsähallituslain ja yhdenvertaisuuslain osalta. Suunnitelman valmistumisen aikaankin voimassa ollut lainsäädäntö on tulkittu – toisinaan virheellisesti – siten, että se tukisi esitettyjä ratkaisumalleja.

Metsähallitus korostaa etnistä neutraalisuuttaan maankäytössä. Poronhoidon osalta suunnitelmassa ei tarvitsisi olla etnisesti neutraali, vaan turvata sitä Metsähallituslain edellyttämällä tavalla saamelaisten kulttuuriin kuuluvana elinkeinona. Suunnitelmassa on jäänyt huomaamatta, että esimerkiksi porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki (45/2000) tekee jo lain tavoitteissa saamelaisten kotiseutualueella eron sekä saamelaisten ja laissa säädettyjen muiden luontaiselinkeinojen välillä että saamelaisten ja muiden luontaiselinkeinojenharjoittajien välillä. Lain tavoitteet edellyttävät *lain mukaisissa toimenpiteissä kiinnitettäväksi erityistä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoonsa kuuluvia elinkeinoja* saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaisten positiivisen erityiskohtelun mahdollisuus perustuu lisäksi yhdenvertaisuuslakiin kuten edellä on todettu. Yhdenvertaisuuslain lähtökohtana on puolestaan se, että positiivinen erityiskohtelu – kuten saamelaisten osalta – on tietyissä tapauksissa kuten saamelaisten poronhoidon osalta lain sallimaa.

Suunnittelukäytännön ongelmat

Metsähallitus on käyttänyt erämaasuunnitelman teossa laajaa osallistavaa käytäntöä, mikä on merkinnyt sitä, että kaikki, jotka katsovat itsensä osapuoliksi ovat voineet lausua mielipiteensä. Suunnitelma on laadittu demokraattisella päätöksellä vieden läpi ne asiat, joita enemmistö on

kannattanut. Saamelaisten osuus Enontekiön väkiluvusta on viidennes. On selvää, että enemmistödemokratiassa heidän näkemyksensä ei kuulu. Suunnitelman laaja paikallinen hyväksyntä ei siten merkitse sitä, että sillä olisi Saamelaiskäräjien ja Käsivarren paliskunnan hyväksyntää.

Metsähallituksen lakisääteisiin velvollisuuksiin kuuluu kuitenkin uuden metsähallituslain 4 § 2 momentin perustelujen mukaan nimenomaan neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa. Muu osallistava käytäntö suunnittelussa on lähinnä poliittikkaa, jolla ei *saamelaiskäräjien* mielestä tulisi olla nykyisen kaltaista merkitystä suunnitelmaa laadittaessa.

Yleisessä suunnittelukäytännössä on ongelmallisinta ollut se, että osallistavasta käytännöstä huolimatta Metsähallituksella on ollut hyvin hallitseva asema suunnittelussa (Heikkilä 2000, Heikkilä 2003, Raitio 2000). Erämaasuunnittelun keskeisistä peruslähtökohdista ei ole voitu päästä yksimielisyyteen suunnitteluprosessin aikana, kuten monipuolisen käytön periaatteesta, sen vaikutuksista saamelaisten luonnon käytölle, alueen käytön priorisoinnista, eri käyttömuotojen välisistä ristiriidoista sekä käytön ja suojelun välisistä ristiriidoista erämaalain tavoitteissa. Nämä seikat ovat erittäin keskeisiä erämaasuunnitelman tavoitteiden toteutumisen kannalta, eikä niitä ole tarkasteltu myöskään itse hoito- ja käyttösuunnitelmassa, vaan suunnitelma lähtökohtineen on usein esitelty varsin ongelmattomana mallina. Käytännössä eri luonnonkäyttömuotojen välillä vallitsee keskenään varsin ristiriitaisiakin tarpeita ja etuja, joiden erittely, käsittely ja ratkaiseminen on Tarvantovaaran erämaasuunnitelmassa jäänyt kesken.

Saamelaiskäräjät toteaa lisäksi, ettei suunnitelmia tulisi laatia ennen kuin taustalla olevat perustavat maa- ja vesioikeuskysymykset on ratkaistu. Oikeuskanslerin esityksestä oikeusministeriölle on ”omaisuuden suojaa” koskevana kysymyksenä selvitettävänä ”mahdollinen saamelaisten omistusoikeus” sekä yksityisoikeudelliselta kannalta että ILO:n alkuperäiskansasopimuksen määräysten kannalta. (OKa K 9/1999 vp s. 45) Eduskunnan perustuslakivaliokunta on saamelaisten kotiseutualueen valtionmaata koskevassa lausunnossaan (29/2004 vp) todennut, että tutkimuksen mukaan valtion omistusoikeus on kyseenalainen (Kaisa Korpijaakko-Labba), kun taas lapinkylän osakkailla on ollut omistusoikeus veromaihinsa kuten kalavesiin, pyyntipaikkoihin ja laidunmaihin (Juhani Wirilander). Oikeusministeriössä on keväällä 2006 valmistunut julkisoikeudelliselta perustalta lainsäädännöllinen luonnos, jonka tarkoitus on täyttää ILO:n alkuperäiskansasopimuksen 169 vaatimukset saamelaisten maahan, veteen, luonnonvaroihin ja perinteisiin elinkeinoihin kohdistuvien oikeuksien osalta.

YK:n ihmisoikeuskomitea, joka tulkitsee KP-sopimuksen noudattamista, on Suomea koskevissa loppupäätelmissään vuonna 2004 (17) pahoitellut sitä, että se ei ole saanut selvää vastausta saamelaisten oikeuksista alkuperäiskansana (perustuslain 17 § 3 momentti) yleissopimuksen 1 artiklan osalta. Komitea toisti huolestuneisuutensa epäonnistumisesta ratkaista kysymys saamelaisten maanomistuksesta ja niistä monista julkisista ja yksityisistä maankäyttötavoista, jotka vaikuttavat saamelaisten elinkeinoihin – erityisesti poronhoitoon – vaarantaen näin heidän kansallisen kulttuurinsa ja elämäntapansa ja täten heidän identiteettinsä. Ihmisoikeuskomitean suosituksen 17 kohdan mukaan: ”Sopimusvaltion olisi saamen kansaan liittyen nopeasti ryhdyttävä päättäväisiin toimiin saadakseen aikaan soveliaan ratkaisun maaomistuksessa ottaen riittävällä tavalla huomioon tarpeen säilyttää saamelaisten identiteetti yleissopimuksen 27 artiklan mukaisesti. Tällä välillä sopimusvaltiota pyydetään

pidättäytymistä kaikista toimista, jotka saattaisivat vaikuttaa kielteisellä tavalla ennakolta saamelaisten maa- ja metsätalouden kehittämiseen.”

Näihin lähtökohtiin liittyen tarkastellaan seuraavassa, missä määrin saamelaisten mahdollisuudet oman kulttuurinsa harjoittamiseen ovat lain tarkoituksen mukaisesti säilyneet vai ovatko ne heikentyneet erämaalain säätämisen jälkeen ja missä määrin Tarvantovaaran hoito- ja käyttösuunnitelma vaikuttaa saamelaisten kulttuurinturvan toteutumiseen.

3. Metsähallitusta koskevat muutokset erämaalain säätämisen jälkeen

Otsikko liittyy Metsähallituksen luonteessa, toimintaperiaatteissa ja toimintatavassa tapahtuneisiin muutoksiin erämaalain säätämisen jälkeen. Oltuaan erämaalain säätämisen aikaan Metsähallituslain (264/1991) mukainen ”valtion laitos” Metsähallitus muuttui lailla (1169/1993) valtion liikelaitokseksi vuonna 1993. Tällöin siitä muodostettiin liiketoimintayksikköpohjainen tiimiorganisaatio. Yhtiön eri tulosalueilla ja tytäryhtiöillä on oma maan kattava organisaatio ja ne ovat tulosvastuulliset. Samalla Metsähallitus-konsernin toiminta määriteltiin *monihyödyketuotannoksi*, jonka kulmakiviä ovat mm. metsätalous ja virkistyspalveluiden tuottaminen. Virkistyspalveluilla tarkoitetaan sekä yhteiskunnallisia palveluja yleisen virkistyskäytön edistämiseksi että maksullisia luontopalveluja ja luontomatkailun edistämistä.

Erämaasuunnitelmaa rasittaa Metsähallituksen lain mukainen liiketaloudellinen rooli, jota pyritään koko ajan ”neutraloimaan” sallimalla matkailuun liittyvä yksityinen liiketoiminta ja mahdollisuus sen lisäämiseen Metsähallituksen rakennuksissa, virkistyskäyttövyöhykkeellä ja myös syrjävyöhykkeellä. Sekä Metsähallituksen oma toiminta että yksityinen liiketoiminta tapahtuu saamelaista poronhoitoa, kalastusta, metsästystä ja muuta maankäyttöä heikentäen ristiriitaisesti perustuslain 17.3 §:n ja Metsähallituslain 4.2 §:n kanssa.

Villi Pohjola –niminen tulosalue, sittemmin tytäryhtiöksi eriytetty, harjoittaa luontomatkailuun perustuvaa liiketoimintaa kilpaillen muiden luontomatkailua järjestävien yritysten ja paikallisten luontopalveluiden tuottajien kanssa erämaa-alueista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei Metsähallitus ole täysin neutraali toimija, vaan se ajaa samalla omia liiketaloudellisia etujaan, vaikka Ylä-Lapissa tulostavoitteita onkin mukautettu enemmän paikallisia olosuhteita vastaaviksi. Osan lupamyynnistään Metsähallitus on siirtänyt paikallisille yrittäjille. Näin saamelaisille perusoikeutena turvattujen kalastuksen, metsästyksen ja poronhoidon harjoittamisedellytysten toteutuminen jäi osittain riippumaan Metsähallituksen lupamyynnin määrästä ja ehdoista.

Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalue on myös lakkautettu, mikä on samalla lakkauttanut saamelaisten kotiseutualueella aluejohtajalle aikaisemmin kuuluneen tehtävän sovittaa yhteen Metsähallituksen toiminnat ja saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittaminen. Toimivallan siirtyminen saamelaisten kotiseutualueelta Rovaniemelle ja Tikkurilaan poistaa saamelaisten kotiseutualueita koskevista ratkaisuista sen asiantuntemuksen, joka aikaisemmin oli Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen aluejohtajalla.

Metsähallitusta koskeva lainsäädäntö on *saamelaiskäräjien* mielestä jo rakenteellisesti heikentänyt saamelaisten kulttuurin harjoittamista erämaalain voimassaolon aikaan.

Saamelaiskulttuuria koskeva Metsähallituksen turvaamisvelvoite uudessa metsähallituslaissa ei ole vielä vaikuttanut positiivisesti saamelaisten asemaan Käsivarren erämaa-alueella.

4. Tarvantoaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma

Maastourat

Metsähallitus on tulkinnut erämaalain ja maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) välistä suhdetta siten, että se on viranomaisena velvollinen ottamaan huomioon Tunturi-Lapin seutukaavan alueen hoidon ja käytön suunnittelussa. Erämaalaki on kuitenkin MRL:iin verrattuna erityislaki, joka tavallisen lakien ensijaisjärjestyksen mukaan menee MRL:n edelle. Tämä merkitsisi – toisin kuin Metsähallitus on asiaa tulkinnut – esimerkiksi sitä, että esimerkiksi Palojärveltä Kilpisjärvelle kulkevaa, ja poronhoitoalueet pahoin pirstovaa - maastoliikenneuraa ei tarvitsisi maakuntakaavan vuoksi merkitä erämaasuunnitelmaan.

Maastoliikennelaki ei tunne metsähallituksen maastouria, jotka paitsi ohjaavat myös yleensä edistävät maastoliikennettä ilman haitasta ja vahingosta määrättävää korvausta saamelaisten elinkeinoille kuten poronhoidolle. *Saamelaiskäräjät* katsoo, että maastoliikenneurat joilla on suunnitelman mukaan sallittua koirasafaritoiminta, moottorikelkkasafaritoiminta, moottorikelkkojen testiryhmätoiminta ja rajoittamaton valtakunnallinen uralupakelkkailu ovat sopimattomia Tarvantoaaran erämaa-alueella, jossa ne aiheuttavat ympäristöönsä laaja-alaisesta haittaa saamelaisten poronhoidolle ja heikentävät merkittävästi alueen saamelaisten poronhoitoon perustuvan kulttuurin harjoittamista.

Sen jälkeen kun Paljoesta Kilpisjärvelle kulkeva maastoliikennelain mukainen maastoliikennereitti on olemassa, tulisi *saamelaiskäräjien* mielestä Palojärven–Kilpisjärven maastoliikenneura poista erämaasuunnitelmista. Ura pirstoo poronhoitoalueet ja halkoo erämaa- ja suojelualueita siihen ekologista kehitystä heikentäen. Olisi matkailun kannalta riittävää, että maastoliikennereitiltä olisi Norjaan päin nykyiset pohjois-eteläsuuntaiset ”pistourat”.

Virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Erämaasuunnittelun kannalta Metsähallituksen liikelaitosluonne on merkinnyt mm. sitä, että *virikistyskäytöstä* on tullut uusi suunnittelun peruslohko, jolla on keskeinen asema Metsähallituksen toiminnassa, ja jonka luonnonkäytölliset tarpeet pyritään turvaamaan. Virikistyskäyttöä ei ole mainittu erämaalain tavoitteissa, joissa mainitaan alueen monipuolisen käytön turvaaminen. Virikistyskäyttö on Metsähallituksen oma perustelematon tulkinta erämaalaista. Toinen Metsähallituksen erämaa-alueisiin liittämä käsite on *luontomatkailu*, joka on erämaalaille vieras käsite.

Jokamiehen oikeuteen perustuvana virikistyskäytön muotona ei voida *saamelaiskäräjien* mielestä pitää esimerkiksi liikkumista luonnossa moottorikelkalla, joka on maastoliikennelain (1710/1995) alaista, maanomistajan luvanvaraista toimintaa sekä paikallisen väestön että muulta tulevien osalta, mistä tarkemmin jäljempänä (luvussa Maastoliikenne). Maastoliikenne, jota erityislakina säätelee maastoliikennelaki, ei oikeudellisestikaan voine olla virikistyskäyttöä, koskapa maastoliikennelain 1 §:n tarkoituksena on muun ohella *ehkäistä*

haittoja, joita yleiselle virkistyskäytölle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa.

Moottorivoimalla tapahtuva virkistyskäyttö kilpailee merkittävällä tavalla muutenkin taloudellisen kannattavuuden äärirajoilla toimivan poronhoidon kanssa viimeisistä erämaisista alueista, eivätkä niiden edut ole välttämättä yhteen sovitettavissa. Saamelaisporomiesten ansiotaso on pysyvästi alle EU-Suomen köyhyysrajan eli alle puolet väestön keskimääräisestä tulotasosta (KM 2001:14 s. 103). Käsivarren paliskunnan tilattomat saamelaiset eivät voi saada tulonlisää tilansakaan tuotosta kuten alueen suomalaisväestö yleensä.

Maastoliikenteeseen perustuvaa kehitystä silmällä pitäen erämaa-alue on vyöhykkeistetty, millä järjestelyllä ei ole virkistyskäytön osalta erämaalakiin nojautuvaa perustaa. Erämaasuunnitelmassa esitetyt maastoliikenteeseen perustuvan virkistyskäytön toimintalinjaukset tulevat *saamelaiskäräjien* mielestä kärjistämään poronhoidon ja virkistyskäytön välisiä konflikteja entisestään. On selvää, että laajamittainen motorisoitu virkistyskäyttö tai koiravaljakkotoiminta eivät ole myöskään alueen erämaisyyden säilyttämisen tavoitteen mukaista toimintaa.

Erämaasuunnittelussa vallalla oleva ideologia, jonka mukaisesti *kaikkien edut pyritään turvaamaan erämaa-alueella*, johtaa virheelliseen politiikkaan pinta-alaltaan suhteellisen suppeilla erämaa-alueilla, joilla vallitsee kilpailu eri luonnonkäyttömuotojen kesken. Saamelaisten oman kulttuurin kannalta tämä merkitsee sitä, että saamelaisten luonnonkäytölliset erityistarpeet (alkuperäiskansana) alistetaan yleisten luonnonkäyttötarpeiden, kuten virkistyskäytön, alaisiksi. Lisääntyvä virkistyskäyttö yhdessä muun paikallisen väestön luonnonkäytön kanssa sekä mahdollisten muiden luonnonkäyttömuotojen kanssa kaventaa merkittävästi saamelaisten oman kulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksia erämaa-alueella. Kyse on silloin siitä, että poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen ja sitä kautta saamelaiskulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksia tietoisesti heikennetään. Tämä on esimerkki kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun noudattamatta jättämisestä.

Saamelaisten kulttuuriset oikeudet alkuperäiskansana *tuli suunnitelman valmistelussa ottaa erikseen huomioon metsähallituslain, erämaalain, poronhoidon ja luontaiselinkeinojen rahoituslain, yhdenvertaisuuslain ja KP-sopimuksen 27 artikla mukaan*. Yhdenvertaisuuslaki (21/2004), joka perustuu EU:n neuvoston kahteen direktiiviin on entisestään selkiyttänyt asiaa. Myös Metsähallitus on laatinut lain 4 §:n mukaisen yhdenvertaisuussuunnitelman. Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (7/2003 vp) saamelaisten asemasta yhdenvertaisuussuunnitelmassa seuraavaa: ”Erityistä huomiota tulee kiinnittää saamelasten asemaan alkuperäiskansana ja saamelaiskulttuurin tärkeimmän aineellisen perustan eli poronhoidon turvaamiseen. Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa.”

Myös valtioneuvoston edellä mainittu periaatepäätös ”Kansallinen kestävä kehityksen strategia ”*Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi*” (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 5/2006), jota on noudatettava kaikessa hallinnossa, edellyttää luonnonvarojen kulttuurisen merkityksen huomioon ottamista: ”Luodaan menettely, jolla **Saamelaisten** kestävä kehityksen ohjelman linjauksia otetaan huomioon saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarapolitiikassa ja maankäytön suunnittelussa.”

Kaiken kaikkiaan kyse ei ole ainoastaan poronhoidon tarpeista vaan samalla myös alueen luonnontilaisuuden tasosta ja erämaisyydestä. Lisääntyvä virkistyskäyttö – varsinkin kun se useimmiten tarkoittaa lisääntynyttä motorisoitua tai koiravaljakolla liikkumista alueella – merkitsee sitä, että myös erämaa-alueen luonnontila ja erämaisuus kärsivät. Metsähallitus tulkitsee erämaalakia väärin sovittaessaan motorisoidun virkistyskäytön erämaiden kyseenalaistamattomaksi käyttömuodoksi. Tämä koskee niin paikallisten kuin ulkopaikkakuntalaistenkin vapaa-ajan käyttöön liittyvää maastoliikennettä.

Suunnitelman mukainen virkistyskäytön ja luontomatkailun osuus ja merkitys verrattuna saamelaisien kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen harjoittamisedellytysten turvaamiseen johtaa *saamelaiskäräjien* käsityksen mukaan saamelaisien kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen nopeaan häviämiseen Tarvantovaaran erämaa-alueelta.

Vyöhykejako, rakentaminen ja luovutukset

Vyöhykejaotus lähtee suunnitelmassa siitä, että kaikkia tavoitteita – kuten erämaaluonnon säilyttämistä, saamelaiskulttuurin turvaamista, rakentamista ja alueiden virkistyskäyttöä – on vaikea saavuttaa koko alueella, joten alue jaetaan vyöhykkeisiin, joissa painotetaan eri toimintoja ja etuuksia.

Kaiken rakentamisen erämaa- alueella tulee korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun mukaan perustua lainvoimaiseen hoito- ja käyttösuunnitelmaan (KHO 23.2.2004 T 354). *Saamelaiskäräjät* vastustaa sitä, että alueelle luvatta rakennetut yksityisten kämpät laillistettaisiin tekemällä niille käyttöoikeussopimukset. Rakentamista ja rakennelmien vuokraamista ei tule sallia alueella niin kauan kun saamelaisien oikeudet alueella on turvaamatta.

Poronhoidon tarpeiden huomioon ottaminen

Käsivarren hoito- ja käyttösuunnitelman vaikeuksien ydin on matkailun ja poronhoidon välisessä ristiriidassa, joka on suunnitelmassa ratkaistu selkeästi matkailun hyväksi. Kun alueen kaikki poronhoitajat ovat saamelaisia, on ristiriitatilanne samalla ratkaistu Enontekiön kunnan ja sen pääväestön hyvinvoinnin ja verotulojen hyväksi Käsivarren porosaamelaisien kulttuurimuodon perustana olevan poronhoidon kustannuksella. Kun Metsähallitus on – valtion kyseenalaiseksi todetun omistusoikeuden nojalla - koko erämaalain voimassaolon ajan vuodesta 1991 vuoteen 2006 sallinut alueelle vakiintua saamelaisien perinteisiä elinkeinoja vakavasti uhkaavia käyttömuotoja, on poronhoidon asema alueella heikentynyt merkittävästi vastoin erämaalain tarkoitusta. Erämaalain perustelujen mukaan puolestaan poronhoidon aseman olisi tullut parantua tai ainakin säilyä entisellään kuten edellä on todettu. Nyt Metsähallitus on hoito- ja käyttösuunnitelmalla laillistamassa tämän erämaalain kanssa ristiriitaisen tilanteen.

Saamelaiskäräjien mielestä poronhoidon tarpeita ei ole otettu huomioon riittävästi eikä erämaasuunnitelmassa suhtauduta vakavasti poronhoidon maankäytöllisiin erityistarpeisiin, jotka ovat *porolaidunten laajuus, yhtenäisyys, kunto sekä laidunrauha*. Saamelaisen poronhoidon näkökulmasta nämä kriteerit tulisivat lisätä erämaan tilaa ja käytön ohjausta

koskeviksi lähtökohdiksi. Poronhoitoa ei voida harjoittaa kestävästi, ellei sille turvata näitä maankäytöllisiä erityistarpeita riittävän hyvin. Jäkeläpeitteen seuranta ja poroluvun sopeuttaminen sen puitteisiin eivät riitä arviointimenetelminä. Sitä paitsi ne johtavat ja ovat johtaneet poronhoitoon, joka ei ole taloudellisesti, sosiaalisesti eikä kulttuurisesti kestävää.

Kestävän kehityksen kansallisesta kokonaisarviosta (YM, 2003 s. 99) ilmenee, että saamelaisalueen *ekologisesti kestävä kehityksen toteutumisessa* on saamelaisista riippumattomia uhkia. Muun ohella maastoliikenteen lisääntyminen on aiheuttanut ongelmia. Matkailun toteuttaminen saamelaisalueella tapahtuu suurimmaksi osaksi ulkopuolisten matkailuyrittäjien ehdoilla. Saamelaisalueen kestävä ekologinen kehitys olisikin mahdollista toteuttaa parantamalla saamelaisten vaikutusmahdollisuuksia ja ottamalla huomioon heidän perinteisen luonnon tietämyksensä.

Taloudellisesti kestävä kehityksen toteutuminen pohjautuu kansallisen kokonaisarvion mukaan (s. 100) saamelaisten mahdollisuuksiin harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Saamelaisten näkökulmasta taloudellisesti kestävä poronhoidon harjoittamista vaikeuttaa poronhoidon rinnastaminen karjatalouteen velvollisuuksien, mutta ei tukitason osalta, mikä suosii suuria porokarjapaliskuntia. Porolaitumet pienenevät jatkuvasti ja laidunkierron järjestäminen vaikeutuu, vaikka se paliskuntien suuren koon mukaan olisi muuten mahdollista. Saamelaiset eivät koe olevansa taloudellisesti turvatussa asemassa harjoittaessaan perinteisiä elinkeinojaan.

Sosiaalisesti kestävä kehityksen osalta (s. 100) saamelaiskulttuurin sidonnaisuus luontoon, elinkeinoihin ja saamelaisiin yhteisöihin tekee kulttuurista paikkasidonnaisen. Saamelaisille tulisikin turvata kotiseutualueella sellainen asema yhteiskuntajärjestelmässä, työllisyydessä ja palveluissa, että he voisivat niin halutessaan pysyä omalla alueellaan. Saamelaista kulttuuria ja perinteistä tietämystä ei kuinkaan vielä välitetä sukupolvelta toiselle esimerkiksi koulujärjestelmässä. Saamelaisten taloudellisen tilanteen huononeminen on johtanut myös saamelaisyhteisössä esiintyvän pahoinvoinnin lisääntymiseen.

Saamelainen kulttuuri sisältää kaikki ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen ulottuvuudet (s. 100). *Kehitys ei ole saamelaisten osalta kulttuurisesti kestävää* jos yksikin näistä muista kestävä kehityksen elementeistä ei toteudu. Saamelainen kulttuuri ja siihen liittyvä perinteinen elämäntapa elävätkin kansallisen kokonaisarvion mukaan jatkuvan uhan alaisena.

Tutkimukset Suomesta ja naapurimaista osoittavat, että poronhoidon edellyttämät erämaiset alueet ovat vähentyneet merkittävästi viime vuosikymmeninä. Laidunalueiden pienenemisen ja pirstoutumisen haittavaikutusta korostaa se seikka, että porot karttavat rakennettuja alueita tai kohteita (Nellemann 1997, Nellemann & Vistnes 1999, Prestbakmo 1991, Särkelä 1988). Tämä merkitsee sitä, että olemassa olevat laitumet eivät tule tehokkaasti käytetyiksi ja laidunnuspaine kohdistuu tiettyihin alueisiin voimakkaampana kuin olisi suotuisaa. Erämaasuunnitelmassa edellytetään että poronhoito mukautuu automaattisesti kaikkiin alueelle suunniteltuihin muihin luonnonkäyttömuotoihin. Erämaiden lisääntyneen käyttöpaineen ja pienentyneen kokonaispinta-alan vuoksi poronhoidon sopeutumismahdollisuudet ovat käyneet niukoiksi. Ympäristön suunnittelussa kiinnitetään tavallisesti huomiota vain laidunten kuluneisuusasteeseen. Samanaikaisesti pitäisi kuitenkin arvioida laidunpinta-alan hävikin ja laidunrauhan menetyksen määrää ja osuutta tähän. Poronhoito on erämaa-alueita ympäröivien

kylien tärkein työllistäjä ja saamelaiskulttuurin tärkein aineellinen perusta. Se on lisäksi matkailun tärkeä imagotekijä. Sen vuoksi poronhoidon luonnonperustaan (laitumien riittävyteen ja kuntoon) on erämaasuunnitelmassa kohdistettava enemmän positiivisia toimia.

Maastoliikenne

Erämaasuunnitelma lähtee liikkeelle siitä, että olemassa oleva tilanne on hyvä ja pyrkii vahvistamaan olemassa olevat käyttötavat. Olemassa olevat maastoliikennekäytännöt eivät kuitenkaan ole kestäväen käytön mukaisia. Erämaasuunnitelmassa vältetään ottamasta kantaa siihen mikä on elinkeinollisesti perustellun ja vapaa-ajan käytön maastoliikenteen raja. Sallimalla pitkäaikaisia maastoliikennelupia ilman rajoituksia paikalliselle väestölle maastoliikenteen volyyymi pysyy olosuhteet huomioon ottaen liian korkeana. Lisäksi on huomattavaa, että valvonnan puuttuessa edes paperille kirjatut käyttöperiaatteet eivät toteudu.

Maastoliikennelakiin liittyvässä - ja paljon toistetussa - eduskunnan lausumassa *maastoliikennelupien myöntämisen edellytyksenä paikalliselle väestölle on, ettei se aiheuta vahinkoa ja haittaa mm. luonnolle ja muulle ympäristölle sekä luontaiselinkeinoille*. Kuten suunnitelmastakin käy ilmi Metsähallitus on – sivuuttaen näiltä osin eduskunnan tahdon lainsäätäjänä - antanut paikalliselle väestölle talviaikaan Tarvantovaaran erämaa-alueelle pitkäaikaisia koko kunnan alueen käsittäviä maastoliikennelupia automaattisesti ilman vahingon ja haitan selvittämistä ja ilman ajallisia ja alueellisia rajoituksia.

Kelkkasafaritoiminta ei ole hoito- ja käyttösuunnitelmassa rajattu pelkästään virkistyskäyttövyöhykelle, vaan Metsähallitus myöntää tarkoitukseen lupia myös syrjävyöhykelle, mikä heikentää koko Metsähallituksen vyöhykerakennelman perustaa. Samalla se heikentää saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen erityisesti poronhoidon harjoittamisen edellytyksiä ”syrjävyöhykkeellä”.

Metsähallituksen käytäntö antaa matkailuyrittäjille pitkäaikaisia ”safarilupia” tietyn moottorikelkkamäärän käyttöön luontomatkailutoiminnassa on puhdasta liiketoimintaa. Näiltä osin maastoliikennelain toteutuminen erämaa-alueella on kokonaan viranomaistoiminnan valvonnan ulkopuolella.

Poronhoidon ja luonnon tilan parantamisen kannalta niin kesä- kuin talviaikaisen maastoliikenteen haittoihin Tarvantovaaran erämaa-alueella olisi suhtauduttava merkittävästi suuremmalla vakavuudella ja niihin olisi voitava esittää rajoituksia. Maastoliikenteen salliminen nyky muodossaan heikentää alueen erämaisyyttä, luonnon tilaa ja poronhoidon sekä muiden luontaiselinkeinojen harjoittamismahdollisuutta ja sitä kautta saamelaiskulttuurin materiaalista perustaa

Koiravaljakot

Saamelaiskäräjien lausunnoissa korostetaan koiravaljakoiden käytön ja koirien avulla tapahtuvan metsästyksen vahingollisuutta poronhoidolle. Koirat aiheuttavat vahinkoa talvella hajottamalla tokkia ja laukottamalla poroja. Syksyllä metsästyskoirat häiritsevät poroja parittelu- eli rykimäaikana, mikä heikentää vasatuottoa. Erityisen vahingollista on naarasporojen juoksuttaminen kevättalvella porojen kantama-aikana, koska se aiheuttaa keskenmenoja ja vasahävikkiä. Koirien haukunta valjakkojen liikkeelle lähtiessä kantaa

tunturimaastossa kauas pelästyttären poroja ja lisäten siten haittavaikutusta. Poro haistaa koiran myös kaukaa. Jos poroja ollaan kuljettamassa ja siinä yhteydessä törmätään koiravaljakkoon tai muihin koiriin, ei tämä poronhoitotyö onnistu lainkaan. Toiminnan haitat poronhoidolle on todettu suunnitelmassa, mutta erämaasuunnitelman esitykset puoltavat toiminnan jatkamista sekä kaupallisena että väitettyyn yleiskäyttöön perustavana.

Metsähallitus antaa koiravaljakkoyrittäjille ja -safareille lupia ilman, että mikään laki velvoittaisi sitä toimimaan tällä saamelaisten poronhoitomahdollisuuksia olennaisesti heikentävällä tavalla. Metsähallitus väistää lisäksi luvussa “Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset” (s.84) vastuutaan koiravaljakkotoiminnasta viittaamalla siihen, että se ei voi puuttua “omaehtoiseen koiravaljakkotoimintaan”. Koiravaljakkoyrittäjille myönnettäviä lupia Metsähallitus lisäksi perustelee – ikäänkuin ei lainkaan ymmärtäisi asiaa – “porotalouden turvaamisella” (s.52)

Koiravaljakkotoiminta saamelaisten kotiseutualueen poronhoitoa ajatellen ei kuitenkaan *saamelaiskäräjien* mielestä täytä yleiskäyttöoikeudelle asetettua haitattomuusedellytystä. Joka tapauksessa Metsähallituksella on mahdollisuus puuttua kaupallisiin koiravaljakkosafareihin, jolle ei ole mitään velvollisuutta myöntää lupaa.

Lentoliikenne

Lentoliikenne lentokoneella ja helikopterilla liittyy vapaa-ajanharrastuksena erityisesti kalastukseen ja metsästykseseen. Helikopteriliikenne on laskeutumisen osalta luvanvaraista toimintaa. Vapaa-ajantoimintaan kuuluvasta helikopteriliikenteestä tulisi *saamelaiskäräjien* mielestä sopia paliskuntien kanssa ja pyrkiä rajoittamaan sitä. Lisäksi tulisi tarkastella keinoja millä lentokoneen käyttöön perustuvaan talviaikaiseen vapaa-ajankalastuksen voitaisiin puuttua.

Kalastus

Kalastuksella ollut ja on edelleenkin kotitarvekalastuksena erityinen merkitys Käsivarren porosaamelaisille. Mikään ei kuitenkaan turvaa heille oikeutta kalastukseen lähivesillä. Käsivarren saamelaiset ovat ns maattomia saamelaisia, joilla ei ole isojakotilaa (ks PeVL 7/1978) Tässä asemassa he eivät ole osakkaina kalastuskunnissa eivätkä osallisia kalastuksen hallintoon. Erämaasuunnitelma ei käsittele näitä seikkoja. Metsähallitus puolestaan aikoo jatkaa lain kanssa ristiriitaista maastoliikennekäytäntöään, joka on edellytyksenä talvisen virkistyskalastuksen säilymiselle ja lisääntymiselle erämaajärvillä.

Metsästys

Erämaasuunnitelmassa todetaan koirametsästyksen haitoista saamelaisporonhoidolle ja muille saamelaiselinkeinoille. Metsähallitus myy ulkokuntalaisille metsästyslupia osana väittämäänsä maanomistajan oikeutta. Tässä asetelmassa saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan metsästyksen toteutuminen on lähinnä Metsähallituksen liiketoiminnan este.

Muiden kuin paikkakuntalaisen lupametsästys koiran avulla on myös täysin Metsähallituksen vallassa. Muiden kuin porokoirien salliminen alueella on ilmeinen epäkohta suunnitelmassa ja osaltaan heikentää saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä.

Kaivostoiminta

Metsähallitus suosii kaivostoimintaa myöntämällä lupia muun muassa kairauskaluston kuljettamiseen sulan maan aikana olosuhteissa, jossa toimijalla ei ole vielä valtausta. Kaivoslainsäädäntö puolestaan oikeuttaa kyseisessä tilanteessa vain jokamiehenoikeuteen perustuvan toiminnan, eikä siis kesäaikaista maastoliikennettä ja pitkäaikaista kairaustoimintaa. Kyseisten tutkimuslupien myöntäminen heikentää *saamelaiskäräjien* mielestä lainvastaisesti saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisedellytyksiä ilman että menettelyyn olisi edes lainsäädännöllistä tarvetta.

5. Yhteenveto

Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma osaltaan heikentää tai tekee mahdottomaksi lain ja kansainvälisten sopimusten vastaisesti saamelaisten kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen erityisesti poronhoidon harjoittamisen edellytykset tilanteesta, jolloin erämaalaki tuli voimaan.

Kansainvälisten sopimusten valvontaelimet – viimeksi YK:n TSS-komitea tänä vuonna - ovat lausuneet huolensa siitä, että maanomistusta ja -käyttöä koskeva epävarmuus vaikuttaa kielteisesti saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa erityisesti poronhoitoa ja kehottaneet Suomen valtiota tarvittaviin toimiin sen varmistamiseksi, että erilaisin toimin ei rajoitettaisi saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää perinteistä kulttuuriaan ja elämäntapaansa, erityisesti poronhoitoa.

Metsähallitus pyrkii kyllä retoriikan tasolla tunnustamaan saamelaisten erityisoikeudet, mutta ei ryhdy riittäviin toimenpiteisiin niiden täytäntöön panemiseksi. Sen sijaan Metsähallitus omistajanpuhevaltansa lähtökohdista turvaa saamelaisten kotiseutualueen erämaa-alueilla valtaväestön kulttuuriin kuuluvaa ”kehitystä” ja tämän väestönosan asemaa.

Hoito- ja käyttösuunnitelma on valmistunut Metsähallituksessa aikana, jolloin uusi Metsähallitusta koskeva laki ja eräät muut edellä mainitut lait eivät vielä olleet voimassa, joten suunnitelma ei perustu voimassa olevaan lakiin. Suunnitelmassa on toisin otettu huomioon ne seikat, joista Saamelaiskäräjät on voinut sopia Metsähallituksen kanssa.

Yleisenä arviona Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta voidaan todeta, että sen perusratkaisut painottavat virheellisesti erämaalain tavoitteita. Suunnitelma sisältää suunnittelukäytännön ja suunnitelman sisällön osalta useita kohtia, jotka ovat sekä erämaalain säännösten ja tavoitteiden vastaisia että ristiriitaisia saamelaisten oikeuksien turvaamisen kanssa.

Saamelaiskäräjät, saamelaisten virallisena edustajana, vastustaa suunnitelman vahvistamista tässä muodossa myös siitä syystä, että suunnitelmassa ei sen valmistusajankohtana ole edes voitu ottaa huomioon Metsähallituslain mukaista

saamelaisten kulttuurin turvaamisvelvoitetta eikä yhdenvertaisuuslain mahdollisuutta saamelaisten positiiviseen erityiskohteluun.

Puheenjohtaja

Pekka Aikio

Lakimiessihteeri

Heikki J. Hyvärinen

Liite: Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006

Lähteet:

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto 29/2004 vp hallituksen esityksestä laeiksi Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta... (HE 169/2003 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto 38/2004 vp hallituksen esityksestä laiksi Metsähallituksesta (HE 154/2004 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö 7/2003 vp

Heikkilä, Lydia (2000) Luontaiselinkeinot ja Metsähallituksen toiminta Ylä-Lapissa. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmaan liittyvä tutkimus. Metsähallitus. Rovaniemi. Moniste.

Heikkilä, Lydia (2003) Ympäristöuhka vai perustuslaillinen oikeus? – Poronhoitoa koskeva puhe ympäristönhallinnan kontekstissa. Suopajarvi & Valkonen (toim.) Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 43. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.

Ihmisoikeuskomitean loppupäätelmät 18.10. – 5.11. 2004 Suomen viidennen määräaikaisraportin johdosta.

Kestävän kehityksen kansallinen kokonaisarvio. Suomen ympäristö 623. Ympäristöministeriö. Helsinki 2003

Nellemann, Christian (1997) Utbygging og forstyrrelse sett i relasjon til tap av beitearealer for reinen. Reindriftenes fagråd.

Prestbakmo, Hans & Skjenneberg, Svein(1991) Inngrep i reinbeiteland: Følger for rein og reindrift. Reindriftsadministrasjonen. Småskrift nr.2. Alta.

Raitio, Kaisa (2003) Ristiriidat ja valta saamelaisalueen maankäytössä ja suunnittelussa. Pro Gradu –tutkielma, Ympäristönsuojelutiede, Limnologian ja ympäristönsuojelun laitos, Helsingin yliopisto.

Särkelä, Matti (1988) Matkailun vaikutus poron alueelliseen jakautumiseen ja laidunten kulumiseen Saariselällä. Pro gradu –työ, Limnologian ja ympäristönsuojelun laitos. Helsingin yliopisto.

Vistnes, Ingunn & Nellemann, Christian (1999) Tap av kalvningsland – som følge av forstyrrelse fra hyttefelt og kraftlinjer. Reindriftnytt Nr.2. Alta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista. Annettu vuodelta 1998. Helsinki 1999.

Suunnittelun aloituskokouksissa esille tulleet näkökohdat ja niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa

Suunnittelun käynnistyessä marras-joulukuussa 2000 pidettiin paikalliselle väestölle tiedotus- ja keskusteluti-laisuudet Kaaresuvannossa, Kuttasessa ja Leppäjärvellä. Vastaava tilaisuus pidettiin Käsivaren paliskunnan hallituksen kanssa joulukuussa 2000. Metsähallituksen Enontekiön kuntaa koskeva yhteistyöryhmä käsitteli suunnittelun käynnistymistä kokouksessaan helmikuussa 2001. Tähän liitteeseen on kirjattu em. kokouksissa tulleet esitykset ja toivomukset suunnitelman suhteen. Lisäksi tähän on kirjattu kohtaan ”muut kommentit” muut suunnitelmaluonnosta laadittaessa tulleet esitykset.

Kokouksissa tuli esille myös sellaisia kysymyksiä ja kommentteja, jotka eivät liittyneet Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueeseen. Ne kirjattiin muistiin, mutta niitä ei ole tässä yhteydessä käsitelty. Kokouksissa kriti-soitiin joiltain osin myös nykyistä lainsäädäntöä, mutta koska suunnitelma on laadittu olemassa olevan lain-säädännön mukaisesti, tällaisia kommentteja ei tässä laajemmin huomioida.

TILAIUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
KAARESUVANNON YLEISÖTILAIUUS, 28.11.2000		
Yleistä		
Onko tulevilla sukupolvilla elämisen mah-dollisuuksia alueella?		Suunnitelma pyrkii turvaamaan kestäväen kehityksen, johon kuuluu olennaisena osana tulevien sukupolvien elämisen mahdollisuudet.
Onko Metsähallituksen henki ja rooli muut-tunut vuosien saatossa?	Maailma muuttuu ja lainsäädäntö myös. Metsähallitus otti 1990-luvulla virallisesti toimintatavakseen osallista-van suunnittelun, mikä tarkoittaa mm. että kuullaan alueiden käyttäjiä suun-nitelmia laadittaessa. Tulee kuitenkin muistaa, että käyttäjillä on osin keske-nään ristiriitaisia toiveita, joten kuule-minen ei tarkoita että kaikki toiveet toteutetaan. Osa toiveista voi olla myös ristiriidassa voimassaolevan lainsäädännön kanssa ja lainsäädän-nön vastaisia esityksiä ei suunnitel-massa voida tehdä.	Suunnitelma on laadittu osallistavan suunnittelun periaatteella.
Poromiehet ja luontaiselinkeinotilalliset ovat aivan eriarvoisessa asemassa kuin me muut. Me muut olemme maksaneet vuosi-kausia veroja yhteiskunnalle ja toiset vain saavat etuja.	Laajat rauhalliset ja syrjäiset alueet ovat luontaiselinkeinoille tärkeitä. Lainsäädännöllä on pyritty turvaamaan tällaisten alueiden säilyminen.	Suunnitelma pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyt-tää soidensuojelualueita.
Kiinteistötetäänkö erämaa- ja soidensuoje-lualueita ja kielletäänkö sitten esim. lapinky-lien omistusoikeus?	Luonnonsuojelualueet muodostetaan omiksi kiinteistöikseen luonnonsuoje-lulain mukaisesti. Tällä ei ole tekemis-tä maaoikeuskysymysten kanssa.	Suunnitelma on laadittu nykyisin voi-massa olevan lainsäädännön mukaises-ti.
Metsähallituksen tuvat ja jätehuolto		
Kuinka paljon Metsähallitus aikoo rakentaa mökkejä turisteille? Käy yksityisten yrittäjien kukkarolle Metsähallitus ei saa rakentaa mökkejä bis-nessuunnitukseen.		Suunnitelmassa todetaan nykyisten tupien riittävyys soidensuojelualueella. Uusia tupia ei esitetä lukuun ottamatta varausta, että mikäli virkistyskäyttö-vyöhykkeellä sijaitseva rajavartioston partiomaja (Puusasvaara) siirtyy Metsä-hallitukselle, siitä voidaan tehdä Metsä-hallituksen vuokratupa tai isännöity vuokratupa, joka olisi myös matkailuyrit-täjien käytettävissä. Tämä ei tarkoita, että näin välttämättä tapahtuisi.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
Eivätkö tuvat siirry vähitellen Villille Pohjolle ja sitten ne lukitaan?	Tämä ei ole luonnonvarasuunnitelman linjausten mukaista toimintaa suojelualueilla.	Suunnitelmassa on esitetty alueen nykyisten kolmen autiotuvan säilyttämistä jatkossakin autiotupina.
Eikö Saitsikuruun voisi laittaa paikkaa, mihin voisi jättää jätteet?	Saitsikurun suulle on vuonna 2001 rakennettu tulipaikka, mutta kävijät opastetaan kuljettamaan jätteet pois maastosta. Lähin jätehuoltopiste on Isokurkkiolla.	Suunnitelmassa ei oteta kantaa jätehuoltopisteiden määrään soidensuojelualueella, mutta todetaan jätehuollossa noudatettavan Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmää. Tavoitteena on valistuksen kautta saada kävijät tuomaan palamattomat ja maatumattomat jätteet pääsääntöisesti pois maastosta, ei lisätä jäteastioita maastoon.
Yksityisten ihmisten tukikohdat / maa-alueiden vuokra- ja käyttöoikeudet		
Varaako Metsähallitus paikallisille paikkoja, jonne saisi tehdä mökkejä, esim. vanhoille kalastusalueille? Meillä on nautintaoikeus vesiin ja mahdollisuus sen vuoksi perustaa asumus maastoon. Metsähallitus kyllä vuokraa maata, mutta se myös rahastaa. Metsähallitus valtion tukemana holhoaa meitä rahapolitiikalla.	Soidensuojelualueelle ei voi rakentaa mökkejä. Poikkeuksen muodostavat porotalouden tarpeisiin rakennettavat kämpät.	Suunnitelmaan on kirjattu, että soidensuojelualueella soidensuojeluasetus ei mahdollista tukikohtien rakentamisen kuin porotaloutta, yleisön palvelua ja tutkimustoimintaa varten.
Metsästäys ja kalastus		
Paikkakuntalaisilla pitää säilyttää vapaa metsästäys- ja kalastusoikeus.	Alueen perustamislainsäädäntö sallii kalastuksen ja metsästyksen eikä sitä ole tarpeen eikä voida rajoittaa nyky-lainsäädännöllä.	Suunnitelmassa on todettu nykytilanne.
Varhain syksyllä ei saisi myydä koiramiehille riekkolupia. Syksyn alussa koirien kanssa pyytäminen tuhoaa riekkokannan. Riekonpyynti koiran kanssa pitäisi kieltää kokonaan.	Myös vastakkaisia esityksiä, ks. alla.	Ei esitystä suunnitelmassa.
Paikkakuntalaisten koirapyyntiä ei pidä kieltää.		Suunnitelmassa esitetään nykyisen metsästäyslupakäytännön jatkamista.
Kanahaukkoja suojellaan enemmän kuin ihmisiä. Ne ovat pahimpia petoja riekoille.	Kanahaukka on rauhoitettu eläin.	Suunnitelmalla ei voida vaikuttaa tähän asiaan.
Täällä on liian suuri kettukanta.		Suunnitelmassa on Metsähallituksen kannanottona, että Metsähallitus pitää ketun metsästäystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Vastuu ketunmetsästyksen järjestämisestä on riistanhoitopiirillä ja riistanhoitoyhdistyksellä.
Olisi mukava, jos paikallinen tietäisi, mihin kalanpoikasia on istutettu.	Metsähallituksella on vuotuinen kirjanpito kalaistutuksista ja tieto toimitetaan vuosittain mm. Enontekiön kalatalousneuvottelukunnalle sekä Lapin työvoima- ja elinkeinokeskukselle. Paikalliset ihmiset saavat tietoja mm. Metsähallituksen kalastusmestareilta.	Ei esitystä.
Hillastus		
Metsähallitukselta pitäisi pystyä vuokraamaan hyviä hillasoita, että muut eivät pääse hillastamaan niissä.	Ei lainsäädännöllistä pohjaa.	Ei esitystä.
Polttopuunotto		
Aikaisemmin kylän yhteiseltä polttopuunottoalueelta puiden ottamisesta ei ole tarvinnut maksaa lainkaan. Polttopuun hinta on liian kallista puiden kokoon ja laatuun nähden. Polttopuut on saatava ilmaiseksi.	Metsähallitus on velvollinen perimään polttopuista käyvän hinnan.	Suunnitelmassa turvataan paikallisten ihmisten polttopuunsaanti.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
Kesäaikainen liikenne ja kulku-urat		
Suomen poikki menevä poroaita on huono muille eläimille. Aita vaikeuttaa mm. hirvien liikkumista.	Aitaan voinee tehdä madalluksia hirvien liikkumisen helpottamiseksi. Ei vaadi esitystä suunnitelmassa.	Ei esitystä suunnitelmassa.
Mitä vähemmän kesäreittejä on sitä parempi.	Luonnontilaisuuden kannalta asianlaita on juuri näin. Toisaalta kesäaikainen maastoliikenne on hyvä keskittää muutamille reiteille.	Suunnitelmassa ei esitetä perustettavaksi uusia reittejä.
Moottorikelkkailu		
Onko Metsähallitus laittamassa uusia maksuja paikkakuntalaisille moottorikelkkailijoille?	Nykylainsäädäntö ei tällaista edellytä.	Suunnitelmassa ei esitetä muutoksia paikallisten moottorikelkkailun nykykäytäntöihin.
Moottorikelkkareitti pitää siirtää pois Käsiwarren keskeltä, kun saadaan väylän rantaa pitkin kulkeva reitti. Moottorikelkkareittiä pitkin kulkevat moottorikelkat pelottavat pois alueella kulkevat eläimet: hirvet, porot, riekot jne. Käsivarsi on kapea alue, eikä kestä sitä, että sen halki kulkee moottorikelkkareitti.	Väylän reitti vähentäisi kelkkailupainetta soidensuojelualueella.	Suunnitelmassa otetaan kantaa väylän vartta kulkevan moottorikelkkailureitin rakentamisen puolesta, mutta ei esitetä soidensuojelualueella kulkevan moottorikelkkauran lakkauttamista.
KUTTASEN YLEISÖTILAISUUS, 30.11.2000		
Yleistä		
En ymmärrä, miksi luonnonsuojelualueita pitää yleensä perustaa. Meidät on kohta suojeltu hengiltä. Suojelu tuo aina uusia rajoituksia. Matkailu on keskitetty Kilpisjärvelle ja Hettaan. Täällä Kuttasessa ei voi tehdä mitään.	Suunnittelun lähtökohtana on olemassa oleva lainsäädäntö.	Eivät ole suunnitelmalla päätettävissä olevia asioita.
Sitä ei oteta huomioon, mitä poroelinkeino aiheuttaa muille. Kaikki luontaiselinkeinojen harjoittajat eivät ole poromiehiä.		Ei muutosta suunnitelmaan.
Poroaitojen tekemiseen ei ole kysytty lupaa lantalaisilta, poromiehiltä kyllä kysytään.	Metsähallitus kuulee paliskuntaa lakiin perustuen.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Yksityisten ihmisten tukikohdat / maa-alueiden vuokra- ja käyttöoikeudet		
Onko mahdollista rakentaa mökkiä Metsähallituksen maalle?	Ks. Kaaresuvannon kyläkokouksen vastaava kysymys.	Soidensuojeluasetus kieltää rakennusten rakentamisen. Suunnitelmaan on kirjattu, että soidensuojelualueella soidensuojeluasetus ei mahdollista tukikohtien rakentamisen kuin porotaloutta, yleisön palvelua ja tutkimustoimintaa varten.
Jos metsästysseura haluaisi rakentaa kämpän soidensuojelualueelle, saako siihen luvan ja miten?	Ei saa.	Ks. edellinen
Soidensuojelualueelle voi siis laittaa pysyvän tilapäisen yöpymispaikan esim. laavun, jonka voi purkaa.	Kyllä.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Polttopuunotto		
Miten Metsähallitus myy lapinkylien alueelta puita? Korvaako Metsähallitus lapinkyliille aikaisemmin myymänsä puut? Hyöty Metsähallituksen rahastuksesta menee muualle.	Metsähallitus on velvollinen perimään polttopuista käyvän hinnan.	Suunnitelmassa turvataan paikallisten ihmisten polttopuunsaanti.
Maa-ainesten otto		
Miten valusoraa saa? Kun rakensin erämaahan tukikohdan, sopimuksessa luki, ettei kiveäkään saa kääntää.		Suunnitelmassa on varattu mahdollisuus vähäiseen valusoranottoon.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
Kaivostoiminta		
Voiko yksityinen ihminen tehdä valtauksen?	Kyllä. Kaivoslain mukaisen valtauksen voi tehdä soidensuojelualueelle.	Ei muutosta suunnitelmaan.
LEPPÄJÄRVEN YLEISÖTILAISUUS, 7.12.2000		
Yleistä		
Jos polttopuunotto-oikeudet, kulkuoikeudet ja metsästys ja kalastusoikeudet jäävät, se on ihan hyvä.		Suunnitelmalla pyritään turvaamaan paikallisten ihmisten perinteiset oikeudet eikä esitetä niihin muutoksia.
Eihän tässä mitään heikkoa olekaan, kun kaikki nautinnat ja muut säilyvät.		Ks. yllä
Säilytetään oikeudet entisellään.		Ks. yllä
Kesäaikainen liikenne ja kulku-urat		
Paikallisten mönkijäliikennettä saisi rajoittaa kun katsoo noita hillajänkkiä.		Suunnitelmassa esitetään nykyistä tiukkaa lupakäytäntöä jatkettavaksi ja valvontaa lisättäväksi.
Metsästys		
Koirat pois metsästyksessä.	Vastakkaisiakin kommentteja esitettiin, ks. alla.	
Koirattomat ihmiset tekevät tuhoa riistalle, kun haavoittuneet linnut jäävät maastoon. Hyvin koulutettu koira on tärkein metsästyksessä, mutta ei niitä koiria joka paikassa tarvitse olla.		Ei muutosta suunnitelmaan.
Ulkopaikkakuntalaisten kevätppynti ei ehkä ole tarpeen.		Ei muutosta suunnitelmaan.
Pitäisi saada luvat vanhoille myrkkypyyntijälle, niin saataisiin vähennettyä kettukantaa.	Metsästyslaki (28/1993) kieltää tämän, joten tällaista ei voida suunnitelmassa esittää.	Suunnitelmassa on Metsähallituksen kannanottona, että Metsähallitus pitää ketun metsästystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Vastuu ketunmetsästyksen järjestämisestä on riistanhoitopiirillä ja riistanhoitoyhdistyksellä.
Pitäisi panna muutaman satasen tapporaha ketusta.	Ei lainsäädännöllisiä edellytyksiä	Ei muutosta suunnitelmaan.
Laitetaan suunnitelmaan, että Leppäjärven miehet putsaa ketut tältä alueelta.	Erittäin kannatettavaa, jos paikalliset pyytävät kettuja alueelta.	Suunnitelmassa on Metsähallituksen kannanottona, että Metsähallitus pitää ketun metsästystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Vastuu ketunmetsästyksen järjestämisestä on riistanhoitopiirillä ja riistanhoitoyhdistyksellä.
Muuta		
Kaikki vanhat kulkureitit pitää piirtää kartalle.	Tämä voidaan tehdä, mutta ei edellytä suunnitelmaa.	Ei muutosta suunnitelmaan.
KÄSIVARREN PALISKUNTA 21.12.2000		
Tuvat		
Paliskunta ei kaipaa lisää tupia.		Suunnitelmassa jätetään varaus, että jos paliskunnan tarpeet muuttuvat, paliskunta voi neuvoteltuaan Metsähallituksen kanssa esim. vaihtaa paimentopaikkonsa sijaintia.
Yksityisten ihmisten tukikohdat / maa-alueiden vuokra- ja käyttöoikeudet		
Porotalouden ja luontaiselinkeinojen tukikohdat keskitettävä tiettyihin paikkoihin, ei hujan hajan. Paliskunnalta pyydettävä lausunto hakemuksista.		Suunnitelmaan on kirjattu, että soidensuojelualueella soidensuojeluasetus ei mahdollista tukikohtien rakentamista kuin porotaloutta, yleisön palvelua ja tutkimustoimintaa varten.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
Matkailuyrittäjien tukikohdat aiheuttavat herkästi häiriötä porotaloudelle.	Soidensuojeluasetus sallii ”sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentamisen ja kunnossapidon, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten”. Lisäksi Metsähallitus voi perustaa tällaisia tukikohtia ja vuokrata niitä lyhytkestoisesti yksityisille henkilöille tai yrityksille.	Suunnitelmassa esitetään, että ohjelmapalveluyrittäjät voivat saada tilapäisiä tukikohtia soidensuojelualueelle korkeintaan kaudeksi kerrallaan. Suunnitelmaan on jätetty varaus, että mikäli virkistyskäyttövyöhykkeellä sijaitseva Puusasvaaran partiomaja siirtyy Metsähallitukselle, siitä voidaan tehdä Metsähallituksen vuokratupa tai isännöity vuokratupa, joka olisi myös matkailuyrittäjien käytävissä. Suunnitelma jättää Metsähallitukselle mahdollisuuden myöntää matkailuyrittäjille maanvuokrasopimuksia tukikohtaa varten virkistyskäyttövyöhykkeelle, jos se on tarpeen heidän asiakkaidensa opastamista ja luonnonharrastusta varten. Kaikkiin em. esityksiin liittyy velvoite neuvotella asiasta sidosryhmien kanssa.
Metsästys		
Ulkopaikkakuntalaisten koirallametsästysalueet hyvät, katsottu paliskunnan kanssa.	Käytännöstä neuvotellaan vuosittain.	Suunnitelmassa esitetään jatkettavaksi nykyistä vuotuista neuvottelukäytäntöä.
Hyvä että kiellettiin ulkopaikkakuntalaisten kevätmetsästys koiralla.	Käytännöstä neuvotellaan vuosittain. Koirametsästystä on sallittu myös keväisin.	Suunnitelmassa esitetään jatkettavaksi nykyistä vuotuista neuvottelukäytäntöä.
Ketun myrkkypyynti pitäisi sallia luotettaville henkilöille.	Metsästyslaki (28/1993) kieltää tämän, joten tällaista ei voida suunnitelmassa esittää.	Suunnitelmassa on Metsähallituksen kannanottona, että Metsähallitus pitää ketun metsästystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Vastuu ketunmetsästyksen järjestämisestä on riistanhoitopiirillä ja riistanhoitoyhdistyksellä.
Koiravaljakoyrittäjä ok: katsotaan vuosi kerrallaan pelisäännöt.		Suunnitelmassa esitetään, että soidensuojelualueella jatketaan nykyistä käytäntöä eli myönnetään lupia koiravaljakoyritystoimintaan Metsähallituksen valtakunnallisia kelkkauria kulkien.
Muuta		
Kelkan perässä vedettävät arkit lisääntyvä ongelma vesialueilla.	Tähän ei ole lainsäädännöllisiä mahdollisuuksia puuttua.	Ei muutosta suunnitelmaan.
ENONTEKIÖN YHTEISTYÖRYHMÄN KOKOUS 27.02.2001		
Paikallisten oikeudet huomioitava tarkemmin. Esimerkiksi paikallisille tulisi taata riekonpyyntialueet erityisellä suojelulla.		Ei muutosta suunnitelmaan.
MUUT KOMMENTIT		
Yleistä		
On rakennettu kelkkaura kuulematta rasi- teiden omistajia (kalastuskunnat, kalastus- alueet).	Metsähallitus kuulee kelkkaura- asioissa paliskuntia ja Saamelaiskärä- jiä, mutta ei heitäkään maa- omistajina vaan erikseen lakeihin perustuen.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Käsivarren paliskunnan aita Puusasvaara- Kaaresuvanto rakennettiin / lupa myönnet- tiin kuulematta asianosaisia, esim. kalas- tuskuntaa (nyk. osakaskuntaa). Aita sulkee esim. traktorireitin Pahtavaaran-Kotavaaran alueella.	Metsähallitus kuulee aita-asioissa paliskuntia ja Saamelaiskäräjiä, mutta ei heitäkään maa-omistajina vaan erikseen lakeihin perustuen. Pahtavaaran-Kotavaaran alue on lähellä Kaaresuvannon kylää, soiden- suojelualueen ulkopuolella.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LIITE 2. 6(6)

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MITEN OTETTU HUOMIOON SUUNNITELMASSA
Kalastus		
Metsähallituksen ei tulisi myydä tai myöntää muille lupia erityisperusteisen kalastusoikeuden vesiin.	Eriyisperusteisen kalastusoikeuden laajuus on edelleen selvittämättä.	Ei esitystä.
Metsästys		
Keväällä ei saisi sallia metsästystä koiralla.		Suunnitelmassa esitetään jatkettavaksi nykyistä neuvottelumekanismia, jonka perusteella asiasta päätetään vuosittain.
Paikkakuntalaisten vapaa, maksuton metsästysoikeus tulee säilyttää.	Soidensuojelulaki ja -asetus eivät rajoita metsästystä metsästyslain 8§:n tarkoittamalla alueella sijaitsevilla soidensuojelualueilla.	Suunnitelmassa on perusteltu paikkakuntalaisten vapaan metsästysoikeuden säilyttämisen tärkeyttä.

Suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuuksissa esille tulleet näkökohdat ja niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa

Suunnitelmaluonnos valmistui kesäkuussa 2002 ja sitä esiteltiin sidosryhmille ja paikallisille asukkaille seuraavasti:

- Enontekiön kuntakohtaiselle yhteistyöryhmälle 28.8.2002
- Käsivarren paliskunnalle 28.8.2002
- paikallisille asukkaille Leppäjärvellä 30.9.2002 ja Kaaresuvannossa 1.10.2002 järjestetyissä yleisötilaisuuksissa
- Enontekiön kalatalousneuvottelukunnalle 21.10.2002
- Saamelaiskäräjien edustajille 17.12.2002 (lakisääteinen neuvottelu)

Tähän on kirjattu kokouksissa esille tulleet suunnitelmaa koskevat esitykset ja muutostoivomukset sekä se, miten ne on otettu huomioon suunnitelmassa.

Kokouksissa tuli esille myös sellaisia kysymyksiä ja kommentteja, jotka eivät liittyneet Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueeseen. Ne kirjattiin muistiin, mutta niitä ei ole käsitelty tässä yhteydessä. Kokouksissa kritisoitiin joiltain osin myös nykyistä lainsäädäntöä, mutta koska suunnitelma on laadittu olemassa olevan lainsäädännön mukaisesti, tällaisia kommentteja ei tässä laajemmin huomioida.

TILAIUUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMALUONNOKSEEN
ENONTEKIÖN YHTEISTYÖRYHMÄN KOKOUS 28.8.2002		
Porotalous		
Porotalouden laidunkierron nykytilanteen kuvasta tulisi tarkistaa yhdessä Käsivarren paliskunnan kanssa.	Asia tarkistettu paliskunnalta.	Tiedot on korjattu suunnitelmaan.
Eri käyttömuotojen vaikutukset porotalouteen tulisi selvittää. Varsinkin matkailun ja maastojoneuvojen vaikutus luontoon ja sitä kautta porolaitumiin olisi selvitettävä.	Suunnitelmassa on tällainen suositus yleisellä tasolla. Esitykseksi sitä ei voi nostaa, koska asia ei ole Metsähallituksessa päätettävissä.	Suunnitelman suositusta täsmennettiin lisäämällä nämä nimenomaiset tutkimustarpeet.
Liikenne ja liikkuminen		
Paikkakuntalaisten kesäaikaisten maastoliikenneurien karttaa tulee tarkistaa ja täsmentää.		Tiedot on korjattu suunnitelmaan.
Enontekiön kunnan edustajat esittivät kaikkien kunnan alueella olevien moottorikelkkaurien laillistamista moottorikelkkareiteiksi.	Suunnitelmassa on perustelut, miksi Metsähallitus ei perusta soidensuojelualueella kulkevia moottorikelkkauria moottorikelkkareiteiksi.	Ei toimenpiteitä.
Saamelaiskäräjien edustajat kannattivat moottorikelkkaurien säilyttämistä nykyisellään, urina.	Suunnitelman esitystä tukeva kommentti.	Ei toimenpiteitä.
KÄSIVARREN PALISKUNNAN KOKOUS 28.8.2002		
Porotalous		
Luvussa on vanhentunutta ja osin virheellistäkin tietoa porotalouden merkityksestä alueella.		Tiedot on korjattu suunnitelmaan Käsivarren paliskunnan edustajien esityksen mukaisesti.
Suunnitelman suosituksiin koskien laiduntutkimuksia tulisi lisätä seuraavan teksti: Metsähallitus näkee laiduntutkimukset tärkeiksi ja esittää niiden jatkamista ja edelleen kehittämistä.		Muutos on tehty.
Porotaloutta koskevaan suositukseen nro 2: "Eri käyttömuotojen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia" paliskunta totesi, että erityisen tärkeää olisi saada tutkittua tietoa moottorikelkkailun mahdollisista haitoista porotaloudelle.		Suunnitelman suositusta on täsmennetty lisäämällä tämä tarkennettu tutkimustarve.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Riistanhoito ja metsästys		
Esitykseen tulisi lisätä seuraava teksti: Metsähallitus neuvottelee vuosittain metsästyslupajärjestelyistä riistanhoitoyhdistyksen, Käsivarren paliskunnan, metsästysmatkailusta ainakin osan toimeentulostaan saavien yrittäjien ja mahdollisten ammattimetsästäjien kanssa.		Muutos on tehty.
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö		
Lukuun tulisi täsmentää kohtaan vuokratuvat ja isännöidyt vuokratuvat seuraava teksti: Jos tällaisia tupia perustetaan soidensuojelualueelle, ne tulevat Metsähallituksen yhteiskunnalliseen hallintaan ja niitä vuokrataan lyhytkestoisesti matkailuyrittäjille.	Tämä kohta on poistettu suunnitelmasta, koska Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella ei ole ko. tupia.	Muutettu suunnitelmaan.
Esitykseen nro 6 täsmennys: Ohjelmapalveluiden tilapäiset tukikohdat käsitellään vuosittain matkailuyrittäjien, Käsivarren paliskunnan ja Metsähallituksen yhteisneuvotteluissa. Syrjävyöhykkeelle sijoitettaviin tukikohtiin on oltava paliskunnan suostumus.		Muutos on tehty.
Kestävällä perustalla toimivien luontomatkailuyrittäjien pitäisi kuljettaa ihmisperäisetkin jätökset pois silloin, kun yrittäjän toiminta on laajaa ja kuormittaa tiettyä aluetta säännöllisesti.	Näin yksityiskohtaisia esityksiä ei kirjata suunnitelmaan, mutta Metsähallitus pyrkii edistämään luontomatkailun kestävyyttä neuvotteluin ja sopimuksin. Myös Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmä velvoittaa tähän.	Ei muutosta.
Virkistyskäyttövyöhykkeen leveydelle ei ole tarkoituksenmukaista määrittää tiukkaa metrimäärää, mutta kyseessä on noin 100 metrin vyöhyke moottorikelkkauran ja Lätäsenon vesiretkeilyreitit molemmin puolin. Autiotupien ympärillä vyöhyke on laajempi sisältäen myös rajavartiolaitoksen tuvat.		Ei muutosta. Asia näkyy vyöhykekartasta, kyseessä oli täsmentävä kommentti.
Liikenne ja liikkuminen		
On hyvä, että Metsähallitus myöntää ulkopaikkakuntalaisille talviaikaisia maastoliikennelupia merkittyjen moottorikelkkaurien ulkopuolelle ennalta sovituille kulku-urille edellyttäen, että heillä on alueen ja olosuhteet hyvin tunteva paikkakuntalainen opas matkassa tai he osallistuvat maksulliselle moottorikelkkasafarille.		Ei muutosta.
Paikalliset oppaat tulisi velvoittaa olemaan yhteydessä Käsivarren paliskunnan kyseisen alueen työnohtajiin ennen kuin lähtevät ulkopaikkakuntalaisten oppaaksi moottorikelkkaurien ulkopuolelle.	Metsähallituksen linjausten mukainen kommentti.	Ei muutosta.
Kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavat säädöksen -lukuun tulisi lisätä seuraava teksti: Myöskään vaikeasti liikuntavammaisen henkilö ja hänen saattajansa eivät tarvitse maastossa liikkumiseen maanomistajan lupaa, mutta toiminta vaatii alueellisen ympäristökeskuksen luvan.	Vaikeasti liikuntavammaisen ei maastoliikennelain 4 §:n 2 mom kohdan 7 mukaisesti tarvitse lupaa myöskään alueelliselta ympäristökeskukselta. Ympäristökeskus voi myöntää maastoliikennelupia henkilöille, joiden liikuntakyky on rajoittunut.	Täydennetty suunnitelmaa.
Paikkakuntalaisten kesäaikaisten maastoliikenneurien karttaa tulee tarkistaa ja täsmentää.	Sama kommentti kuin Enontekiön yhteistyöryhmällä.	Tiedot on korjattu suunnitelmaan.
Käyttöoikeussopimukset		
Tarkennus suunnitelmaan: ...päättää Metsähallitus tuvan käytöstä suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon mukaisesti kuultuaan asiassa ensin sidosryhmiä ja ottaen porotalouden edut huomioon. Erityisesti neuvotellaan Käsivarren paliskunnan käyttötarpeesta tuvalle.		Muutos on tehty.

TILAIUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Suunnitelmasta tulisi poistaa esitys, joka mahdollistaisi enimmillään kolme pysyvää tukikohtaa luontomatkailun ohjelmapalveluyrittäjille soiden-suojelualueelle.	Esitys ei ole kovin perusteltu alueen perustamistarkoituksensa näkökulmasta. Metsähallitus halusi tuoda asian keskusteltavaksi ensimmäisessä suunnitelmaluonnoksessa, koska tällaisia tukikohtia on toisaalta vaadittu erämaa-alueille, jonne niitä ei voi perustaa ilman valtioneuvoston lupaa.	Muutos on tehty.
Paliskunnalla on yksi uusi esitys: Puusarjoen varteen, aidan laitaa perustetaan Käsiarven paliskunnan paimentopaikka ja tupa. Peruste: Poronhoitolaki ja -asetus, soidensuojelulaki ja -asetus sekä poronhoidon tarpeet.	Paimentopaikka on perustettu.	Ei muutosta.
KALATALOUSNEUVOTTELUKUNNAN KOUKOUS 21.10.2002		
Kalavesien hoito ja kalastus		
Kalastusalueen rooli kalakantojen hoidossa ja kalastuksen järjestämisessä tuotava selkeämmin esille heti luvun "Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset" alussa.		Muutos on tehty.
Esityksen numero 3 viimeinen lause: Alueen vesiin ei istuteta alkuperältään vieraita kalakantoja korvataan lauseella: Istutukset tulee toteuttaa tarkoitukseen sopivilla kalakannoilla.		Muutos on tehty.
LEPPÄJÄRVEN YLEISÖTILAIUUS 30.9.2002		
Ovatko luonnonsuojelulaki ja laki eräiden soidensuojelualueiden perustamisesta perustuslain suojaamia, so. missä järjestyksessä ne on säädetty?	Nämä lait on säädetty normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä, ei perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.	Ei muutosta.
Tulevatko paikkakuntalaisten kalastus, metsästyks ja puun ottaminen maksullisiksi?	Soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma ei määrittele maksullisuutta, vaan pyrkii vain turvaamaan osaltaan paikallisten kalastuksen, metsästyksen ja polttopuunsaannin. Paikkakuntalaisten kalastus ja metsästys eivät ole nykyllä säädettyjä maksullisia, mutta puiden kaataminen valtion mailta on nykyiselläänkin maksullista myös paikkakuntalaisille.	Ei muutosta.
Metsähallituksen yhteistyöryhmässä kuullaan kyllä muita tahoja, mutta ei lapinkylä. Korkein oikeuskin pyysi lausuntoa lapinkylältä, mutta ei Saamelaiskäräjiltä.	Metsähallitukselle ei ole selvää, mihin oikeusprosessiin tässä viitataan. Metsähallituksen Enontekiön kuntaa koskevassa yhteistyöryhmässä on kunnan valitsemia edustajia 3 kpl ja Saamelaiskäräjien valitsemia edustajia 2 kpl. Näistä valinnoista riippuu, miten lapinkylä ry:t ovat yhteistyöryhmässä edustettuina. Metsähallitus kuulee Saamelaiskäräjiä lakiin perustuen, ei maa-omistajana.	Ei muutosta suunnitelmaan, mutta lisätään lausuntokierroksen jakeluun alueella toimivat lapinkylä ry:t.
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö		
Luontaiselinkeinojen harjoittajat asuvat Metsähallituksen autiotuvissa jopa viikkoja yhteen menoon ja kuluttavat puita.	On parempi antaa vaikkapa riekostajalle autiotupa käyttöön kuin että jokaiselle rakennettaisiin oma tupa. Suunnitelmassa esitetään nykykäytännön jatkamista: "Poromiehet voivat yöpyä autiotuvissa useampiakin perättäisiä öitä hiljaisena kautena edellyttäen, että he sopivat asiasta etukäteen Metsähallituksen kanssa".	Suunnitelmaan muutettu: "Luontaiselinkeinonharjoittajat voivat yöpyä..."

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Liikenne ja liikkuminen		
Miksi poromiehet saavat ajaa mönkijällä vapaammin kuin muut paikalliset asukkaat? Nimismies ei anna aseenkuljetuslupaa, mikäli paikallisella metsästäjällä ei ole esittää Metsähallituksen maastoliikennelupaa. Luontaiselinkeinoja harjoittava kokee niin, että vain poronhoitajat voivat kulkea alueella vapaasti.	Poromies tarvitsee metsästämään mennessään samanlaisen maastoliikenneluvan kuin muutkin paikalliset, mutta jos hän on poronhoitotöissä, hänelle riittää poroisännän tai varaporoisännän lupa mönkijällä kulkemiseen. Kaikki Enontekiön kunnan asukkaat ovat samanarvoisia, kun Metsähallitus myöntää paikallisten asukkaiden maastoliikennelupia soidensuojelualueelle.	Ei muutosta.
Jos mönkijäreittiverkostoa parannettaisiin, se auttaisi vähentämään mönkijöiden maastoon aiheuttamia paineita.	Suunnitelmassa on tämän suuntainen esitys, että olemassa olevat vakiintuneet kulku-urat pidetään kunnossa.	Ei muutosta.
Mönkijän käytön voisi kieltää kaikilta alle 60-vuotiailta. Mönkijän käyttö pitäisi kieltää kaikilta tasapuolisesti.	Tämä ei ole suunnitelmalla päätettävissä oleva asia. Tällainen vaatisi lainsäädännöllisiä muutoksia.	Ei muutosta.
Pyydettiin lisäystä kohtaan, jossa todetaan, että Metsähallitus myöntää ulkopaikkakuntalaisille talviaikaisia maastoliikennelupia myös merkittyjen Metsähallituksen valtakunnallisten moottorikelkkaurien ulkopuolelle ennalta sovituille kulku-urille edellyttäen, että heillä on alueen ja olosuhteet hyvin tunteva luotettava paikkakuntalainen opas matkassa tai he osallistuvat maksulliselle moottorikelkkasafarille.	Metsähallitus ei voi alkaa luokitella paikkakuntalaisia ihmisiä luotettaviin ja epäluotettaviin.	Suunnitelmaan on päivitetty maastoliikennettä koskeva luku.
Metsähallitus ei saisi estää käytössä olevien polkujen merkitsemistä, esimerkiksi Palojärveltä Lätäsenon kautta Somasjärvelle.	Metsähallitus pystyy nykyisellä rahoituksella juuri ja juuri ylläpitämään nykyisen palveluvarustuksen. Metsähallituksella ei ole mahdollisuuksia perustaa kokonaan uusia merkittyjä reittejä ja niiden vaatimia rakenteita soidensuojelualueelle ja lisäksi niitä myös vastustavat jotkin sidosryhmät. Metsähallitus laati vuosina 1999-2000 Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman, jossa kuultiin laajasti eri intressiryhmiä ja lopputuloksena on näistä asioista seuraavanlainen linjaus: Tavoitteena on nykyisten palvelurakenteiden säilyttäminen määrällisesti ja ylläpito ja huolto siten, että laatutaso säilyy ja täyttää myös Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän vaatimukset. Kehittäminen suunnataan virkistyskäytön ja ohjelmapalvelutoiminnan tarpeista lähtien muutamille keskeisille alueille, joita Enontekiöllä ovat Käsivarren erämaa, Lätäsenon vesiretkelyreitti ja Hetan lähivirkistysalue. Merkityt reitit tietömiin laajoihin kairoihin luovat ihmisille väärää turvallisuuden tunnetta. Palveluvarustus on kuitenkin hyvin vähäistä tai olematonta ja omin avuin on tultava toimeen. Sen, joka osaa tällä alueella omin avuin leiriytyä, tulee osata myös suunnistaa. Kyseinen linjaus Palojärveltä Lätäsenon kautta Somasjärvelle ei ole myöskään Tunturi-Lapin seutu-kaavassa soidensuojelun osalta.	Ei muutosta.
Metsähallitus mainostaa maastopyöräilyreittejä esitteessä, mutta mitä Metsähallitus aikoo tehdä virallisten pyöräilyreittien saamiseksi kuntaamme?	Paikkakuntalaisten kesäaikaiset maastoliikenneurat ovat monin paikoin hyviä maastopyöräilyreittejä. Suunnitelma mahdollistaa näiden urien kunnostamisen, mikäli se on luonnon kulumisen kannalta välttämätöntä. Tällainen kunnostaminen palvelee myös maastopyöräilijöitä.	Ei muutosta.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus		
Metsähallitus riitelyttää paikkakuntalaisia myöntämällä toisille elinkeinoille tukikohtia ja toisille ei.		Suunnitelmaan on kirjattu, että soidensuojelualueella soidensuojeluasetus ei mahdollista tukikohtien rakentamista kuin porotaloutta, yleisön palvelua ja tutkimustoimintaa varten.
Oikeudessa on päätetty, että erityisperusteisen kalastusoikeuden haltija voi rakentaa korvauksetta mökin sen järven rannalle, johon hänellä on kalastusoikeus.	Hovioikeuden päätös ei mahdollista mökin rakentamista.	Suunnitelmaan on kirjattu, että soidensuojelualueella soidensuojeluasetus ei mahdollista tukikohtien rakentamista kuin porotaloutta, yleisön palvelua ja tutkimustoimintaa varten.
KAARESUVANNON YLEISÖTILAISUUS 1.10.2002		
Yleistä		
Metsähallituksen ei tarvitse tehdä suunnitelmia lainkaan, koska alue ei kuulu Metsähallitukselle.	Nykylainsäädäntö velvoittaa Metsähallituksen laatimaan soidensuojelualueille tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelmat.	Ei muutosta.
Suunnitelmasta tulee pyytää lausunto kalastuksen ja metsästyksen alkuperäisiltä oikeudenomistajilta, toisin sanoen lapinkylien perillisiltä. Metsähallitus pyytää lausunnon aina paliskunnalta eikä lapinkyliiltä. Korkein oikeus sen sijaan pyytää lausunnon joka asiasta lapinkyliiltä.	Metsähallitukselle ei ole selvää, mihin oikeusprosessiin tässä viitataan. Metsähallitus kuulee paliskuntaa lakeihin perustuen, ei maa- ja metsätalouden ministeriön omistajana.	Ei muutosta suunnitelmaan, mutta lisätään lausunnotietokierroksen jakeluun alueella toimivat lapinkylä ry:t.
Rantojen päätös- ja kalastusoikeuden omistaa se, jolla on kalastusoikeus järviin. Metsähallitus ei saa puuttua tähän omistusoikeuteen eikä periä vuokraa järvien rannoilla olevista mökeistä.	Metsähallitus toimii kulloisenkin lainsäädännön mukaisesti. Silloin jos lakeja muutetaan, muuttaa myös Metsähallitus välittömästi toimintatapojaan.	Ei muutosta.
Metsähallitus tuhoaa aluetta koskevalla suunnitelmalla kaikki paikallisten oikeudet, koska ei kysy, mitä paikalliset näillä alueilla tekevät. Jos Metsähallitus estää paikallisten oikeuksien toteutumista, se samalla rikkoo ihmisoikeuslakeja. Alueelle tekevät suunnitelmia asiantuntemattomat henkilöt.	Suunnitelmat laaditaan osallistavan suunnittelun periaatteella ja esimerkiksi juuri tässä kokouksessa Metsähallitus on nimenomaan kysymässä, mitä paikalliset näillä alueilla tekevät. Suunnitelman yhtenä lähtökohdana on paikallisten oikeuksien turvaaminen. Suunnitelma pyrkii säilyttämään nykyiset elinkeinot, turvaamaan niiden edellytykset ja luomaan uusia kestäviä luontomatkailumahdollisuuksia.	Ei muutosta.
Laidunalueet eivät kuulu paliskunnalle. Metsähallituksen tulee kysyä alueen todellisilta oikeudenomistajilta, lapinkylien perillisiltä, minkälaisia suunnitelmia alueelle tarvitaan. Paliskunnat on nostettu tärkeimmiksi päätöksentekijöiksi, vaikka niillä ei ole saantoa alueelle, samoin kuin ei Metsähallituksellakaan.	Paliskunta ei omista soidensuojelualueen maita, mutta poronhoitolain mukaan paliskunnan osakkailta on oikeus laiduntaa porojaan soidensuojelualueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta. Enontekiö kuuluu kokonaisuudessaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen. Tällä alueella olevaa maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa porotaloudelle (Poronhoitolaki 848/1990, 2 §).	Ei muutosta.
Kalavesien hoito ja kalastus		
Kaloja saa istuttaa ja pitääkin, koska Metsähallitus on "velan puolella", mutta ei saa istuttaa väärää kalaa.	Suunnitelmassa on maininta tarkemman kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman tekemisestä.	Ei muutosta.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Yksityiset omistavat Lätäsenon rannat. Järvet on merkitty alueella asuvien ihmisten maakirjoihin, mutta Metsähallitus myy kalastuslupia alueelle. Ennen karttojen tekemistä on tutkittava kalastusoikeudet. Heidän kalastusalueensa pitää jättää suunnitelmasta pois, koska heillä on omistusoikeutta vastaavia oikeuksia alueen vesistöihin. Paikalliset ihmiset eivät hyväksy sitä, että joku toinen tekee kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelmat alueelle.	Suunnitelmassa on lueteltu Korkeimman oikeuden vahvistamat erityisperusteiset kalastusoikeudet Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella. Enontekiön kalastusalue laatii lakiin perustuen kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman, joten sen laatimisessa ovat mukana myös kaarenavantolaiset ja Metsähallitus. Lisäksi suunnitelmassa esitetään, että Metsähallitus laatii alueen vesistöihin Enontekiön kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman suuntaviivat huomioon ottaen yksityiskohtaisemman kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelman. Sen perusteella pystytään hahmottamaan tarkemmin tarvittavat kalaston hoitotoimenpiteet.	Ei muutosta.
Riistanhoito ja metsästys		
Haluttiin tietää riekon ansapyyntin järjestämisestä. Riistakanta oli hyvä ennen Metsähallituksen tuloa alueelle. Metsähallituksen tarkoituksena on tuhota alueen alkuperäinen kulttuuri mm. tuhoamalla riekonpyyntipaikkoja. Metsähallituksen työntekijät pelottelevat riekot pois alueelta, koska he eivät itse osaa kulkea siellä.	Suunnitelma mahdollistaa nykyisten metsästyskäytäntöjen jatkumisen myös riekon ansapyyntin osalta. Mikäli lainsäädäntö muuttuu, muuttuu käytäntö vastaavasti myös soidensuojelualueella. Metsähallituksella on melko vähän maastotyöntekijöitä Enontekiöllä ja he ovat itse kaikki paikkakuntalaisia, alueen hyvin tuntevia.	Ei muutosta.
Rauhoitetaanko suunnitelmassa alueita metsästykseltä?	Valtion mailla ei rajoiteta paikkakuntalaisten pyyntiä. Ulkopaikkakuntalaisten metsästys sen sijaan on Metsähallituksen päätettävissä oleva asia. Soidensuojeluasetus ei rajoita paikkakuntalaisten metsästystä ns. vapaan metsästysoikeuden kunnissa.	Ei muutosta.
Puuston käyttö		
Polttopuun ottamisen soidensuojelualueelta pitäisi olla paikkakuntalaisille vapaata ja maksutonta. On olemassa asiakirjoja, jotka todistavat oikeudesta ottaa vapaasti polttopuuta. Näin on päätetty maaoikeudessa.	Metsähallituksen tulkinta nykyllä lainsäädännöllä on, että Metsähallitus on velvollinen perimään polttopuusta käyvän hinnan. Suunnitelmassa turvataan paikallisten ihmisten polttopuunsaanti soidensuojelualueen kivennäismailta.	Ei muutosta.
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö		
Metsähallituksen ei tule kunnostaa autiotupia, vaan ne pitää luovuttaa paikkakuntalaisille.	Metsähallitus toimii voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti ja autiotuvat ovat nykyisellään valtion omaisuutta.	Ei muutosta.
Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus		
Paikkakuntalaiset eivät aio maksaa vuokraa alueella sijaitsevista tukikohtista vaan käyvät kaikki käräjillä.	Soidensuojeluasetuksen mukaan soidensuojelualueelle ei voi rakentaa tukikohtia kuin porotalouden tarpeisiin sekä tutkimus- ja yleisön opastamistarkoituksiin.	Ei muutosta.
Luonnonsuojelu ja hoito		
Olisi parempi, mikäli Metsähallitus tekisi jotakin luonnon puolesta.	Suunnitelmassa on lukuisia esityksiä, joilla pyritään säilyttämään alueen luontoarvoja tai lisäämään niitä.	Ei muutosta.
Kulttuuriarvojen suojelu ja hoito		
Metsähallitus voi turvata saamelaiskulttuuria, mutta ei muiden kustannuksella.	Metsähallitus noudattaa suunnittelussa kaikkia voimassa olevia lakeja ja asetuksia sekä pyrkii olemaan esityksissä oikeudenmukainen. Suunnitelmassa todetaan alueen kulttuuriarvojen suojelun tavoitteena olevan mm. alueen perinteisen luonnonkäytön turvaaminen.	Ei muutosta.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA HETASSA 17.12.2002		
Yleistä saamelaislainsäädännöstä		
Metsähallitus on ainoa yksittäinen viranomainen, jolla on lain tasolla annettu velvoite turvata saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytykset luonnonvarojen hoidossa.		Metsähallituslain tuomat velvoitteet täydennetty suunnitelmaan.
Maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä ko. lakiin perustuvaan valtioneuvoston päätökseen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista tulee viitata myös saamelaiskulttuurin osalta. Näistä pitäisi tuoda esille saamelaisten asema selvemmin ja pohtia suunnitelmassa näiden oikeusvaikutuksia.		Täydennetty suunnitelmaan.
Vyöhykkeistäminen		
Tässä suunnitelmassa vyöhykkeet vaikuttavat positiivisemmin saamelaiskulttuurin säilymisen edellytyksiin kuin aiemmissa erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Negatiivista on se, että myös syrjävyöhykkeillä on sallittu tietyn rajoituksen matkailun liiketoiminta.	Metsähallituksen tehtävä on myös erämaa-alueilla yhteensovittaa luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu siten, että luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin edellytykset turvataan. Suunnitelman sallima matkailun liiketoiminta on tämän vuoksi erittäin rajoitettua koko erämaassa ja rajoitettuinta se on syrjävyöhykkeellä.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Porotalous		
Maatalouspolitiikkaa tulisi tarkistaa poroelinkeinojen osalta. Kansainvälinen lainsäädäntö antaa tähän mahdollisuudet. Poronhoidon tuki tulisi saada tasoltaan vastaamaan muita maatalouden tukimuotoja, sitä kautta laitumet säästyisivät. Laidunten säilyminen on tärkeämpää kuin laiduntutkimukset, joilla ei ole itseisarvoa.		Lisättiin suunnitelmaan: ” <i>Eläin-kohtaisen tuen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia.</i> Peruste: EY:n päätöslauselma A4-0073/99. Poronhoidon tuki tulisi saada tasoltaan vastaamaan muita maatalouden tukimuotoja, sitä kautta laitumet säästyisivät.”
Koiravaljakkotoiminnan mahdolliset haitat porotaloudelle tulisi tutkia ensi tilassa.		Lisättiin suunnitelmaan: ”Erityisen kiireisiä tutkimusaiheita ovat /.../ moottorikelkkailun ja koiravaljakkotoiminnan mahdolliset haitat porotaloudelle.
Riistanhoito ja metsästys		
Sekä kehittämis- että seurantatoimintaan tulisi ottaa selkeämmin mukaan Saamelaiskäräjät, esimerkiksi sivulle 27 kohtaan 5 ja seurantaan.	Kulttuuriarvojen suojelun ja hoidon seurannassa Saamelaiskäräjät on suunnitelma-luonnoksessa mukana.	Lisättiin Saamelaiskäräjät riistanhoidon ja metsästyksen kehittämis- ja seurantatoimintaan.
Sivun 27 esitykseen nro 5 täsmennetään lisäksi: Yhdessä Käsivarren paliskunnan, Enontekiön riistanhoitoyhdistyksen ja paikallisten metsästyksestä ainakin osan toimeentulostaan saavien matkailuyrittäjien kanssa Metsähallitus kehittää ulkopaiikkuntalaisten metsästystä...		Muutos on tehty.
Malminetsintä ja kaivostoiminta		
Kaivostoimintaa koskevaa KHO:n ratkaisua on eräiltä osin tulkittu puutteellisesti: suosituksissa tulisi olla neuvottelovelvoite paliskunnan/Saamelaiskäräjien kanssa.		Lisättiin suunnitelmaan, että ”Työ- ja elinkeinoministeriön on neuvoteltava alueen paliskunnan ja Saamelaiskäräjien kanssa valtauslupahakemuksista. Peruste: KHO:n päätös 31.3.1999 ja Laki Saamelaiskäräjistä.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö		
Mistä on kotoisin "virkistyskäytön" käsite, joka on maastoliikennettä ja liiketoimintaa?	Tällaista määritelmää käytetään useissa eri tutkimuksissa. Viimeksi tällaiseen määritelmään Suomessa on päätynyt Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisyöryhmä, joka laati ehdotuksen Paavo Lipposen II hallituksen hallitusohjelmassa mainituksi työllisyyttä tukeväksi ohjelmaksi.	Lisättiin määritelmiin seuraava teksti: Tällaiseen laajaan luonnon virkistyskäytön määritelmään on päätytty muun muassa Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisyöryhmä (2002). Teoksen tiedot lisättiin lähdeluetteloon.
Liikenne ja liikkuminen		
Mikään laki ei velvoita Metsähallitusta myöntämään lupia kaupallisiin koiravaljakkosafareihin. Saamelaiskäräjien kanta on se, että vetokoiria ei tarvita ensimmäistäkään heikentämään saamelaisien asemaa entisestään.	Nykylinjaus on, että yrittäjien toiminta on luvanvaraista; yksityisten koiravaljakoihin ei Metsähallitus voi puuttua muutoin kuin tupien käytön osalta.	Lisättiin suunnitelman suositukseen: <i>Koiravaljakoilla liikkumisen säännöt pitäisi selvittää mahdollisia lainsäädäntömuutoksia varten.</i> Peruste: Koiravaljakoilla liikkuminen on yleistynyt ja siksi kaivataan selkeämpää lainsäädäntöä tästä liikkumismuodosta. Asian selvittämistä kannattavat Saamelaiskäräjät, paliskunnat, Paliskuntain yhdistys, Metsähallitus ja saamelaisten kotiseutualueella toimivat koiravaljakoyrittäjät.
Opetus ja tutkimus		
Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelmaa voisi hyödyntää suunnitelmassa enemmän, esim. saamelaisten perinteisen tietämyksen hyödyntäminen. Sen tulisi olla käytettävissä rinnan tutkimustiedon kanssa.		Täydennetty suunnitelmaan.
LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA KOSKIEN KALDOAININ ERÄMAA-ALUEEN JA SAMMUTTJÄNGÄN-VAIJOENJÄNGÄN SOIDENSUOJELUALUEEN HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAA 21.8.2003. Saamelaiskäräjät toivovat neuvottelussa esille tulleita asioita otettavaksi huomioon myös muissa saamelaisten kotiseutualueelle laadittavissa hoito- ja käyttösuunnitelmassa, joten tässä käsitellään ne neuvottelussa esille tulleet muutosehdotukset, jotka koskevat myös Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualuetta.		
Hoidon ja käytön tavoitteet		
Maankäyttö- ja rakennuslain osalta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sisältöön on lisätty asioita, joita siellä ei ole ja tavoitteista on jätetty pois saamelaisten kotiseutualueetta koskeva määräys.		Täydennetty suunnitelmaan.
Saamelaiskulttuurin harjoittamiseen lasketaan kuuluvaksi perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys.		Lisätty suunnitelmaan.
MUISSA YHTEYKSISSÄ ESILLE TULLEITA MUUTOS- JA LISÄSEHDOTUKSIA		
Luontaiselinkeinotukikohtien sopimukset tehdään toistaiseksi voimassa oleviksi.	Suunnitelmaluonnoksessa oli virheellisesti, että luontaiselinkeinolain mukaisia tukikohtia voitaisiin ylittää myöntää soidensuojelualueelle.	Muutettu suunnitelmaan.
		Talviaikaisen moottorikelkkalupa-käytännön kuvausta on täsmennetty ja päivitetty.

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	MUUTOKSET SUUNNITELMA-LUONNOKSEEN
Kalavesien hoidon kustannusten tulisi näkyä alueen vuotuisissa hoidon ja käytön kustannuksissa.		Lisätty suunnitelmaan.
Euroopan unionin komissio hyväksyi Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen Natura 2000 -suojelualueverkostoon 22.12.2003 luontodirektiivin perusteella, osana Käsivarren erämaa -nimistä Natura-aluetta.		Asia on päivitetty suunnitelman kaikkiin kohtiin, joissa aiemmin todettiin, että alue kuuluu Natura 2000 -suojelualueverkoston Suomen ehdotukseen.
Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on liitetty kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen luetteloon eli ns. Ramsar-kohteeksi.		Tieto päivitetty suunnitelman lukuun ”Hoidon ja käytön tavoitteet”.

Lausuntoyhteenveto

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Yleistä		
Ei huomauttamista suunnitelmaan. (Ilmailulaitos, Käsivarren kihlakunnanvirasto, Lapin lääninhallitus, Lapin rajavartiosto)		Ei muutosta suunnitelmaan.
Rajavartiolaitoksen toiminnot on riittävällä tasolla turvattu soidensuojeluasetuksessa, maastoliikennelaisissa sekä lausuttavana olevassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa. (Lapin rajavartiosto)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Hoito- ja käyttösuunnitelman sisältöä, kuten perusselvityksiä, esityksiä ja suosituksia, voidaan pitää pääosin riittävinä ja hyväksyttävänä. (Lapin riistanhoitopiiri)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Suonttavaaran lapinkylä ja sen osakkaat vastustavat jyrkästi Metsähallituksen tekemää hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Suunnitelma loukkaa ihmisoikeuksia ja omaisuusuojaa, tuhoaa alkuperäisen paikallisen kulttuurin ja kaikki paikallisen väestön elämäntavat. Suunnitelma tuhoaa paikallisen väestön metsästys- ja kalastuskulttuurin, joka on ollut vallalla jo vuosisatoja. Metsähallitus ei kunnioita paikallisten metsästys- ja kalastusalueita vaan nimeää niille omia toimintojaan ja siirtää paikallisten oikeuksia saamelaisille, jotka eivät ole alueen alkuperäiskansaa. Metsähallituksen tulee keskeyttää suunnitelman teko siksi aikaa, kun on selvitetty kenen maille suunnitelmaa tehdään ja kenen kulttuuri ja oikeudet siinä tulee turvata. (Suonttavaaran Lapinkylä ry)	Nykyllänsäädäntö velvoittaa Metsähallitusta laatimaan soidensuojelualueille tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelmat.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Laki Metsähallituksesta on kesken ja siihen tehdään muutoksia, jotka koskevat alkuperäisiä asukkaita ja heidän oikeuksiaan. Perustuslakivaliokunta otti hiljakkoin kantaa tiukkasanaisesti velvoittaen turvaamaan paikallisten elämäntavat, omaisuusuojan ja kulttuurin kirjamalla ne lakiin uudessa Metsähallituslaissa. (Suonttavaaran Lapinkylä ry)		Muutokset on päivitetty suunnitelmaan.
Työ on vaatinut taustaselvityksineen huomattavan työpanoksen ja itse suunnitelma on huolellisesti ja asiantuntevasti laadittu. Se on sekä rakenteeltaan että kieliasultaan selkeä, millä on tässä tapauksessa aivan erityinen merkitys, sillä huomattava osa niistä, joita suunnitelma koskee, on saamenkielisiä. Heidän näkemyksensä alueiden käytöstä on saatu kuulemistilaisuuksissa ilmeisen edustavasti esille. Tapa, jolla kuulemistilaisuuksissa esitetyt kannanotot, Metsähallituksen vastaukset niihin sekä maininta siitä, miten esitetyt kannanotot ovat vaikuttaneet suunnitelmaan, on erittäin informatiivinen (Metla).	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelma noudattaa hyvin "soidensuojelulain" tavoitteita. Selvää on, ettei hyväkään suunnitelma voi ratkaista kaikkia tyydyttävällä tavalla kaikkia ongelmia. Ehkä merkittävin näistä koskee poronhoidon ja luontomatkailun suhteita. Paliskunnat esittävät ymmärrettävästi rajoituksia luontomatkailulle, kun taas matkailuyrittäjät toivovat enemmän liikkumatilaa. Kysymys on ongelmallinen, sillä huomattava osa luontomatkailuyrittäjistä on itse saamelaisia, ja luontomatkailu on selkeästi kasvava toimiala, kun taas poronhoito on menettänyt entistä taloudellista (ei kuitenkaan kulttuurista) merkitystään poronlihan alhaisen hintatason vuoksi. (Metla)	Suunnitelma pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyttää soidensuojelualueita.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelma rakentaisi vahvan perustan niille suunnitelmille ja eri toimintojen toteutuksille, joita Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella olisi tarkoitus tulevaisuudessa toteuttaa. (Lapin TE-keskus)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
<p>Suunnitelma on pätevästi laadittu ja se noudattaa aikaisemmissa suunnitelmissa hyviksi koettuja menettelytapoja. Laitos pitää hyvänä sitä, että alueen hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyvien päätösten sijaan pysyvää prosessia. Suunnitelmaa tulee tarkistaa vähintään 10–15 vuoden välein. Kuitenkin suunnittelun päälinjat, kuten alueiden vyöhykkeistys, on tarkoitettu mahdollisimman pysyviksi ratkaisuksiksi. (RKTL)</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelma on porotalouden, kalastuksen ja metsästyksen järjestelyiden osalta hyvä. Metsähallitus noudattaa suunnittelussa voimassa olevia lakeja ja asetuksia sekä pyrkii olemaan esityksissään oikeudenmukainen. Hoito- ja käyttösuunnitelma ei merkittävästi muuta alueen käyttöä tai luonnonsuojelullista tilaa eikä erämaaluonnetta. Suunnitelmaluonnosten esitykset edistävät alueen ja siten myös Natura 2000 -suojelualueverkoston luonnonarvojen säilymistä. (RKTL)</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Metsähallituksen soveltama osallistava ja avoin suunnitteluprosessi suunnitelmien valmisteluvaiheessa on hyvä tapa kartoittaa ja selvittää paikallisten asukkaiden ja yhteisöjen näkökantoja ja mielipiteitä kyseessä olevalla alueella. Kyläkokouskierrokset, jotka ko. suunnittelutyön valmisteluvaiheessa on suoritettu, ovat tuoneet hyvin esille paikallisen väestön mielipiteitä, huolia ja ennakkoluuloja alueen käytön suhteen. Suunnitelman liitteenä on esitetty taulukkomuodossa kyläkokousten yhteydessä esille nousseita kysymyksiä, joista esitetään Metsähallituksen kommentti ja lisäksi, miten asia on otettu huomioon laaditussa suunnitelmaluonnoksessa. Tätä esitystapaa Enontekiön kunta pitää hyvänä ja suunnitelmaa havainnollistavana. Huolet ja ennakkoluulot ovat luonnollisia reaktioita tämäntyyppisissä asioissa, sillä ko. laajat erityisalueet ovat perinteisesti kuuluneet paikallisten asukkaiden jokapäiväiseen elämään niin elinkeino- kuin vapaa-ajanviettomielessäkin. Koko kunnan pinta-alasta noin 70 % kuuluu joihinkin erityisalueisiin tai suojelualueisiin, joten niille alueille laadittavat hoito- ja käyttösuunnitelmat koskettavat tavalla tai toisella kaikkia alueen asukkaita. (Enontekiön kunta)</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Erittäin arveluttava on menettely, että lausuntokierros on käynnistetty ennen kuin suunnitelman kaikki osiot ovat valmiina. Suunnitelmasta puuttuu Saamelaiskäräjien tehtäväksi annettu ”Arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin”. Suunnitelmaluonnoksen valmistelijoilla on varmasti tieto siitä, että Ylä-Lapin asutushistorias- ta ja alueella valtionmailla hallinnoitavista alueista on käynnissä Oikeusministeriön tilaamana tieteellinen selvitys ja tutkimus. Samoin on tiedossa varmasti se, että Saamelaiskäräjien ja muiden paikallisten tahojen välillä on syvää erimielisyyttä valtionmaina hallinnoitujen alueiden omistuksista ja niihin kohdistuvista paikallisten asukkaiden oikeuksista. Arveluttavaa Metsähallituksen toiminnassa on ensinnäkin se, että yhdelle ko. kiistan osapuolelle on annettu tehtäväksi yksi suunnitelman osio ja se, että osio ei ole lausunnon antamista varten toimitetun aineiston mukana, vaan se on tarkoitus liittää suunnitelmaan myöhemmin. Tämä menettelytapa on omiaan lisäämään ennakkoluuloja ja epäluuloja paikallisten asukkaiden piirissä koko suunnitelmaa kohtaan. Enontekiön kunnanhallitus varaa mahdollisuuden esittää kommenttinsa suunnitelman puuttuvaan osaan sen jälkeen, kun se on valmis. (Enontekiön kunta)</p>		<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Ennen suunnitelman vahvistamista tulisi ottaa aikalisä, jotta suunnitelmassa voitaisiin paremmin ottaa huomioon valmisteilla/uusittavana olevan Metsähallituslain mukanaan tuomat muutokset ja näkökohdat. Tiedossahan on, että ko. lakiin on tulossa useita muutoksia/lisäyksiä, jotka saattavat paikallisten asukkaiden oikeuksien kautta vaikuttaa suoraan asioihin, joita hoito- ja käyttösuunnitelmassa käsitellään. (Enontekiön kunta)		Aikalisä on otettu. Muutokset on päivitetty.
JOHDANTO		
Suunnitelmaa lukiessa kaipaisi tietoa siitä, kuka/keitä suunnitelman ovat kirjoittaneet. Mikäli kirjoittajat haluavat pysyä anonyymeinä, olisi kuitenkin mukava esim. alku- tai loppusanoissa mainita, millainen työryhmä suunnitelmaa on koostanut (Lapin ympäristökeskus).	Metsähallituksen uusi suunniteluohje tukee tätä esitystä.	Lisätty suunnitelman lukuun ”Suunnitteluprosessi” .
HOIDON JA KÄYTÖN TAVOITTEET		
Tämän pääotsikon alla esitettävät kohdat sisältävät useita geologisen luonnon selvitys- ja tutkimustarpeita, joihin ei suunnitelman toimenpiteitä käsittelevissä osissa enää palata. Tällaisia kohtia ovat esim.: – elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymisen edistäminen – alueiden erityispiirteiden tunnistaminen ja alueiden käytön sovittaminen mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi – luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville – luonnon virkistyskäytön sekä luonto- ja kulttuurimatkailun edistäminen parantamalla monikäytön edellytyksiä. Alueen geologisen luonnon yksityiskohtainen tunteminen on oleellinen perusedellytys tällaisten tavoitteiden saavuttamiseksi, koska alueen maankamاران vesitalous, ravinteisuus, kulutuskestävyys ym. geologisesta syntyhistoriasta johtuvat ominaisuudet asettavat reunaehdot niin eliölajien luontaiselle menestymiselle alueella kuin maaston ja muun luonnon kyvyllä kestävä eri käyttötapoja. Geologisten ominaispiirteiden tunteminen ja esittely monipuolistaisivat merkittävästi virkistyskäytön ja luontomatkailun sekä muun monikäytön edellytyksiä. Suomen oloissa hyvin harvinaisten maastotyyppien synty- ja kehitysvaiheiden ja rakenteen olettaisi kiinnostavan luontoharrastajia. Tiedot alueen geologiasta ovat toistaiseksi vähäiset ja hyvin yleispiirteiset. (GTK)	Suunnitelma-alueen geologiasta on tehty selvitys osana alueen luonnon ja käytön perusselvitystä. (Johansson & Perttunen 2002: Geologia. Teoksessa: Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueen luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 18–29.)	Ei muutosta suunnitelmaan.
Maakuntakaavan valmistumiseen asti alueella on voimassa Tunturi-Lapin seutukaava rakennuslaissa säädetyin oikeusvaikutuksin. Maankäyttö- ja rakennuslain maakuntakaavaa koskevaa viranomaisen edistämismelvoitetta ei sisälly rakennuslain mukaiseen seutukaavaan. Suunnitelman seutukaavan oikeusvaikutuksia koskevia kohtia on tältä osin syytä tarkistaa. (Lapin liitto)	Oikeusvaikutuksiltaan seutukaava vastaa maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) siirtymäsäännösten mukaan maakuntakaavaa.	Lakiviite koskien maakunta- ja rakennuslain siirtymäsäännöksiä on lisätty suunnitelman lukuun ”Hoidon ja käytön tavoitteet”.
Seutukaavan sisältöä ja hoito- ja käyttösuunnitelmien suhdetta kaavaan tulisi kuvata esitettyä selkeämmin ja poikkeamia perustellen. (Lapin Liitto)	Tunturi-Lapin maakuntakaavan laatiminen aloitettiin vuoden 2005 loppupuolella ja kaava hyväksyttiin vuonna 2010.	Täydennetty suunnitelmaan.
Suunnitelman viranomaisten tehtäviä kuvaavassa kappaleessa annetaan kuva MH:n yksivaltaisesta roolista luonnonsuojeluhallinnon toimijana. Laissa ympäristöhallinnosta yhtenä alueellisen ympäristökeskuksen tehtävistä mainitaan myös luonnonsuojelu. (Lapin ympäristökeskus)		Täydennetty ko. lukuun alueellisen ympäristökeskuksen rooli toimialueellaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Maankäytön vyöhykkeet		
Hoito- ja käyttösuunnitelman mukainen alueen vyöhykkeistäminen mahdollistaa alueen monipuolista käyttöä myös virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun. (Lapin TE-keskus)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Vyöhykkeistäminen ei saisi kuitenkaan heikentää luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä, ja hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnoksessa alueen muu mahdollinen käyttö toteutettaisiin niin, että siitä olisi mahdollisimman vähän haittaa poronhoidolle ja luontaiselinkeinojen harjoittamiselle. (Lapin TE-keskus)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Pidämme oikeana periaatteena suunnitelmassa esitettyä vyöhykeajattelua ja sitä mallia, että varsinaisesti matkailijoille tarkoitettut alueet on selkeästi erotettu syrjävyöhykkeestä, jolla on erityistä merkitystä poro- ja luontaistalouden harjoittamisedellytysten varmistamiseksi. Kuitenkin syrjäalueillekin tulisi voida pystyttää opasteita ja rakentaa pitkoksia tai siltoja paikallisten asukkaiden vakiintuneille kulkureiteille. Tällä voitaisiin käytännöstä saatujen kokemusten perusteella hyvin tehokkaasti ohjata liikkumista samoille urille ja näin edistää alueiden luonnontilaisena säilymistä. (Enontekiön kunta)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Porotalous		
Suunnitelmassa todetaan, että poronhoitoa voidaan harjoittaa poronhoitolain mukaisesti. Erämaalaki tukee poronhoidon harjoittamista. Poronhoitajat voivat liikkua erämaassa tavalliseen tapaan moottoriajoneuvoilla ilman rajoituksia ja ottaa tarvitsemansa polttopuut. Myös poroaidat, kämpät ja muut porotalouden rakenteet kuuluvat erämaahan. Positiivista porotaloudelle on myös erämaassa suoritettava valvonta. Samalla erämaalaki rajoittaa ja pienentää porotaloudelle haittaavia tekijöitä, koska sinne suuntautuu erittäin vähän muuta käyttöä. Rakenteet, merkityt reitit ja suunnitelman mukainen tiukka lupapolitiikka rajoittaa virkistyskäyttäjien liikkumista suurimassa osassa erämaata ja erityisesti porotaloudelle tärkeillä laidunalueilla, mikä tukee porotaloutta. Suunnitelman esitysten ja suositusten toimeenpano turvaa porotalouden harjoittamisen edellytykset myös tulevaisuudessa. Luonnon säilyttäminen koskemattomana yleensä turvaa siellä olevat porojen laidunalueet. Suojelulla ei saa kuitenkaan rajoittaa luontaiselinkeinon, porotalouden toimintaa. Poronhoitotyössä on välttämättä liikkua luonnossa maastoajoneuvoilla myös sulan maan aikana. Lisäksi on tarpeellista sallia metsästys erikoisluvulla erämaa-alueella petovahinkojen rajoittamiseksi. Suunnitelmassa on huomioitu paikallisen paliskunnan tarpeet sekä maastoliikenteessä että porotalouden rakenteissa kyseisellä alueella. Alueelle suunniteltu muu rakentaminen täytyy toteuttaa siten, ettei se haittaa porotaloutta ja suunnitella yhdessä paikallisen paliskunnan kanssa. Paliskuntain yhdistys korostaa neuvotteluvollisuutta tulevaisuudessa. Valtion viranomaisten on neuvoteltava suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä paliskunnan edustajien kanssa (poronhoitolaki 53§). (Paliskuntain yhdistys)	Lausunto keskittyy enemmän yhtä aikaa lausuntokierroksella olleeseen Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaan viitattaessaan erämaalakiin useissa kohden. Lausunnon kokonaisuus olisi kuitenkin kärsinyt liikaa, jos siitä olisi poimittu erämaalainsäädäntöön viittaavat lauseet pois. Tästä lausunnot käy myös soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskien selkeästi ilmi, että lausunto tukee esitettyä suunnitelmaa.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Luvussa sivutaan myös Metsäntutkimuslaitoksen toimialaa. Metsähallitus pitää tärkeänä porolaiduntutkimuksia ja niiden kehittämistä. Laidunten samoin kuin porojen kunnossa sekä poronhoitotavoissa tapahtuneita muutoksia on tutkittu Metlan toimesta 1970-luvulta lähtien useissa Pohjois-Lapin paliskunnissa. Porotalouden ja muiden käyttömuotojen yhteensovittaminen kuuluu yhtenä osana Metlassa tehtävään luontomatkailututkimukseen. Metlan lakisäätöihin tehtäviin kuuluu myös suojametsäalueen ja korkeiden alueiden seuranta. Kaikissa näissä aihepiireissä yhteistyötä MH:n kanssa voisi tiivistää. (Metla)	Kannatettava ja hyvä ehdotus.	Suunnitelman esityksiin lukuun Opetus ja tutkimus on lisätty yhteistyön tiivistäminen suojametsäalueen ja korkeiden alueiden seurannassa.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Suunnitelman suosituksissa mainittu porotaloudelle maksettava eläinkohtainen tuki ei ole hoito- ja käyttösuunnitelmassa esille tuotava asia, koska kysymyksessä on selkeästi porotalouden tukipolitiikkaan liittyvä asia. Eläinkohtaisen tuen vaikutusta eloporomääriin tai porolaitumien kuntoon ei ole selvitetty, joten tutkimuksellista näyttöä eläinkohtaisen tuen vaikutuksista porolaitumien kuntoon ei ole olemassa. (Lapin TE-keskus)	Suunnitelman suosituksissa todetaan, että tuen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia. Täsmennetään suunnitelman esitystä.	Täsmennetty suunnitelmaan: ”Eläinkohtaisen tuen vaikutukset eloporomääriin ja porolaidunten kuntoon tulisi tutkia”.
Suunnitelman porotalouteen liittyvät suositukset ovat hyviä. Suunnitelman suosituksissa esitetyt tutkimukset kuuluvat jo meneillään olevaan porotalouden taloustutkimusohjelmaan. Uusintainventointi Käsivarren paliskunnan talvilaitumista valmistui viime keväänä (Kumpula, J. ym. 2004: Poronhoitoalueen pohjoisimman osan (13 paliskuntaa) talvilaidunten uusintainventointi vuosina 1999–2003. – Kala- ja riistaraportteja nro 303). Laitoksen mielestä suunnitelmissa olisi hyvä esittää suosituksia myös alueen poronhoidolle ja korostaa alueiden käytössä mm. kestävän käytön periaatetta. (RKTL)	Päivitetään uusi viite. Poronhoitoa ohjaa poronhoitolaki. Metsähallitus ei tee tässä suunnitelmassa poronhoitoa koskevia suosituksia.	Uusi viite päivitetty. Ei muutosta suunnitelman suosituksiin.
Kalavesien hoito ja kalastus		
Suunnitelman mukaan kalastus ja luonnonsuojelu eivät ole ristiriidassa keskenään. Kalakantoihin ja kalastukseen liittyvät asiat on pääosin huomioitu asianmukaisesti suunnitelmassa. RKTL on toiminut kiinteästi alueiden lohi- ja taimenkantojen seurannassa; tuore seurantaraportti on mm. Haikonen ym. 2004: Lohi- ja meritaimenkantojen seuranta Tornionjoessa 2003, Kala- ja riistaraportteja nro 320. (RKTL)	Hyödyllinen uusi julkaisu aiheesta.	Lisätty tuore viite suunnitelmaan.
Lohi-istutukset Hietajokeen on lopetettu vuoden 2001 istutuksiin ja Lätäsenoon vuoden 1999 istutuksiin Tornionjoen lohikannan ylitettyä villien vaelluspoikasten tavoitemäärän (250 000 kpl vuosittain). Tällä hetkellä ei ole suunnitelmia jatkaa lohi-istutuksia luontaisen lisääntymisen elvyttävä tavoitteellisen tason yli. Kalastussäätely niin meri- kuin jokialueellakin tulee hoitaa siten, että luontainen lisääntyminen myös vesistön latvajoissa vahvistuisi jatkossa. Meritaimenen istutuksia kyseisiin jokiin ei ole tehty viime vuosina. Meritaimenkantojen elvyttäminen edellyttää jatkossa sellaista kalastussäätelyä, joka nykyistä paremmin suojaaa sen eri elinkierron vaiheita niin joki- kuin merialueellakin. Ennen tällaisen saavuttamista istutuksilla ei saada kovinkaan suurta myönteistä vaikutusta luontaisen kalakannan elpymiseen. (RKTL)		Tiedot päivitetty suunnitelmaan.
Käyttö- ja hoitosuunnitelman tulee turvata kuntalaisten perinteisten oikeuksien nauttiminen sekä myös turvata kulkumahdollisuus pyyntialueille. (Enontekiön kalatalousneuvottelukunta)	Suunnitelma turvaa kuntalaisten perinteiset oikeudet ja kulkumahdollisuudet pyyntialueille siltä osin kuin ne ovat soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelmalla turvattavissa.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Riistanhoito ja metsästys		
Paikkakuntalaisten metsästysoikeus on turvattava kaikilta osin samalla tavalla kuin, mitä muillakin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion mailla on. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Metsästyksessä on sallittava moottorikelkan käyttö riekon ansapyynnissä samoin kuin, mitä muutoinkin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion mailla on. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Metsästäjien tekemä riistanhoitotyö on sallittava nykyisellä tasolla, ja samoilla menetelmillä kuin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion mailla on. Tähän toimintaan kuuluu myös maanomistajan (Metsähallitus) kanssa aikaansaadut pienpeppyyntiprojektit, jolloin pienpetokantojen kasvua voidaan yhteistyöllä rajoittaa. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Maastoliikennelupia on myöskin saatava tarvittaessa järkevän liikkumisen puitteissa, kun metsästyksessä sitä tarvitaan samoilla perusteilla mitä muillakin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion mailla. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Paikkakuntalaiselle ammattimetsästäjälle on voitava osoittaa hänen pyyntialueelleen tukikohdan rakentamisoikeus samoilla perusteilla kuin mitä muillakin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion mailla on. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
On jatkossakin korostettava, ettei millään suojelualueella tule rakentaa sellaista hoito- ja käyttösuunnitelmaa, joka rajoittaisi Enontekiöllä paikkakuntalaisten perinteisiä oikeuksia. (Enontekiön riistanhoitoyhdistys)		Ei muutosta suunnitelmaan.
Lapin riistanhoitopiiri yhtyy Enontekiön riistanhoitoyhdistyksen esittämiin näkökohtiin [ks. kuusi edellistä kohtaa] katsoen, että koska yhteistyön kautta saavutettu nykytila on tyydyttävä kompromissi, sitä ei pitäisi perusteettomasti järkyttää. Aivan erityisesti tulisi välttää po. suojelualan nostamista tarpeettomien tai heikosti perusteltavien rajoitusten ja kieltojen piiriin. (Lapin riistanhoitopiiri)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Alueella tulisi edelleen säilyttää mahdollisuus: – metsästää metsästyslain mukaan – tehdä välttämättömiä riistanhoitotöitä – tulentekoon – saaliin kuljetukseen myös koneellisesti – riekon ansapyyntiin vakiintuneella tavalla (Lapin riistanhoitopiiri)	Suunnitelman esityksiä tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen tulisi metsästysasioissa aina tilanteen muuttuessa ottaa yhteyttä ensisijaisesti alueen riistanhoitoyhdistykseen neuvottelua varten. Näin toimien metsästyksen asema tulisi kohtuullisesti ja muita maankäyttömuotoja ajatellen tasavertaisesti otettua huomioon alueen hoidon, käytön ja suojelun yhteensovittamisessa. (Lapin riistanhoitopiiri)		Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelman metsästystä käsittelevät esitykset ovat hyviä. (RKTL)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelmassa korostetaan luontaiselinkeinojen turvaamista pitämällä petokanta riittävän alhaisena. Yhteistyö paikallisen riistanhoitoyhdistyksen kanssa tässä yhteydessä on luonnollisesti tärkeää, mutta ongelmana lienevät taloudelliset resurssit. Koska pienpetojen (varsinkin kettu) kannan hurjalla tihentymisellä on oleellinen merkitys erityisesti sukupuuttoon häviämässä olevaan naalikantaan, tulisi asiassa eri intressiryhmien yhteistyöllä selvittää nykyistä tehokkaampien menetelmien käyttömahdollisuudet esim. erityissäädöksin. (Enontekiön kunta)	Suunnitelman metsästystä koskevassa suosituksessa todetaan, että MH pitää ketun metsästystä tärkeänä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä. Metsähallitus osallistuu soveltuvien osin mahdollisiin pienpetoprojekteihin (esim. ketun pyynti naalialueella).	Ei muutosta suunnitelmaan.
	Suunnitelmasta on em. lisäksi poistettu nykytilan kuvauksesta lupa-aluetta koskeva määritelmä. Lisäksi suunnitelmasta on poistettu maininta, missä lupametsästäjät saavat metsästää koirien kanssa. Tämä on lausuntokierroksen jälkeen muuttunut sidosryhmäneuvotteluissa sovitulla tavalla.	Muutettu suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Puuston käyttö		
Polttopuidenoton kerrotaan jatkuvan entiseen tapaan ja suunnitelman liitteenä on kartta polttopuunottoalueista. Yleisötilaisuudessa on kuitenkin tullut palautetta polttopuunoton maksullisuudesta. Viimeisenä eduskunnan Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota alkuperäisasukkaiden oikeuksiin kotitarvepuunottoon. Asiaa on suunnitelman puitteissa vaikea arvioida, koska esitetyt tiedot puunotosta eivät ole kovin täsmällisiä. Puunottoon tulisi kuitenkin etsiä ratkaisu, millä paikallisten asukkaiden oikeudet säilyvät, mutta luonnonsuojelullisia perusteita ei vaaranneta. (Lapin ympäristökeskus)	Metsähallitus esittää ko. luvussa tällaista Lapin ympäristökeskuksen toivomaa ratkaisua, jolla paikallisten polttopuunotto-oikeudet säilyvät mutta alueen luontoarvoja ei vaaranneta. Hoito- ja käyttösuunnitelma ei määrittele maksullisuutta, vaan pyrkii vain turvaamaan osaltaan paikallisten polttopuunsaannin. Puiden ottaminen valtion mailta on nykyinsäädännön mukaan maksullista myös paikkakuntalaisille.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Malmietsintä ja kaivostoiminta		
Kohdassa mainitaan pinta-alaperusteinen valtauskorvaus, jonka maanomistaja vuosittain saa maillaan voimassa olevista valtausalueista. Kysymyksessä ei ole valvontamaksu, vaan maanomistajalle tuleva peruskorvaus, jonka lisäksi valtauksen haltija on velvollinen korvaamaan täysimääräisinä kaikki valtausalueella tehtyjen töiden mahdollisesti aiheuttamat vahingot. Metsähallituksen valtionmailta sijaitsevilta valtauksilta saamat valtauskorvausmaksut ja valvonnasta syntyneet kustannukset eivät siten ole esitetyllä tavalla toisiinsa liittyvä asia. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen tilanne on poikkeuksellinen, koska alueen valtauksista normaalia suurempi osa on kullanhuuhtontavaltauksia. Mikäli valtauskorvaukset halutaan mainita, tulisi selvyyden vuoksi mainita myös niiden vuosittaisuus jokaiselta kalenterivuodelta, jona valtaus on voimassa, sekä valtauksen haltijan täysimääräinen vahingonkorvausvelvollisuus. Euromääräisenä maanomistajalle suoritettava valtauskorvaus on 10 € hehtaarilta vuodessa. (GTK)	Valtausten perustamisen ja voimassa olevien valtausten osalta Metsähallitukselle aiheutuu kustannuksia, vaikka valtausalueella tehdyistä töistä ei aiheudu vahinkoja.	Täsmennetty suunnitelmaan.
Maa-ainesten otto		
Valtatie 21 kuivatus, kunnossapito ja pieni parantaminen tulee olla mahdollista myös Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kohdalla. (Tiehallinto)	Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 3§ 7 kohdan mukaisesti toimenpiteet alueella olevien teiden kunnossapitämiseksi ovat sallittuja.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö		
Alueen virkistyskäyttö ei ole ristiriidassa niiden perusteiden kanssa, joilla alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon. Tämä edellyttää kuitenkin, että lisääntyvien kävijämäärien vaikutuksia alueen ekologiseen tilaan seurataan. Seurannan sisältöä ja laatua olisi voinut yksilöidä tarkemmin hoito- ja käyttösuunnitelmassa. (SYKE)	Alueen virkistyskäyttö on melko vähäistä eikä sen ennusteta merkittävästi lisääntyvän. Metsähallitus on kehittänyt kestävä luontomatkailun mittareita, joita otetaan tarpeen mukaan käyttöön myös soidensuojelualueella.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Vyöhykkeistämällä pyritään minimoimaan mm. käyttäjien välisiä ristiriitoja ja erityisesti tavoitteena on minimoida virkistyskäytön aiheuttamia haittoja luontaiselinkeinolle ja saamelaiskulttuurille. Suunnitelmassa on pyritty nimenomaan näistä jälkimmäiseen, kun taas virkistyskäyttäjien keskinäiset ristiriidat jäävät huomattavan vähälle huomiolle. Suunnitelman käsittävällä alueella moottorikelkat, koiravaljakot ja hiihtäjät samoin kuin itsenäiset liikkijat ja ohjelmapalveluyrittäjien ryhmät kulkevat samoilla urilla. Kokemus on osoittanut, että nämä virkistäytyjäryhmät poikkeavat niin suuresti toisistaan, että ristiriitalanteilta ja jopa vaaratilanteilta ei voida välttyä. Suunnitelmassa on ohitettu näiden ongelmien käsittely ja jätetty esittelemättä, miten nämä eri virkistämismuodot voidaan yhdistää samoille reiteille sujuvasti. (SYKE)	Tällä alueella luontomatkailu ja virkistyskäyttö on niin vähäistä, että kävijöiden välisiä ristiriitoja ei juurikaan ole.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
<p>Suunnitelmassa esitetään, että ”ohjelmanpalveluyrittäjille myönnetään pitkäaikaisempaan, jokamiehenoikeudet ylittävään leiriytymiseen lupia tapauskohtaisesti korkeintaan kaudeksi kerrallaan ennalta sovittuihin paikkoihin”. Tämä on virkistyskäyttövyöhykkeelle sopivaa toimintaa, kunhan huolehditaan luontoarvojen säilymisestä ja estetään kyseisten paikkojen hallitsematon muodostuminen pysyviksi tukikohtiksi. Sen sijaan syrjävyöhykkeelle kyseinen menettely ei sovi, vaan toimilla vaarannetaan vyöhykkeistämisen uskottavuus. Suunnitelmassa pitäisi rajata nämä ennalta sovitut paikat virkistyskäyttövyöhykkeeksi. Myös kohdan 10 esitys ”Metsähallitus myöntää helikoptereille tarvittaessa laskeutumislupia soiden-suojelualueelle luontomatkailun tarpeisiin erikseen nimettäville laskeutumispaikoille kuultuaan sidosryhmiä” on luonteeltaan sellainen, että näiden erikseen nimettävien laskeutumispaikkojen tulisi olla osa virkistyskäyttövyöhykettä. (SYKE)</p>	<p>Tarkennetaan tässä sitä, mitä ”ennalta sovittuihin paikkoihin ja erikseen nimettäville laskeutumispaikoille” tarkoittaa. Ne ovat paikkoja, jotka eivät vielä ole tiedossa, koska tällaisia tarpeita ei ole ilmennyt. Siksi niitä on mahdotonta nimetä etukäteen suunnitelmaan ja lyödä lukkoon seuraavaksi 15 vuodeksi. Koska on odotettavissa, että soidensuojelualan luontomatkailullinen vetovoima ei suuresti kasva suunnitelmakaudella, ei tällainen väljempi linjaus uhkaa alueen suojeluarvoja. Se, että suunnitelmaan jätetään mahdollisuus näiden kausiluonteisten ja tilapäisten toimintojen joustavalle sijoittamiselle, ei vielä tarkoita että Metsähallitus näitä lupia tulisi myöntämään. Ennen lupapäätöstä MH mm. kuulee sidosryhmiä.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmassa tulee huolestuttavissa määrin esille, että alueen virkistyskäyttö perustuu pääosin motorisoituun liikkumiseen. Suunnitelman esitykset moottoroidun liikkumisen osalta ovat osin ristiriidassa esitettyjen perusteiden kanssa. Vaikka suojelualan rajoille pääseminen edellyttää yleensä motorisoituja liikkumistapoja, virkistystarkoituksessa liikkuminen ei missään tapauksessa saa perustua pääasiassa motorisoituun liikkumiseen. Motorisoidun liikkumisen aiheuttama melu, luonnonvarojen kulutus sekä saastepäästöt ja jopa liikkumisen nopeus ovat ristiriidassa luonnonsuojelualan tavoitteiden kanssa. Laajojen pohjoisten suojelualan virkistyskäytön luonteeseen kuuluu vaikeapääsyisyys, ihmisen näkymättömyys ja kuulumattomuus, liikkuminen luonnon ehdoilla ja osana luontoa. (SYKE)</p>	<p>Pääosa suunnitelma-alueesta on syrjävyöhykettä, jolle pääsääntöisesti ei myönnetä ulkopaikkakuntalaisille maastoajoneuvolupia.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmassa luodaan selkeitä pelisääntöjä liiketoiminnalliselle moottoroidulle luontomatkailulle. (Lapin TE-keskus)</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Valtatie 21:n varrelle Markkinajängän reunalle pitäisi tehdä samanlainen lintutorni ja nuotiopaikka opastuksineen kuten Lintujärvellä Muotkajärvellä on tehty. Suunnitelmasta ilmenee, että alueen linnusto on monipuolinen ja runsas ja että alue on tärkeä linnustonsuojelullisesti. Lisäksi suunnitelman mukaan Metsähallituksen yhtenä tehtävänä on tukea toimillaan alueelle sopivaa opetus- ja tutkimustoimintaa. Rakentamalla tasapuolisesti myös Karesuvannon lähetyville em. tornin nuotiopaikkoineen suunnitelman seikat toteutuisivat. Käyttöä paikalle olisi matkailun, virkistyskäytön ja harrastustoiminnan lisäksi myös opetustoimella, koska mm. peruskoulun alaluokat ovat keväisin tavanneet käydä tutustumassa linnustoon ja paikalliseen luontoon. (Karesuvannon Kyläyhdistys ry)</p>	<p>Markkinassa sijaitsevan Mannakosken lintutorni rakenteineen (lintutorni, 1/2-laavu nuotiopaikka, polttopuuvarasto ja polkupyöräköstä n. 200 metriä) otetaan Metsähallituksen ylläpidettäväksi. Lintutorni rakenteineen valmistui vuoden 2008 alussa. Rakentaminen toteutettiin Lapin ympäristökeskuksen toimesta.</p>	<p>Täydennetty suunnitelmaan.</p>
<p>Liikenne ja liikkuminen</p>		
<p>Tiehallinnon hallinnoimien teiden käyttöä säätelee laki yleisistä teistä vuodelta 1954, joka olisi ollut hyvä mainita ja käsitellä hoito- ja käyttösuunnitelman kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavien säädösten yhteydessä. Tielakia ollaan parhaillaan uudistamassa ja Liikenne- ja viestintäministeriö on julkaissut tammikuussa 2003 ehdotuksen uudeksi maantielaiksi. (Tiehallinto)</p>		<p>Laki yleisistä teistä vuodelta 1954 lisätty suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
<p>Luvun liikenne ja liikkuminen esityksissä todetaan, että Metsähallitus ei perusta uusia moottorikelkkauria, eikä esitä soidensuojelualueella sijaitsevien valtakunnallisten moottorikelkkaurien muuttamista virallisiksi moottorikelkkailureiteiksi. SYKE puoltaa tätä esitystä. (SYKE)</p>		<p>Suunnitelmaan on tehty seuraava lisäys: "Metsähallitus ei aktiivisesti lähde muuttamaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen olemassa olevaa moottorikelkkauraa maastoliikenneläin mukaiseksi moottorikelkkareitiksi. Mikäli moottorikelkkauria muutetaan myöhemmin yleisesti moottorikelkkareiteiksi, voidaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kautta kulkeva moottorikelkkaura myös muuttaa reitiksi. Muutos edellyttää ympäristöministeriön myönteistä kantaa sekä paikallista osallistamista."</p>
<p>Luvussa käydään läpi alueella liikkumisen muotoja. Suunnitelmasta on unohdettu uudet liikunnalliset käyttömuodot, kuten maastopyöräily, maastoratsastus, koirajuoksu ja valjakkohiihto. Tyypillistä osalle uusista harrastusmuodoista on, että lajien harrastajat ovat etelässä, mutta harrastuksille sopivat maastot pohjoisessa. Ainakin osa näistä harrastuksista kuuluu jokamiehenoikeuksien piiriin, joissa sallitaan omatoiminen liikkuminen mm. koiria tai hevosta apuna käyttäen. Suunnitelmassa todetaan koiravaljakkoyrittäjien määrän lisääntyneen ja suositellaan, että säännöt pitäisi selvittää mahdollisia lainsäädäntömuutoksia varten. Selvityksissä tulisi huomioida paitsi yrittäjät myös yksittäiset harrastajat. Asian valmistelun yhteydessä tulee osallistaa myös harrastajaryhmät, kuten valjakkourheiluliitto. Maastopyöräilyreitit olivat nousseet esille myös yleisötilaisuudessa. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>Maastopyöräily ja -ratsastus on soidensuojelualueella toistaiseksi niin vähäistä, että sitä ei ole esitelty alueen Luontomatkailun ja virkistyskäytön nykytilan kuvauksessa, toisin kuin Tarvantovaaran erämaa-alueen suunnitelmassa. Suunnitelmassa esitetään, että hevosilla tapahtuvan ohjelmapalveluyritystoiminnan lupia myönnetään pääsääntöisesti vain vakiintuneille kulku-urille. Lisäksi suunnitelmassa on suositus jokamiehenoikeuksiin perustuvan maastopyöräilyn ja -ratsastuksen keskittämisestä vakiintuneille kulku-urille. Kaikkia uusia mahdollisia harrastusmuotoja, joita alueella ei vielä esiinny, ei suunnitelmassa ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi käsitellä. Suosituksessa koiravaljakoilla liikkumisen sääntöjen selvittämisestä ei ole otettu kantaa siihen, kuka selvityksen tekee ja ketä tulisi osallistaa. Siinä on lueteltu ne tahot, jotka ovat yhdessä Metsähallituksen kanssa todenneet asian selvittämisen tärkeäksi.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa korostetaan paitsi arvokkaiden luonnonalueiden ja niiden monimuotoisuuden säilymistä myös luonto- ja kulttuurimatkailun edistämistä. Tästä näkökulmasta ekologisesti hyvin suunniteltujen ja monipuolisesti eri luontoharrastajaryhmiä palvelevien reittien rakentaminen tulevaisuudessa korostuu. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>Suunnitelman esityksiä tukeva kommentti.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
<p>Moottorikelkkareittien ja -urien osalta on tärkeää, että kaikki ko. alueille suunnitellut kelkkailuyhteydet virallisestaan moottorikelkkareiteiksi, myöskin Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen läpi kulkeva tunturireitti yhdytettiin. Ei ole perusteltua, että Enontekiön alueen vetovoimaisin ja eksoottisin moottorikelkkayhteys pidettäisiin edelleen vain urana, jonne Metsähallitus voi harkintansa mukaan myydä kulkulupia, Tunturireitti tulee virallistaa moottorikelkkareitiksi kuten muutkin alueelle vuosien aikana rakennetut urat. Esitys tulee perustelluksi sekä matkailullisilla perusteilla että kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun perusteilla. (Enontekiön kunta)</p>		<p>Suunnitelmaan on tehty seuraava lisäys: ”Metsähallitus ei aktiivisesti lähde muuttamaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen olemassa olevaa moottorikelkkauraa maastoliikenneläin mukaiseksi moottorikelkkareitiksi. Mikäli moottorikelkkauria muutetaan myöhemmin yleisesti moottorikelkkareiteiksi, voidaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kautta kulkeva moottorikelkkaura myös muuttaa reitiksi. Muutos edellyttää ympäristöministeriön myönteistä kantaa sekä paikallista osallistamista”.</p>
<p>Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus</p>		
<p>Tukikohtien myöntämisessä tulee olla pidättyväinen, sillä niiden vaikutukset erämaaluonnolle ja poro- ja luontaiselinkeloille voisivat olla varsin haitallisia. Varsinkin erämaamatkailuun (kalastus, metsästys, jne.) perustuvien tukikohtien osalta tulee noudattaa tiukkaa linjaa. Lähtökohtana tukikohtien myöntämisessä tulee olla vahvat erityis- ja lainsäädännölliset perusteet. (Lapin TE-keskus)</p>	<p>Suunnitelman esityksiä tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Sivulla 49 esitetään, että luontaiselinkelojen mukaisten tukikohtien rakennuspaikat tarkistetaan yhdessä museoviraston kanssa. Rakennuspaikat tulisi tarkistaa myös luontopalveluiden luonnontieteellisten asiantuntijoiden kanssa. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>Soidensuojelualueella ei ole soidensuojeluasetuksen mukaan mahdollista rakentaa luontaiselinkelojen mukaisia tukikohtia.</p>	<p>Muutettu suunnitelmaan.</p>
<p>Soidensuojelualueelle kohdistuu paikallisen väestön erityisperusteisia oikeuksia. Oikeuksien haltijoille tulee osoittaa mm. tukikohtien perustamismahdollisuus ilman vuokra- tai käyttömaksuja. Tukikohtien keskittäminen perinteisille valkama- ja asuinkentille on perusteltua. (Enontekiön kunta)</p>	<p>Soidensuojelualueella ei ole soidensuojeluasetuksen mukaan mahdollista rakentaa tukikohtia muuhun kuin porotaidon tarpeisiin sekä tutkimusta ja yleisön opastamista varten.</p>	<p>Muutettu suunnitelmaan.</p>
<p>LUONNONSUOJELU JA HOITO</p>		
<p>Suunnitelma on selvästi laadittu erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman pohjalta. Koska erämaa-alueen suunnitelma rakentuu selkeästi maankäyttömuotojen pohjalta, painottuvat nyt soidensuojelualueenkin hoito- ja käyttösuunnitelmassa luontaiselinkelojen sekä virkistyskäytön ja matkailuyrittämisen tarpeet. Nämä asiat on toki huomioitava myös soidensuojelualueella, mutta suunnitelman lähtökohdan ja periaatteiden tulisi kuitenkin olla selkeästi luonnonsuojelulliset. Suunnitelmassa viitataan paikoin erämaalakiin ja käytetään sitä perusteena tehdyille esityksille (esim. s. 25 ja 67). Soidensuojelualueella toiminnan tulee kuitenkin perustua luonnonsuojelulakiin ja teksti olisikin syytä tarkistaa. (SYKE)</p>	<p>Pohjoisen Lapin laajoilla soidensuojelualueilla, joilla on suuri vaikutus paikallisten ihmisten elämään, on otettu tämä lähestymistapa. Se on katsottu perustelluksi myös siksi, että soidensuojelualueiden suunnittelu liittyy läheisesti erämaa-suunnitteluun, esimerkiksi Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on osa Käsivarren erämaa -nimistä Natura-aluetta. Virheelliset viittaukset korjataan.</p>	<p>Tekstin virheelliset viittaukset erämaalakiin (kahdessa kohdassa) on korjattu.</p>
<p>Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tutkimukset ja selvitykset ovat olleet sekä erämaa-alueella että soidensuojelualueella vähäisiä. Ylä-Lapin luontokartoituksen tuottama tieto alueiden kasvillisuustyypeistä ja Metsähallituksen julkaisu alueiden luonnosta ja käytöstä ovat huomattava parannus asiaan ja ne helpottavat jatkossa sekä tarkempien luontotyyppi- ja lajiselvitysten kohdentamista että alueiden luonnon tilan seuranta. (SYKE)</p>	<p>Suunnitelman esityksiä tukeva lausunto.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Natura 2000 -suojelualueverkosto		
Suunnitelma-alueen vesistöt kuulunevat ainakin osittain Tornion–Muoniojoen vesistöalueen Natura 2000 -alueeseen. Vesistön luontotyypeistä, suojeluperusteista ja vaikutuksista hoidon ja käytön suunnitteluun tulisi laatia oma kappale. (Lapin ympäristökeskus)	Alueen vesistöt eivät kuulu Tornion–Muoniojoen vesistöalueen Natura 2000 -alueeseen, koska ne kuuluvat Käsivarren erämaa -nimiseen Natura-alueeseen. Alueen vesistöjä on kuvattu tarkemmin alueen luonnon ja käytön perusselvitys -julkaisussa (Kajala 2000f).	Ei muutosta suunnitelmaan.
Lapin ympäristökeskuksen, Lapin Liiton ja Metsähallituksen yhteistyönä on käynnistetty laaja osallistavan suunnittelun hanke: Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi. Hankkeessa laaditaan Natura 2000 -alueille hoidon ja käytön yleissuunnitelma, jossa kehitetään alueiden yleisökäyttöä luontoarvoja vaarantamatta ja sovitetaan yleisökäyttö yhteen muiden maankäyttömuotojen kanssa. Hanke valmistuu alkuvuodesta 2006. Lapin liitto pitää tässä vaiheessa hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnosta muilta osin hyvin ja perusteellisesti laadittuna sekä virkistyskäyttö- ja syrjävyöhykkeiden määrittelyä ja tehtyjä esityksiä perusteltuina. Lopullisille kannanotoille on kuitenkin vahvat perusteet vasta sitten, kun Natura 2000 -alueiden hoidon ja käytön yleissuunnittelu on edennyt pidemmälle. Lapin liiton virasto esittää, että hoito- ja käyttösuunnitelmaa ei viedä vahvistamismenettelyyn ennen kuin Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi -hanke on edennyt niin pitkälle, että voidaan nähdä hankkeen vaikutukset alueen hoito- ja käyttötarpeisiin. (Lapin Liitto)	Suomen ympäristökeskus toteaa lausunnossaan, että suunnitelma täyttää Natura-arvioinnin tarveharkinnan kriteerit ja erillistä Natura-arviointia ei tarvita, koska kyseessä on luonnonsuojelua edistävä suunnitelma. Ympäristökeskus toteaa lisäksi, että suunnitelmassa esitetyt näkökohdat täyttävät myös Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman tarpeet. Virkistyskäyttö ei ole ristiriidassa niiden perusteiden kanssa, joilla alue on liitetty Natura-verkostoon. Hoito- ja käyttösuunnitelma on yksityiskohtaisempi kuin Natura-alueiden yleissuunnitelma.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Uhanalaiset eläimet		
Luontodirektiivin liitteen II lajit ahma ja saukko kuuluvat metsästyslaissa lueteltuihin riistalajeihin. Niitä ei ole rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla vaan metsästysasetuksella. (SYKE)		Tiedot korjattu.
Pohjoismainen EU Life naalihanke on saanut jatkoa. Tiedot tulisi päivittää. (SYKE)		Tiedot päivitetty.
Jos alueella ei tiedetä olevan yhtään uhanalaisen tai silmälläpidettävän selkärangattoman eläinlajin esiintymää, siitä voisi mainita. Vastaavasti näiden ryhmien tiedossa olevat esiintymät tulisi mainita samaan tapaan kuin muistakin uhanalaisista lajeista. (SYKE)		Lisätty suunnitelmaan, että alueelta ei tunneta yhtään uhanalaisen tai silmälläpidettävän selkärangattoman eläinlajin esiintymää.
Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualue on Ramsar-alue. Kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttäminen edellyttää edustavien ja riittävän uusien taustatiedoien olemassaoloa ja käytettävyyttä. Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kohdalla tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että alueella tehtäisiin riittävä määrä linnuston linjalaskentoja. Linjojen laskenta tulisi toistaa noin 6 vuoden välein. (SYKE)	Linja- ja pistelaskentoja tehdään resursien mukaan. SYKEN esittämään tavoitteeseen ei päästä nykyisillä voimavaroilla.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
Uhanalaiset kasvit ja luonnontilan seuranta		
<p>Lapinkaura on yksi Metsähallituksen vastuulajeista, jonka seuranta sisältyy hks:n esitykseen nro 6. Lapinkauran nykytila tunnetaan kuitenkin puutteellisesti, ja tämä olisi syytä tuoda esiin taustatekstissä. Ei riitä, että lajin tunnettuja esiintymiä seurataan, vaan lajin nykytila tulisi selvittää koko Lätäsenon jokivarressa, jotta seurattavat kohteet tai alueet voidaan valita seurantaohjelmaan. Tällainen inventointi tulisi sisältyä sivulla 59 mainittuun seurantaohjelmaan. Esitykseen tulisi lisätä em. inventoinnin ja seurantaohjelman tekeminen lapinkauralle, koska ne ovat edellytyksenä seurannan toteuttamiselle.</p> <p>Lapinkaura kasvaa jokirannoilla ja sen esiintymät Suomessa keskittyvät Lätäsenon ja Könkämäen varsille. Koska kesäaikainen virkistyskäyttö Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueella keskittyy myös nimenomaan Lätäsenon varteen, tulisi mahdollisten ristiriitatilanteiden ja vahinkojen välttämiseksi lapinkauran jokivarren kasvupaikat selvittää edellä esitetyn mukaisesti. (SYKE)</p>	Hyvä ja perusteltu täydennysesitys.	Täydennetty suunnitelmaan.
<p>Metsähallituksen vastuulla on lettorikon valtakunnallinen ja lapinleikin Pohjois-Suomen esiintymien seuranta. Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa tulisi mainita Metsähallituksen vastuu myös lettorikon ja lapinleikin seurannoista. (SYKE)</p>		Täydennetty suunnitelmaan.
Luonnontilan seuranta		
<p>Luontodirektiivin artiklan 17 mukaan jäsenmaiden tulee kerran kuudessa vuodessa raportoida Natura-alueilla tehtävistä suojelutoimenpiteistä ja arvioida niiden vaikutuksia liitteen I luontotyyppien ja liitteen II lajien suojelutasoon. Vaikka EU:lta ei ole vielä tullut yksityiskohtaisia ohjeita, raportointiin voisi kuitenkin varautua jotenkin. Asiasta voisi mainita seurantakohdassa. Liittyy myös hks:n ympäristövaikutusten arviointiin. (SYKE)</p>	Suunnitelmassa esitetyt seurantatoimenpiteet antavat hyvän lähtökohdan raportoinnille, joten Metsähallituksella on valmiudet tähänkin raportointiin kunhan ohjeistus tulee.	Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Suunnitelmaan kaipaisi tarkempaa kuvausta alueen luontotyypeistä ja karttaa niiden sijoittumisesta. (Lapin ympäristökeskus)</p>	Suunnitelmassa viitataan tältä osin julkaisuun Piirainen 2002: Kasvillisuus. Teoksessa: Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 140: 42–68. Ko. luvussa on liitteenä alueen kasvillisuuskartta.	Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Nieritalon ja -järven perinnemaisemakohteiden kunnostuksen suunnittelu, toteutus ja ylläpito olisi ollut hyvä kirjata perusteellisemmin. Voidaanko esim. niitto toteuttaa paikallisten avulla siten, että niittotyötä vastaan he saisivat heinät ja Metsähallitus säästäisi omaa työvoimaansa? (Lapin ympäristökeskus)</p>	Tähän yleisen tason suunnitelmaan ei ole tarkoituksenmukaista kirjata noin yksityiskohtaisia erillissuunnitelmia. Ne tehdään erikseen hankesuunnitteluna. Niittoa koskeva yhteistyöehdotus on hyvä selvittämisen arvoinen asia sitten, kun toteutus on ajankohtaista.	Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Lajien suojelussa mainitaan, että Metsähallitus seuraa suurten petolintujen ja naalin kantoja. Miten muiden uhanalaisten eläinlajien seuranta järjestetään? (Lapin ympäristökeskus)</p>	Tämä on resurssikysymys. Metsähallitus seuraa ensisijaisesti sille osoitettuja vastuulajeja.	Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
KULTTUURIARVOJEN SUOJELU JA HOITO		
Suunnitelmassa kuvataan tarkemmin vain alueiden arkeologisen perinnön tilannetta. Myös ns. rakennetun kulttuuriympäristön mahdollisia kohteita, kuten perinteistä rakennuskantaa, rakenteita, kulkuteitä, aitoja, kammeja ja kenttiä, tulisi käsitellä. (Lapin liitto)		Ei muutosta suunnitelmaan.
Esityksissä on otettu huomioon vain sellaiset asiat, jotka ovat Metsähallituksen päätettävissä ja kuuluvat Metsähallituksen tehtäviin. Näin ollen alueen tunnettua muinaisjäänöskantaa ei luonnoksissa ole laajemmin käsitelty. (Museovirasto)		Tietoja on päivitetty.
Luonnoksessa viitataan suppeahkoon arkeologiseen perusselvitykseen, joka on laadittu lähinnä arkistotietojen nojalla (Kankaanpää 2002), joka mainitaan myöskin luonnoksen lähdekirjallisuusosassa. (Museovirasto)		Ei muutosta suunnitelmaan.
Periaatteena luonnoksen valmistelemissä töissä voidaan kuitenkin pitää sitä, että alueen muinaisjäänöskantaa ei ole kattavasti selvitetty maastoinventoinnein, joka työ tulisi näinkin laajoja alueita kattavassa hankkeessa sisällyttää jo perusselvityksiin. Jo kartta-tarkastelun perusteella ja saadun kokemuksen nojalla voidaan päätellä, että esim. Lätäsenon varsien systemaattinen arkeologinen inventointi tuottanee mittavan lisän alueen nyt tunnettuun muinaisjäänöskantaan. (Museovirasto)	Inventointeja täydennetään Lapin alueella resurssien mukaan.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Arkeologisia kohteita käsiteltäessä – vaikka yleispiirteisesti – on syytä mainita tahot, josta tietoja muinaisjäänöksistä on saatavissa, tässä tapauksessa Lapin maakuntamuseo ja Museovirasto ja sen ylläpitämä muinaisjäänösrekisteri. (Museovirasto)		Täydennetty suunnitelmaan.
Tarkoituksenmukaisena tässä yhteydessä voidaan kuitenkin pitää lukua ”Muinaismuistojen huomioon ottaminen toiminnassa”, jossa on omana lukunaan käsitelty muinaismuistolakia (295/63) ja siinä olevia määräyksiä sekä hahmoteltu muinaisjäänösten ”käyttömahdollisuuksia” esim. nähtävyyshankkeina. (Museovirasto)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Museoviraston rakennushistorian osaston ilmoituksen mukaan sillä ei ole huomauttamista tarkastelun kohteena olevan suunnitelmaluonnoksen johdosta. (Museovirasto)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Täydennetty em. kohtia.
OPETUS JA TUTKIMUS		
Kohdan 8.3 Suunnitelman esitykset ensimmäisessä kappaleessa kerrotaan, että ”Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään ja seurataan alueen eläimistön ja kasviston esiintymistä, lisääntymistä ja sopeutumista pohjoisiin ympäristöoloihin sekä luonnontilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia”. Vastuuntuntoisena valtion maiden hallinnoijana Metsähallituksen ei pitäisi rajoittua tässä toiminnassaan pelkästään elolliseen luontoon, vaan tukea myös elottoman luonnon tutkimista, koska eliöidenkin menestymisen pysyvät perusedellytykset ovat elottoman luonnon ominaisuuksissa. (GTK)	Laajasti ymmärrettynä tuo lause nytkin sisältää myös elottoman luonnon: ”Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään ja seurataan /.../ luonnontilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia.	Ei muutosta suunnitelmaan.
VALVONTA		
Lapin rajavartiosto suorittaa rajavalvonnan yhteydessä erävalvontaa resurssiensa puitteissa. Lapin rajavartiostolla ei ole resurssseja lisätä erävalvontaa nykyisestä tasosta Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelu-alueella. (Lapin rajavartiosto)		Täydennetty ja päivitetty suunnitelman valvonta-lukua.

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI	VAIKUTUS SUUNNITELMAAN / ESITYS
RESURSSIT JA AIKATAULU		
Suunnitelmassa on esitetty arvioita suunnitelman toteuttamisen vaatimista resursseista, investoinneista sekä ekologisista, sosiaalisista, kulttuurisista ja taloudellisista vaikutuksista. Alueen "hoitamiseen" suunnitellut resurssit ovat alimitoitettuja ja kunta esittääkin, että alueen hoidollisiin tarpeisiin varauduttaisiin hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyä huomattavasti enemmän. (Enontekiön kunta)	Resurssit on mitoitettu suunnitelman esitysten mukaisesti. Suunnitelmassa esitetään alueen hyvän luonnonsuojellisen tilan säilyttämistä, ja koska esim. alueen virkistyskäytön palveluvarustusta ei ole tarkoitus merkittävästi lisätä, alueen hoitoon tarvittavat resurssit ovat melko pienet.	Ei muutosta suunnitelmaan.
SUUNNITELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI		
Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on tarkasteltu riittävästi Natura-arvioinnin tarpeellisuutta. Koska merkittäviä haitallisia vaikutuksia Natura-alueeseen ei todennäköisesti aiheudu, erillistä Natura-arviointia ei tarvita. Yleensä erillistä Natura-arviointia ei tarvita luonnonsuojelua edistävissä suunnitelmissa. (SYKE)	Suunnitelmaa tukeva lausunto.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Luvussa tulisi selkeämmin kiinnittää huomiota Natura-alueen suojeluperusteiden vaarantumisen riskeihin. Mitkä käyttömuodot voivat aiheuttaa riskejä suojeluperusteena oleville luontotyypeille ja lajeille? Voidaanko eritellä, mille luontotyypeille ja/tai lajeille riski syntyy, millaisia riskejä on ja miten ne voidaan välttää? (Lapin ympäristökeskus)	Metsähallitus katsoo, että hoito- ja käyttösuunnitelman Natura-arviointi on riittävän laaja ottaen huomioon mm. sen, että yleensä erillistä Natura-arviointia ei tarvita luonnonsuojelua edistävissä suunnitelmissa.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Yksi mahdollisia riskejä sisältävä lähialueen käyttömuoto on kiihtyvä virkistyskäyttö ja lomarakentaminen Lätäsenon alaosalla. Vilkas poikkeusluparakentaminen tarvitsee lähivuosina kaavoitusta, jolloin yhteensovittaminen Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa on viimeistään tarpeen. (Lapin ympäristökeskus)	Lätäsenon–Hietajoen alue on Suomen kolmanneksi laajin soidensuojelualue ja yhdessä siihen molemmin puolin saumattomasti liittyvien erämaa-alueiden kanssa se muodostaa yli 300 000 hehtaarin laajuisen suojelualuekokonaisuuden. Tämän vuoksi Metsähallitus ei pidä alueen ulkopuolisten yksityismaiden rakentamista merkittävänä uhkana seudun suojelualueiden luontoarvoille.	Ei muutosta suunnitelmaan.
Erämaat ja tunturialueet ovat paikallisten asukkaiden vapaa-ajanvieton kohteina. Ne ovat lähes kaikille paikallisille asukkaille yhtä tärkeitä kuin etelän ihmisille ovat teatterit, oopperat, museot, musiikkitalot, jäähallit ja kaikki muu vapaa-ajanviettoa palveleva infrastruktuuri. Tämä näkökulma tulisi suunnitelman vaikutusten arvioimisen yhteydessä tuoda korostetusti esille. (Enontekiön kunta)	Metsähallitus on pyrkinyt tuomaan asian esille koko suunnitelmassa ja siten myös sen vaikutusten arvioinnissa tasapuolisesti muiden näkökohtien kanssa. Metsähallitus ei voi korostaa jotakin tiettyä näkökohtaa ylitse muiden.	Ei muutosta suunnitelmaan.

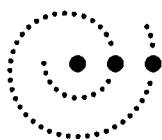
Saamelaiskäräjien lausunto ja arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin on suunnitelman liitteenä 1. Alla olevaan taulukkoon on koottu lausunnosta ja arviosta ne kohdat, joihin suunnitelmalla on voitu vaikuttaa tai muuten otettu suunnitelmassa kantaa. Saamelaiskäräjät katsoo, että sen arvio Tarvantovaaran erämaan hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin käy arvioksi myös Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen osalta eräin lisäyksin tai poikkeuksin, jotka on esitetty erillisessä arviossa. Suunnitelman liitteeseen 1 on lisätty näin ollen myös arvio Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta.

Saamelaiskäräjien arvio/lausunto	Metsähallituksen kommentti	Vaikutus suunnitelmaan
Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei kuitenkaan tarkastella lähemmin sitä, <i>onko maastoliikenteestä haittaa</i> tämän erityisen suojelualueen luonnolle, muulle ympäristölle, luontaiselinkeinoille tai yleiselle virkistyskäytölle. Suunnitelma ottaa itsestään selväksi lähtökohdaksi sen, että alueen halki kulkee Metsähallituksen (maastoliikennelakiin perustumaton) moottorikelkkaura, jonka ympärille luodaan virkistyskäyttövyyhyke.	Kyseessä on tärkeä Käsivarren, Tarvannon ja Lätäsenon moottorikelkkailun kokoava ura.	Ei muutosta suunnitelmaan.
”Metsähallituksen valtakunnallisella moottorikelkkauralla” saavat maksavat ulkopaikkakuntalaiset rajoituksetta kulkea yksin ja moottorikelkkasafariyrittäjien kanssa. Koiravaljakkoajajat ja -yrittäjät saavat ilmeisesti molemmat lupia ”kelkkaurilla tapahtuvaan yritystoimintaan” (kuten Tarvantovaaran suunnitelmasta) ilmenee. Asiaa ei ole lähemmin tarkasteltu tässä soidensuojelualueen suunnitelmassa, koska koiravaljakolla liikkuminen on ollut vähäistä. Liiketoimintana harjoitettu maastoliikenne on mahdollista myös maastoliikenneurien ulkopuolella. Matkailuyrittäjille varataan mahdollisuus tukikohtiin ”nähtävyyssosassa” turvaamaan alueen matkailuun perustuva elinkeinotoimintaa.		Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelmassa ei nähdä maastoliikenteen aiheuttavan ehkäistävässä olevia eikä ehkäistäviä haittoja suojelualueen luonnolle, ympäristölle, luontaiselinkeinoille eikä yleiselle virkistyskäytölle. Päinvastoin, maastoliikenne on määritelmän mukaista virkistyskäyttöä. <i>Saamelaiskäräjät</i> katsoo, että Metsähallitus on erehtynyt arviossaan, kuten Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman arviosta lähemmin ilmenee.		Ei muutosta suunnitelmaan.
Metsähallituksen maastoliikennelakiin perustumattomat ” <i>maastoliikenneurat</i> ” eivät nekään ole suunnitelmassa esitetyllä tavoin itsestäänselvyyksiä maastoliikennelain kannalta. Lakia valmistellut ympäristönsuojeluneuvos Olli Paasivirta toteaa, että moottorikelkkauralla ajaminen on muodostunut pääsäännöksi järjestäytyneelle kelkkailulle ja myös ammattimaiselle safaritoiminnalle. Tämä ei kuitenkaan ole ollut lain tarkoitus, vaan moottorikelkkailusta aiheutuvat haitat oli tarkoitus minimoida sijoittamalla kelkkailu vähiten haitoista kärsiville alueille. Reittisuunnitelmalla oli tarkoitus ottaa huomioon eri osapuolten näkökohdat ja tarvittaessa maksaa haitan kärsijälle (kuten poromiehelle) korvaus. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi maastoliikennelakiin otettiin luku virallisista moottorikelkkailureiteistä. Lakia kuitenkin kierretään perustamalla maanomistajan luvalla moottorikelkkaura. Uran perustamisessa ei tarvitse ottaa huomioon sen paremmin ympäristötekijöitä kuin kolmatta osapuolta. Urat eivät tule lainkaan viranomaiskäsittelyyn, eikä niiden sijoittamisessa luontoympäristöön oteta huomioon kelkkailulle herkkiä ja soveltumattomia kohteita. (Olli Paasivirta: Moottorikelkkailua kesällä. Pohjolan Sanomat 30.5.2007)		Suunnitelmaan on tehty seuraava lisäys: ”Metsähallitus ei aktiivisesti lähde muuttamaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen olemassa olevaa moottorikelkkauraa maastoliikennelain mukaiseksi moottorikelkkareitiksi. Mikäli moottorikelkkauria muutetaan myöhemmin yleisesti moottorikelkkareiteiksi, voidaan Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen kautta kulkeva moottorikelkkaura myös muuttaa reitiksi. Muutos edellyttää ympäristöministeriön myönteistä kantaa sekä paikallista osallistamista”.

Saamelaiskäräjien arvio/lausunto	Metsähallituksen kommentti	Vaikutus suunnitelmaan
<p>Saamelaiskäräjien mielestä koko suunnitelman perustana ovat nämä maastoliikennelakia ja sen mukaisia poromiehille maksettavia korvauksia kiertämään tarkoitettut "moottorikelkkaurat", jotka Metsähallitus nyt pyrkii laillistamaan hoito- ja käyttösuunnitelmalla.</p>		<p>Ei muutosta suunnitelmaan. Ks. edellinen</p>
<p>Metsähallitus toteaa selvästi (s.12) sen, että Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueen lainsäädännöllisenä perustana on vanha luonnonsuojelulaki (71/1923), soidensuojelulaki (851/1988) ja sen täytäntöönpanoasetus (852/1988). Se myös arvioi luonnonsuojelulainsäädännön kannalta poronhoitoa, kalastusta, metsästystä ja puuston käyttöä. Maastoliikenteen ja matkailuelinkeinon vaikutuksia luonnonsuojelulain näkökulmasta on käsitelty niukasti.</p>		<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Saamelaiskäräjien mielestä maastoliikenteen ja matkailuelinkeinon arvioinnin lähtökohdaksi tulee ottaa vanhan luonnonsuojelulain erityistä suojelualuetta koskevat 1 ja 2 §:n säännökset.</p> <p>1.2 § Luonnonkauniin tai muuten luontonsa puolesta huomattavan paikan säilyttämiseksi vastaisuutta varten sellaisenaan taikka jonkin eläin- tai kasvilajin rauhoittamiseksi voidaan myös muodostaa erityinen suojelualue.</p> <p>2.2. § Asetuksessa määrätään kussakin tapauksessa, missä suhteessa erityinen suojelualue on oleva rauhoitettu.</p>		<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Soidensuojelualueesta muodostetaan sitä koskevan lain (851/1988) 2 §:n mukaan rajoilla varustettu maanpinnan yksikkö. Tästä näkökulmasta suunnitelmassa esitetty "vyöhykkeistäminen" on lakiin perustumaton. Lain 5 §:n mukaan tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Toimeenpanoasetuksen (852/188) 1 §:n mukaan soidensuojelualueella on kielletty muun muassa rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen. Kielto ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan 2.2 §:n mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa voidaan 1 §:n estämättä sallia myös <u>alueen käytön tai hoidon kannalta tarpeellisen tien rakentaminen</u>. Asetuksen 3 §:n mukaan on sallittua myös sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, <u>jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luontoharrastusta varten</u>.</p>	<p>Vyöhykkeistämällä turvataan porotalouden etuja.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Saamelaiskäräjät katsoo, että Metsähallituksen olisi tullut arvioida "moottorikelkkauraa" siitä lähtökohdasta, <i>onko se tarpeen</i> erityistä suojelualuetta koskevan käytön tai hoidon kannalta. Saamelaiskäräjien mielestä tällaista tarvetta ei ole. Se seikka, että Metsähallitus tuottaakseen itselleen taloudellista hyötyä kiertää maastoliikennelakia ja sen mukaisia korvauksia muun muassa poronhoidolle sallimalla suojelualueilla moottorikelkkailureitin sijasta "valtakunnallisia moottorikelkkauria" ei poista Metsähallituksen velvoitetta harkita näiden urien tarvetta myös suojelualuetta koskevan lainsäädännön näkökulmasta. Tästä näkökulmasta ura ei perustu lakiin. Erityisesti kesäaikainen maastoliikenne alueella on hallitsematonta ja on jo nyt kuluttanut maastoa ja turmellut luontoa suojelutarkoituksen vastaisesti.</p>	<p>Moottorikelkkaura ohjaa myös paikallisten maastoliikennettä uralle ja vähentää näin kelkkailua muualla soidensuojelualueen alueella. Näin uran olemassa olo ei ole ristiriidassa soidensuojeluasetuksen kanssa.</p>	<p>Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Matkailuteollisuuden rakentaminen tällaisen uran varaan on luonnonsuojelulainsäädäntöön perustumatonta, koska <i>se ei ole tarpeen</i> aluetta koskevaa opastamista, tutkimusta eikä luontoharrastusta varten.</p>		

LIITE 4. 17(17)

Saamelaiskäräjien arvio/lausunto	Metsähallituksen kommentti	Vaikutus suunnitelmaan
<p>Saamelaiskäräjien mielestä Lätäsenon–Hietajoen soijensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma heikentää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa omaa kulttuuriaan ja siihen kuuluvaa poronhoitoa ristiriitaisesti lainsäädännön kuten maastoliikennelain, luonnonsuojelulainsäädännön ja Metsähallituslain kanssa sekä kansainvälisten sopimusten määräysten kanssa.</p> <p>Suunnitelma on ajalta ennen uuden Metsähallitusta koskevan lain (1378/2004) säätämistä eikä suunnitelmassa siten ole otettu eikä ajallisesti ole voitukaan ottaa huomioon Metsähallituksen uutta lain tasoista yhteiskunnallista veloitetta turvata saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset ja täyttää poronhoitolain veloitteet (4.2 §).</p> <p>Missään tapauksessa saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset eivät tule turvatuiksi edistämällä lakia kiertäen maastoliikennelakia, sivuuttamalla aluetta koskevat luonnonsuojelulainsäädännön säännökset ja edistämällä matkailuteollisuutta saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen haitaksi, kuten saamelaiskäräjien mielestä nykyisessä suunnitelmassa on tehty.</p>		<p>Metsähallituslain tuomat muutokset on päivitetty suunnitelmaan.</p>

18.12.2008

YM17/5741/2008

Metsähallitus
PL 94
01301 VANTAA

METSÄHALLITUS

29. 12. 2008

Viite Metsähallituksen kirje Dnro 4281/623/2003/ 11.12.2008
Hänvisning

Asia Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen
Ärende

Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriölle vahvistamista varten Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelman. Soidensuojelualue on perustettu lailla (851/1988) ja sen rauhoitusmääräyksistä on säädetty asetuksella (852/1988), jonka mukaan alueen hoitoa ja käyttöä varten voidaan tarvittaessa laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, ja sen vahvistaa ympäristöministeriö. Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualue on osa Käsivarren erämaa –nimisestä Natura 2000 –alueesta (FI1300105). Suunnitelmasta on luonnosvaiheessa pyydetty tarpeelliset lausunnot, joiden perusteella se on viimeistelyministeriöön vahvistettavaksi tulleeeseen muotoon. Metsähallitus on neuvottelut suunnitelmasta myös Saamelaiskäräjien kanssa. Ympäristöministeriöllä on ollut mahdollisuus tutustua suunnitelmasta annettuihin lausuntoihin ja Metsähallituksen niiden johdosta tekemiin muutoksiin ja korjauksiin suunnitelmassa.

Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualue on yksi Suomen suurimmista ja tärkeimmistä soidensuojelualueista. Alueen merkitystä lisää myös, että se sijaitsee Käsivarren ja Tarvanto-vaaran erämaa-alueiden välissä Käsivarressa Enontekiön kunnassa. Alue on niinkään saamelaisen kotiseutualueella. Tämän vuoksi on perusteltua ja tärkeätä, että tämän laajan ja monella tavalla merkittävän soidensuojelualueen ja ao. erämaa-alueiden hoidon ja käytön sekä toimenpiteiden suunnittelu koordinoidaan parhaalla mahdollisella tavalla ao. alueita säätelevän lainsäädännön puitteissa. Suunnitelma on erilaisten käyttömuotojen käsittelyn ja tietopohjan osalta poikkeuksellisen perusteellinen ja havainnollinen. Metsähallitus on pyrkinyt sovittamaan yhteen erityisesti saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen sekä erilaisen virkistyskäytön tarpeita luonnonsuojelulaista ja soidensuojelualueasetuksesta johtuvien suojelutavoitteiden ja –määräysten sallimissa rajoissa. Suunnitelman avulla pyritään torjumaan myös erilaisia uhkia tai varautumaan niihin joustavasti siinä määrin kuin nykyinen lainsäädäntö antaa siihen mahdollisuuksia. Suunnitelman voidaan katsoa turvaavan esimerkiksi saamelaiskulttuurin perustana olevia perustalouden harjoittamisedellytyksiä, koska se

muun muassa ohjaa varsin tiukasti kesäaikaista maastoliikennettä ja velvoittaa lupapolitiikan kiristämiseen tarvittaessa.

Perusteellisen valmistelun ja suunnittelun takia Natura 2000 -alueeseen kuuluvan Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueen hoidolle ja käytölle asetetut tavoitteet ovat luonnonsuojelun kannalta myös hyväksyttävät. Maankäytön vyöhykejako sekä luonnon suojelulle ja hoidolle asetetut tavoitteet edistävät toteutuessaan soidensuojelualueen ja ao. Natura 2000 -alueen suojelun perustana olevien tavoitteiden saavuttamista osana Käsivarren suurien erämaa-alueiden ja suojelualueiden verkostoa.

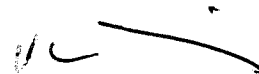
Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on arvioitu, että suunnitelman toteuttamisella ei ole merkittäviä luonnonarvoja heikentäviä vaikutuksia Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueelle Käsivarren erämaa-alueen Natura 2000 -alueella eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista erillistä arviointia tarvitse tehdä. Ministeriö katsoo, että suunnitelmassa esitetyt arviot perustuvat riittävään tietoon; soidensuojelualueen luonnontila on hyvä ja alue säilytetään mahdollisimman luonnontilaisena. Alueelle kohdistuu tulevaisuudessa todennäköisesti entistä enemmän retkeilypainetta, mutta se rajoittuu pääasiassa jokivarren virkistysvyöhykkeelle, jossa erilaista virkistyskäyttöä voidaan myös ohjata parhaiten. Ympäristöministeriö vahvistaa Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueetta koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman Metsähallituksen em. saatekirjeen liitteenä esitetyn suunnitelman mukaisena.

Luonnonsuojelujohtaja

Ilkka Heikkinen

Luonnonsuojeluvalvoja

Pekka Salminen

TIEDOKSI

Lapin ympäristökeskus
Lapin liitto
Enontekiön kunta
Saamelaiskäräjät
Lapin luonnonsuojelupiiri

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 191 Marika Yliniva ja Essi Keskinen 2010: Perämeren kansallispuiston vesimakrofytyt - peruskartoitus ja näytteenottomenetelmien vertailu. 66 s.
- No 192 Juutinen, R. ym. 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve – kasviyhteisöjen ja ympäristön rakenteen tarkastelu. 59 s.
- No 193 Juutinen, R. (toim.) 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve – hyönteislajiston tarkastelu ja koko hankkeen yhteenveto. 133 s.

Sarja B

- No 139 Ohenoja, A. 2010: Käsivarren erämaan ja Kilpisjärven alueen yritystutkimus 2009. 68 s.
- No 140 Ohenoja, A. & Leppänen, T. 2010: Käsivarren erämaan ja Kilpisjärven alueen kävijätutkimus 2009–2010. 106 s.
- No 141 Laakso, J. 2010: Kilpisjärven luontotalon asiakastutkimus 2009. 44 s.
- No 142 Sarlin, A., Nygrund, S. & Meriruoho, A. 2010: Företagsundersökning i världsarvet Kvarkens skärgård 2009. 46 s.
- No 143 Sarlin, A., Nygrund, S. & Meriruoho, A. 2010: Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen yritystutkimus 2009. 48 s.
- No 144 Hyttinen, R. & Kortelainen, T. 2010: Pyhätunturin luontokeskuksen asiakastutkimus 2008. 48 s.
- No 145 Airaksinen, S. & Kuusiniva, M. 2010: Syötteen luontokeskuksen asiakastutkimus 2008–2009. 39 s.
- No 146 von Boehm, A. 2010: Nuuksion kansallispuiston kävijätutkimus 2009–2010. 60 s.
- No 147 Laukkanen, M. 2010: Kolin kansallispuiston yritystutkimus 2009–2010. 67 s.

Sarja C

- No 79 Metsähallitus 2010: Aatsinki-Onkamon, Peuratunturin ja Suksenpaistama-Miehinkävaaran Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 80 Metsähallitus 2010: Kolvananuuro ja lähialueet Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 81 Metsähallitus 2010: Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 175 s.
- No 82 Metsähallitus 2010: Metsäkylän Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. 41 s.
- No 85 Kyöstilä, M., Erkkonen, J., Sulkava, P. & Lohiniva, S. 2010: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma. 82 s.
- No 86 Pulkkinen, P., Partanen, T., Kiiskinen, A. & Laakkonen, M. 2010: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelma. 40 s.
- No 87 Laukkanen, M. 2010: Kolin–Ruunaan alueen luontomatkailusuunnitelma. 39 s.
- No 88 Metsähallitus 2010: Pyhä-Häkin kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 104 s.

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-814-5 (pdf)

www.metsa.fi/hks